תלמוד בבלי · ראשונים · רש״י · סדר נשים

רש"י על קידושין

רש״י

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"י על קידושין

רש״י

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשי-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ג: 8
דף ד. 9
דף ד: 11
דף ה. 12
דף ה: 13
דף ו. 14
דף ו: 15
דף ז. 16
דף ז: 18
דף ח. 19
דף ח: 20
דף ט. 21
דף ט: 21
דף י. 23
דף י: 24
דף יא. 25
דף יא: 26
דף יב. 28
דף יב: 29
דף יג. 31
דף יג: 32
דף יד. 33
דף יד: 35
דף טו. 36
דף טו: 37
דף טז. 39
דף טז: 40
דף יז. 41
דף יז: 42
דף יח. 44
דף יח: 45
דף יט. 47
דף יט: 48
דף כ. 50
דף כ: 51
דף כא. 53
דף כא: 55
דף כב. 56
דף כב: 58
דף כג. 60
דף כג: 61
דף כד. 62
דף כד: 63
דף כה. 65
דף כה: 67
דף כו. 68
דף כו: 69
דף כז. 70
דף כז: 72
דף כח. 73
דף כח: 75
דף כט. 77
דף כט: 78
דף ל. 79
דף ל: 80
דף לא. 81
דף לא: 82
דף לב. 84
דף לב: 85

דף לג. 86
דף לג: 88
דף לד. 90
דף לד: 91
דף לה. 92
דף לה: 93
דף לו. 95
דף לו: 96
דף לז. 97
דף לז: 99
דף לח. 100
דף לח: 101
דף לט. 102
דף לט: 103
דף מ. 104
דף מ: 106
דף מא. 107
דף מא: 108
דף מב. 109
דף מב: 110
דף מג. 112
דף מג: 113
דף מד. 114
דף מד: 116
דף מה. 118
דף מה: 119
דף מו. 120
דף מו: 122
דף מז. 124
דף מז: 126
דף מח. 127
דף מח: 129
דף מט. 130
דף מט: 132
דף נ. 134
דף נ: 135
דף נא. 137
דף נא: 139
דף נב. 141
דף נב: 142
דף נג. 144
דף נג: 146
דף נד. 147
דף נד: 149
דף נה. 151
דף נה: 152
דף נו. 153
דף נו: 154
דף נז. 155
דף נז: 157
דף נח. 159
דף נח: 160
דף נט. 162
דף נט: 163
דף ס. 165
דף ס: 167
דף סא. 168
דף סא: 170
דף סב. 172
דף סב: 173
דף סג. 175
דף סג: 175
דף סד. 177
דף סד: 180

דף סה. 182
דף סה: 184
דף סו. 186
דף סו: 187
דף סז. 188
דף סז: 190
דף סח. 192
דף סח: 194
דף סט. 195
דף סט: 197
דף ע. 199
דף ע: 201
דף עא. 203
דף עא: 205
דף עב. 206
דף עב: 208
דף עג. 210
דף עג: 212
דף עד. 214
דף עד: 215
דף עה. 217
דף עה: 218
דף עו. 219
דף עו: 221
דף עז. 222
דף עז: 225
דף עח. 227
דף עח: 229
דף עט. 231
דף עט: 233
דף פ. 234
דף פ: 236
דף פא. 237
דף פא: 239
דף פב. 241
דף פב: 243

דף ב.

האשה נקנית - לבעלה:
בשלוש דרכים - כדמפרש ואזיל והאי שלוש לשון נקבה הוא ובגמרא בעי אמאי תנא לשון נקבה:
וקונה את עצמה בשתי דרכים גרסי':
וקונה את עצמה - להיות ברשותה להינשא לאחר:
בכסף ובשטר - מפרש בברייתא בגמ' (לקמן דף ה ע"ב) נותן לה כסף או שווה כסף ואומר לה הרי את מקודשת לי שטר כותב לה על הנייר אף על פי שאינו שווה פרוטה הרי את מקודשת לי ביאה בא עליה ואמר התקדשי לי בביאה זו וכולהו יליף מקראי:
טעמא דב"ש מפרש בגמ' (דף יא.):
פרוטה - של נחושת:
איסר האיטלקי - של כסף ודמיו שמנה פרוטות:
היבמה נקנית - ליבם:
בביאה - להיות כאשתו לכל דבר, שאם בא לגרשה אחר כך, אינה צריכה הימנו חליצה אלא גט. אבל שטר וכסף אין מועילין בה מן התורה, אלא מדרבנן דתקון דמהני בה מאמר, כדאמרינן ביבמות (דף נ ע"א). אבל אינו גומר בה להיות יורשה ומיטמא לה ולא לפוטרה מן החליצה, אלא לפוסלה על שאר אחיו:
ומאי שנא התם - בפרק שני (לקמן דף מא ע"א) דתנא האיש מקדש בו ובשלוחו ניתני הכא האשה מתקדשת:
משום דקבעי למיתני כסף - בהני קניינין ואמרינן לקמן (דף ד ע"ב) כסף מנלן דנקנית בו ומפרשינן דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון דאקרי קניין הלכך תנא הכא קניין:
וכסף מנלן - לאו הכא קא בעי לה אלא לקמן (דף ג ע"ב) והכא האי מתרץ קאמר לה לכולא מילתא משום דקא בעי למיתני כסף וכסף מנלן ילפינן ליה לקמן (דף ד ע"ב) מקיחה וקיחה לשון קניין הוא הילכך תני האשה נקנית:

דף ב:

וניתני הכא האיש קונה - כי היכי דתני בלישנא דרבנן האיש מקדש:
וניתני - הכא האיש קונה בג' דרכים:
ומקנה - אותה לעצמה בשתי דרכים. ומשני משום דאיכא בהנהו ב' דרכים מיתת הבעל:

בודקין את הזב – במאכל ובמשתה בחולי בקפיצה במשא ובמראה ובהרהור שמא מחמת אחד מהן ראה ואנוס הוא וטהור דרחמנא אמר (ויקרא טו) מבשרו מאיליו ולא מחמת אונס והאשה באונס נמי מטמאה כדאמר בפ' בנות כותים (נדה לו:) כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי אונס אומר:

ופרכינן מ"ט תני שלוש - משום דרכים קאמרת:

ליתני דברים וניתני שלושה - כי אורחא דגמרא:

ותני תרתי משום חדא - בתמיה, שינה לשון כסף ושטר משום ביאה היה לו לילך אחרי הרוב:

הא מני - דתני לשון דרך בקדושי אשה ר"ש היא דאמר אורחא דארעא שייך בהו:

אבידה - אחת מצלעותיו:

בג' דרכים - ערלה ורבעי נוהג בו כאילן ולעניין שביעית הולכין בפירותיו אחר החנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק:

ולירק בדרך אחד - שבשעת לקיטתו - עישורו שאין הולכין בו לעניין מעשרות אחר חנטה כשאר אילנות אלא אחר שנה שנלקט בו כירק כדמפרש טעמיה לקמן. המעשרות משתנות כסדר השנים שנה ראשונה של שמיטה מעשר ראשון ושני וכן בשניה אבל שלישית מעשר ראשון ומעשר עני ואם חנט בשניה ונלקט בשלישית בשאר אילנות אחר חנטה ובאתרוג אחר לקיטה כירק:

דף ג.

התם הא קמ"ל - דטעם דאזלינן ביה אחר לקיטה משום אורחא דמילתא הוא:

מפני שדרכו ליגדל על כל המים - שמשקין אותו במים שאובין כירק דהיינו טעמא דירק כדאמר בר"ה (דף יד.) גורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן כו' מה גורן ויקב מיוחדין שגדלין על רוב מים דהיינו גשמים ומתעשרין אחרי השנה שעברה כדאמרינן בר"ה (דף יב:) דאזלינן בתר שנה שהביאו שליש בה ולא אחר לקיטתו וילפינן לה מקראי אף כל שגדלין על רוב מים דהיינו אילנות מתעשרין לשעבר ואע"ג דמעשר דידהו דרבנן הוא אסמכינהו אקראי יצאו ירקות שגדלין על כל מים מתעשר לשנה הבאה:

כוי - ספק חיה ספק בהמה:

יש בו דרכים כו' - דכיון דמספקא לן ניזיל ביה לחומרא:

שוה לחיה - וטעון כיסוי דם:

ולבהמה - חלבו אסור:

ושוה לבהמה וחיה - טעון שחיטה:

שאין שוה לא לחיה ולא לבהמה - אסור הרבעה עם בהמה וחיה:
זו אחת מן הדרכים - שהמביא גט או שחרור ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפ"ק דגיטין:
דאיכא פלוגתא - חילוק בדרכיו בדרך זו הוא דומה לכאן ובדרך זו אינו דומה כגון מתני' בג' דרכים למעוטי חופה דלא קניא ודזב הכי הוא דהוי אונס לזיבה ולא אונס אחר ודגטין באלו שוה ולא באומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי דחוזר בגט ואינו חוזר בשחרור דזכין לו לאדם שלא בפניו:
דיקא נמי - דהיכא דלא הוי ליה פלוגתא תנא לכל דבר:
מניינא דרישא - ג' דרכים:
מניינא דסיפא - וקונה את עצמה בשתי דרכים:
למעוטי חופה - שאם מסרה לה אביה לחופה לשם קדושין אינה מקודשת בכך:
ולרב הונא כו' - לקמן בשמעתין (דף ה.):
חליפין - קנין סודר:
מה שדה מקניא בחליפין - דכתיב (רות ד':ח') וישלוף נעלו והתם שדה הואי:
חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה - דקי"ל בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) קונין בכלי אע"פ שאינו שוה פרוטה:

דף ג:

לא מקניא נפשה - דגנאי הוא לה הלכך בטיל לה לתורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בו שוה פרוטה אי יהיב לה בלשון חליפין עד דיהיב לה בתורת לשון קנין או קיחה או קידושין:
מה יבמה שאינה יוצאה בגט - דילפי' לקמן בהאי פרקין (דף יד.) כתיב לה ולא ליבמה:
בכסף מנלן - הכא עיקר ולעיל (דף ב.) אגב גררא נקיט ליה לתרוצי לשון קנין דמתני':
זכאי בבתו - שהכסף יהיה שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה על כרחה לשם קידושין בעודה נערה:
מנלן - הנך תרתי דמקניא בכסף כדקתני מתני' ומנלן שהאב זכאי בו כדקתני התם:
ויצאה חנם - גבי אמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימני נערות ומצי למיכתב ויצאה חנם ולא בעי אין כסף אלא למידרש ביה אין כסף לאדון זה שיוצאה ממנו אבל יש כסף לאדון אחר כשיוצאה ממנו:
ואימא לדידה - הוי האי כסף דהא לא כתיב אין לו כסף דתידוק מינה אין כסף לאדון זה כו' אלא הכי דוק מינה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם לדידה:

ואיהי תשקול כספא - בתמיה אפשר שעל חנם זיכהו הכתוב בקבלת קדושיה:
ואימא ה"מ - דזכי ליה לקבלם בקטנה שאין לה יד דלאו בת דעה היא ואע"ג דקרא דמוציא שם רע בנערה כתיב דכתיב (דברים כ"ב:י"ט) ונתנו לאבי הנערה לעולם דקדשה ניהלה בקטנותה:
אבל נערה דאית לה יד - משהביאה שתי שערות גדולה לכל דבר לכל עונשין ולממון שמקחה מקח וממכרה ממכר איהי תקדיש נפשה כו':
בנעוריה בית אביה - הכי דריש לה כל זמן שבנעוריה היא של אביה דכל שבח הבא לה לאביה הוא:
לאמה - קרא יתירא הוא ודריש ליה בתו הרי היא לו כאמה ובבתו נערה אשמעי' דאי בקטנה לא איצטריך השתא זבוני מזבין לה מעשה ידיה מבעיא:
תיפוק ליה מבנעוריה - אי מיניה הוי מצי למילף אלא על כרחך מדלא יליף מהתם שמעינן מינה לא לשבח נעורים אתיא דלגופיה איצטריך גבי נדרים דקאי עלייהו:
וכי תימא נילף - ממון מנדרים ממונא מאיסורא כו':
וכי תימא נילף - כסף קידושיה מכסף קנסה שאונס ופתוי לאביה חמשים כסף:
ממונא מקנסא לא ילפינן - שהקנס כולו חידוש ומחידוש לא גמרינן ואכתי קידושיה מנלן דלאביה הוי:
מבושת ופגם - דקיימא לן בכתובות (דף מ:) שהמאנס נותן בושת ופגם לאב והנהו לאו קנסא נינהו:
דאבוה שייך בגוייהו - שיש לו דין חלק בהן שיש בידו לביישה ולפוגמה בשביל ממון שיתנו לו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דהויא לה בושת ופגם ואנס זה שבא עליה מחסר ממון זה שזילזלה ולא יקפצו עליה תובעין:
אלא - לעולם מקרא קמא דאין כסף לאדון זה נפקא ודקשיא לך ואימא לדידה מסתברא דלאביה דכי קממעט יציאת אירוסין מדין יציאת אמה העבריה ובא לומר כאן אין כסף אבל ביציאת אירוסין יש כסף:

דף ד.

יציאה דכוותה קא ממעט - יציאת אירוסין דומיא דיציאת אמה קא ממעט מדין אמה ולמימר דיש כסף בה ומה יציאת אמה העבריה אין כסף לאדון דנפקא מרשותיה קאמר קרא אף מיעוט דיש כסף דקא דייק ליציאת אירוסין יש כסף למי שיצאה הימנו קאמר והיינו אב:

והא לא דמיא - יציאת אירוסין ליציאת אמה והיכי קאמרת דיציאת אירוסין אתי למעוטי הא לאו דכוותה היא דאכתי לא נפקא מרשותיה דאב למעשה ידיה ולירושתה עד שתכנס לחופה:

בהפרת נדרים מיהא נפקא ליה מרשותיה - שאינו יכול להפר לבדו:

ויצאה חנם - ולא פירש מתי תצא:

אלו ימי בגרות - שהיא משתנה מנערות להיות בוגרת:

אין כסף - אלא דבר אחר מוציאה אלו ימי נערות ולקמיה פריך מכי נפקא לה בנערות בגרות מאי עבידתיה:

אן כסף - בלא יו"ד כדכתיב מאן יבמי:

מנלן דדרשינן - יו"ד דאין כי האי גוונא באנפי נפשיה:

זרע אין לה אין לי - שיעכב על בת כהן מלאכול בתרומה אלא זרעה מישראל:

זרע זרעה מנין ת"ל אין לה עיין עליה - שאם מת בנה ויש לו בן אף הוא מעכבה:

זרע פסול - כגון ממזר:

בני בנים הרי הם כבנים - נפקא לן במסכת יבמות בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף סב:):

ותנא גופיה מנא ליה - דמשמע ליה אן בלא יו"ד:

מאן בלעם - אין בדעתו לילך עמנו:

ואיצטריך למכתב מעשה ידיה לאביה - כדיליף לעיל מאת בתו לאמה:

דקא מתזנא מיניה - ודעתיה על מעשה ידיה דשכיחא:

דמעלמא קא אתי לה - ולא היתה דעתו עליהם לזונה בשבילם:

בא זה ולימד על זה - מתוך שלא פירש נערות במקרא אלא מאיליו הוא למד שאין לנו דבר אחר לתלות יציאתו בו הוצרך לכתוב שניהם. דאי כתב חד הוה אמינא בגרות הוא דאשמועינן קרא אבל נערות לא מפיק לה בא חבירו ולמד עליו על כרחך חד מינייהו לנערות אתא:

מידי דהוה אתושב ושכיר - דכתיב גבי תרומה למידרש הכי:

תושב - האמור אצל תרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש:

זה קנוי קנין עולם - עבד עברי הנרצע ביד כהן ואעפ"כ אין גופו קנוי לו כשאר עבדים כנענים לאכול בתרומה:

קנין שנים - שלא הגיע לו עדיין שש שנים:

בא שכיר ולימד על תושב - דעל כרחך חד מינייהו לנרצע הוא דאתא ומאחר שנכתבו שניהם משמעותא דנרצע מתושב אתיא שהוא מיושב אצלו יותר מן הקנוי לשש שנים:

התם תרי גופי נינהו - נרצע ושאינו נרצע שני גופים הם ואפשר להיות שניהם בביתו של כהן:

דכי נמי כתב רחמנא כו' - כלומר ואפילו פירש הכתוב נרצע לא יאכל וחזר ופירש על שאינו נרצע ואע"פ שלא הוצרך לכותבו הייתי יכול לתרץ ולומר אע"ג דהוי שכיר מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא לפיכך כשכתבו התם י"ל בא זה ולימד על זה ואין לנו להקשות יכתוב נרצע בפירוש ולא יכתוב שכיר:

אבל הכא - דאפקה קרא מרשותיה בנערותה לא משכחת לה אמה יוצאה בבגרות והיכי כתב לן קרא מידי דלא הוי לכתוב נערות בהדיא ותו לא:

אילונית - אין לה סימני נערות ואשמועינן קרא שיוציאוה ימי בגרותה כשיהיה לה עשרים שנה:

שאין מוציאין מרשות אב - כדאמרינן לעיל שמעשה ידיה לאביה:

בגרות שמוציאה מרשות אב - דלא אשכחנא דזכי ליה קרא אלא נערות דכתיב (דברים כב) לאבי הנערה:

אינו דין כו' - ולקמן פריך הא אמרן מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא:

לא נצרכה - קרא דבגרות אלא ללמדנו שהאילונית נמכרת בקטנותה כשאר בנות:

דף ד:

הא אמרת כו' - ומאי תקשה ליה אי אשמועינן קרא בגר דאילונית דתיפוק ביה:

ותנא מייתי ליה מהכא - קידושי כסף דיליף להו רב יהודה דלעיל מאין כסף נפקי ליה לתנא מקיחה דשדה עפרון:

כי יקח איש אשה ובעלה - והצריכה הכתוב גט לפוטרה מקיחה זו כדכתב סיפא דקרא והיה אם לא תמצא וגו':

והלא דין הוא - שתהא נקנית בכסף מק"ו ולמה לי קרא:

שאינה נקנית בביאה - אם מסרה ליה לביאה לשם שפחה אינה שפחתו בכך:

נקנית בכסף - כדכתיב מכסף מקנתו (ויקרא כה):

זו שנקנית בביאה - כדיליף לקמן מובעלה:

יבמה אינה נקנית בכסף - ליבם להיות כאשתו להוציאה בגט בלא חליצה כדיליף לקמן (דף יד.) יבמה יבא עליה ויבמה ביאה גומרת בה ואין כסף גומר בה:

מעיקרא דדינא - ממקום שאתה בא ללמוד דהיינו אמה העבריה יש להשיב ולהכי קאמר מעיקרא דדינא פירכא שהתשובה שהשיב בתחילה יבמה תוכיח לאו מעיקרא דדינא אתיא אלא ממקום אחר:

שכן יוצאה בכסף - שפודה את עצמה בתוך שש שנים אם תרצה כדכתיב (שמות כא) והפדה והואיל וכסף חשוב בה לפדותה חשוב נמי לקנותה:
שאינה יוצאה בכסף - כדנפקא לן מספר כורתה ואין דבר אחר כורתה:
ואיצטריך למיכתב ויצאה חנם - למילף מיניה כדיליף לעיל יש כסף לאדון אחר:
היכא דיהבה איהי לדידיה - כסף וקדשתו דאמרה ליה התקדש לי:
ליהוו קידושין - דכיון דאשמועי' דכסף עביד אישות מה לי כסף דידיה מה לי כסף דידה להכי הדר תנא קרא זימנא אחריתי בהדיא כי יקח איש ולא כי תקח אשה לאיש:
שכן אין קנינה לשום אישות - הלכך לא שייכא בה ביאה:
שכן זקוקה ועומדת - לזה מחמת קידושי המת ואין ביאה באה אלא לגמור אבל קנין דמעיקרא לא:

דף ה.

שטר שאין פודין בו הקדשות - אם כתב לגזבר שטר על מעות פדיון הקדש אין הקדישו פדוי דבעינן ונתן הכסף וקם לו:
האי שטרא לחוד והאי שטרא לחוד - בזה כתוב לשון כניסה וזה מפורש לשון יציאה:
האי כספא לחוד - כשהוא נותנו מפרש על מנת מה הוא נותנו:
חד הוא - אינו נזכר בתוכו אם להוציא אם להכניס:
קאי בגירושין וממעט קידושין - בתמיה:
ולר' יוסי הגלילי דמפיק ליה להאי וכתב לדרשא אחרינא - בפ"ב דגיטין (דף כא:):
לדבר הכורת - שיהא הספר מבדילן ולא שיהא בו תנאי האוגדן:
אין זה כריתות - שכל ימיה היא נאגדת בו לקיים תנאי זה מחמתו:
הרי זה כריתות - אפילו מיד דהיא תקיים תנאו ותלך שאפשר דברים הללו לבא לידי הבדלה:
מכרת כריתות - דהוה מצי למיכתב ספר כרת דמשמע ספר כורתה והך דרשא אחריתי מייתורא דלישנא:
חדא מחדא לא אתיא כו' - הכי קשיא ליה האי תנא דלעיל דפריך בכולהו והלא דין הוא והדר דלא אתו מדינא ואצרכיה קרא למה לי קרא בכולהו נהי דחדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי במה מצינו בהצד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאן אף אני אביא את השלישי שהרי כולם קונים במקום אחר כסף ושטר קונה באמה העבריה כדלקמן (דף יד:) ביאה קונה ביבמה:

כסף וביאה הנאתן מרובה - אבל שטר אירוסין אין בו לה שום הנאה שהרי אין כתוב בו אלא הרי את מקודשת לי:
קנינן מרובה - שקונין קרקעות ועבדים:
בע"כ - ביאה קונה ביבמה בע"כ דנפקא לן ביבמות (דף נד.) מויבמה וכן שטר מוציא את האשה בע"כ מבעלה:
באמה העבריה בע"כ - שאביה מוכרה שלא מדעתה:
כסף שאינו מאכיל בתרומה - אם נתארסה לכהן כדתנן בכתובות (דף נז:) אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה:
שאינו גומר - להוציאה מרשות אביה למעשה ידיה ולירושתה:

דף ה:

אף אני אביא חופה שקונה בעלמא - שגומרת ליורשה ולהפרת נדריה יקנה נמי כאן בלא אירוסין:
שכן ישנן בע"כ - שקונה בעלמא ביאה ביבמה ושטר בגירושין וכסף באמה העבריה:
כסף באישות מיהא לא אשכחן בעלמא בע"כ - ואפ"ה קונה כאן ואף על כרחה כגון אב מקבל קידושין לבת קטנה אף אני אביא חופה:
שתי תשובות בדבר - להא דאמרת חופה קונה בלא כסף:
ועוד כלום חופה גומרת - דקאמרת חופה שגומרת כו' וכיון שאינה גומרת אלא לאחר קידושין היאך אתה בא לדון חופה שלא ע"י קידושין מחופה שע"י קידושין:
הרי את מקודשת לי - או הרי את מאורסת לי:
ותנא סיפא מילתא דסתרא לרישא - בתמיה וכי אמרינן בכל דוכתא כדי נסבה מידי דלא איצטריך למיתניה ותנייה בכדי אבל סיפא דסתרא לרישא לא תני תנא:
ה"ק - סיפא אבל שינה ממה שאמרנו כגון שנתן הוא ואמרה היא נעשה כאילו נתנה היא ואמרה היא ואינה מקודשת דבעינן כי יקח איש:
נתן הוא - דמי לכי יקח איש:
ואמרה היא - דמי לתקח אשה לאיש:
וחיישינן מדרבנן - שאם בא אחר וקידשה צריכה גט משניהם שמא לא היו של הראשון קידושין וחלו קידושי שני או שמא של ראשון קידושין ולא של שני:
בקידושין נתן לה כו' - משום דקא בעי למימר סיפא בגירושין נתן לה כו' נקט כי האי לישנא (נתן):
הרי את מקודשת - ולא גרסינן לי:

אין כאן בית מיחוש - אין כאן אפי' ספק קידושין דכי יקח כתיב ולא שיקח עצמו לה ודגירושין אין כאן בית מיחוש אף לפוסלה לכהונה:
ידים שאין מוכיחות - בית יד אחיזת הדבר אע"פ שאינו מוכיח אחיזת לשון גמור כי הכא דקאמר הרי את מקודשת ולא קאמר למאן:
הויין ידים - ואמר דלדידיה קדשה:
אהא - אהיה:
שהיה נזיר עובר לפניו - דודאי אהיה אף אני כזה קאמר אלמא בעינן הוכחה:
לישני בתראי - דקאמר בהו אין כאן בית מיחוש בין דקידושין בין דגירושין:

דף ו.

לישני בתראי - דקאמר בהו אין כאן בית מיחוש בין דקידושין בין דגירושין:
ליתנינהו כחדא - למה לי למיתני מקודשת מקודשת תרי זימני:
מיוחדת - לשון והיו לבשר אחד (בראשית ב':כ"ד):
מיועדת - לשון אשר לא יעדה (שמות כא) שהוא לשון קידושין באמה העבריה:
עזרתי נגדתי - לשון אעשה לו עזר כנגדו (בראשית ב':י"ח):
סגורתי - לשון ויסגור בשר (שם):
עצורתי - לשון עצרת שתהא נאספת עמי לבית ורבותי אמרו לשון כי אשה עצורה לנו (שמואל א כ"א:ו') ולא נהירא דההיא עצורה ממנו קאמר דהא אחימלך אמר לו לדוד אם נשמרו הנערים אך מאשה ודוד אהדר ליה אשה עצורה לנו והננו טהורים:
ויהודה ועוד לקרא - וכי המקרא צריך סיוע ממנהג שביהודה:
שכן ביהודה כו' - אבל מקרא ליכא למילף דההוא יחוד בעלמא הוא שהרי בשפחה כנענית הכתוב מדבר שאין קידושין תופסין בה ומעיקרא הוה סלקא דעתיה כמ"ד בגיטין (דף מג.) בחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר דשייכי בה צד קידושין:
במאי עסקינן - בהנך לישני דקא מיבעיא לן אי הוו קידושין או לא ה"ד אי בשאין מדבר עמה קודם לכן על עיסקי קידושין וכן בהנך לישני דגירושין שלא היה מדבר עמה על עסק גיטה:
מנא ידעה כו' - כלומר אפילו הוו הנך לישני לשון קידושין היכי מקדשא הא לא ידעה מאי קאמר לה שתתרצה להתקדש לו:
ואלא במדבר - מה לי אי לא הוה לשון קידושין אפילו לא אמר לה מידי נמי אלא שנתן לה קי"ל דהוו קידושין כר' יוסי:
גיטה וקידושיה - או גיטה או קידושיה:

ה"נ - דמקדשא כרבי יוסי דאמרינן מסתמא לשם קידושין נתן והיא קבלתם לכך אבל השתא דפריש הנך לישני אם לשון קידושין הן נתקדשה ואם לשון לבוא לעשות מלאכתו הם הרי גילה בדעתו שאינו חפץ לקדשה עכשיו:

והוא שעסוקין כו' - הא דקאמר רבי יוסי דיו והוא שהיו עסוקים בדיבור עיסקי קידושיהן עד שעת נתינה:

מנא ידעה - כיון דבשעת נתינה לא עוסקין בדיבור הקידושין מנא ידעה שלשם קידושין הוא נותנם לה שתתרצה ואע"פ שדברו כבר בכך הרי פסקו אותו עסק:

מענין לענין - שפסקו מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לדבר צרכי זיווגם היה כמו כמה יש לך נדוניא וכמה שדות יש לך להתפרנס מהם:

בטיב גיטין - בהלכותיהן:

לא יהא לו עסק עמהן - להיות דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן:

אפי' לא שמיע ליה - הא דהלכה כרבי יוסי נימא נמי דלא יהא לו עסק עמהם כלומר מי שכיחא הא או לא שכיחא שיהא אדם נותן גט או קידושין לאשה ואינו מפרש:

וכן בגירושין - כמו אמר מר וכן בגירושין כו':

פשיטא - בניחותא:

דף ו:

לא אמר כלום - להתגרשה אם כתב לשון זה בגט שאין זה לשון גירושין:

הרי את מותרת - לשון גירושין הוא ולא לשון שחרור דשפחה דאי בת חורין משוה לה אינה מותרת לעבדים אבל לשון גט הוא לאשה שמתירה לכל שהיתה אסורה לו על ידו:

לגמרי - אפילו להנשא:

למלאכה - שיהא מעשה ידיה שלה:

לעבדו - כנעני:

לגמרי - אפי' לשחרור גופו ומותר בבת חורין:

יצא לחירות - ואע"ג דקי"ל (גיטין דף מד.) קונסין אותו לפדותו מן העובד כוכבים עד עשרה בדמיו דאפקעיה ממצות:

וצריך גט שחרור - להתירו בבת חורין משום דעובד כוכבים גופו לא קני דכתיב מהם תקנו אתם קונין מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה (שם דף לח.):

בד"א - שצריך גט שחרור שלא כתב עליו אונו כשמכרו לעובד כוכבים:

אונו - לשון שטר:

לכשתברח ממנו - מן העובד כוכבים:
אין לי עסק בך - אלמא לשון שחרור הוא:
המקדש במלוה - דאמר התקדשי לי במלוה שהלויתיך:
אינה מקודשת - דקיחה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי בשעת קידושין ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחרים היא חייבת לו:
בהנאת מלוה - מפרש לה ואזיל:
אילימא דאזקפה - מעיקרא ארבעה בחמשה והשתא אמר לה התקדשי לי בזוז חמישי:
רבית מעלייתא הוא - ואמאי קרי ליה הערמת רבית:
ה"ג ועוד היינו מלוה - שאף הזוז הזה כבר מחוייבת ועומדת:
לא צריכא דארווח לה זמן - הלואתו ואמר לה התקדשי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך או לי ואפי' לאגר נטר לא דמי כלל ואם פירש לה כך מקודשת והערמת רבית הוא דהויא ולא רבית גמור דלא קץ לה מידי ולא מידי שקל מינה וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו דהשתא הוא דקא יהיב לה הך פרוטה דהנאת מלוה אבל כי מקדש לה בעיקר המעות לאו מידי יהיב לה שכבר הם ברשותה והם שלה:
במכר לא קנה - כגון קרקע דקי"ל לקמן (דף כו.) שהיא נקנה בכסף אינו נקנה בכך דלאו מידי יהיב ליה:
יצא ידי נתינה - ומוכרה לכהנים והדמים שלו ולקמן פריך ממה נפשך:
ואסור לעשות כן - לפי שבשכר זה יתן לו שאר תרומותיו והוי האי כהן כקונה תרומה בשכרו ומסייע בבית הגרנות שיתנו לו התרומה ותנן בבכורות (דף כו:) כהנים המסייעים בבית הגרנות אין נותנין להם תרומה ומעשרות בשכרן ואם עשו כן חללו ועליהם הכתוב אומר (מלאכי ב':ח') שחתם ברית הלוי:
לא החזירו לא יצא - דהוה ליה גזל למפרע:
אלא אמר רב אשי - ודאי בכולהו אמר רבא דקונה לבר מאשה כו' והאי לחליפין דמי כקנין בסודר דאינו אלא אוחז בה ומחזירו:

דף ז.

ואקדש אני לך - וכשנתנו לו א"ל התקדשי לי מקודשת ואע"ג דלא מטי הנאה לידה:
מדין ערב - ממה שמצינו בתורה שהערב משתעבד למלוה אנו יכולין ללמוד:
הילך מנה והתקדשי לפלוני - והוא שלוחו אלא שמקדשה משלו:
מקודשת - ואע"ג דממונא לאו של משלח הוא:

מדין עבד כנעני - דתנן במתני' לקמן (דף כב:) קונה את עצמו בכסף ע"י אחרים שאחרים פודין אותו בממונן והוא קונה עצמו ויוצא לחירות ואע"ג דלא חסר איהו בהאי ממונא מידי:

ואקדש אני לו - לאותו פלוני במנה שתתן לו בשבילי:

מדין שניהם - מבין שני הדינין הללו של ערב ושל עבד כנעני אנו למידין:

האי דקא מקני - בעל העבד שהוא מקנה את העבד לחירות קא קני האי כסף שמקבל בפדיונו:

ואקדש אני לך - והוא קיבלו ואמר לה התקדשי לי בכך:

מקודשת - כדמפרש ואזיל טעמיה לקמיה:

שיש להן אחריות - אדם הוקש לקרקעות דכתיב (ויקרא כ"ה:מ"ו) והתנחלתם אותם לרשת אחוזה:

עם נכסים שאין להם אחריות - שמוכר או נותן לו קרקעות ומטלטלין וזה מושך המטלטלין והקרקעות קנויים לו במשיכת המטלטלין:

ואנן איפכא תנן - שצריך לקנות הקרקע באחד מן הדברים שהקרקע נקנה בהן כגון כסף או שטר או חזקה דנעל וגדר ופרץ כל שהוא והמטלטלים נקנים אגבן:

באדם חשוב עסקינן - שאינו רגיל לקבל מתנות:

בההיא הנאה כו' - שתרצה זאת לתת פרוטה לאדם שיפייסנו לזה לקבל הימנה מתנה:

וכן לענין ממונא - הנך שמעתא דרבא דילפינא קידושין מדין ערב ומדין עבד כנעני כן לענין ממונא מכר לו שדה ואמר לו תן הכסף לפלוני ושדי מכורה לך בו קנה מדין ערב הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני קנה אותו פלוני השדה מדין עבד תן מנה לפלוני ותקנה לו שדי בו קונה מדין שניהם:

ניחא לה - להיות נקנית בכל דהו בקנין כל שהוא ואפילו בטובת הנאה בעלמא:

טן דו - בגופים שנים בעל ואשתו ואפילו אינו לה אלא לצוות בעלמא:

דאיתיהיב למחילה - שאדם רשאי למחלו:

אשה אמר רחמנא - כי יקח איש אשה:

איש אמר רחמנא - כי יקח איש:

איתתא לבי תרי - להנשא להם אי אפשר הילכך האי לא קדיש אלא פלגא וחצייה נשאר לאחר א"כ אינה מקודשת לזה:

ניפשטו קידושי בכולה - כי אמר חצייך מקודשת לי דהא מקודשת בלשון הקדש קאמר לה:

ואפי' למ"ד כו' - פלוגתייהו במסכת תמורה:

התם בהמה היא - ושלו היא ואין מעכב על ידו מלהתקדש לפיכך יש כח במאמרו לפשוט והכא דעת אחרת יש חשובה כמותו המעכבת בדבר שאם אין אשה רוצה אינם קידושין וזו לא נתרצה אלא לחציה לפיכך אין דיבורו תפיס בה:

הא לא דמיא כו' - מסקנא דתירוצא הוא אין דבר זה דומה אלא לבהמה של שני שותפין דאיכא דעת אחרת המעכבת בה והתם לא אמרי' דתקדש כולה ע"פ האחד:

ואינה קריבה - הואיל ובתחלת הקדישה לא נראית לקרב שלא קידשה אלא חציה ותמכר ויקריב אחרת בדמיה:

ועושה תמורה - אם המיר בה:

ותמורתה כיוצא בה - דאינה קריבה דמכח קדושה דחויה באתה:

דף ז:

בעלי חיים נדחים - אם נדחו ידחו לעולם ואיכא למ"ד (ביומא דף סד.) אין דיחוי אלא בשחוטין אבל בעלי חיים שנדחו חוזרים ונראין ולדידיה קריבה הך בהמה כשחזר ולקח חציה:

דיחוי מעיקרא - כגון זו שמתחילת הקדישה לא נראית ליקרב ואיכא למ"ד (בסוכה דף לג:) דפליג ואמר אין דיחוי אלא בנראה ונדחה:

יש דיחוי בדמים - יש תורת דיחוי בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו כגון זו שמתחלה לא הקדישה אלא לדמיה שתמכר ויקדשו דמי חציה שהרי ליקרב לחצאין לא היתה ראויה ואפ"ה חל עלה תורת דיחוי לדחות מעל המזבח לעולם ולא אמרינן אין דיחוי אלא בדבר שהוקדש לגופו ליקרב:

פסקה - והוה ליה כמקדש לחצאין:

מונה והולך הוא - ורישא דמילתא אמסקנא נמי קאי ולאו לחצאין הוא דהא חצי פרוטה לאו בר תפיסה הוא:

כיון דאמר בפרוטה פסקה - ולא היה תחילת דבורו אלא לחציה וטעה לומר שמקדשין לחצאין:

כל ביומיה - הואיל ובדעתיה לגומרו היום:

לשני בני - והם גדולים ועשאוהו שליח לקדש:

או דילמא בתך בפרוטה - דמידע ידע דבבציר מפרוטה לא מקדשה ופרתו לא אמר על פרוטה אלא שתקנה לו כשימשכנה:

קרקעך בחזקה - כשאחזיק בה:

לא צריכי שומא - שישומו אותן שמאים קודם שתקבלם:

צריכי שומא - וכיון שלא שמאום תחלה אינה מקודשת כדמפרש ואזיל:
בכל דהו - התקדשי לי בהן כמו שהן דלא צריכי שומא דבציר מפרוטה לא שוו:
אי דאמר - התקדשי לי בחמשים זוז והרי לך אלו בדמיהם:
ושוו חמשין - מיהו לא שמאוה בקיאים קודם לכך:
שוה כסף ככסף - גבי קידושין כסף כתיב ושוה כסף איתרבי ככסף כדאמרינן לקמן ישיב לרבות שוה כסף הלכך כי כסף בעינן דקיימ:

דף ח.

מכסף מקנתו - בעבד עברי כתיב:
ישיב גאולתו - ישיב קרא יתירא הוא דמצי למכתב לפיהן גאולתו לרבות שוה כסף לענין פדיון וכיון דמיפרוק ביה איקנויי נמי מקנה ביה דכתיב גאולתו מכסף מקנתו:
וכיון דלא קיימ לא - וה"ק ואינו נקנה בתבואה וכלים אלא א"כ קצץ דמיה:
בתורת כסף וכו' - בתורת דמים הוא נקנה בין שנותנין עליו כסף בין שוה כסף בתורת דמים אקנו ולא בתורת חליפין שדרך לעשות חליפין בתבואה וכלים כלים שנאמר (רות ד':ז') שלף איש נעלו ותבואה נמי דכתיב (שם) כל דבר:
ולרב נחמן דאמר - בפרק הזהב פירי לא עבדי חליפין אם נתן תבואה בתורת חליפין כמו סודר לקנות בהן שדה או שום דבר בחליפין לא קנו והאי כל דבר מפרש ליה דהכל נקנה במעל השתא ליכא למימר תורת תבואה וכלים היינו חליפין מאי איכא למימר:
אלא לעולם - ואינו נקנה בתבואה וכלים דקאמר בדלית בהו שוה פרוטה:
מקרבא הנאתייהו - מזומנין ליהנות מהם:
לפדיון בני - לחמש סלעים של פדיון הבכור דכתיב (במדבר י"ח:ט"ו-ט"ז) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים:
לא אמר כלום - אפי' נתנו לכהן:
כל כמיניה - כי אמר בחמש סלעים בתמיה:
דשוי - ואפי' הכי קתני רישא לא אמר כלום הואיל ולא נישומו:
לדידי שוי לי - אני שם אותו לעצמי ואקבלו בכך:
דגברא רבה הוא - ולא אזיל בגילוי הראש:
מקובי - שם מקום:
ונתן לה דינר - מיד מקודשת דקיבלה ליה לשם קידושין וע"מ שישלים תנאו:
הרשות בידו - שאין הקידושין חלין עד שתקבל את כולו ואת אמרת מקודשת:
במנה זו - דדעתה אכולה:

דינר רע - לקמן מפרש:
כיצד דאמר במנה זו - ונמצא חסר דינר אינה מקודשת והיינו דקאמר רצה אחד לחזור הרשות בידו:
מסתברא - דפרושי מפרש:
השתא במנה סתם - תנא ליה דיכולים לחזור כל זמן שלא קבלה את כולה:
במנה זו - ונמצא חסר דהשתא לא קבלה כולה מיבעי' דמצי הדרא:
מונה והולך שאני - ואע"ג דאמר במנה סתם כיון דחזיתיה מונה והולך דעתה אכולה אבל כי לא נתן לה אלא דינר וקבילתיה ודאי לשם קידושין קבילתיה ועל מנת שישלים:
דאישתכח ביני זוזי - ולא הכירה בו מתחילה שהיה מעורב ביניהם:
היינו דינר של נחשת - ואמאי מקודשת:

דף ח:

מנה אין כאן - הלכך משכון אינו שוה (כאן) כלום שאין המשכון מתנה:
במשכון דאחרים - שהיה בידו וקדשה בחוב שיש לו עליו הלכך מקודשת שהמשכון עצמו קנוי לה:
בפריטי - על מנת לקבל פרוטות של נחשת:
נסכא - חתיכה של כסף:
פריטי אין כאן - שהתנו עליה הלכך נסכא שהוא משכון אין כאן להיות במקומו לקנות שאם נתנו הפרוטות היתה קנוייה להם דעבד כנעני נקנה בכסף:
נטלתו וזרקתו לים - בפניו לומר איני רוצה:
הא שדיתינהו קמיה - במקום שאינו אבוד הוו קידושין בתמיה:
מדאיחייבא ביה - לשלומי גמרה וקדשה נפשה ולפי שהוא שלה זרקתו לנסות את זה אם הוא רגזן:
אינה מקודשת - ואינו דומה לתן מנה לפלוני ואיקדש לך דהתם איהי קאמרה ליה מעיקרא אבל כאן משטה היא בו כלומר תן מעותיך לאחרים:
להודיעך כח דרישא - דאף על גב דאביה הוא לא גמרה וקדשה נפשה:
כח דסיפא - דאמר מקודשת דאע"ג דלא קרוב שלה הוא:
סמכה עליה - דעביד שליחותיה וכי מקבל להו הוה שלוחה ומקדשה:
ואם היה סלע שלה מקודשת - שחצרו של אדם קונה והרי הוא כמו שמקבלתו:
רץ אחריה - לנושכה:

דף ט.

חומרי - בוטייני"ש שעושין של בדיל וחורזין הרבה מהן בחוט אחד ועושין אותו כמין ענק ונושאין בצואריהן למכור ויש גורסין פתכייתא והן של זכוכית כמין טבעות דקים וקורין אותו פוריל"ש ובלשון רבותינו אושטנית:

חד שוכא - מלא חוט הענק:

מיקדשת לי - בלשון שאילה:

הב אשקי ושדי - דלא כפלתיה לדיבורא:

תגא דמלכא - בכתר המלך נשבע:

והלכתא כר"א - דאמר (לעיל דף ח.) התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים:

כרבא אמר רב נחמן - דאמר לעיל (שם) מנה אין כאן משכון אין כאן:

בתך מקודשת לי - והיא ברשות אביה לקדשה כגון שלא בגרה:

לשטר זביני - ומנלן דכי האי גוונא הוי שטרא:

מאי טעמא קרית ביה יקנו משום דכתיב ומכר - בתמיה קרי ביה כי יקח ונימא דאבי הנערה קאמר שיהא מקיחה לבעל ומשום דכתיב את בתי נתתי:

הלכתא נינהו - למשה מסיני:

התם נמי - גבי שטר זביני כתיב ואקח את ספר המקנה אלמא המוכר נתנו ללוקח דכתיב ואקח ולא כתיב ואתן וירמיהו היה קונה את השדה מיד חנמאל אלמא מוכר כותב שדי מכורה לך ונותן ביד לוקח אבל הכא כי יקח כתיב:

בין ע"י עצמה - שקבלתה היא מדעתו של אב:

מדעתה - שהיא אמרה לו לקבל והא דבעינן דעתא דידה והוא שבגרה:

שלא לשמה - שנכתב לשם אשה אחרת ונמלך:

דף ט:

יציאה בעינן לשמה - דכתיב (דברים כד) וכתב לה לשמה:

הוייה דכסף לא בעינן שתהא לשמה - שתהא צורת הדינר טבועה לשמה:

הדר פשטה - ויצאה והיתה שהרי עיקר שהשטר קונה באשה מכאן למדנו:

שלא מדעתה - קודם הכתיבה לא נמלך בה ואח"כ הודיעה וקבלתה ובגדולה קאי והוא הדין בקטנה ונערה לשמה ושלא מדעת אביה:

מה יציאה שלא מדעתה - שהרי על כרחה היא מתגרשת:

דעת מקנה - היינו בעל שהקנה אותה בגט זה לעצמה ופוטרה ממנו ובעינן שיכתוב מדעתו דכתיב וכתב לה:
אף כאן דעת מקנה - דהיינו האשה שנקנית לבעל:
מאי לאו שטרי אירוסין ממש - כגון בתך מקודשת לי:
שטרי פסיקתא - התנאים שביניהם וממון שפוסקין זה לזה:
באמירה - בלא קנין שהקידושין הן גמר הדבר דבההיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרי ומקני ובאותן התנאים קאמר שהעדים אין רשאין לכתוב עליהם שטר אלא מדעתם דניחא להו שתהא כמלוה על פה ולא כמלוה בשטר:
אמר קרא בעולת בעל - כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל:
כעורה זו - בתמיה וכי אינה מקובלת עליך שאתה מחזר ללמדה ממקום אחר:
עד דמקדש - בכסף והדר בעיל כדכתיב כי יקח דהיינו כסף והדר ובעלה:
א"כ - דהכי קאמר קרא דבעינן כסף וביאה ובלאו ביאה לא מקדשה:
נערה מאורסה דבסקילה כו' - הלכך ע"כ כי יקח הוו קידושין לעצמן ובעלה הוו קידושין לעצמן בלא כסף ומשכחת סקילה בקידושי כסף בלא ביאה:
בעולה היא - וסקילה בבתולה כתיבא (דברים כ"ב:כ"ג) כי יהיה נערה בתולה מאורשה לאיש וגו' ודרשינן (כתובות דף מח:) בתולה ולא בעולה שהבעולה בחנק כשאר אשת איש:
שלא כדרכה - דאיתקוש משכבות להדדי דכתיב (ויקרא כ':י"ג) משכבי אשה שתי משכבות וקרינא בה כי יקח ובעלה ואכתי בתולה היא:
א"ל אביי - ליכא לאוקמי הכי דאי בא עליה ארוס שלא כדרכה תו לא הויא בסקילה דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי גבי באו עליה עשרה שלא כדרכה ואמרו כולן בסקילה אלא באחר שאינו בעלה אבל בעלה עושה אותה בעולה בשלא כדרכה דילפינן לה מבעולת בעל כדלקמן:
שלא כדרכה - דאיתקוש משכבות להדדי דכתיב (ויקרא כ':י"ג) משכבי אשה שתי משכבות וקרינא בה כי יקח ובעלה ואכתי בתולה היא:
ועדיין היא בתולה - שבאו כולן עליה שלא כדרכה:
הראשון בסקילה - לקמן יליף טעמא בשמעתין:
משכחת לה - דבסקילה:
שקידשה בשטר - וההיא לא בעיא ביאה:
דהואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס - בלא ביאה הלכך אם לאו דר' יוחנן הוה אמינא לגבי כסף עד דמקדש ובעיל אבל השתא דנפקא לן מבעולת בעל דבבעילה לחודה מיקדשה

ע"כ כי יקח דיליף קיחה קיחה אגמריה דבכסף לחודה מיקדשה דאי עד דמקדש ובעיל כסף מאי אהני:

לאחרת - אשתו:

א"כ - דלא אשמעינן אלא קידושי ביאה לכתוב ובעל מאי ובעלה זו ולא אמה העבריה:

ולרבא דאמר - לקמן בפ' שני גבי מקדש אחת משתי אחיות סתם לא הוו קידושין הואיל ואין ראויין לביאה שאינו ידוע איזו אשתו ואיזו אחות אשתו שהיא בכרת ואמר רבא בר אהינא אסברה לי חכם אחד ששמו בר אהינא לימדני טעם זה מן המקרא כי יקח ובעלה קיחת כסף הראויה לבעילה הוא דהויא קיחה מנא ליה הא דדרשי' ליה לכדרבי ולמעוטי אמה:

א"כ - דלקידושי ביאה ולמעוטי אמה ותו לא יליף מינה לכתוב או בעלה:

מאי ובעלה - משמע דקאי נמי אקיחה למילף הך דבר אהינא:

האי סברא - דאין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה:

דף י.

מודה לענין קנס - אע"ג דלענין קטלא לא חשיב לה כבתולה לענין קנס בשאינה ארוסה מודה דכולהו משלמי:

לבדו - קרא יתירא הוא דהא כתיב (דברים כ"ב:כ"ו) ולנערה לא תעשה דבר:

שניהם שוים - בני עונשין למעוטי גדול הבא על הקטנה:

האי סברא - דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה כו' מנלן:

תחילת ביאה קונה - באירוסין:

אי נמי לכהן גדול - אם מותר לקדש בביאה אי אמרת תחילת ביאה קונה מותר ואם סוף ביאה קונה נמצאת בעולה משעת הראה שלא לשם קדושין ואסירה ליה דכתיב (ויקרא כ"א:י"ד) בתולה מעמיו יקח:

ביאה אירוסין עושה כו' - המקדש בביאה מי הויא הך ביאה כנשואין או אינה אלא כשאר אירוסין:

ואינו יורשה כו' - דקי"ל (יבמות דף כט:) אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה מתה אינו יורשה ואינו מיפר נדריה בלא אביה:

ומקבל את גיטה - אם גירשה בעלה מן האירוסין בעודה נערה:

פירות - מנכסים הנופלים לה מבית אבי אמה:

קתני - קידושי ביאה והדר תני נשאת אלמא ביאה לאו נישואין עבדי:

כי קתני נשאת אשארא - אכסף ושטר דאין עושין נשואין אבל ביאה לעולם אימא לך דנשואין עושה:
מתקדשת בביאה - מדעת האב אבל פחות מכאן כנותן אצבע בעין ואינה ביאה:
קנאה - ואם רוצה להוציאה מוציאה בגט:
וחייבין עליה משום אשת איש - אם קיבל בה אביה קדושין:
ומטמאה את בועלה - כשהיא נדה שבעת ימים כדכתיב (ויקרא ט"ו:כ"ד) ותהי נדתה עליו:

דף י:

לטמא משכב תחתון כעליון - שעושה בועלה מושב ומשכב אפי' עשר מצעות אבל לא להיות אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמשכבה של נדה עצמה אלא לטמא אוכלין ומשקין כעליונו של זב וכן מפרש לה במס' נדה (דף לב:) אבל פחותה מבת שלש שנים אינה מטמאה את בועלה אלא טומאת ערב כנוגע בעלמא:
נישאת לכהן - קס"ד שנכנסה לחופה לנישואין אוכלת בתרומה אבל פחותה מבת ג' שנים אין חופתה מאכילתה הואיל ואין ביאתה ביאה:
והיא פטורה - לפי שאינה בת עונשין:
אי הני נישואין - האי מתקדשת בביאה דתנא ברישא אי לכהן הוי אוכלת בתרומה:
שאין ביאתה מאכילתה - אם בא עליה כהן ולא קנאה בכסף אינה אוכלת דבעינן קנין כספו וקדושין נמי לא תפסי בה שתהא מקודשת לו בביאתה שהרי היא כחמור עם הדומה לחמור:
כספה מאכילתה - דכתיב (ויקרא כב) קנין כספו הוא יאכל בו:
זו שביאתה מאכילתה - קס"ד השתא דביאה עושה נישואין כדמפרש ואזיל ונישאת פשיטא ליה דאכלה דנפקא ליה בספרי מכל טהור בביתך יאכל אותו והך דבן בג בג התם תני לה:
היכי דמי - דיליף כסף מביאה אי נימא ביאה שלאחר חופה ויליף מיניה כסף שהכניסה אחר כך לחופה:
בתרוייהו אכלה - ומאי אבל מה אעשה דקאמר:
אלא בביאה שע"י חופה - וקא יליף מיניה כסף שלא על ידי חופה היכי יליף לה מיניה הכא תרתי והכא חדא:
מאי שנא - ביאה דפשיטא ליה:
ומאי שנא - כסף דמספקא ליה:

ואפילו ע"י חופה - דהא לאו בת נישואין היא:
משום דעולא - דאמרי' בריש פירקין (דף ה.) שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה:
לא שייר בקנינה - אחר שנתן הכסף אין הקנין חסר כלום:
הכא שייר בקנינה - דאכתי מיחסרה מסירה לחופה לענין ליורשה וליטמא לה:
רבינא אמר - מהכא ליכא למיפשט דנישואין עושה דהא אפילו אירוסין עושה אכלה מדאורייתא וכסף נמי מדאורייתא אכלה:
ומדרבנן הוא דשלח ליה - הא דשלח ליה לאוסרה בתרומה מדרבנן הוא דאסר לה:
משום סימפון - שמא ימצא בה מום ונמצאו קידושי טעות:
סימפון - כל דבר המבטל דבר קרוי סימפון שלו כגון שובר הוי סימפון של שטר בשנים אוחזין (ב"מ כ.) וכאן קורא סימפון דבר המבטל את הקידושין או את המקח של עבד:
ומדרבנן הוא דשלח ליה - הא דשלח ליה לאוסרה בתרומה מדרבנן הוא דאסר לה:
אי אתה יודע - בתמיה:
זו שביאתה מאכילתה - דבנישאת מודה דלא חיישינן לסימפון דאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו וידע וקבל עליו:
אבל מה אעשה כו' - ולקמיה פריך מאי בינייהו הואיל וסוף סוף לא אכלה:

דף יא.

סימפון בעבדים ליכא - לבטל את המקח:
הא קא חזי להו - וסבר וקיבל:
נמצא גנב כו' - אינו בטל בכך דהא קי"ל המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו ובריתא היא [בב"ב בהמוכר פירות] (ב"ב דף צב:):
קוביוסטוס - גונב נפשות:
הגיעו - הרי הוא שלו דסתם עבד גנב הוא:
לסטים מוויין - דהא לא שכיח ולא קבלו עליו:
או מוכתב למלכות - שנתחייב מיתה למלך:
קלא אית להו - וסבר וקבל:
קיבל מסר והלך - סימן הוא:
קיבל - עליו את המומים משום סימפון ליכא משום דעולא איכא:
מסר - האב לשלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ועודה בדרך משום סימפון איכא משום שמא תשקה ליכא דליתנהו לאחיה ולאחותה גבה:

תרקבא - שלשה קבין:
דדינרי - זהובים:
דשוייה שליח - לקבל קדושיה ולא נמלך בה בכמה ובנתיה דרבי ינאי נמי אי שוו שליח לא הוו קדושין אלא בתרקבא דדינרי:
כל כסף האמור בתורה כסף צורי - אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם הוי מטבע הפחותה שבצורי:
ושל דבריהם כסף מדינה - לקמן מפרש לה כסף מדינה שמינית שבכסף צורי אם סלע הוא שמינית שבסלע צורי ואם דינר הוא שמינית שבדינר צורי הלכך פרוטה לא מצית למימר לפי שהיא של נחושת ובצורי מטבע של נחושת ליכא ובקדושין כסף כתיב דהא קיחה קיחה גמירי וכיון דאפיקתי' מפרוטה אלמא מידי דחשיבות בעי אוקמוה אדינר כדלקמן:
וכללא הוא - שכסף שכתוב בתורה דוקא כסף כתיב או שוייו ונ"מ דהוי כסף צורי ולא פרוטות:

דף יא:

והרי טענה - שאדם טוען את חבירו ומשביעין אותו אם הודה במקצת דכתיב כי יתן איש וגו' ועליו כתיב אשר יאמר כי הוא זה דילפינן מינה (ב"ק דף קז.) שהמודה מקצת ישבע דונקרב בעל הבית התם כתיב ודרשי' ליה לשבועה:
ותנן שבועת הדיינין - אינה בפחות מטענת שתי מעות כסף ופליגי בה רב ושמואל רב אמר כפירה שתי כסף ושמואל אמר טענה עצמה שתי כסף ואפילו לא כפר בה אלא פרוטה או הודה בפרוטה חייב מ"מ מדקתני שתי כסף ש"מ קרא לאו דוקא כסף קאמר אלא אממונא בעלמא קפיד וכיון שלא פירש כמה לא מסרו הכתוב אלא לחכמים ולא קים להו לרבנן לאשבועיה בבציר מהכי דאי קרא דוקא כסף כתיב נהי דמעה היא מטבע הפחותה שבצורי מיהו שתים מנא להו:
הכי גרסי' ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב - שיהו שוים שתי כסף ולאפוקי ממ"ד התם טענו שני מחטין חייב בהודאת אחת מהן לכך יצאו כלים למה שהן כלום' שיתחייב בכלים בכל שהו. ורבותינו מפרשים שהדינר הוא מטבע הפחותה שבצורי ופירכא מדקתני שתי כסף שהן מעות ותירוצא מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב ומעה דבר חשוב הוא ולדידי קשיא ביה טובא חדא דא"כ דכל כסף האמור בתורה דינר הוא היכי אתיא הך היקישא ומפקא ליה הא כי אתא היקישא לאשמועינן מה כלים

שנים אף כסף שנים הוא דאתא ועוד מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמרינן התם לכך יצאו כלים למשהו אלמא לא חשיבי מחטים ועוד בהדיא אמרינן התם איפכא מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכסף כי אתא להך דרשא אתא:

הפורט סלע ממעות מעשר שני - מסקנא ב"ש אומר בכל הסלע מעות כו' ומיהו שמעינן מינה שחילל תחילה המעשר בפרוטות של נחושת ועתה בא לפרוט בהן סלע:

ונתן הכסף וקם לו - דכתיב ויסף חמשית כסף ערכך עליו וקם לו:

שחללו על הפרוטה מחולל - דאין אונאה להקדש דכתיב (ויקרא כ"ה:י"ד) איש את אחיו ואשמועינן שמואל דכי היכי דאימעיט מאונאה אימעיט נמי מביטול מקח:

כסף כסף - גמר פדיון הקדש מפדיון מעשר אבל שאר כסף שבתורה לא יליף מיניה דלא דמו ועוד דהכא כספים יתירא כתיבא:

כסף קצוב הוי כסף צורי - וכסף קדושין אינו קצוב ולא איירי ביה רב אסי כלל:

קצוב - שנאמר בו כמה כגון חמשים של קנס ושלשים של עבד ומאה של מוציא שם רע שנאמר בהן שקלים ונאמר חשבונו:

בשקל הקודש במנה צורי - שקל הקדש שיש בכ"ה שקלים מנה צורי:

ושל דבריהם איצטריכא ליה דלא תנן - כמה הוי ואשמועינן דהוא כסף מדינה:

כדתנן התוקע כו' - כלומר היכא מצינו כסף דבריהם כדתנן כו':

התוקע לחבירו - באזנו לשון רבינו הלוי ורבינו הזקן למדנו שהכהו אצל האוזן:

נותן לו סלע - כך שיערו דמי בושתו לאדם בינוני ואשמועינן רב אסי דלא תימא האי סלע ד' זוזי סלע צורי אלא פלגא דזוזא שמיני שבסלע צורי:

איסתירא - סלע פלגא דזוזא והוא סלע מדינה:

כדחזקיה - לקמן בפירקין (דף יד:) דקתני גבי עבד עברי קונה את עצמו בגירעון כסף שמחשב עם אדוניו כשבא לפדות את עצמו בכך וכך לקחתני ולא היה לך לשעבדני אלא שש שנים נמצאת קונה עבודתי לשנה בכך וכך חשוב כמה שנים עבדתיך וצא מכסף מקנתי דמי עבודת שנים הללו וטול השאר ואמרינן מנא ה"מ ואמר חזקיה והפדה ולא כתיב ונפדית משמע שאף אדוניה מסייע בפדיונה וזהו שמגרעת פדיונה ויוצאת אלמא אין אמה העבריה נקנית בפחות מדינר:

אי אמרת בשלמא וכו' מפרוטה מאי מגרעה - שתתן לו שוב כלום ולקמיה מסיק מילתיה ואמר וקידושי אשה לב"ש מאמה העבריה נפקא ליה וכו' אלא דפרכי' גמרא ולא שבקי' לאסוקי למילתי':

דף יב.

לא ס"ד - שתהא נקנית בדבר שאין בו גירוע מאחר שנכתב גירוע כאן:
דומיא דייעוד - כי היכי דאמר לענין ייעוד שנכתב עמו אשר לא יעדה ולמדנו שרשאי האדון ליעדה לו בתוך שני אמהות ותהיה מקודשת לו אם יאמר לה הרי את מיועדת לי במה שיש לי עליך ואין צריך כסף אחר ואמר לקמן (דף יח:) אין אביה רשאי למוכרה לקרובים שהיא אסורה להם משום ערוה לפי שאין אני מקיים בה אשר לא יעדה וגירוע נמי כייעוד מה ייעוד אע"ג כו':
לא הוו - בשני סלעים כדפרישית בסמוך:
וקידושי אשה כו' - מסקנא דמילתא דר"ל היא דקא מסיק ואומר טעמא דב"ש כדחזקיה:
אף אשה בפרוטה לא מיקדשה - דגמרינן מקידושי ייעוד:
פלגא דדינר - ואיכא גירוע עד פרוטה:
כיון דאפיקתיה מפרוטה - אלמא חשיבותא בעי' אוקמה אדינר דחשיב:
כהפקר - לקנות בדבר מועט ומדרבנן הוא דקאמרי לה ב"ש דאפקעיה רבנן לקידושין הפחותין מדינר:
כל דהו - כל מה שהדורות משנים את המטבע פעמים שפוחתין פעמים שמוסיפין ממשקלם:
שיער ר' סימאי - מעשה בא לפניו באשה שנתקדשה בפרוטה והצריך להיות שוה אחד משמנה באיסר וביטל את הקידושין:
אחד ששה - לקמן מפרש פלוגתייהו:
א"ל רב יוסף - לאביי:
אי הכי - דאין פרוטה פחותה מכאן:
היינו דתנינא - שאני שונה בתורת כהנים צא וחשוב כו':
אלפים - פרוטות:
השתא - אם הוא אחד משמנה באיסר האיטלקי:
אלפים - פרוטות:
לא הוו - בשני סלעים כדפרישית בסמוך:
יותר מאלפים קרי להו - משנה זו שנויה אצל נהנה מן ההקדש שמביא על הניית פרוטה אשם בכסף שקלים צא וחשוב להתרחק מן העבירה שאף על השוגג צריך כפרה גדולה כגון זו:
א"ל ההוא סבא - טועה אתה במשנה זו דאנא תנינא לה וקרוב לאלפים תנינא בה:

אלפא וחמש מאה ותלתין ושיתא הויין - שהסלע ד' דינרין והדינר כ"ד איסרים כדלקמן ואי איסר שמנה פרוטות לעולם נמצאו קצ"ב פרוטות בדינר והשמנה דינר שבשתי סלעים עולים כל אחד מאתים פרוטות חסר שמנה הרי אלף ותקל"ו:

כיון דנפקא - אלף השני מחציו שלשים וששה קרוב לאלפים קרי ליה:

פונדיונין איסרין מסמסים קונטרונקין - מיני מטבעות הם קטנות זו מזו וכן הדריסין הנצין שמנין:

נמצאת פרוטה אחד משה - שהאיסר אחד מכ"ד בדינר כדקאמרת אבל הפרוטות גדולות ממה שאמרת שהדינר שש מעה והמעה ג' הדריסים הרי י"ח הדריסים לדינר והם שלשים ושש הנצין והם שבעים ושנים שמינין והם קמ"ד פרוטות חלקם לכ"ד חלקים תמצא ששה בכל חלק הרי שש פרוטות לאיסר שהוא אחד מכ"ד בדינר:

אליבא דת"ק - דהיינו כסתם מתני' והך דרבין לאו שהוסיפו על הפרוטות אלא האיסרין הוזלו ועמדו שלשים ושתים בדינר בימיהם ולעולם קצ"ב פרוטות בדינר חשוב ו' פעמים שלשים ושתים ותמצא קצ"ב ובימי ר' סימאי היו האיסרים יקרים כמשפטם כ"ד בדינר ונמצאת שהפרוטה שהיא קצ"ב לדינר היתה אחד משמנה באיסר:

במדי - כלומר במקום שאין תמרים מצויין:

והא תנן כו' - ואם באתה לומר כן אין שיעור קידושין:

הא בקידושי ודאי - אם ישנו שוה פרוטה במקומו הוו קידושין ודאי ואם בא אחר וקידשה אח"כ מותרת לראשון ואינה צריכה גט משני ואם אינו ש"פ במקומו קידושי ודאי לא הוו לבטל קידושי שני אבל קידושי ספק הוו ואינה מותרת לאחר בלא גט דחיישינן שמא ש"פ במדי ושיעור אהני לדעת אלו הן קידושין גמורים שמאחר שקידש בפרוטה במקומם אין גמגום בדבר:

בזוודא דאורדי - אגודה של מוכין:

והאמר שמואל - הא דלעיל חיישינן שמא ש"פ במקום אחר:

אבנא דכוחלא - שייש שחור דומה לכחול:

יתיב רב חסדא וקא מעיין כו' - לפי שבא אחר וקדשה בפרוטה אח"כ:

ההוא יומא - ביום שקידשה הוה בה ש"פ ועכשיו הוזלה:

לאו כל כמינך - להעיד שהראשון קידושין ואוסרתה אבתרא:

דף יב:

לאו היינו דיהודית - רב חסדא קאמר לה:

צער לידה - שהיתה יולדת תאומים דאמר מר (ביבמות דף סה:) יהודה וחזקיה אחי פזי וטוי אחוותא:

קבל ביך אבוך קידושי - מאיש אחר ובעל זה אסור לך:

באידית - שם מקום ואותו היום היו בכאן והלכו להם:

דרבי חנינא - בכתובות גבי בנתיה דשמואל דאשתביין ואייתינהו לבי מדרשא דרבי חנינא ואוקמינהו לשבוייהו אבראי הא אמרה נשביתי וטהורה אני וכן אידך והתירם לכהונה ואמרו ליה לר' חנינא הא איכא סהדי במדינת הים שראו אותן שנשבו ותנן אם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ואמר להו השתא מיהא ליתנהו ואינן מעידין על שבייתן ונתירם:

עידיה בצד אסתן - רוח צפונית ואינן באים ומעידים ותאסר בתמיה:

לא סבירא להו הא דרב חסדא - להתירה משום דאיכא סהדי באידית:

מההיא משפחה - שנשאת לאחר וילדה לו:

ולאו משום דסבירא להו דשמואל - למיחש שמא ש"פ במדי:

אלא משום דסבירא להו דאביי ורבא - דכיון דאיכא סהדי באידית לא מקילינן בה:

בשוטיתא דאסא - בשבט בד של הדס:

נגדיה כרב - משום פריצותא דקדיש בשוקא:

ואצרכה גיטא - אם באת לינשא לאחר כשמואל דאמר חיישינן שמא שוה פרוטה במדי:

דרב מנגיד כו' - משום פריצותא:

ועל דמבטל גיטא - השולח גט לאשתו והגיע בשליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא דילמא לא ידעי ליה אינשי דבטליה קודם שיבא לידה ושמא יתננו השליח לאחר שבטלו ותנשא בו:

ועל דמסר מודעא אגיטא - כגון בגט המעושה בישראל דמוציא לעז על בניה:

דמצער שליח דרבנן - שמזמינו לדין מפי הדיינין וזה קם עליו ומכהו:

ועל חתנא דדייר בבית חמוה - שמא יכשל בה שסתם חמותה אוהבת את חתנה דאמר מר (בפסחים דף קיג.) הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון:

מידם הות דיימא חמתיה מיניה - חשדוה ממנו לשון דומה ובת דומה (סוטה דף כז.):

בציפתא דאסא - מחצלת של הדס:

בד' זוזי דאית בה - כרוכים היו בה:

שקלתא - כלומר נקטא לה ולא השלכתה ואישתיקה:

הויא שתיקה דלאחר מתן מעות - שמתחילה כשקיבלתה והמעות היו בתוכה לא ידעה בהן וכשידעה אחר כן ושתקה שתיקה דלאחר מתן מעות היא ולאו כלום היא דהאי דשתקה משום דלא איכפת לה מימר אמרה מעיקרא לאו אדעתיה דהכי קבילתינהו:

מנא אמינא לה - דשתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא:

בשעת מתן מעות - אם קודם שקבלתן אמר לה התקדשי לי בו מקודשת דכי קבילתיה אדעתא דהכי קבילתיה:

מכלל דרישא - דלא פליג בין רצתה ללא רצתה:

דף יג.

כי אמרה לא נמי הוו קידושין - בתמיה:

דשתקה מישתקה - ולא רצתה דקאמר ה"ק לא אמרה רוצה אני:

לא כלום היא - דהאי דשתקה משום דלא איכפת לה הוא:

מי דמי - שתיקה דהכא לשתיקה דהתם:

התם - גבי כנסי בפקדון מעיקרא בתורה שמירה קבילתיה כי הדר אמר התקדשי לי בו סברה אי שדינא ליה כו' הילכך לא שדתינהו והאי דלא מחאי משום דלא איכפת לה אבל גבי ציפתא מעיקרא בתורת קידושין קבלתיה ונהי דציפתא לית בה שוה פרוטה כי הדר ואמר תקדוש בזוזי דאית בה אי לא ניחא לה תשדינהו דהא לא נתחייבה בשמירתה ומדלא שדתינהו ש"מ נתרצית בקידושין:

דינא גמירי - וידעה כיון דלא קבלה נטירותא עלה אי שדיא להו לא תחייב:

לא שמיע לן - לא הוא אמר לנו ולא אחר משמו:

חושו לה - ואצרכוה גיטא:

וורשכי - בינדלו"ש (בינדיל"ש: אגדים, חגורות) :

גזל - דלא יהיב דמי:

חמסן - דיהיב דמי אבל לא נתרצו בעלים מעולם למכור:

בדשדיך - שדבר בה קודם לכן ונתרצית להתקדש לו דהתם כי שתקה משום דניחא לה הוא:

נימא מקודשת סתם - ולא איצטריך לפלוגי ולמימר דכי אמרה לא אינה מקודשת שאף הקטנים יודעים בו:

כי התם - כדתנא בההיא דלעיל בשעת מתן מעות מקודשת:

לא רצתה דאישתיקה - וקבילתיה ואפ"ה אינה מקודשת דדידה שקלה ולאחר מתן מעות אפילו רצתה דאמרה אין לא מקדשה דמעיקרא קבלתיה בחובה וכי הדר אמרה אין לא קיהיב לה מידי:

ואלא קשיא הך כו' - מסקנא דמנא תימרא היא:

לנקוטינהו לשמעתתיה - נתקבצו לבהמ"ד ואמרו כל ששמע שמועה חדשה מפיו יאמרנה באזני חביריו כדי לצרפם שלא ישתכחו:

קונין - בחליפין שלף איש נעלו (רות ד':ז'):

הדר יתבי וקאמרי - בשמעתיה דר' אסי הא דאמר רב יהודה כו' א"ר אסי עלה קשים לעולם דיינים המורים הוראה בעריות ואינם בקיאין יותר מדור המבול:

פרצו - כמו וכן יפרוץ (שמות א) מולדין בנין:

מאי משמע - מהכא קשים לעולם דקאי על כן תאבל אאשת איש:

כדמתרגם רב יוסף - דהוה בקי בתרגום נביאים שתרגם יונתן בן עוזיאל דהאי פרצו דמים בדמים נגעו באשת איש קאי:

כי מפני אלה אבלה הארץ - בעלמא כתיב מיהא שמעינן מינה דאכל חדא קאמר על כן תאבל דהא אלה חדא מהנך דקרא קמא היא:

דף יג:

מי כתיב ופרצו - דמוסיף על ענין ראשון דניקו על כן אכולא מילתא:

פרצו כתיב - ומילתא באפי נפשה היא ועלה לחודה כתיב על כן תאבל:

האשה - יולדת:

והוא שהפרישתה מחיים - ואשמעינן דקריבה לאחר מיתה אבל לא הפרישתה לא אשמעינן תנא לכוף את היורשין להקריבה שלא נתחייבו הנכסים:

קסבר - הא דאמור רבנן נכסי משתעבדי על חוב המוטל על המת:

לאו דאורייתא היא - לומר דנכסוהי דאינש ערבין ביה ומשתעבדים מדין ערב ויהיו מלוה על פה ומלוה של שטר שוין אלא מלוה בשטר שהוא שיעבדו דכתב ליה נכסי אחראין לך משתעבדי מלוה על פה לא משתעבדי:

ור' אסי אמר כו' - והא נמי לנקוטינהו לשמעתיה אמרוהו התם:

הא פליגי בה חדא זימנא - הני אמוראי גופייהו שמואל ורבי יוחנן:

אינה גובה מן היורשין - דשיעבודא לאו דאורייתא וכ"ש מן הלקוחות אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו דכתב ליה כל נכסיי דאית לי אחראין לשטרא דנן:

דלאו מלוה הכתובה בתורה - לא הוטל עליו חובה מאת המלך אלא מעסקי מעשה עצמו:

אבל בהך - דיולדת דמצות המלך היא עליה אימר חמירא ככתובה בשטר:

דלית ליה קלא - ואיהו דאפסיד אנפשיה ואף על גב דשיעבודא דאורייתא עבוד רבנן תקנתא ללוקח דלא הוה ידע:

דכתיב וכתב לה ספר כריתות - וגו' והיתה לאיש אחר:

והוא שרי לה - כשאינו בעולם נפטרה הימנו שהרי בו היתה קשורה:

והא עריות - כגון אשת אביו וכלתו ואשת אחי אביו שע"י קדושי הבעל נאסרו לקרוביו וכשימות הבעל לא שרו להו שאסורות לקרוביו לעולם:

לכולי עלמא בעשה - ויצאה והיתה לאיש אחר ע"י גירושין ולא ע"י מיתה דושלחה לזו ולא לאחרת משמע ולאו הבא מכלל עשה עשה:

האי עשה מאי עבידתיה - שיהא הוא עומד בפניה ואיסור לאו וכרת שבה פקעו:

אי אהני מיתת הבעל כו' ואי לא אהני - דאשמיעך קרא דאין מיתה משלחת:

תוקמה במילתא קמייתא - ולא איצטריך למיכתב לאו בכ"ג:

אלמה לא - לשון קושיא הוא וכי לא דבר הגון הוא כן:

אפיקתיה - מיתת הבעל מחיוב מיתת בית דין ואוקימתה באיסור עשה:

מעיקרא - קודם פדיונן:

ואסירי בגיזה - כדאמרינן דכתיב לא תגוז:

פרקינהו מעילה לית בהו - ומותרין לאכילה לכל אדם ואסירי בגיזה כדאמרינן בבכורות (דף טו.) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ודריש ליה בפסולי המוקדשין לאחר פדיונן:

איתקש מיתה לגירושין כו' - והאי דלא יליף ליה ממשמעות דקרא דכתיב בתריה לא יוכל בעלה הראשון כו' הא לאחר שרי משום דאיכא למפרך כדלעיל לזה בלאו ולכולי עלמא בעשה:

דף יד.

יבא עליה ולקחה לו - כלומר ביאתה הן ליקוחיה:

ודילמא כאשה - מה אשה כסף ושטר כי ביאה אף יבמה כסף ושטר כי ביאה דהא כתיב לאשה:

ויבמה - ביאה משמע שנה עליה הכתוב לעכב:

ה"ג האי מיבעי ליה ויבמה בעל כרחה - דלהכי דרשינן לה ביבמות (דף ח:):

אם כן - דלביאה גומרת אותה נימא ויבם מאי ויבמה למילף נמי בעל כרחה והכי תניא ליה בהדיא ביבמות בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נד.) ויבם ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה ויבמה בעל כרחה:

מנלן - דחלוצה מותרת להנשא דילמא מצות חליצה הוא דרמא רחמנא עלה ולעולם לא משתריא:

בישראל בית חלוץ - הכי משמע בישראל ראויה להביא לבית משחלצה:

תרי בישראל - להקים לאחיו שם בישראל:

שהיא בלאו - לשוק לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר:

מה לאשת איש - הנתרת ע"י מיתת הבעל:

שכן אוסרה מתירה - שהרי בעלה הוא האוסרה לפיכך הוא מתירה במיתתו אבל יבמה דקידושי דבעל קאסרי לה היאך תהא מיתת היבם מתירתה:

הא נמי - כשמת יבם נמצא אוסרה מתירה דאי לאו יבם מכי מיית הבעל אישתריא לה:

ככה - יעשה אשר לא יבנה וגו':

דכתיב גורל - על השעירים:

וכתיב חוקה - בפרשה וכל חוקה עיכובא הוא:

הגורל עושה חטאת - שעיר שגורל השם עולה עליו עושה חטאת:

ואין השם - אם קרא עליו שם חטאת אינו נקבע בכך ויפיל עליהם גורלות ואם יפול הגורל על חבירו יהא זה לעזאזל:

שיכול - כלומר להכי איצטריך האי קרא שהייתי יכול לומר ומה במקום שלא קידש הגורל כגון גבי קנין דכתיב בהם (ויקרא ה':ז') אחד לחטאת ואחד לעולה ואם הטיל עליהם גורל אינם נקבעים בכך ויכול לשנותם דקי"ל בסדר יומא (דף מא.) אין הקנין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן:

קידש השם - אם אמר בשעת לקיחה זו לחטאת וזו לעולה הוקבעו ואם שינה פסול:

כאן שקידש הגורל - דכתיב (ויקרא ט"ז:ח') ונתן אהרן וגו' אין דין כו':

ת"ל - שנה עליו לעכב:

הוה דרשינן קל וחומר - להביא מה שלא נכתב בפרשה ואע"ג דכתיב עיכובא:

לה - דכתיב וכתב לה:

תרי לה כתיבי - ושנאה האיש האחרון וגו':

ולא לה ולחבירתה - ששמותן שוין שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד אם כתב פלוני מגרש פלונית ופלונית נשיו:

אמר קרא נעל - קרא יתירא בית חלוץ הנעל דמצי למיכתב בית החלוץ:

פרט - לנעל גדול שאין יכול להלוך בו:

דף יד:

מסולייא - נפחת כדמסיים ואזיל שאין לו עקב שול"א (סוליה) בלע"ז:
מתני' נקנה בכסף ובשטר - בגמרא יליף לה:
בשנים - לסוף שש שנים יוצא חפשי:
וביובל - אם פגע בו יובל בתוך שש:
ובגרעון כסף - פודה את עצמו ומגרע לו אדונו מפדיונו דמי שיעבוד השנים שעברו והכל לפי חשבון דמי מקנתו כדכתיב (ויקרא כ"ה:נ') והיה כסף ממכרו במספר שנים קנאו בשש מנים ועתיד לצאת בסוף שש נמצא קונה עבודת כל שנה במנה:
יתירה עליו - שקונה עצמה בכל אלה ובסימני נערות כדילפינן לעיל (דף ד.) מויצאה חנם:
ובמיתת האדון - ואינו עובד את יורשיו אבל עבד הנמכר בתחילתו ומת האדון בתוך שש משלימן ליורשיו וכולהו יליף בגמ':
גמ' מכסף מקנתו - בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הכתוב מדבר וכי תשיג יד גר ותושב:
הואיל וכל קנינו - של עובד כוכבים בכסף שלא נאמרה בו משיכה במטלטלין אלא בישראל כתיב (ויקרא כ"ה:י"ד) מיד עמיתך עד שימשוך מיד ליד לפיכך עבד נקנה לו בכסף:
שמגרעת פדיונה - מדלא כתיב ונפדה משמע והפדה שאף הבעל מסייע בפדיונה אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעה:
אשכחן אמה העבריה דמקניא בכסף - והדין נותן הואיל וקידושיה בכסף קנינה בכסף:
מכרוהו ב"ד - בגניבתו דכי ימכר ע"י אחרים משמע והדין נותן שיהא נקנה בכסף בלא חזקה הואיל ויש בו צד קל שנמכר בעל כרחו:
שכיר שכיר - נאמר במוכר עצמו (שם) כי ימוך אחיך ונמכר וגו' כשכיר כתושב יהיה עמך ונאמר במכרוהו ב"ד כי משנה שכר שכיר וגו' בפרשת כי ימכר כתיב (דברים ט"ו:י"ח):
למאן דלא יליף - דלית ליה הך גזירה שוה ולקמיה מפרש מאן ניהו:
וכי תשיג - במוכר עצמו לעובד כוכבים וסמכוה לפרשת מוכר עצמו לישראל וילמד נמכר לישראל מנמכר לעובד כוכבים בהיקישא ובנמכר לעובד כוכבים כתיב מכסף מקנתו:

ויתר על שש - אם התנה לימכר לעשר שנים:
מכרוהו ב"ד - דכתיב (שם) ועבדך שש שנים אבל במוכר עצמו לא כתיב שש דכי תקנה עבד עברי מיד אחרים משמע ורציעה במכרוהו ב"ד כתיבא וכן הענקה דגבי ימכר לך כתיבי:
רבו מוסר לו שפחה כנענית - שיהו לו ולדות ממנה:
אין רבו מוסר לו שפחה כנענית - ואסורה לו אבל במכרוהו ב"ד כתיב (שמות כ"א:ד') אם אדוניו יתן לו אשה:
לא יליף שכיר שכיר - הילכך דלא כתיב ביה לא כתיב ביה:
דכולי עלמא יליף שכיר שכיר - לשאר מילי והני לת"ק בהדיא כתיב מיעוטייהו ולא אהני ליה גזירה שוה:
ולא ליורשין - דאינו עובד לא את הבת ולא את האח אם אין לו בן אבל עובד הוא את הבן כדלקמן (דף יז:):
ועבדך אחרינא כתיב - כי משנה שכר שכיר עבדך:
להרצאת אדון - להרצות על הענקו שלא יקשה בעיניו כדמפרש קרא:
אזנו - מיעוט הוא דקרא יתירא לדרשה דהא כתיב ונתת באזנו:

דף טו.

ונאמר להלן אוזן - במצורע עני שכל הפרשה לדרשה שהרי נאמרה לעצמה במצורע עשיר והוכפלה והכי אמרינן במנחות (דף י.):
ההוא [**מאוזן**] **ומיעוטא נפקא לן** - מדכתיב אזנו דמשמע אזנו של זה ולא של אחר:
ולא אזנה - של אמה העבריה נרצעת והא דכתיב (דברים טו) ואף לאמתך תעשה כן אהענקה קאי כדלקמן (דף יז:):
כשהוא עבד - מואם יאמר העבד נפקא שאם לא אמר אהבתי את אדוני לא אצא חפשי עד שיכלו שש שניו אינו נרצע:
עבד העבד - עבד עד שיאמר כשהוא עבד העבד נפקא ליה מה"א יתירא למעוטי אמה:
לא דריש - דאורחא דקרא לאישתעי הכי:
ולא ליורשיו - אם לא הספיק להעניקו עד שמת:
פעולתו - שכר פעולתו:
ולא לבעל חובו - אין האדון מחוייב להגבות הענקו לבעל חובו ומשום דסבירא לן בעלמא כרבי נתן דאמר הנושה בחברו מנה וחברו בחברו מוציאין מזה ונותנין לזה איצטריך למעוטי הענקה מהאי דינא:

מכי משנה שכר שכיר נפקא - גמרינן בעל כרחו וכי תנא ביה קרא אדוניו יתן לו כו' למעוטי מוכר עצמו:
ושב אל משפחתו - במוכר עצמו כתיב לומר שיצא ביובל:
אם במוכר עצמו - וללמד שאם פגעו יובל בתוך שש יובל מוציאו:
הרי כבר אמור - דכתיב לעיל מיניה עד שנת היובל יעבוד עמך:
אם בנרצע - ללמד שאף הנרצע יוצא ביובל:
הרי כבר אמור - לקמיה בעי לה מאי היא:
דלא עבד איסורא - דלא גנב כלום אבל מכרוהו ב"ד בגניבתו נימא נקנסיה לעבוד עד שש:
ליקנסיה - על שאמר לא אצא ועבר על כי עבדי הם (ויקרא כ"ה:מ"ב) והוא קונה אדון לעצמו חנם:
ושבתם איש אל אחוזתו - בפרשת יובל כתיב:
הרי כבר אמור - כדאמר לעיל עד שנת היובל יעבוד עמך:
אי במכרוהו ב"ד הרי כבר אמור - ושב אל משפחתו כדאוקימנא לעיל:
דלא מטא זימניה - לא מלאו שש שניו לצאת:
ליקנסיה - על שאמר לא אצא ועבר על כי עבדי הם (ויקרא כ"ה:מ"ב) והוא קונה אדון לעצמו חנם:
משום דעבד ליה שש - קודם לכן ואין רבו מפסיד בשילוחו אבל מכרוהו ב"ד שפגע בו יובל בתוך שש אימא דלא נפסדיה לאדון קמ"ל:
לעולם - ועבדו לעולם והוא לעולמו של יובל דטפי מהכי ליכא למימר דהא כתיב קרא אחרינא ושבתם איש וגו' ואוקימנא בנרצע:
ה"מ - דיוצא נרצע ביובל ולא קודם לכן היכא דלא עבד שש אחר רציעה אבל היכא דעבד שש אחר רציעתו אימא ניפוק בשש דלא תהא רציעה חמורה מתחילת ממכרו:
קמ"ל לעולם - מידי דחשוב עד לעולם:

דף טו:

ואם לא יגאל באלה - בנמכר לעובד כוכבים כתיב:
באלה - בקרובים דכתיב לעיל מיניה או דודו וגו':
ומה מי שאינו נגאל באלה - נמכר לישראל לא כתיב ביה גאולת קרובים דלא נפקא לן (לעיל דף יד:) מוהפדה אלא גאולת עצמה:
נילף שכיר שכיר - גאולת קרובים לנמכר לישראל מנמכר לעובד כוכבים דבנמכר לעובד כוכבים נמי כתיב כשכיר שנה בשנה יהיה עמו:

דפליגי עליה דרבי - ואמרי דנמכר לעובד כוכבים יוצא לשש:
ר' יוסי הגלילי כו' - דמפיק האי באלה לדרשה אחריתי:
לכדתניא - ללמדך שאע"פ שהעובד כוכבים תחת ידך אם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואי אתה רשאי לבא עליו בעקיפין:
באלה לשיחרור - גאלוהו קרובים אינו משתעבד להם:
ויוצא בשנת היובל - מאותו אחר שיגאלהו מן העובד כוכבים אלמא גאלו שאר כל אדם משתעבד לו:
ר' יוסי הגלילי כו' - דמפיק האי באלה לדרשה אחריתי:
ונגאל זו גאולת אחרים - ולימדך שכל אדם בישראל גואלו מיד העובד כוכבים ואין העובד כוכבים יכול לעכב עליו ובעובד כוכבים שתחת ידינו הכתוב מדבר:
ר' יוסי סבר מקרא נדרש לפניו - גאולת עצמו פשיטא לן דהויא לשחרור והיא מלמדת על שאר גאולות לר' יוסי אינה מלמדת אלא על גאולת קרובים שהיא לפניה ומקרא הנדרש ללמד נדרש ללמד על שלפניו הכתוב למעלה הימנו:
שדי גאולת קרובים אגאולת עצמו - ללמד הימנו לפי שמלמד על שלפניו הילכך גאולת קרובים למדו מגאולת עצמו הכתובה אחריה:
לאחריו - הכתובה למטה הימנו הילכך גאולת עצמו מלמדת על גאולת אחרים אלמא למוד גאולת אחרים מגאולת עצמו:
אי הכי - דבעלמא נדרש לפניו ולאחריו והכא משום דכתיב באלה הוא הדר קושיא לדוכתיה דר"ע היכי משתמע שעבוד דויצא בשנת היובל אקרובים:
ה"א כו' - אבל השתא דכתיב באלה לומר שיש חילוק בין אלה לאחרים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה:
אלא בסברא פליגי - כלומר אי פשיטא לן דהאי באלה אקרובים קאי על כרחך שעבוד דויצא בשנת היובל אאחרים משתמע אלא בסברא פליגי אי האי באלה אקרובים קאי או אאחרים קאי דהא אחרים נמי בההוא קרא כתיבי:
ר' יוסי הגלילי סבר מסתברא - אחרים לשעבוד דהאי באלה אקרובים קאי דשעבוד דויצא בשנת היובל אאחרים דאי אמרת כו':
ור"ע סבר מסתברא - אקרובים שעבוד והאי אלה אאחרים קאי ושעבוד דויצא ביובל אקרובים קאי דאי אמרת כו':
ויוצא בשנת היובל - מאותו אחר שיגאלהו מן העובד כוכבים אלמא גאלו שאר כל אדם משתעבד לו:

לכדתניא - ללמדך שאע"פ שהעובד כוכבים תחת ידך אם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואי אתה רשאי לבא עליו בעקיפין:

דף טז.

לאחרת - לקיחת קידושין:
הניחא כו' - פלוגתייהו לקמיה:
אדון כותבו - בתך קנויה לי ונותנו לאב כדרך שאר קידושין שהבעל כותב בתך היא מקודשת לי:
אלא למ"ד אב כותבו - לא יליף משאר קידושין ומנליה דקני ליה שטרא:
לא תצא כצאת העבדים - בשן ועין בראשי איברים כעבד כנעני שאם סימא את עיניה וכן עינו של עבד עברי אינו יוצא בכך אלא נותן לו דמי עינו וזה משלים שש ויוצא:
אבל נקנית היא כקנין עבדים - כנענים והם נקנין בשטר כדלקמן (דף כב:) דאיתקש לקרקעות דנקנין בשטר בכסף ובחזקה:
ומאי ניהו חזקה - ולקמן (שם) מפרש כיצד בחזקה שיכפוה לעשות מלאכה אחת:
והתנחלתם אותם - בעבד כנעני כתיב אותם כאחוזה הנקנין בחזקה ולא אחר:
בנכסי הגר - שמת ואין לו יורשין ונכסיו הפקר:
להכי אהני אם אחרת - הקישה הכתוב לאחרת לגלות על הלימוד של כצאת העבדים שבא ללמדנו על קנין השטר ולא על החזקה אבל עיקר שטר לאו מקידושין יליף דתימא אדון כותבו אלא משטר קרקעות יליף כשטר עבד כנעני ואב כותבו כי היכי דשטר שדות מוכר כותבו כדילפינן (לעיל דף ט.) מן ואקח את ספר המקנה:
שאינה יוצאה בראשי איברים - ולגופיה איצטריך ולא למידק מיניה אבל נקנית כקנין עבדים דכל קרא דמיבעי לגופיה לא אתי לדוקיא:
מאי כצאת - דלדוקיא נמי אתי לומר לך מדין יציאה לבדה מיעטתה ולא מדין הקנין:
למה לי שטר - הא אין גופו קנוי אלא חוב ממון עבודת שש שנים שיש עליו:
למה לי שטר - הא אין גופו קנוי אלא חוב ממון עבודת שש שנים שיש עליו:
נימא ליה באפי תרי זיל - לית לי עלך מידי ונפטר:
גופו קנוי - עד שיגיעו ימי חיפושו ולפיכך הרב שמחל על גרעונו אינו מחול וצריך שחרור ואם לאו חוזר ומשתעבד בו אם ירצה דלא שייך בו מחילת ממון אלא לשון שחרור וכי כתב ליה לשון שחרור ונתן ליה נפיק דלא גרע מכנעני דנפיק בשטר דכתיב או חופשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה:
במיתת האב - אביה:

מיתה שמוציאה מרשות אב - שאין מעשה ידיה ליורשיו כדקיימא לן בכתובות (דף מג.) אמר רב יהודה אמר רב בת הניזונית מן האחין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו:

שייר מיתת אדון - דקי"ל לקמן (דף יז:) דאינה עובדת את הבן:

דאיתא נמי באיש - דנרצע נמי יוצא במיתת אדון דאינו עובד את הבן כדתנן במתניתין לעיל (דף יד:):

ואלא ניתני - מיתת האב הואיל ולא שייר מידי:

שיש לו קצבה - וכסף מקנתו ושש שנים ויובל כולהו ידעי לאימת וכמה:

והא סימנין כו' - שיש שממהרת להביא ויש שמאחרת:

למעלה - אימת דמייתא לאחר י"ג שנים הוו סימני נערות:

דף טז:

למטה - אם הביאה לפני זמנה אינן סימנין:

ה"ג להא מתניתא בפרק יוצא דופן בן תשע שנים שהביא שתי שערות שומא מבן ט' שנים ויום אחד עד י"ב שנה ויום אחד ועודן בו שומא רבי יוסי בר' יהודה אומר סימן בן י"ג שנה ויום אחד דברי הכל סימן. והתם פריך ליה בנדה אמאי נקט י"ג ולא נקט י"ב ומתרץ לה:

בן ט' שנים - הכל מודים שומא:

מבן תשע ועד בן י"ב שנה ועודן בו - כשהגיע לי"ב ולא נשרו פלוגתא אבל אם נשרו קודם י"ב לא פליג ר' יוסי דאיגלאי מילתא דלאו סימן הוי ומבן י"ג שנים ויום אחד מודו רבנן דהוי סימן ואפילו נשרו:

שומא - ורוא"ה (וירוא"ה: יבלת) בלע"ז ודרכה לצמח בה שער אלמא המביאה קודם תשע אינו סימן ויש לה קצבה למטה:

ד' מעניקים להם - תנאי פליגי לקמן איכא למ"ד בורח ויוצא בגרעון כסף אין מעניקים לו ואיכא למ"ד יוצא בגרעון כסף מעניקים לו לפיכך קבע בהן ר' שמעון מנין ארבעה ואין בורח וגרעון אחד מהן וקס"ד השתא שהן היוצא בשש שנים והיוצא ביובל ונרצע שיוצא במיתת אדון וסימנין דאמה העבריה:

שלשה מהן באיש - שנים ויובל ומיתת אדון דנרצע ושלשה באשה שנים ויובל וסימנין:

ואין רציעה באשה - ולקמיה פריך בלא רציעה נמי אמה העבריה יוצאת במיתת האדון:

כדרב ספרא - דיש לה קצבה למטה:

מיתת אדון - לא קתני בהני ד':
שנים ויובל - הפוגע בתוך שש:
ויובל של רציעה - ויובל המוציא את הנרצע והני חפושי דיובל כל חד חשיב באפי נפשיה:
ה"נ מסתברא - דמיתת אדון לא קתני בהו:
ואם איתא - דתנא מיתת האדון ותרתי יובלי כחד חשיב להו הא איתא נמי באשה ומאי ניהו דקאמר אין רציעה באשה דבלא רציעה נמי הוו בה ארבעה ענק:
אלו מעניקין להן כו' - ולקמן ילפינן כולהו לטעמייהו:
ואין לרבה - במציאתה אלא שכר בטלה כמה שבטלה ממלאכתה כשהגבהתה ולקמיה פריך ענק ע"ע לעצמו פשיטא:
הא דנפקא בסימנים - ואביה קיים הוו דאב:
והא דנפקא במיתת האב - דהואיל דליתיה לאב זכייה איהי בענק:
זכות בתו - זכות שזכתה לו תורה בשבח בתו:
יו"ד קרת - יו"ד שהיא קטנה עשאה עיר גדולה כלומר האריך משנתו חנם:
ולא לבעל חובו - ומדסבירא לן כרבי נתן אתא לו אפקיה כדפרישית לעיל (דף טו.):
אלו מעניקין להן כו' - ולקמן ילפינן כולהו לטעמייהו:
אלא ליוצא בשש - דהענק בדידיה כתיב:
תשלחנו וכי תשלחנו - תרי זימני תשלחנו ולרבות שאר שילוחין להענק:
ששילוחו מעמך - שיהא מקבל גרעון ומשלחו:
שאין שילוחו מעמך - מדעתך אלא מאליהם:
השלמה בעי - להשלים שש ולאחר השלמה הרי הוא כיוצא בשנים ויעניקהו:

דף יז.

(יכול אפילו חלה. בתוך שש יהא חייב להשלים ימי חליו:)
(ת"ל ובשביעית יצא. ואפילו לא עבד שש שלימים:)
ופגע בו יובל - אחרי כן למחרת:
בעושה מעשה מחט - בחליו שהוא מעשה קל קתני לעיל כל שש אינו חייב להשלים דהא עבד ליה מלאכה:
מעשה מחט - תופר:
חלה ד' נעשה כו' - דהכי קתני כי חלה שלש אינו משלים חלה יותר מכאן כחלה כל שש והוא חייב להשלים:

מכל מין ומין - מצאנך ומגרנך ומיקבך שוה ה' סלעים מכל אחד שהן ט"ו סלעים ולקמיה פריך מנינא אתא לאשמועינן:

כשלשים של עבד - נזק שור מועד שהרג את העבד ולקמיה יליף טעמא:

כחמשים של ערכין - הוא ערך גדול שבערכין:

מנינא אתא לאשמועינן - בשלשה מינין של חמש הוו להו ט"ו:

הא קמ"ל כו' - להכי תני שהן חמש עשרה לאשמועינן דלא קפיד אלא אמנינא דט"ו סלעים אבל אחמש מכל מין לא קפיד דאי בציר ליה מהאי וטפי ליה מהאי לית לן בה:

ריקם ריקם - לא תשלחנו ריקם (דברים ט"ו:י"ג) ובפדיון הבן כתיב (שמות ל"ד:כ') וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם:

אי כתיב ריקם לבסוף - הענק תעניק לו מצאנך מגרנך מיקבך ולא תשלחנו ריקם כדקאמרת:

ריקם מעיקרא - קודם הענק תעניק שדי ריקם כו':

מעולת ראיה - דליתיה אלא שתי כסף:

אשר ברכך - סיפא דהענק תעניק הוא ללמדך שתדרוש המקרא לרבות ולא למעט:

נתינה נתינה - כתיב הכא תתן לו וכתיב התם בנזקי עבד כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו (שם כא):

ונילף נתינה נתינה מעבד חדא דתפשתה מרובה כו' - כולה חדא קושיא היא עד עבד מעבד הוה ליה למילף:

מיכה מיכה גמר - אין אדם דן ג"ש מעצמו ומסורה היא להם מרבותיהם ומסיני איזו תיבה נכתבה לג"ש ככל דבר הלמד מחבירו ועד השתא דהוה אמרינן דרבי שמעון גמר מרביה דנתינת הענק נדרש לג"ש הוה פרכינן ג"ש מנא ליה דגמר מנתינה דערכין נגמר מנתינה דעבד מש"ה איצטריך לתרוצי ג"ש דר' שמעון לאו ג"ש דנתינה גמר אלא דמיכה כתיב בעבד (ויקרא כ"ה:ל"ט) וכי ימוך וכתיב בערכין (שם כז) ואם מך הוא:

היינו דכתיב צאן גורן ויקב - למימר שדי ג"ש אכל חד מינייהו דהוו להו ט"ו:

למה לי - הואיל וסופו לרבות כל דבר מאשר ברכך:

בכלל ברכה - צאן פרה ורבה וכן גידולי קרקע:

דף יז:

למעוטי כו' - דלא תימא אשר ברכך רבויא הוא וריבה הכל וכיון דאיתרבי גדולי קרקע ובעלי חיים (כל שכן) כספים:

הכל לפי הברכה - אם נתברך הבית בשבילו הרבה תוסיף על הענקו ואם לאו אל תפחות מן הכתוב:

עבד עברי עובד את הבן - אם מת אדוניו עובד את בנו עד מלאת שש או עד היובל הפוגעו בתוכם:

ואינו עובד את הבת - אם אין לו בן:

ולא ליורש - שאר יורשין כגון הבת או האח:

יעבד - מדלא כתיב יעבדך:

שכן קם תחת אביו ליעדה - שמייעד אמה העבריה בכסף מקנתה ואין צריכה קידושין אחרים דכתיב (שמות כ"א:ט') ואם לבנו ייעדנה:

ולשדה אחוזה - המקדיש שדה אחוזתו פודה בית כור זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ואם לא פדאה ומכרה גזבר לאחר אין יכול עוד לפדותה וכשיוצאה מיד הלוקח ביובל מתחלקת לכהנים אבל אם לקחה בנו של מקדיש אינה יוצאה הימנו ביובל להתחלק לכהנים דהכי תניא בערכין (דף כה:) ואם לא יגאל את השדה בעלים ואם מכר את השדה גזבר לאחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשהוא אומר לאיש הרי האח אמור הא מה אני מקיים לאחר לאחר ולא לבן ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי:

אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא אם יש בן אין יבום. בניחותא:

אלא טעמא - מאי מרבית לבן טפי מאח דאיכא האי פירכא דכלום יש יבום כו' ומשני שדה אחוזה נמי מהאי פירכא כו' דאי לאו האי פירכא דכלום יש יבום לא קיימא לן לרבויי בן טפי מאח דהתם לא בן כתיב בהדיא ולא אח כתיב בהדיא אלא משום דקם תחת אביו ליעדה דכתיב בהדיא הוא דמרבינן להו ופרכינן עלה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם ליבום ואיצטריך לשנויי עלה כלום יש יבום כו' הא אם יש בן אין יבום והתם ליכא למילף מדהכא תרתי והכא חדא דהא חדא וחדא נינהו אלא דאיכא יעידה בבן ויבום באח דכתיב בהדיא:

מה נרצע אינו עובד את הבן - דכתיב (שמות כא) ועבדו לו ולא לבן:

להעניק - בקרא דלעיל מיניה כתיב הענק והדר כתיב רציעה וכתיב בתריה ואף לאמתך תעשה כן ואהענק קאי:

אם כן - דלהקישא לחודיה אתא נכתוב ואף לאמתך כן מאי תעשה לאגמורי נמי אהענק:

דבר תורה - מדאיצטריך למעוטי עבד עברי:

משבאו לרשות גר אסור - להחליפם דקמתהני מאיסורי הנאה:
כי לא באו נמי - מכי מיית עובד כוכבים זכה בחצאין והשתא קא מחליף להו אלא ש"מ הא דיורש את אביו עובד כוכבים לאו מדאורייתא הוא דאינו מתייחס אחר העובד כוכבים וכקטן שנולד מאליו דמי אלא מדרבנן הוא:
שמא יחזור לסורו - משום ממונו:
עובד כוכבים את הגר - שנתגייר האב:
וגר את הגר - אב ובנו שנתגיירו:
לא יחזיר לבניו - אם מת האב:
אין רוח חכמים נוחה הימנו - אין דעת חכמים נוחה עליהם במעשיו כלומר אין מחזיקין לו טובה שלא הצריכוהו לכך:

דף יח.

ולידתו בקדושה - היכא דלידתו של בן בקדושה מיחלף בישראל גמור:
מ"ט לא אמר כרבא - דיליף לה מוחשב עם קונהו:
משא"כ באמה העבריה - לקמיה בעי לה:
ואינה נמכרת ונשנית - לקמי' יליף ליה:
בעל כרחו - לקמיה מפרש ליה:
יתירה עליו אמה העבריה - אלמא כל הנך איתנהו בה:
כגון שיעדה - ותו לא נפקא בהני אלא בגט:
הילכתא - הלכות אמה העבריה ואם רצתה לצאת בא' מאלו בלא גט תצא קמ"ל:
ולא בכפילו - אם יש לו לשלם את הקרן ואין לו ממה לשלם הכפל אינו נמכר:
בזממו - אם העיד בחבירו שגנב והוזם ואין לו במה לשלם אינו נמכר:
בגניבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אינו נמכר - קס"ד ונמכר בגניבתו משמע ליה ונמכר פעם אחת ולא שתי מכירות:
כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות - בגניבה אחת פעם אחת דאם אינו שוה כל גניבתו אינו נמכר בשביל חציה ולכשיוצא ימכר משום חציה והאי דקתני ונמכר ונשנה בשתי גניבות אפילו לא עמד בדין עד שגנב שתיהם ואינו שוה אלא דמי האחת נמכר וחוזר ונמכר דכל חדא וחדא קרינן ביה ונמכר בגניבתו:
טובא משמע - אם עמד על שתיהן בדין א' כולן קרינן ביה בגניבתו כדכתיב (יונה ד) ובהמה רבה וגו' והדגה אשר ביאור (שמות ז':י"ח):

אלא כאן באדם אחד - שעמד בדין בבת אחת אינו נמכר ונשנה אפילו בגניבות הרבה דהוה דומיא דאחת הכתוב הוציאה בלשון יחיד אבל בשני בני אדם שמעמידים אותו שתי פעמים בדין נמכר בשביל כל אחת ואחת והוא הדין אם גנב ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב משיצא חפשי חוזר ונמכר:

ה"ג ת"ר גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר גניבו ה' מאות ושוה אלף אינו נמכר כלל:

כנגד ממכרו - לא פחות ולא יותר:

בהא זכנהו ר"א לרבנן - יש לו פתחון פה ונצחון במחלוקת זה:

ולא חציו - כי השתא ששוה שכר עבודת שש שנים פי שנים בגניבתו ואין עליו לעבוד אלא חציין:

מאי נינהו - ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעברי אי למימרא דאי לית ליה גירעונה כתבינן ליה שטרא על דמיה ותתנם לו כשתשיג ידה מנא לן הא איהו נקיט מרגניתא גופה המשועבד לו ואנן יהבינן ליה חספא:

בע"כ דאב - אם יש לו כופין אותו ופודה אותה:

ומני - הא דקתני אינה נמכרת ונשנית:

מוכר אדם בתו לאישות ושונה - קיבל בה קידושין ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין חוזר ומקדשה לאחר וכסף קידושיה שלו אם לא בגרה:

לשפחות ושונה - מכרה ויצאה בשש או ביובל או במיתת האדון ועודה קטנה חוזר ומוכרה אבל יוצאה בסימנין לא דאפילו לא מכרה מעולם והביאה סימנין אינו מוכרה כדתניא במסכת ערכין (דף כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר:

לאישות אחר שפחות - מוכרה בקבלת קידושין אחר שמכרה לשפחות ויצתה וחזרה אליו:

אבל לשפחות אחר אישות - קיבל קידושין וחזרה אליו שנתארמלה אין חוזר ומוכרה לשפחות ולקמיה ילפי' לה:

ובפלוגתא דהני תנאי - כלומר קמיפלגי ת"ק ור"ש בדרשה דהאי קרא דפליגי בה ר"א ור"ע:

דף יח:

בדברי ר"ע גרסינן כיון שפירש טליתו עליה - דעל כרחך מיבעי ליה לאוקמי יש אם למקרא כר"ע כדאמרינן בסנהדרין בפ"ק ויש אם למסורת כר"א כדדייקי' בבכורות דרמינן

מהא פלוגתא על מילתא אחריתי דאמרינן התם לר"א יש אם למקרא ורמינן עלה מהא דיש אם למסורת ס"ל בפ' כל פסולי המוקדשין ובמכילתא גרסינן שפירש טליתו עליה בדברי ר"ע ודר"א ליתא התם:

לעם נכרי - דהיינו לשפחות לא ימשול האב מאחר שפירש טליתו אדון עליה לשם יעוד אם גירשה בגט וחזרה אצל אביה אבל לא יעדה וחזרה אצל אב חוזר ומוכרה כרבנן דאמרי לעיל לשפחות אחר אישות הוא דלא כי הכא דמכי יעדה הוה ליה לאישות אבל לשפחות אחר שפחות מצי מזבין ור"א אומר כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה לעם נכרי דהיינו שפחות אבל לשפחות אחר אישות קידושין מצי מזבין ור"ש דריש להא כר"א כיון שבגד בה שוב לא ימכרנה ודריש ליה נמי כר"ע דכיון שפירש טליתו עליה לא ימכרנה להכי קאמר לא לשפחות אחר אישות ולא לשפחות אחר שפחות:

למסורת - בבגדו כתיב ולא בביגדו אין הברת חירק בלא יו"ד ונקודה שתחת הבי"ת במקום יו"ד משתמשת אבל לפי מה שנכתב היה לו לקרות חטף קמץ בבגדו לשון בגידה כמו שאתה קורא בשמעו את דברי האלה (דברים כ"ט:י"ח):

יש אם למקרא - בבגדו קרינן כמו ותתפשהו בבגדו (בראשית לט):

יש אם למקרא ולמסורת - הילכך דריש תרוייהו וא"ת הא דאמר בסנהדרין גבי בסכת בסכת בסוכות לר"ש יש אם למקרא התם ליכא למימר מקרא ומסורת דאי איתיה להאי ליתיה להאי אם שלשה דפנות הכשרת לא תדרש מקרא ואם תפסול לא תדרש מסורת אבל כאן יש לקיים שניהם:

יעוד - אמר לאמתו העבריה הרי את יעודה לי בכסף מקנתיך:

הא יעודי מייעד - כלומר לקידושין שלא לשם שפחות מוכרה:

אין לאביה רשות בה - כדאשכחן לענין נדרים דאפקה קרא מרשותיה ונדר אלמנה וגרושה וגו' ולענין ירושה וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו:

הכא - דקתני פירש טליתו לאו בייעוד קאי אלא בקידושי קטנה בעלמא שלא נמכרה:

כיון שמסרה למי שנתחייב בה כו' - כלומר שקידשה לאישות:

אין מוכרה - האב לבתו לקרובים שהיא אסורה עליהם לייעד דבעינן אשר לא יעדה (שמות כא):

מוכרה לקרובים - ולא בעינן יעוד והיכא דאיתיה אמר קרא דתפיס:

ושוין שמוכרה - כשהיא אלמנה לכ"ג וקידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין בחייבי לאוין כדלקמן בפ"ג (דף סח.):

אי דקדיש נפשה - שלא ע"י אביה ונתארמלה הימנו:
אלמנה קרי לה - בתמיה וכי יש במעשה קטנה כלום:
ואמר רב עמרם - גרסינן:
הכא - שנתארמלה מקידושי יעוד והאי דהדר מצי לזבונה ולא קרי ליה לשפחות אחר אישות אליבא דר' יוסי בר' יהודה היא דאמר לקמן (דף יט.) מעות הראשונות של מקנתה לאו לקידושין ניתנו וכי מייעד לה בעבדות שיש לו עליה מייעד לה ואין קידושין אלו ע"י האב וגזירת הכתוב היא שיהיו קידושין הילכך הדר מצי לזבונה:
הא אין אדם מוכר וכו' - ואפי' אחר אירוסין:
שאני אירוסין דידה - דכיון דהוא לא קידשה יכול למוכרה:
בשלמא אירוסין מאירוסין שאני - דאיכא למימר אאב קפיד קרא דלא לזבנה בתר דקידשה וכיון דהני קידושין לאו איהו עביד ניתן לו רשות למוכרה:

דף יט.

אלא נישואין מי שאני - כיון דנישואין דאורייתא נינהו נפקא לגמרי מרשותיה:
ולרב נחמן דאמר - לקמן לר' יוסי בר' יהודה נמי במעות הראשונות היא מתקדשת דקידושין דאב נינהו במאי מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מזבין לה:
מוקי לה כרבי אליעזר - גרסינן:
דאמר לשפחות אחר שפחות כו' - דקדריש כיון שבגד בה ועד השתא מהדרינן לאוקמה דלא כרבי אליעזר משום דשמותי הוא:
אמאי ממעט ליה קרא - הואיל וליתא:
תפשוט דמייעד - ומיהו מיעטה קרא ממיתה:
דמדאוריית' חזיא ליה - כלומר זקוקה לו באותה ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה כדתנן (נדה דף מה.) בן תשע שבא על יבמתו קנאה:
תרתי - הא חד הוא כיון דאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד אלא בגדול:
שצריך ליעדה גרסי':
הוא תני לה והוא אמר לה - הוא תני למתניתין והוא אמר בה מנפשיה והאי טעמא דהאי צריך ליעדה רבי יוסי ברבי יהודה היא דאמר מעות הראשונות שקבל האב לאו לקידושין ניתנו ואין יעוד אלא בפרוטה שעליה לפיכך אין דעת האב בהן מתחילה ואם אינו מודיעה שתקבל עליה אין כאן קידושין:
לקידושין ניתנו - ונפקא מינה דהוה ליה מכר את בתו לאישות ואם יעדה ונתארמלה שוב אין מוכרה לשפחות לרבי עקיבא:

שאני הכא - דכתי' לשון יעדה למידרשה לשון דיעה:
יעדה והפדה - ואין יעידה אלא במקום פדייה שאם בא לייעדה בסוף שש צריך שיהא שהות ביום שאם תבוא לחשבון גרעונה דיהא עליה גרעון של פרוטה:
מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו - דאי קבל אב ע"מ להתייעד וקידושי יעוד תלויין באב אף על גב דליכא שהות נמי כיון דאמר בתוך שש תתייעד לי הוה ליה יעוד למפרע משעת מכירה:
וכי משייר בה שוה פרוטה הוו קידושין - אלמא הואיל ומכרה ויודע שהאדון יכול ליעדה לאחר זמן מדעתיה הוה והוה ליה כאומר לה קבלי קידושיך:
לאו לקידושין ניתנו - ואינו מקדשה אלא ע"י גרעון שיש לו עליה דהוה מלוה שהרי היא חייבת לו או הם או שוויים והיא עצמה משכון:

דף יט:

וכי משייר בה שוה פרוטה הוו קידושין - אלמא הואיל ומכרה ויודע שהאדון יכול ליעדה לאחר זמן מדעתיה הוה והוה ליה כאומר לה קבלי קידושיך:
לאו לקידושין ניתנו - ואינו מקדשה אלא ע"י גרעון שיש לו עליה דהוה מלוה שהרי היא חייבת לו או הם או שוויים והיא עצמה משכון:
אפילו בסוף שש - ביום השלמתם:
משל לאומר לאשה - כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו':
מעכשיו ולאחר שלשים יום - מקודשת לראשון דה"ק לה מעתה נתחלו אי בעינא בהו לאחר שלשים יום:
משל למאן - מדברי מי אנו למידין:
הא אם יש שהות ביום כו' - אלמא השתא הוא דמתחלי קידושין בגרעון שיש לו עליה:
לרבנן - מדברי חכמים אנו למידין דאמרי אפי' אין שהות דקסברי לכך ניתנו מעות הראשונות דאי בעינן לייעודי יהא יעוד מעכשיו דאי לאו מההיא שעתא מתחלי במאי מקדשה השתא:
פשיטא - דמצינו למילף:
מהו דתימא הא לא א"ל - לאב האי אדון מעכשיו ותילף מיניה דאפי' לא פירש מעכשיו אלא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים תהא מקודשת לראשון:
קמ"ל - האי תנא דאמר למידין המשל מדברי רבנן דאי אמר מעכשיו אין אי לא לא:
משל לאומר כו' - כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו':
משל למאן - מדברי מי אנו למידים:

לרבנן - מדברי חכמים אנו למידין דאמרי אפי' אין שהות דקסברי לכך ניתנו מעות הראשונות דאי בעינן לייעודי יהא יעוד מעכשיו דאי לאו מההיא שעתא מתחלי במאי מקדשה השתא:

לרבי יוסי בר' יהודה - דמשום דלא פירש מעכשיו אע"ג דה"ל לקדושי בהו לאחר זמן כי קדמו אחר הוו קידושין ה"נ לא שנא:

פשיטא - דמצינו למילף:

מהו דתימא הא לא א"ל - לאב האי אדון מעכשיו ותילף מיניה דאפי' לא פירש מעכשיו אלא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים תהא מקודשת לראשון:

מהו דתימא הא לא אמר לה - בשעת מתן מעות על מנת שתתייעד לי לאחר זמן ומשום הכי א"ר יוסי דמקודשת לשני אבל היכא דאמר התקדשי לי לאחר שלשים אע"ג דלא אמר מעכשיו חיילי השתא ומקודשת לראשון אם ירצה בסוף שלשים:

קמ"ל - דדמו אהדדי דכיון דתלה הכתוב יעוד במעות הללו לאחר זמן מעיקרא כי יהבינהו להכי יהבינהו שאם ירצה לייעד מייעד ואפילו הכי כיון דלא אמר מעכשיו מקודשת לשני:

ולר"מ תנאו קיים - בתמיה:

בדבר שבממון - דניתן למחילה הוי תנאי קיים אבל עונה דצערא דגופא הוא לא איתיהיב למחילה:

מלמד שמוכרה לפסולים - ממזר ונתין שאין רשאי לייעד ואינה נמכרת להם אלא לשפחות בלבד:

אם מקדשה לפסולין - דקידושין תופסין בחייבי לאוין:

לא ימכרנה לפסולין - בתמיה:

מה למקדשה לפסולין - כלומר מה לי לקנתר על מקדשה לפסולין הרי מצינו שהקידושין מסורין בידו לדבר גדול מזה שאפילו בשהביאה סימנין מקדשה כדילפינן לעיל (דף ד:) מויצאה חנם אין כסף:

ימכרנה לפסולין - בתמיה והלא אין המכירה מסורה בידו כל כך שהרי אינו מוכרה כשהיא נערה כדדרשינן ק"ו ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר במסכת ערכין (דף כט:):

שרעה בנישואיה - שאסורה לו מיהא תפסי ליה בה קדושין כדכתיב (שמות כא) אשר לא יעדה מכאן שמוכרה לפסולין:

דף כ.

לקרובים - אע"ג שאין כאן יעוד שאין קדושין תופסין בה:
ורבי מאיר - דדריש להאי לאמה בפוסק ע"מ שלא לייעד:
כרבנן - לעיל בשמעתין דקתני אין מוכרה לקרובים:
אין מוכרה לאביו - שאסורה לו משום בת בנו:
ולא לבנו - דהויא ליה אחותו ואין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדלקמן (דף סו:):
אין מוכרה לאביו - שאסורה לו משום בת בנו:
ולא לבנו - דהויא ליה אחותו ואין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדלקמן (דף סו:):
היכא דאיכא צד יעוד - כשמוכרה לאביו ויש לו בן לייעדה לבנו דהויא ליה בת אחיו אבל כשמוכרה לבנו אין כאן צד יעוד לא לו ולא לבנו דהויא ליה אחות אביו:
בגופו יצא - לקמיה מפרש:
יחידי יצא - לקמיה מפרש:
הוה אמינא - לא תצא בראשי אברים כעבד שיוצא ואין נוטל כלום אבל זו תצא ותטול דמי עינה קמ"ל קרא יתירא דאין דין יציאה בחסרון אברים כלל:
יחידי נכנס - לרבי אליעזר נמי משמע ליה בגפו לשון בגופו ומפרש ליה לומר שאם בא בגופו יחידי יצא יחידי:
מוסר לו - על כרחו:
שאין מחשבין לו - כשבא לגרע ולפדות את עצמו:
אלא מנה - כמה מגיע ממנה לכל שנה של שש שנים שתות מנה וכמה מגרע לכל שנה ואם נותרה שנה נותן לו שתות מנה ולא אמרינן הרי השביח שנתייקרה הפעולה או החליף כח ועומד על מאתים תמנה מאתים לפעולת שש שנים ויתן לו שליש מנה:
מכסף מקנתו - משעת מקנתו ישיב גאולתו:
הכסיף - נתקלקל:
שאין מחשבין לו - את השנים שעליו לעבוד אלא במנה כאילו נמכר במנה ולקמיה יליף מאי חזית דדריש להו לקולא וידו של עובד כוכבים על התחתונה כדאמרן:
אמר אביי הריני כבן עזאי - כי הוה בדיחא דעתיה הוי רגיל למימר הכי הריני פתוח ומוכן להשיב לשואלי דבר תורה כבן עזאי שהיה דר בטבריא שהיה חריף ודרשן ואמר (בכורות כח.) כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה:
נדרשינהו לחומרא - להחמיר על העבד השביח יתן כפי שניו הכסיף ישיב לפי כסף מקנתו:

נדרשינהו לחומרא - להחמיר על העבד השביח יתן כפי שניו הכסיף ישיב לפי כסף מקנתו:
מ"ש דקתני לא הרגיש - דמשמע אם לא הרגיש סופו לבא לכך ובכולהו תנא לא באת לידו עד שמוכר דמשמע דפשיטא ליה לתנא דדרכו בכך דלא תבא לידו שישוב בתשובה עד שיקבל עוד פורענות:
מדרבי יוסי ברבי חנינא - שלא בא לידי עבדות אלא שהיה חשוד על השביעית:
אבקה של שביעית - איסור הקל שבה העושה סחורה בפירותיה דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה לאכלה (ויקרא כה) ולא לסחורה:
בשנת היובל הזאת - וכי תמכרו אם תמכרו ותקנו מה שאסרתי לכם בו סופך למכור ממכריך וכל כלי ביתך:
לא הרגיש - לא שם לבו לפורענות הבא עליו לחזור בו מעבירה שבידו גבי לא הרגיש גרסינן לסוף שמוכר את שדותיו וגבי לא באת לידו בכולהו גרסי' בתוספתא עד שמוכר והכי משמע לא תבא בידו הרהור תשובה עד שבא לכל אלו:
מ"ש דקתני לא הרגיש - דמשמע אם לא הרגיש סופו לבא לכך ובכולהו תנא לא באת לידו עד שמוכר דמשמע דפשיטא ליה לתנא דדרכו בכך דלא תבא לידו שישוב בתשובה עד שיקבל עוד פורענות:
אע"ג דבתו בהאי ענינא לא כתיבא - לדרוש בה סמיכת פרשה מכל מקום הואיל ופרשת רבית סמוכה לפרשת ממכר בית אנן סהדי שכבר מכר את בתו אם יש לו בת קטנה קודם שלוה ברבית דניחא ליה וכו':
וכי ימוך אחיך - הכל בסדר סמיכת פרשיות הוא דורשו וכולן זו קשה משלפניה:
שנאמר לגר - פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו':

דף כ:

זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה - לחטוב עצים ושאר צרכיה ולא לשם אלהות:
הא אהדריה קרא - לכל ישראל לרחם עליו:
לידחי אבן אחר הנופל - אדחה אבן שלא תהא לו גאולה:
רבות בשנים - משמע שיהא רבוי בשנים וכי אפשר להיותן מרובות על שש או מועטות:
אלא - ה"ק אם יש רבוי בדמיו שנתרבה בתוך שנים הללו כגון שהשביח מכסף מקנתו חשוב כמשעת קנייה להקל:
נתמעט כספו - בתוך שנים הללו חשוב אותו כפי דמי שניו של עכשיו:
ניתיב ליה - דמי ארבע שנים ולא איירי קרא לא בהשביח ולא בהכסיף:

לחצאין - הגיע ידו לדמי חצי גרעונו יתנם וימעט חצי שניו מעליו:
או אין נגאל - כלל אלא א"כ מצא כדי גאולתו:
שדה אחוזה - כתיב בה ומצא כדי גאולתו ולא לחצאין והכא כתיב ישיב גאולתו ולא כתיב כדי:
או דילמא לקולא אמרינן - דגאולת חצאין יש בה להקל ולהחמיר כדלקמיה והיכא דהוי קולא לגביה אמרינן דנגאל והיכא דהוי חומרא אמרינן דאינו נגאל כדאמר קרא גבי השביח והכסיף דאזלינן לקולא:
לאו אמרת - לעיל (דף יח.) גניבו חמש מאות ושוה אלף לדברי הכל אינו נמכר אלמא ונמכר כולו ולא חציו משמע הכא נמי דכתיב (ויקרא כ"ה:מ"ט) או השיגה ידו ונגאל כולו ולא חציו משמע:
משכחת לה לקולא - דהויא לה הגאולה קולא גביה לטובתו ומשכחת לה לרעתו:
זבניה במאה - קנאו במנה ויהיב ליה האי עבד בתר הכי חמשים בגאולת חציו אי אמרת הויא גאולה כי אייקר תו לא ברשות דמריה אייקר אלא פלגיה ואם בא עכשיו לגמור פדיונו יהיב ליה מאה ונפיק:
או אין נגאל - כלל אלא א"כ מצא כדי גאולתו:
ואי אמרת אינו נגאל - אייקר כוליה ברשות דמריה ויהיב ליה מאה וחמשין:
והא אמרת נתרבה כו' - דהיכא דנשבח אין מחשבים לו אלא כשעת מקנתו:
דאייקר וזל ואייקר - שקנהו במאתים והוזל ועמד על מנה וחשיב ליה כפי שניו ונתן לו חמשים ולא הספיק לגמור פדיונו עד שהוקר ועמד על מאתים:
ה"ג במסקנא ואי אמרת אינו נגאל לחצאין הני מאה פקדון נינהו גביה יהיב ליה ניהליה ונפיק. ול"ג והא אמרת נתמעט כספו כו'. ואי אמרת אינו נגאל לחצאין לא קנאן האדון בתורת גאולה ועכשיו שהכסיף הוא עומד כוליה לפדותו והנך זוזי הוו פקדון גביה ויהיב להו ניהליה ונפיק:
המוכר בית בעיר חומה - שהוא נגאל עד שנה ולא יותר:
נגאל לחצאין - אם נתן חצי דמיו בתוך שנה מפריק פלגיה או לא:
שדה אחוזה - כתיב בה ומצא כדי גאולתו ולא לחצאין והכא כתיב ישיב גאולתו ולא כתיב כדי:
גאולתו - ימים תהיה גאולתו:
היכא דגלי - בכדי גאולתו למימרא דכולה גאולה בעינן גלי:
והיכא - דלא כתיב בה כדי לא מייתינן ליה:

שלוה - אם אין לו לוה מאחרים וגואל מה שאין כן מוכר בשדה אחוזה דבעינן והשיגה ידו (ויקרא כ"ה:כ"ו) משמע נמי שגואל לחצאין:

ואם גאל יגאל - במקדיש שדה אחוזה:

לפי שמצינו כו' - ר"ש דריש טעמא דקרא בכל דוכתא (ב"מ דף קטו.) והכא נמי יהיב טעמא לקרא ואשמעינן דהקפידה תורה לחזור שלא תפקע אחוזה מיורשים לפי שיפה כח מוכר שאין נחלתו נפקעת שהרי חוזרת לו ביובל לפיכך לא חש ליפות כחו ללוות ולגאול לחצאין אבל מקדיש לפי שהורע כחו להפסיד נחלתו ביובל כדכתיב (ויקרא כ"ז:כ"א) והיה השדה בצאתו ביובל קדש וגו' ומתחלק לכהנים ייפה הכתוב כחו בתחלת פדיונו ללוות ולגאול לחצאין ומהכא אית לן למיגמר נמי מוכר בית בבתי ערי חומה דלוה וגואל וגואל לחצאין שהרי הורע כחו ליחלט בסוף שנה ולא יצא ביובל:

איתיביה - דקתני סיפא מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח שאין לוה וגואל וכו':

מוכר שדה אחוזה הורע כחו ליגאל מיד - עד שתהא שתי שנים ביד הלוקח כדכתיב (שם כה) במספר שני תבואות ימכר לך אין מכירה פחותה משתי שנים מעת לעת ואח"כ גואל בגרעון כסף כדכתיב (שם) לפי רוב השנים וחשב את שני ממכרו וגו' כמה שנים הם משלקחה עד היובל שהיה עתיד להחזיר לבעלים עשרים שנה ודמיה עשרים מנה הרי שקניית תבואות כל שנה במנה וכן יגרע לכל שנה שאכלה לפי גאולתו:

דף כא.

הא רבנן - דלא יהבי טעמא לקרא ואמרי דהורע כחו בחדא מילתא הורע נמי במילתא אחריתא בר מהיכא דגלי ביה קרא ובבתי ערי חומה גמרינן גאולה גאולה משדה אחוזה והא דקא אמינא דבית בעיר חומה לוה וגואל כו' לר"ש קאמינא דיהיב טעמא לקרא:

תני חדא - המוכר בית בעיר חומה לוה וגואל כו':

איכא למיפרך - בהא מתניתין דאצרכה קרא למקדיש שילוה ויגאל משום דהא אתיא ליה מדינא של מוכר בית בעיר חומה שאין לוה וגואל:

מה למוכר בית בעיר חומה שכן הורע כחו לגאול לעולם - משנה ראשונה ואילך:

תאמר במקדיש שיפה כחו לגאול לעולם - לעולמו של יובל אם לא מכרה הגזבר דאין מתחלקת לכהנים עד היובל:

מוכר שדה אחוזה יוכיח כו' לעולם - עד היובל וביובל חוזר בלא פדיון:

אף אני אביא מקדיש - לפיכך הוצרך אם גאל יגאל לומר שלוה וגואל:

איכא למיפרך - בהא מתניתין דאצרכה קרא למקדיש שילוה ויגאל משום דהא אתיא ליה מדינא של מוכר בית בעיר חומה שאין לוה וגואל:

בשנה שניה - דמוכר שדה אחוזה אין המוכר יכול לגאול עד שתבוא שנה שלישית ומוכר בית בעיר חומה אינו גואל אלא בראשונה נמצא שאין זה וזה גואלין בשניה:
עבד עברי וכו' - כדאמר לעיל (דף כ:) ונגאל כולו ולא לחציו ואין לוה וגואל דהא או השיגה כתיב (ויקרא כה):
נגאל בקרובים - על כרחו של לוקח כדאשכחן בשדה אחוזה (שם) ובא גואלו הקרוב אליו וגו':
אף האי נמי אין נגאל לחצאין - לרבנן קבעי ליה דאמרי לעיל אין נגאל לחצאין ונימא נמי דלהכי גמר דנגאל בקרובים:
או דילמא כי כתיב - גאולתו בשדה אחוזתו למעט חצאין הוא דכתיב שנאמר (שם) ומצא כדי גאולתו כדי כולו ולא כדי חציו הילכך כי חזר כתב ג"ש למגמר אחדא מילתא הוא דכתיב ולא למיגמר גאולת קרובים דלאו לגבי גאולתו כתיבי:
בכל גאולה תתנו - ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ קרא יתירא הוא ולא פירש למאי אתא:
לרבות בתים ועבד עברי - שיהו נגאלין לקרובים:
בתי החצרים - עיירות שאין מוקפות חומה מימות יהושע:
על שדה הארץ יחשב - הרי הן כשדה אחוזה:
לקובעו חובה - על הקרובים:
וכי יש לך אדם בישראל - מנוטלי חלק בארץ שאין לו גואלין מזרע יעקב בעוד אחד מכל ישראל קיים הוא קרוב לו:
אלא יש לו - גואלין אבל אין הגואל רוצה ליקח ולימדך הכתוב שהרשות ביד הקרוב:
אלא יש לו - גואלין אבל אין הגואל רוצה ליקח ולימדך הכתוב שהרשות ביד הקרוב:
חובה - והאי כי לא יהיה לו גואל דריש בשאי אפשר ביד הראוי ליורשו ליגאל ואין הגאולה מוטלת אלא על הקרוב מן הכל:
מאי בכל - נכתוב גאולה תתנו לארץ:
מה ת"ל - בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים:
לרבות כל הגאולות - העומדות ליגאל שיהא נגאל כסדר הזה קס"ד שיהו נגאלין לקרובים בא ללמדנו:
ועבד עברי - הנמכר לישראל דלא כתיב ביה גאולת קרובים:
לקרוב קרוב קודם - דגבי שדה אחוזה כתי' ובא גואלו הקרוב אליו ולא פי' הקרוב קרוב קודם כי הכא דפריש דודו ברישא ואם אין לו דוד בן דודו ואי לאו משאר בשרו:
ועבד עברי - הנמכר לישראל דלא כתיב ביה גאולת קרובים:

מי שאינו נגאל באלה נגאל בשש - אלמא ס"ל דאין נגאל בקרובים:
יגאלנו - כתיב בנמכר לעובד כוכבים גבי קרובים ומשמע מיעוטא:
לרבות בתים ועבד עברי - שיהו נגאלין לקרובים:

דף כא:

ההוא - בכל גאולה תתנו תלה ביה קרא לקובעו חובה:
ואפי' לרבי יהושע - דאמר גבי שדה אחוזה רשות הכא מודה דחובה דלא יטמע בעובדי כוכבים:
לעולמו של יובל - כדילפינן בריש פירקין (דף טו.) מושבתם איש אל אחוזתו:
סול - ברוק"א (שפוד, קנה עץ מחודד) בלע"ז:
סירא - קוץ:
מקדח - טריי"ד"א (טריידר"א: מַקְדֵּחַ) :
מכתב - גרייפ"א (גרפי"א: מַכְתֵּב, חרט) שחוקקין בפנקסיהן:
מרצע הגדול - לקמיה מפרש מאי גמרא:
יודן בריבי - יודן שמו וגדול בדורו היה וכל היכא דקרי ליה בריבי לשון חכמה וחריפות הוא:
אלא במילתא - אליה של אזן בבשר ולא בתנוך:
וחכ"א כו' - חולקין עליו וזו ראיה שלהם קים לן דאין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום ולא יכול עוד לשוב לחיזוק הראשון ולקמיה ילפינן ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו והיאך הוא נעשה בעל מום והתנן (בכורות דף לז.) גבי מומין נפגמה אזנו מן הסחוס אבל לא מן העור:
הא אין רוצעים כו' - הרי יש לך ללמוד מכאן שאין רוצעין אלא בגובה של אזן:
במאי קא מיפלגי - גבי סול וסירא:
דריש כללי ופרטי - בכל התורה מקום שכולל ופורט דורש שהפרט פירוש של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט וכי חזר וכלל לא הוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה לפרט:
ריבויי ומיעוטי - אין הפרט פירושו של כלל שתאמר אין בכלל אלא מה שבפרט אלא למעוטי הוא בא לפי שבכלל היה מרבה את הכל ובא המיעוט אחריו לומר בזה וכיוצא בו כללתי לך הילכך אפילו לא חזר וכלל הייתי מביא כעין הפרט וכי חזר וריבה ריבה הכל ולא מיעט לך אלא דבר אחד ומסרו הכתוב לחכמים איזה דבר הראוי למעט מן הכלל פי' מיעט ממעט קצת ממשמעו:

מיעט סם - שלא יתן סם על אזנו וינקבנה דהא לא דמי למרצע שאינו נוקב מכח אדם אלא מאליו:

הירך מיומן שבירך - בפרק גיד הנשה (חולין צ:) ר' יהודה אומר אין נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין ויליף לה מה"א דהירך ודרש הירך חשובה שבירכות:

ויעשה בעל מום - ומה בכך והלא רציעה מצוה היא:

חידוש הוא - שהתיר שפחה כנענית לישראל:

באיסקונדרי איטלליתו - לא הטיתם לב לדקדק בשמועתכם אלא כמשחקין בפספסין מריי"ל:

וא"ת אין רבו מוסר לו שפחה כנענית - למה לי טעמא מפני שנעשה בעל מום בלאו הכי נמי לא שייך רציעה דבעינן אהבתי את אשתי:

תו לא מידי - אין להשיב על זאת:

כהן - אסור בגיורת שהיתה זונה קודם:

מהו ביפת תואר - במלחמה:

מותר - כדמפרש ואזיל:

דברה תורה - לא התירתה אלא בשביל יצר הרע שאם לא יתירה יעבור על האזהרה כדיליף לקמיה מדכתיב יפת תואר שיצר הרע מתגרה בו הילכך בכהן נמי איכא למיחש ליצר הרע ושריא:

בביאה שניה - שכבר נתקררה רוחו:

והבאתה אל תוך ביתך - לקיימה:

קרינא ביה וראית בשביה - הותרה לו במה שנתן עיניו בה:

בשעת שביה - אם נתן מתחילה עיניו בה ולא שלקחה למוכרה או לשפחה ואח"כ נתן עיניו בה:

יפת תואר - משמע מתוך שמתגרה בה יצרו מחמת יופיה התירה לו ובקושי אלא דמוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטה בשר מסוכנת שחוטה ואע"פ שהיא מאוסה כדכתיב ביחזקאל ולא בא בפי בשר פגול:

ולא יאכלו בשר תמותות - לאחר שימותו ויהו נבלות:

דף כב.

תמותות - אמורטיי"ש (אמורטידי"ש: גוססות) :

וחשקת - בחשקו תלה הכתוב ואפי' אינה נאה:

ולא בה ובחברתה - שלא יקח שתים:

ליקוחין יש לך בה - קידושין תופסין ואע"פ שהיתה עובדת כוכבים שהרי אינה מתגיירת מדעתה:

לך ולא לאחרים - שלא יקחנה לצורך אחרים כגון אביו:

שלא ילחצנה במלחמה - לבא עליה:

ה"ג להאי ברייתא בספרי בפ' ראה אנכי ואם אמר יאמר עד שיאמר וישנה אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי עד שיאמר בשעת יציאה אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד. והכי פירושה אמר ושנה שתי האמירות בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר לא אצא משמע סמוך ליציאה אמר שתי פעמים בסוף שש כו' עד שיאמר כשהוא עבד:

ה"ג אמר מר אמר בתחילת שש כו' מאי איריא מלא אצא חפשי תיפוק ליה דבעינן כו' ותו אמר בסוף ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנא' העבד אטו סוף שש לאו עבד הוא. והכי פירושה אמר בתחילת שש כו' קס"ד תחילת שש ממש תיפוק ליה דבעינן אהבתי את אשתי ואת בני ועדיין בתחילת שש אין לו אשה ובנים שלא מסרו לו עדיין שפחה כנענית:

אטו סוף שש לאו עבד הוא - יום אחרון נקרא סוף שש וכל היום הוא עבד:

ה"ג אמר רבא בתחילת פרוטה אחרונה בסוף פרוטה אחרונה - ול"ג לא קשיא ול"ג כאן. והכי פירושו כל תחילת שש דקתני כשמגיע להתחיל לסוף פרוטה אחרונה לפי חשבון גרעונה שעדיין עליו שוה פרוטה דהוי דמי עבד וכל סוף שש (פרוטה אחרונה) מאחר שהתחיל בה נקרא סוף דלאו עבד הוא דאין עליו שוה פרוטה וה"ק אמר בתחילת שש קודם פרוטה אחרונה דכבר יש לו אשה ובנים ולא בסוף שש לאחר שהתחיל פרוטה אחרונה אינו נרצע ואפי' אמר ושנה דכתיב לא אצא חפשי סמוך ליציאה וכל זמן שיש עליו פרוטה שלימה לאו סמוך ליציאה הוא אי אמר ושנה בסוף פרוטה אחרונה ולא אמר בתחילת פרוטה אחרונה אינו נרצע שנאמר אם יאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד ובלשון אחרת גירסא זו בפי כל ואיני יכול להעמידה שהרבה תשובות בה וזה הלשון אמר יאמר עד שיאמר וישנה העבד עד שיאמר כשהוא עבד אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי והכי פירושו אמר בתחילת שש פעם אחת ולא חזר ואמר בסוף שש אינו נרצע דבעינן אמר יאמר שתי אמירות אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי וזה כבר יצא השתא קשיא לי טובא הא נמי תיפוק

לי מאמר יאמר דהא לא אמר ושנה ואם באת לפרש אמר בסוף שש שתי פעמים א"כ לא דמיא לרישא דאי אומר בתחילת שש שתי פעמים מנא ליה דאינו נרצע ועוד מה לי דשבקיה לדרשה קמייתא דדריש העבד עד שיאמר כשהוא עבד ונקיט ליה קרא אחרינא מלא אצא והרי כבר יצא תיפוק ליה מהעבד:

לו אשה ובנים - שפחה כנענית שנמסרה לו וילדה לו:

כי טוב לו - פרט לחולה:

כי טוב לו - פרט לחולה:

הוא ובניו עמו - על כרחיך בבני ישראלית דאי בבני כנענית האשה וילדיה כתיב (שמות כ"א:ד'):

דלאו בני מיעבד ומיכל נינהו - שקטנים הם:

לאהדורי - לחזר על הפתחים לפי שהיא בושה:

דף כב:

אילו נאמר ונתת אזנו בדלת הייתי אומר ידקור כנגד אזנו בדלת - אבל אזן לא ירצענה:

לאזן מאבראי - כלומר רחוק מן הדלת כדכתיב את אזנו והדר יתן אזנו בדלת ויקח את המרצע וידקור בדלת מעבר השני כנגד אזנו לקיים ולקחת המרצע ונתת באזנו בדלת:

דוקר ויורד - אזנו כשנותנה על הדלת עד שמגיע לדלת:

עקורה - מן המזוזה ומוטלת לארץ:

מה מזוזה מעומד - דבלאו הכי לא מקרי מזוזה:

חומר - צרור המרגליות וצרור הבושם תלוי בצואר לתכשיט:

מתני' וקונה את עצמו - מיד רבו:

בכסף ע"י אחרים - שיתנוהו לרבו ע"מ שיהא זה בן חורין אבל הוא עצמו לא יקבל מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות בו דקסבר אין קנין לעבד בלא רבו:

ובשטר ע"י עצמו - שיקבלנו הוא ובגמרא מפרש לכולה דרבי מאיר ורבנן:

ובלבד שיהא הכסף משל אחרים - דעבד אין לו כלום דאם מצא מציאה או קבל מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות ע"י עצמו צריך להיות משל אחרים ויתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו:

גמ' שדה נקנית בכל הני - ולקמן יליף בפירקין (דף כו.) וכל עובדי כוכבים ככנענים משנמכר לעבד אלא שכל עבדים נקראין על שם כנען משום דכתיב ביה (בראשית ט) עבד עבדים:

מילתא - דאיתיה בעבד וליתא בשאר מטלטלין קתני אבל חליפין דאיתנהו נמי בשאר מטלטלין שהמטלטלין גם הם נקנין בחליפין לא איצטריך ליה למיתני:

תקפו - בחזקה:

לא קנאו - דמדעתיה אזל ואין זו משיכה:

בשלמא לתנא דידן - לא תיקשי לשמואל אמאי לא תני משיכה במתניתין דאיכא לתרוצי כדאוקמינן דמילתא דאיתא במטלטלין לא קתני אלא תנא ברא דתנא חליפין בהדייהו תיקשי לשמואל אי איתיה דנקנה במשיכה ליתנייה נמי במתניתין:

מילתא דאיתא בין במקרקעי בין במטלטלי - כגון חליפין צירף ושנה עם השאר דאיתנהו במקרקעי אבל משיכה דליתא במקרקעי לא תנא בהדייהו:

כיצד במסירה - גבי בהמה קאי דקתני מתני' (לקמן דף כה:) בהמה גסה נקנית במסירה:

בשערה - כגון שיער שבראש הסוס:

שליף - משאוי:

אדעתא דמרה אזלא - על דעת הקורא אותה לפי שאין לה דעת:

אדעתיה דנפשיה - מדעת עצמו:

קטן - דלית ליה דעת כבהמה דמי ואם קראו לשם קניה ובא אצלו קנאו:

התיר לו מנעלו - העבד ללוקח:

גרדו - גראט"ר (גרטי"ר: לגרד) בלע"ז:

הגביהו - העבד את הלוקח:

מאי קאמר - מה ענין הגבהה דעלמא להגבהה דהכא הגבהה דעלמא לוקח מגביה החפץ והכא אמרינן שהעבד מגביהו משום עבודה שהלוקח משעבד בו לקנותו בחזקה:

אלא מעתה - דהגביהו הוא לרבו קנאו:

שפחה כנענית תקנה בביאה - דהא אגבהה ליה:

הנדואה - מארץ כושי כוש מתרגמינן הינדואה:

דתקיף ליה עלמא - גוסס ונוטה למות:

אמר ליה - מר זוטרא לעבדיה דגר:

שלוף לי מסנאי - לקנותו בחזקה היה מתכוון שיהא בעבודתו כשימות אדונו:

איכא דאמרי גדול היה - העבד ונזהר בו שלא יזכה הוא עצמו מן ההפקר לפיכך קדם לפני המיתה וזכה בו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחיים תחתיו שלא יהא העבד בלא אדון רגע אחד:

דף כג.

ואיכא דאמרי קטן הוה - ואעפ"כ הוצרך לכל זאת:
ודלא כאבא שאול - דאמר כל המחזיק בהן זכה אפי' לאחר זמן זכה בהן:
ותנינא אין חבין לאדם כו' - אין אדם יכול ליעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד והיכי תני מתניתין דנפדה על ידי אחרים שלא מדעתו:
ע"י עצמו לא - שאם נתן לו כסף לפדות את עצמו אינו פדוי דמה שקנה עבד קנה רבו:
במאי עסקינן - האי קנה עצמו ע"י אחרים:
אילימא שלא מדעתו - של עבד:
שמעינן ליה לרבי מאיר - בפ"ק דגיטין חוב הוא לעבד שיוצא כו' שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה ואי עבד ישראל אוסרו בשפחה דשכיחא ליה פריצא ליה:
תנינא - כמו התנן:
ותנינא אין חבין לאדם כו' - אין אדם יכול ליעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד והיכי תני מתניתין דנפדה על ידי אחרים שלא מדעתו:
אלא מדעתו - ואם תאמר פשיטא הא איצטריך לאשמועינן דע"י עצמו לא דאין קנין לעבד בלא רבו בשום צד:
ע"י עצמו לא - שאם נתן לו כסף לפדות את עצמו אינו פדוי דמה שקנה עבד קנה רבו:
ואי מדעתו - שאמר לו קבל גטי:
באין כאחד - ולא אמרינן לא הוציא רבו את הגט מרשותו ואין זו קבלה:
והא לא תני - בברייתא הכי:
האי שטרא לחוד כו' - זה לשון קניה וזה לשון שחרור:
האי כספא לחוד והאי כספא לחוד - זה ניתן לקניה וזה ניתן לשחרור:
טיבעא מיהא חד הוא - ואין ניכר הפרש ביניהם:
כסף קבלת רבו - שמקבל רבו הכסף גרמו לו להשתחרר מאליו ואין אחרים הללו חבין אלא קבלת הרב והרב אין נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו ומקנהו מאליו אבל חירות השטר קבלת אחרים גרמה לו וכיון דחוב הוא לו אין חבין לאדם שלא מדעתו:
שמענא להו כו' - במסכת גיטין (דף יא:):
תנינא - כמו התנן:
דיש קנין - כי יהבי ליה ע"מ שאין לרבו רשות בו:
והא קי"ל - כלומר והא מעשים בכל יום שהעבד מקבל את גיטו ואי רבנן פליגי עלה דמילתא מי שבקינן רבנן ועבדינן כר"מ:

אף ע"י אחרים - ואפי' שלא מדעתו דזכות הוא לעבד כו':
ורבי שמעון בן אלעזר היא - הך סיפא דשטר דלית ליה גיטו וידו באין כאחד:
ושלש מחלוקות בדבר - רבי מאיר אית ליה בכסף על ידי אחרים ואפי' שלא מדעתו ולא ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ובשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים שלא מדעתו דחוב הוא לו וכסף אע"ג דחוב הוא לו קבלת רבו גרמה לו ור"ש בן אלעזר אית ליה בין בכסף בין בשטר ע"י אחרים דקסבר זכות הוא לו ולא ע"י עצמו דגבי כסף אית ליה אין קנין לעבד בלא רבו וגבי שטר לית ליה גיטו וידו באין כאחד כדקתני אף בשטר כו' וכ"ש בכסף אלמא בתרוייהו אית ליה ע"י עצמו לא ורבנן דמתני' אית להו בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו דיש קנין אחרים דזכות הוא לו וכן בשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו ודקיימא לן גיטו וידו באין כאחד כרבנן עבדינן ליה והאי דלא ערבינהו ותנינהו משום דסיפא ר"ש בן אלעזר היא אבל רישא ה"ק ליה רבנן לר"מ אף בכסף ע"י עצמו דיש קנין וכ"ש ע"י אחרים דזכות לו וכ"ש שטר דזכות ואם באנו לפרש שלש מחלוקות ולומר דרבנן אית להו בכסף בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים ובשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ורבי שמעון בן אלעזר סבר כר' מאיר בכסף דע"י עצמו לא ואין קנין וכרבנן בשטר דאין גיטו וידו באין כאחד א"כ הא דקי"ל גיטו וידו באין כאחד יחידאה היא וכר' מאיר עבדינן ליה הילכך ליכא לפרושי אלא כדפרישית דרישא דמילתא אמרוה רבנן וסיפא אתאן לר' שמעון בן אלעזר:
שאינה שלו - דכתיב (דברים כ"ד:א') ונתן בידה ואיהי לא אקניה לבעל לגופה:
שאינה שלו - של רבו ורבנן גמרי הכי מה אשה מקבלת גיטה אף עבד מקבל גט:

דף כג.

לר' שמעון בן אלעזר - דאמר עבד אינו מקבל גיטו עבד מהו שיעשה שליח לקבל גיטו:
גמר לה לה מאשה - ועושה שליח:
כאשה דמי - ועושה שליח לקבלה כאשה דנפקא לן (לקמן דף מא.) מושלחה מביתו מלמד שהאשה עושה שליח והיינו דקאמר על ידי אחרים:
או דילמא כו' - וע"י אחרים דקאמר שיזכה לו רבו גיטו על ידי אחרים או הם עושים שלא מדעתו:
גמר לה לה מאשה - ועושה שליח:
הני כהני - לענין הקרבת קרבנות:
שלוחי דרחמנא נינהו - ולא שלוחי דידן ונפקא מינה למודר הנאה מכהן שהכהן מותר להקריב קרבנותיו והא מילתא איבעיא לן בנדרים בפרק אין בין המודר (נדרים דף לה:):

והא עבד כו' - והיכי יליף רב הונא מהאי טעמא היתר בהקרבה למודר הנאה:
בתורת קרבנות - שיהיו הן עובדים את העבודה:
שייך בגיטין - אם אינו מקבל גיטו משום דלא יצא הגט מרשות רבו מקבל הוא גט לחברו שאינו עבדו של רבו אלא של איש אחר דהא יצא הגט לרשות שאינו שלו:
אבל לא מיד רבו שלו - אם היו שניהם של איש אחד:
דר"מ - דאמר בכסף ע"י אחרים סבר אין קנין לעבד בלא רבו אם נתנו לו במתנה זכה בו רבו הילכך אע"ג דהוי כסף משל אחרים אי אפשר שיקבלנו הוא ויתן לרבו:
ורבנן סברי יש קנין - אם נתנו לו מתנה הואיל ודעת אחרת מקנהו ונותן זה לא גמר בלבו שיזכה בו הרב הויא דעבד ומיפריק ביה על ידי עצמו:
קנין דאשה ובעלה - בעלמא איצטריכא לן ואשה כי עבד הואיל ובעלה זכאי במעשה ידיה ובמציאתה וכי היכי דפליגי לענין מתנה בעבד איכא למשמע דה"ה באשה:
דכ"ע אין קנין - אי יהבי ליה סתמא:
אהני ליה תנאה - דמעיקרא אדעתה דתנאה אקניה:
דר"מ - דאמר בכסף ע"י אחרים סבר אין קנין לעבד בלא רבו אם נתנו לו במתנה זכה בו רבו הילכך אע"ג דהוי כסף משל אחרים אי אפשר שיקבלנו הוא ויתן לרבו:
לא כלום אמר ליה - דכיון דקנה עבד קנה רבו:
ורבנן סברי יש קנין - אם נתנו לו מתנה הואיל ודעת אחרת מקנהו ונותן זה לא גמר בלבו שיזכה בו הרב הויא דעבד ומיפריק ביה על ידי עצמו:
שתצא בו לחירות - שתתנהו לרבך בפדיונך:

דף כד.

אין אשה פודה מעשר שני - קס"ד במעשר שני שהוא משדה בעלה שהיא כבעלה וקרינן ליה ממעשרו וכדמפרש לה ואזיל:
אשה פודה בלא חומש - דלאו דידה הוא ואין מוסיפין חומש על פדיון מעשרות והקדשות אלא בעלים:
שליחותיה עבדא - ומ"ט דמאן דאמר פודין בלא חומש:
אלא בזוזי דידה - דנכסי מלוג:
ומעשר דידיה - משדותיו:
איש אמר רחמנא ולא אשה - איש ממעשרו אמר רחמנא ולא אשה ממעשר בעלה דאשה כאחר דמיא:

ע"מ שתפדי בו כו' - שתהיה כאיש אחר לפדות בלא חומש רבנן סברי כי אמר לה קני קנה ליה בעלה וכי אמר לה ע"מ לאו כלום הוא הילכך זוזי הוו נמי דבעל ושליחותיה עבדא איש ממעשרו קרינא ביה ורבי מאיר סבר לדידה גופה לא אקני לה אלא להכי שתהא כאיש אחר לפדות בלא חומש:

דאייתי מבי נשא - שמת אביה והיה לו מעשר שני וירשתה עם שאר נכסים וירושה הבאה לה לאחר מכאן נכסי מלוג הן וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות:

ור"מ לטעמיה - דאמר לקמן בפ"ב מעשר ממון גבוה הוא ואכילתו משולחן גבוה הוא הילכך אינו כשאר נכסים למקנייה בעל בתקנתא דתקון רבנן פירות לבעל הילכך לא זכי ביה וכי פרקה ליה בזוזי דבעל לאו ממעשרו הוא דזוזי דחד ומעשר דחד:

ורבנן לטעמייהו דאמרי ממון הדיוט הוא - וחיילא עליה תקנתא דרבנן ופירות לבעל כשאר נכסי מלוג וכיון דבזוזי דבעל פרקה בעי חומש:

תנא יוצא בשן ועין - אמתני' קאי:

ראשי אברים - כ"ד הם ושנויים אצל נגעים (פרק ו משנה ז) ומייתי להו לקמן בשמעתין (דף כה.):

שאין חוזרין - אם נטלן כשן ועין וגמר במה מצינו:

אין מלמדין - מדלא כתיב אחד ונגמור כולהו מיניה:

צריכי - דלא גמר חד מחבריה הילכך לא באין כאחד נינהו:

דף כד:

שן דחלב - שן שינק בה דעתיד להחליפה כגון בעבד קטן:

לחפשי ישלחנו - ריבה לו שלוחים מדלא כתיב חפשי הוא או יצא חפשי:

בטל ממלאכתו - העין נסמת מראות והשן מללעוס:

ודילדל בו עצם - השמיטו ממקומו ומחובר בבשר:

יוצא בו לחירות - אם עצם שאינו חוזר הוא וסופו ליבש וליפול ואע"ג דליכא ביטול מלאכה דהא עצם דזקן לאו מידי הוי עביד כיון דבגלוי הוא ואינו חוזר הרי הוא כעשרים וארבעה ראשי אברים:

ריבויא הוא - אינו לשון כלל להיות נידון בכלל ופרט אלא בריבה ומיעט וריבה וריבה הכל:

וצמתה - יבשה:

יוצא בו לחירות - אם עצם שאינו חוזר הוא וסופו ליבש וליפול ואע"ג דליכא ביטול מלאכה דהא עצם דזקן לאו מידי הוי עביד כיון דבגלוי הוא ואינו חוזר הרי הוא כעשרים וארבעה ראשי אברים:

א"כ - דלא ממעט מידי מיעוט דשן ועין למאי מיעט:

בכולן - אראשי אברים קאי:

וצריך גט שחרור - להתירו בבת חורין:

שהתורה זכתה לו - דכתיב בהדיא:

אי כתב חפשי לבסוף כדקאמרת - דלאו חיפושו אלא בשילוח:

השתא דכתיב לחפשי ישלחנו הוה ליה חפשי מעיקרא - וכי אתא ישלחנו לשאר ראשי אברים אתא:

כנגד עינו - שהכה בכותל והבעיתו בקול ואינו רואה או נתחרש:

ושברו - בקול:

משלם נזק שלם - כסומכוס מוקמינן לה בב"ק דאמר בהמה שהזיקה בצרורות משלם נזק שלם:

ושברו את הכלים - בקולם:

חצי נזק - כדין צרורות לרבנן דפליגי עליה דסומכוס בב"ק ואמרי אינו משלם אלא חצי נזק צרורות:

שאני אדם דבר דעת הוא - האי ניזק וכי מיבעית מדעתיה קא מיבעית שנותן לבו אל פחד קול הבא פתאום:

וכהתה - ולא נסמית לגמרי שרואה במקצת:

אם יכול להשתמש - במראה זה:

וצריכי - הני תרתי יצא לחירות לאשמועינן דהיכא דאין יכול להשתמש אע"ג דלא סמאה לגמרי הויא השחתה והיכא דסמאה לגמרי אע"ג דכהויה הויא מעיקרא הואיל והיה יכול להשתמש למראיתה בדוחק הויא השחתה:

והשתא נהורא כחישא - שאין יכול להשתמש:

דמעיקרא נמי נהורא כחישא - ואע"ג דיכול להשתמש בו אימא לאו עין הוא:

לחתור לו שינו - לנקרה ולגרר סביב מושבה:

לכדתניא הושיט ידו למעי שפחה - להוציא עוברה פטור דלא נתכוין לעין כלל אבל כחול לי עיני דנתכוין לעין אע"ג שלא נתכוין לשחתה חייב:

מושחת - נפקא לן הא דר"א פרט לזה שלא נתכוין לשחת כלל ושחתה משמע בעסוק בה הכתוב מדבר ואפ"ה מתכוין לשחתה בעינן:

וחטטה - הוציאה לחוץ:
ותנא תונא - כלומר מצינו תנא שלנו המסייענו בזאת:
ואין תמות וזכרות בעופות - האי קרא דריש הנאמר בכל (כלל) הקרבנות (ויקרא כ"ב:י"ח) איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם וגו' לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים מדלא כתיב לרצונכם זכר תמים ולישתוק לימדך שאין מקפיד על תמות וזכרות אלא על אלו:
נחטטה עינה - אלמא אף על גב דסמויה מעיקרא כי חטטה משוי ליה מומא:

דף כה.

יתרת - אצבע יתירה:
שנספרת על גב היד - שהיתה בשורת שאר אצבעות:
סבי דנזוניא - שם מקום:
זיל צנעינהו - אמור אליהם להסגר ולישב בבית וזה לשון נדוי לתלמיד חכם כדאמר במועד קטן (דף יז.) לאמר לו דרך כבוד הסגר ושב בביתך:
כמומין שבגלוי דמי - שהרי תלויין בכיס וניכרים מבחוץ או לא הואיל וטמונין בתוך הכיס:
קרנונא - יושב קרנות אתה ולא בעל תורה:
מתניתא בעו מינך - גרסינן דמברייתא דתני עלה דמתניתין רבי אומר אף הסירוס יליף לה:
אין מטמאין משום מחיה - שם אחד מן הנגעים כדכתיב (ויקרא י"ג:י') ומחית בשר חי בשאת וכתיב בה (שם) לכל מראה עיני הכהן שתהא כולה נראית כאחת פרט למחיה שהיא במקום המשופע ויורד לכל צד שאין יכול לראות ראש הנגע ורגליו כאחת:
וראשי אזנים - שפת האוזן:
ראש גוייה - גיד:
וראשי דדים שבאשה - אבל שבאיש אינן בולטין כל כך ואין זה שיפוע:
לחירות - דכולן אם קצצו לו רבו מום שבגלוי הוא ואינו חוזר:
רבי אומר היזה - דאע"ג דהזאה על הגלוי בעינן כדלקמיה:
רבי אומר אף הסירוס - מוסיף על אלו לענין עבד ושן ועין לא איצטריך ליה לרבי למנות בתוספתא דבהדיא כתיב וזיל קרי בי רב הוא ות"ק לא פליג בהא:
אף הלשון - שדרכו ליראות כשהוא מדבר ומום שבגלוי הוא:
אמר מר כו' - רב חסדא מסיק ואזיל למילתיה למיפשט בעיא דסבי:

היינו גוייה - דאימני לענין נגעים ובכולהו אמר ת"ק עבד יוצא לחירות:
ואלא דביצים - ש"מ בעיא דסבי פלוגתא דרבנן ורבי היא:
ה"ג ולרבי לשון לא - ולרבי לשון לא הוי מום גלוי בתמיה:
על פיו - של טמא:
רבי אומר היזה - דאע"ג דהזאה על הגלוי בעינן כדלקמיה:
דחלים - סוגר פיו בחזקה עד ששפתיו נדבקות מאד ולא נשוינהו כגלוי הואיל ופעמים הם טמונות ע"י חלומו קמ"ל. חלים דבר שהוא מדביק יפה שולדו"ר (שולדי"ר: ללחוץ בחזקה) בלע"ז כדאמרינן גבי תפירות עור בהעור והרוטב (חולין דף קכג:) שאני עור דחלים:
שניטל רוב הלשון - לענין מומי בכור שנו בבכורות:
רוב המדבר - ממקום פרישת דיבוקו ולמעלה קרי מדבר אע"ג דדיבור בבהמה לא שייכא קרי ליה מדבר הואיל והוא המדבר בלשון האדם:
אלא רבי אומר סירוס - אע"פ שהן טמונין בכיס לעולם:
ולא מיבעיא לשון - שהוא נגלה לפרקים:
ומאי אף - דקאמר בן עזאי:
אקמייתא - קאי אעשרים וארבעה המנויין אצל נגעים דקאמר ת"ק עבד יוצא בהן לחירות מוסיף בן עזאי לענין עבד אף הלשון:
אלא לא גרסינן והכי גרסינן תנא שמעה לדרבי וקבעה כו' - קבעה אצל הראשונות והדר שמעה לדבן עזאי שהיה מוסיף לשון לבדו על הראשונות ונמצא חלוק על רבי בסירוס וקבעה בלשון אף כמו שאמרה בן עזאי והיה לו לתנא לקובעה בין ת"ק לרבי והדר למיתני תוספת סירוס עלה אלא שמאחר שנקבעה של רבי אצל ת"ק והיתה שגורה בפי התלמידים כך לא זזה של רבי ממקומו וסידרו של בן עזאי אחריה לפי שהגירסא השגורה בפה קשה לשנותה ולחזור ולגורסה בלשון אחר:
לענין טומאה - דקי"ל מגע בית הסתרים אינו מטמא ונפקא לן במסכת נדה (דף מג.) מוכל אשר יגע בו הזב וגו' הא שטף טהור בתמיה הא טבילה בעי אלא כל אשר יגע בו הזב בדבר שהוא גלוי כידיו והזב לא שטף עדיין כל גופו במים שלא טבל מזובו וכבס בגדיו:
אשר יגע בו אמר רחמנא - האי קרא דוידיו לא שטף במים הוא:
בר נגיעה - כידיו הוא בגלוי שהרי מוציא לשונו ונוגעין בו בגלוי הילכך נגע שרץ בלשונו טמאהו:
כטמון דמי - ואין צריך ביאת מים בתוך הפה:

אף כל מאבראי - ולא שיכניס מים לתוך הפה ואף להוציא כל הלשון אינו יכול וטבילה למקצת לא אשכחינן אבל נגיעה בכל שהוא הויא נגיעה:
רבי - דריש על הטמא וחטאו חטוי על מקום טומאה הוי חטוי:
רבי - דריש על הטמא וחטאו חטוי על מקום טומאה הוי חטוי:
ורבנן סברי וחטאו וכבס בגדיו ורחץ - בעינן חטוי שיפול על מקום הראוי לרחיצה דהיינו טבילה:
טהרה מטהרה - הזאה מטבילה:
והצריכה רבי טבילה אחרת - משום חציצה אלמא בעי ביאת מים לתוך הפה:
כר' זירא דאמר - במנחות (דף קג:) אין מביאין מנחה של ששים ואחד עשרון בכלי אחד דקים להו לרבנן שאין נבללין יפה בשוין ביחד והוינן בה וכי אין נבללין מאי הוי והא אנן תנן אם לא בלל כשר ואמר רבי זירא עלה כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ואפי' לא בלל כשר וכל שאין ראוי לבילה כגון ששים ואחד בילה מעכבת בו דראוי לבילה בעינן:

דף כה:

כתנאי - סירוס דביצים אי הוי מום גלוי:
בביצים ולא בגיד - בתמיה גיד ודאי גלוי הוא:
אף בביצים - ולא תימא מום טמון הוא דודאי מינכר:
מעוך וכתות אף בביצים - דמינכר טפי:
בגיד ולא בביצים - דודאי מום טמון הוא ולא מום גלוי הוא:
כרות - כרותין החוטין שהביצים תלויין בהן בכיסן ומעורים במקצת ואינן נתוקין לגמרי:
נתוק - ביד לגמרי ועדיין תלויין בכיס נתוק הוי טפי מכרות כדאמרינן במנחות (דף נו:) להביא נותק אחר כורת שחייב אלמא נתוק הוי טפי מכרות:
מתני' נקנית במסירה - בעליה מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה כדתניא לעיל (דף כב:) כיצד במסירה כו' אבל משיכה לא מקניא דאין דרכה בכך להוליכה לפניו:
מתני' נקנית במסירה - בעליה מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה כדתניא לעיל (דף כב:) כיצד במסירה כו' אבל משיכה לא מקניא דאין דרכה בכך להוליכה לפניו:
בהגבהה - ולא במשיכה:
גמ' והא אנן תנן במסירה ורב נמי במסירה אמר - היה רגיל לומר:
גמ' והא אנן תנן במסירה ורב נמי במסירה אמר - היה רגיל לומר:
הדר ביה כו' - בתמיה עד הכא שמואל קאמר לה:
זו וזו - הדקה והגסה וכי האי תנא סבירא ליה לרב:

זו וזו בהגבהה - ולא במסירה ולא במשיכה:
במה יקנה - שאי אפשר להגביהו:
מביא ארבעה כלים - דקני ליה כליו כו':
ש"מ כו' - ופלוגתא היא בב"ב (דף פה.):
בסימטא - זוית שהיא אצל רשות הרבים ואינה לא רה"ר ולא רה"י:

דף כו.

אי נמי - משכחת לה הגבהה אצל פיל:
בחבילי זמורות - הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים ומוליכין עליהם דהגבהת שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבוד:
מתני' שיש להם אחריות - היינו קרקעות שאחריות כל אדם הלוה והנושה בחבירו עליהן לפי שקיימין ועומדין לפיכך נסמכין עליהן:
בחזקה - רפק ביה פורתא או דיש אמצרי או נעל או פרץ כל שהוא:
נקנין עם נכסים כו' - אם מכר מטלטלין עם קרקע כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קנינים נקנים מטלטלין עמה:
וזוקקים - נכסים הללו שאין להם אחריות דקמיירי בהו תנא את הנכסים שיש להן כו'. אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות לבדן כדנפקא לן בשבועות (דף מב:) היכא דטענו כלים וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן האי זוקקין אנכסים קאי שאין להם אחריות ולאו אבית דין:
גמ' ואימא עד דאיכא שטר - בהדי כספ דכתיב קרא (ירמיהו ל"ב:מ"ד) וכתוב בספר וחתום:
לא שנו - דקני בכספא לחודיה אלא במקום שאין רגילין לכתוב שטר מכירה:
לא קנה - דכיון דרגילין בהכי לא סמכא דעתיה דלוקח עד דנקיט שטרא ועיקר דעתו לקנות על השטר הוא:
ואם פריש - אם רצוני יקנה לי כספי או יקנה שטרי:
אי בעינא כו' - להכי אמר תרוייהו שיהא הוא יכול לחזור בו אבל המוכר לא יחזור כדמפרש ואזיל שאם בא המוכר לחזור יאמר לו אני רוצה שיקנה לי כספי ואם הוא בא לחזור יאמר לו איני רוצה שיהא כספי קונה עד שיבא השטר וכל זמן שלא קבלתי השטר אחזור בי:
את ספר המקנה - אלמא יש קנין אף בספר לבדו:

עד שיתן דמים - דלא גמר מוכר ומקנה עד דקביל דמים ואע"ג דקביל דמים בעי שטרא אלא היכא דפריש וכדאמרינן לעיל:
הרי זו מכורה ונתונה - קא סלקא דעתך או או קתני:
מפני רעתה - דניחא ליה דלקנייה ליה שטרא ללוקח כי היכי דלא מצי למיהדר ביה:
רב אשי אמר - הך מתני' בנותן מתנה מירי וכולה חדא היא ולאו או או קתני אלא כך וכך כתב לו שדי מכורה ונתונה לך לייפות את כחו שאם יגבנה בעל חוב של נותן ממנו ישוב עליו לתבוע ממנו דמים המפורשים:
ושבו בעריכם - גדליה בן אחיקם קאמר ליה:
בישיבה - דתפשתם אשבו קאי:
מיד ליד - דהיינו משיכה:
ולר' יוחנן דאמר - בפרק הזהב:
דבר תורה מעות קונות - כדאשכחן גבי הקדש ונתן הכסף וקם לו:
אמר לך - מתני' לא תקשי לי דתקנתא דרבנן קתני תנא דמתני' שעקרו חכמים קנין המעות ואמרו לא תקנה אלא משיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה:
ויתן להם אביהם - בבני יהושפט כתיב וסיפיה דקרא עם ערי מצורות ביהודה:
צבורין בו - שיהו אותן מטלטלין מונחין באותו קרקע:
ובוידוי - ל"ג דאף מי שאין לו קרקע מתוודה על המעשרות ויכול לומר וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו ולא דמי לבכורים דבעי למימר אשר נתת לי:

דף כו:

ולכתוב עליה פרוסבול - דאמרינן במסכת גיטין (דף לז.) אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע ואם יש קרקע כל שהוא ללוה כותבין עליו פרוסבול אף מחוב גדול ושוב לא תשמטנו שביעית דכי תקון הלל פרוסבול אשיעבוד קרקעות תקון דמלוה המצויה היא:
למאי חזי - כמה מטלטלין יצבור בה:
שנעץ בה מחט - ואותה מחט היה מוכר לו עם הקרקע:
קבסתן - ציערתני:
איכפל תנא - הוצרך תנא לטרוח ולהשמיע קנייני מחטין:
מדוני - מאותו מקום כדכתיב (יהושע י"ב:י"ט) מלך מדון אחד:
אין לך תקנה - לקמן פריך וליקנינהו במשיכה או בחליפין:
שיקנם על גבי קרקע - ולא היה לו קרקע:

ולקח לו בית סלע אחד - גרסי' וקס"ד קרקע מלא רוחב סלע שהוא מטבע ל"א סלע ממש שהוא גבוה וחדוד ואין להעמיד עליו צאן וחביות:

דקשי כי סלע - דאינה בת זריעה (היא) ולקחה בזול:

שחלה בירושלים - ומאן דתני חלה סבר לה כר' אליעזר דאמר בבבא בתרא אחד בריא ואחד מסוכן אין דבריו קיימין בדיבור אלא בקנין דלית ליה דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו לפיכך אמרו אין לו תקנה להקנותו אלא על גבי קרקע ולקמיה פריך וניקנינהו במשיכה או בחליפין:

ואמרי לה שהיה בריא - אבל חלה לא אצטריך להכי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין כרבנן דפליגי אדר' אליעזר:

ואמרי לה שהיה בריא - אבל חלה לא אצטריך להכי דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין כרבנן דפליגי אדר' אליעזר:

בית רובע - בית זריעת רובע הקב לפי חשבון סאתים בחצר המשכן:

לדמי - מעות היו בידו ליתן מתנה וצבר דמי מאה צאן ומאה חביות עליו:

הכי נמי מסתברא - דמעות היו ולפיכך לא יכול לקנותו בחליפין דקי"ל בפ' הזהב (ב"מ ד' מו.) אין מטבע נקנה בחליפין:

במשיכה - יבא המקבל וימשוך:

הכא נמי ליתיה למקבל - שיתן כליו למקנה דכלים של קונה בעי שהקונה פושט כליו למקנה ואחר לא היה שם שחפץ בהנאתו של קונה ליתן כליו בשבילו:

וניזכינהו ניהליה - במשיכה ע"י אחר זכה באלו לפלוני:

לא סמכה דעתיה - דהאי נותן ולא היה מאמין באנשי המקום למסור המטלטלין מפני שהמטלטלין בידו והיה מקיימם בביתו:

מאי אין לו תקנה - הא יכול לזכות על ידי אחרים אם ירצה:

שהיו באין בספינה - ושכח ולא נתן רשות לתרום:

דף כז.

נתון ליהושע - רבי יהושע בן חנניא כדאמר במס' ערכין (דף יא:) מעשה ברבי יהושע ברבי חנניא שהלך לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן השוערים אלמא לוי הוה. ספרי (פ' קרח) וכבר בקש ר' יהושע בן חנניא לסייע את רבי יוחנן בן גודגדא אמר ליה חזור לאחוריך אתה מחייב בנפשך שאתה מן המשוררין ואני מן השוערין:

ומקומו מושכר - ונתן לו רבי יהושע פרוטה בשכר המקום ונמצא מטלטלין נקנין עם הקרקע בכסף והכי מסקנא דהך מילתא במס' מעשר שני (פ"ה מ"ט) ונתקבלו שכר זה מזה ואע"פ שעדיין לא הופרש קריית שם הוא שאסור לשהות לחברים דבר שאינו מתוקן ואפילו אכלו ממנו אין כאן חיוב מיתה משום טבל ומן המותר יפריש מעשרותיו:

נתון לעקיבא בן יוסף - שנת מעשר עני היתה ור' עקיבא גבאי עניים היה ובספינה היו שניהם עמו:

צבורים בעינן - מדקאמר מקומו ולא מקום אחר:

דלא ליטרחינהו - ולהוציא משם כל זמן שרצו להניחו שם:

שני שטרות הן - שני דינין חלוקין בשטר:

זכו בשדה זו - החזיקו בו לצרכו וכתבו לו את השטר לראיה בעלמא:

חוזר בשטר - אם אומר אין רצוני שתהא לו ראיה בידו:

ע"מ וכו' - חוזר אף בשדה שהרי לא עשאן שלוחין לזכות אלא עם השטר והרי חוזר לו בשטר:

אם קדם - קודם נתינת הכסף או קודם שהחזיק:

כותבין שטר למוכר - שדי מכורה לפלוני ולא אמרינן שטר מוקדם הוא כיון דקנו מיניה מהשתא א"נ כאביי דאמר (ב"מ דף יג.) עדיו בחתומיו זכין לו:

כיון שהחזיק כו' - ר' חייא בר אבין אמר לה ואינה מן המשנה:

נקנה השטר - כגון שאמר לו זה קני קרקע בחזקה והשטר עמה:

אפסר - קבישט"ר כלומר בית אחיזתה וכגון קרקע דמי:

וזו היא כו' - אלמא שאר נכסים כשטר:

כסף ושטר - קונין עבד עברי בפרקין ילפינן לעיל (דף יד:):

אגב - שיאמר לו קני קרקע וקני מטלטלין אגבה:

כל הני - ועמו מאה צאן ולא קתני אגבן ק' צאן:

עד דאמר קני - הוצרך לומר לאחר זכה בטפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן שבידי שלא אוכל לחזור בי:

נתון ליהושע - רבי יהושע בן חנניא כדאמר במס' ערכין (דף יא:) מעשה ברבי יהושע ברבי חנניא שהלך לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן השוערים אלמא לוי הוה. ספרי (פ' קרח) וכבר בקש ר' יהושע בן חנניא לסייע את רבי יוחנן בן גודגדא אמר ליה חזור לאחוריך אתה מחייב בנפשך שאתה מן המשוררין ואני מן השוערין:

ומקומו מושכר - ונתן לו רבי יהושע פרוטה בשכר המקום ונמצא מטלטלין נקנין עם הקרקע בכסף והכי מסקנא דהך מילתא במס' מעשר שני (פ"ה מ"ט) ונתקבלו שכר זה מזה ואע"פ שעדיין לא הופרש קריית שם הוא שאסור לשהות לחברים דבר שאינו מתוקן ואפילו אכלו ממנו אין כאן חיוב מיתה משום טבל ומן המותר יפריש מעשרותיו:

מושכר - היינו מכר והמעשר היה מתנה וש"מ נקנו מטלטלין דמתנה אגב קרקע של מכר:

שדה לאחד ומטלטלין לאחר - ואמר לבעל השדה קני השדה לעצמך ואגבה יקנו מטלטלין לפלוני:

נתון לעקיבא בן יוסף - שנת מעשר עני היתה ור' עקיבא גבאי עניים היה ובספינה היו שניהם עמו:

דיד עניים הוא - הואיל וגבאי של עניים היה הרי הוא כידו משא"כ באחר:

לא שנו - דמטלטלין נקנין בחזקה דקרקע אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין והקרקע דכי אחזקיה בקרקע אדעתא למיקני כוליה אחזקיה אבל לא נתן לו דמי כל המטלטלין לא קנה מטלטלין בחזקה דקרקע אלא כנגד מעותיו:

שטר אין פודין בו הקדשות ומעשר שני - בבכורות נפקא לן בפ' יש בכור לנחלה (דף נא.) דכתיב בהו כסף הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו ומעשר שני דכתיב וצרת הכסף דבר שיש בו צורה היינו מטבע:

מוציא בבת ישראל - גט אשה:

כסף ושטר - קונין עבד עברי בפרקין ילפינן לעיל (דף יד:):

דף כז:

במה דברים אמורים - דקנה בחזקה דשדה זו את שדה אחרת שאינה סמוכה לה בזמן שנתן לו כו' ומטלטלין הנקנין עם קרקע נמי כשדה שאינה סמוכה לה דמי והיינו דרבא:

מסייע ליה לשמואל - הך דקתני כיון שהחזיק באחת מהן קנאן כולן:

אגודו בידו - כולן אגודות באגד זה שבידו:

איכא דאמרי תדע דלא קני - וליתא דשמואל:

וזו לא תיקני - ל"ג:

ואמר ליה זו קני מי קני - לשארא הא אמר זו הכא נמי כי אחזקה בהא ואין השאר ניכרות עמה זו קני הוא:

גופין מוחלקין - וכי אמר ליה זו קני הוא משמע ולא קנה השאר הכא לא זו קני הוא:

דסדנא דארעא חד הוא - דהא כולה מחוברת:

סדנא - טרינ"ק (טרונ"ק: גזע, גוש, יסוד) כמו סדן של נפחים כלומר עשת וחיבור הקרקע חד הוא דהא כולה מחוברת:
אמן אמן - יתירא למידרש ביה גלגול כדקא מסיים ואזיל אמן שלא סטיתי ארוסה ונשואה ולא אפשר לאוקמה אלא בגלגול:
על האלה - ירכך נופלת וגו':
השבועה - שהיה משביעה הכהן ואומר משביעני עליך שלא נטמאת כדכתיב (במדבר ה) והשביע אותה:
כנוסה - שייך למיתני גבי יבמה שומרת יבם ממתנת ומצפה ליבום כמו שמר את הדבר (בראשית לז) להכי שייך לשון כניסה כדכתיב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר אלא יבמה יקחנה לאשה בביתו:
אי נימא כו' ומשקה לה כשהיא ארוסה - ומילי מילי קתני ולא שתשבע על כולם כאחד וה"ק בין שהיא ארוסה בין שהיא נשואה יכול להשביעה ולהשקותה:
לא שותות - אם נסתרו דבעינן תחת אישה:
ולא נוטלות כתובה - שהיא גרמה לעצמה ליאסר עליו:
וקא משקה לה כשהיא נשואה - על סתירת אירוסין:
ונקה האיש - שלא בא עליה אחר שנסתרה שנאסרה עליו בסתירה זו:
ה"ג אלא לאו ע"י גלגול - ולא גרסינן דקני לה כשהיא ארוסה ואסתתר ונכנסה לחופה כו':
גלגול - שקינא לה כשהיא נשואה ונסתרה ומגלגל עליה שבועה על אירוסין אע"פ שלא היו ראוין לשבועה בפני עצמן שהרי לא קינא ואי קשיא הויא לה לאוקמא בדקני לה ארוסה ואסתתרה ומשקה לה משנכנסה לחופה וקרינא בה תחת אישך וכגון שלא בא עליה דהוה ליה מנוקה מעון הא בעי לאוקמא הכי במסכת יבמות (דף נח.) ואותיבנא עלה מבלעדי אישך שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל הילכך אין לך להשביעה על זנות של אירוסין בשום ענין אלא ע"י גלגול דזנות אירוסין קדמה שכיבת בועל הוא וביבמות איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס בבית אביה ועולא לא סבירא ליה ההוא שינויא:

דף כח.

שלא ניתנה ליתבע - שבועה שלה בעד אחד כדאמרינן התם (ריש סוטה) דצריך שני עדים שראוה שנסתרה דיליף דבר דבר מממון:

ממון שניתן ליתבע - להשביע בעד אחד אם טענו מנה וכפר לו בכולו ועד אחד מעידו שהוא חייב לו נשבע שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם הוא לשבועה (שבועות דף מ.):

אינו דין שמגלגלין - את שבועתו להשביע בגלגול:

אשכחן ודאי - שמגלגלין שבועה טענת ברי בדבר שאין חייבין עליו שבועה כגון קרקעות או שלא הודה במקצת שמגלגלין אותו אם נתחייב לו שבועה ממקום אחר:

ספק מנין - טענת שמא כגון שבועת השותפין והאריסין שחלקו דתנן בשבועות (דף מה.) חלקו השותפין והאריסין אינו יכול להשביעו וקתני נתחייב לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל אלמא ספק נמי מגלגלין:

מנלן - אי מק"ו לא דמי דסוטה כל שבועתה ספק וגלגול נמי ספק ממון עיקר שבועתו אינו באה אלא בטענת ודאי דכתיב (שמות כ"ב:ו') כי יתן איש ושבועת השותפין תקנתא דרבנן היא משום דמורו בה היתירא כדאמר התם (שבועות דף מח:) וכיון דעיקר שבועת ממון ליתא אלא בטענת ודאי גלגול דידיה נמי בטענת ודאי ולא בטענת ספק:

שבועה בפנים - דסוטה שמשביעין אותה בעזרה:

עד היכן - כחה של גלגול לגלגל דבר שאין נשבעין עליו:

דאמר ליה עבדי אתה - אפי' זו מגלגלין אם יתחייב לו שבועה ממקום אחר ובמסקנא מפרש מאי רבותא מקרקע דאמר עד היכן:

הקורא לחבירו עבד - עבד כנעני:

יהא בנידוי - היו מנדין אותו שמזלזל בישראל כל כך אף הם יזלזלו בו:

סופג את הארבעים - היו קונסין מכות מרדות וניחא ליה הא מנידוי:

רשע יורד עמו לחייו - כלומר לזו אין ב"ד נזקקים אבל הוא מותר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנתו:

טענה מעלייתא היא - ובלא גלגול נמי אי הוה מודה במקצת או היה לו עד אחד היה חייב שבועה דטענת מטלטלין היא זו שתובעו פעולתו או גרעונו ומאי רבותא דהאי משאר גלגול שבועה:

גופו קנוי - ואינה טענת מטלטלין:

היינו קרקע - והא תנינן לה במתני' דמגלגלין ומאי רבותא דרב יהודה לאשמועינן גלגול עבדי אתה:

לית ליה קלא - מש"ה תנן בה גלגול:

מתני' כל הנעשה דמים באחר - שדרכו לתתו בדמים כשקונין חפץ אחד והשתא ס"ד דמטבע אתא לאשמועינן כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו היכא דנתנו בתורת חליפין ולא בתורת דמים אלא כעין שקונין בסודר כעין שלף איש נעלו:

כיון שזכה - בו המקנה ומשך זוז אחד מן הקונה בתורת קנין חליפין נתחייב הקונה באונסי חליפין בכל מקום שהם אם מתו או אם נאבדו עליו לשלם המעות שפוסק לתת לו לפי שכשמושך המוכר את הסודר או את הזוז בתורת חליפין נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא:

החליף שור בפרה - כיון שמשך בעל הפרה את השור נקנית פרה ללוקח בכל מקום שהיא ואונסיה עליו ובגמרא פריך מאי כיצד הואיל והוא אתי לאשמועינן דמטבע נעשה חליפין שאע"פ שבתורת דמים קיימא לן (בב"מ דף מד.) דמעות אינן קונות אלא משיכת המקח כי יהבינהו ניהליה בתורת קנין סודר קני כי סודר הוה ליה למיתני כיצד החליף מעות בפרה:

גמ' מאי ניהו מטבע - שהוא הניתן דמים באחר בכל מקום ואשמועינן מתני' דאע"ג דבתורת דמים קיימא לן דלא קני כי יהביה ליה בתורת חליפין קני:

שמע מינה כו' - ואנן קיימא לן בפרק הזהב (ב"מ דף מו.) דאין מטבע נעשה חליפין:

אמר רב יהודה הכי קאמר כל הנישום דמים באחר - כל דבר שאם בא לתתו דמים באחר צריך לשומו בדמים דהיינו כל המטלטלין בר ממטבע:

דף כח:

כיון שזכה כו' - אם נתנו בתורת חליפין נקנו חליפין ללוקח במשיכה שמשך בעל המקח את זה ואשמועינן דתורת חליפין במטלטלין ולמימר דאע"ג דליתנהו כלי אלא מטלטלין בעלמא הוו חליפין ולא מטבע אתא לאשמועינן:

דיקא נמי - דלאו מטבע אתא לאשמועינן:

כיצד החליף דמי שור בפרה - מכר לו שור במנה ומשכו ונתחייב לו זה המנה אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן בדמים א"ל הן שמאה לו במנה או בפרס אמר לו מוכר השור הרי מעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה מעות הללו קונים בלא משיכת פרה כחליפין דכלים:

מאי כיצד - ה"ל למיתני כיצד החליף מעות בפרה:

מאי כיצד - ה"ל למיתני כיצד החליף מעות בפרה:

מאי כיצד - ה"ל למיתני כיצד החליף מעות בפרה:

ה"ק כו' - תרתי אתא לאשמועינן נקט ברישא מטבע והדר אשמועינן שאר מטלטלין:

ופירי נמי כו' - כל מידי דלא הוי כלי פירי קרי ליה לענין חליפין ומשום דפירי שכיחי נקט פירי:

עבדי חליפין - עושין תורת חליפין ולא אמרינן נעל דוקא:

בשר שור - וכ"ש שור חי דעדיף טפי דדמי לכלי שמשתמשין בו:

הניחא לרב ששת - איכא לתרוצי למתניתין בין למאי דס"ד מעיקרא בין למאי דתריצנא כל הנישום:

אלא לר"נ - מאי כיצד למאי דס"ד מעיקרא ואף למאי דאוקימנא נמי ליתא פלוגתא דרב ששת ור"נ בפרק הזהב (ב"מ דף מז.):

מאי טעמא - שאני משאר מעות:

ה"ק יש דמים שהן כחליפין - כולה מתני' חדא מילתא קאמר ובמטבע עסקינן וה"ק כל הנעשה דמים באחר דהיינו מטבע פעמים שדמים קונים כמו חליפין דנעל ואף כשנתנוהו בתורת דמים:

כיצד החליף דמי שור בפרה - מכר לו שור במנה ומשכו ונתחייב לו זה המנה אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן בדמים א"ל הן שמאה לו במנה או בפרס אמר לו מוכר השור הרי מעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה מעות הללו קונים בלא משיכת פרה כחליפין דכלים:

מאי טעמא - שאני משאר מעות:

סבר לה - תנא דמתני' כר' יוחנן דאמר כו' ומשיכה מדרבנן איתא:

שמא יאמר לו - המקבל מעות נשרפו חיטיך אי מתרמי ליה דליקה לא טרח לאצולינהו סבר לא בשריפתן אפסיד ולא בהצלתן אשתכר להכי אוקמינהו ברשותיה להיות הפסד השריפה עליו והשכר לחזור אם נתייקרו דלימסר נפשיה לאצולינהו:

במילתא דשכיחא - שאר נתינת מעות במקח:

מילתא דלא שכיחא - שיהא חייב לו הדמים קודם לכן:

משיכה מפורשת - ויליף לה מאו קנה מיד עמיתך ול"ש לא שכיחא מדשכיחא:

הניחא אי סבר לה כרב ששת - דשאר מטלטלין שאינן כלי נעשה חליפין מוקי למתניתין כרב ששת כל הנישום כדאוקימנא דהא אתא לאשמועינן:

אלא אי סבר לה כרב נחמן - דאמר נעל דוקא דהוא כלי:

ומטבע לא קני - לר"ל מדאורייתא דנימא יש דמים שהם כחליפין לאוקמי אדאורייתא במלתא דלא שכיח כדאוקמה ר"נ היכי מתרץ לה למתניתין בין לדסליק אדעתין מעיקרא בין למאי דאוקימנא. יש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת ואמרי פלוגתא דר"נ ורב ששת בפירי דוקא ולא בשאר מטלטלין ומוליכין שיטת הסוגיא בתר מאי דסליק

אדעתא מעיקרא דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כר"נ שפיר דמודה הוא בשאר מטלטלין ולאו מילתא היא דטעמא דר"נ מפורש בהזהב (דף מז.) דאמר קרא נעל נעל אין מידי אחרינא לא וטעמא דרב ששת מלקיים כל דבר בכל דבר ומטבע היינו טעמא דלא עביד חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה שהמלכות פוסלתה ואינה כלום:

מתני' רשות הגבוה בכסף - בגמ' מפרש דמעות הקדש קונות:

בחזקה - משיכה:

אמירתו לגבוה כו' - מפרש בגמרא:

גמ' בבהמה - קרבן צבור:

דף כט.

עד שימשוך - בשור:

ויחזיק - בבית:

משכו - הדיוט חפץ של הקדש מיד הגזבר במנה:

ולא הספיק לפדותו - כלומר לתת דמיו לגזבר:

נותן מאתים - דכי אייקר ברשות הקדש אייקר הואיל ולא נתן המעות:

לא יהא כח הדיוט כו' - שאם משכו מיד הדיוט ישלם כל מעותיו דקנאו במשיכה וברשותו הוא דזל:

פדאו - נתן את המעות:

מתני' כל מצות האב כו' - בגמ' מפרש לכולה מתני':

שהזמן גרמא - שהזמן גורם לה שתבא:

חוץ מבל תקיף - פאת הראש:

ובל תשחית - פאת זקן:

ובל תטמא - דכהנים:

גמ' אי נימא דמיחייב ברא למיעבד לאבא - והכי משמע כל מצות שהבן מצווה על אביו נשים פטורות בתמיה:

איש אמו ואביו תיראו הרי כאן שנים - לשנים הוא אומר:

המוטלות (עליו) על האב - כגון הנך דמפרש בברייתא ללמדו תורה ולמולו ולפדותו בה' סלעים אם בכור הוא ולהשיאו אשה וכולה יליף ואזיל מקראי:

אף להשיטו בנהר - שמא יפרוש בספינה ותטבע ויסתכן אם אין יודע לשוט:

ליסטות ס"ד - והלא ישב ולא למדו כלום:

כאילו מלמדו ליסטות - דכיון דאין לו אומנות ויחסר לחמו ילך בפרשת דרכים וילסטם את הבריות:
מיחייב איהו - כשיגדל:
כאשר צוה אותו - ולא את שרה:
אשכחן מיד - לאברהם נאמר כן:
אינו אלא לשון זירוז - שיהא מהיר וזריז בדבר ונוהג מיד ונוהג לדורות:
ואיהי מנלן דלא מיפקדא - איהי אמו מנין שאינה מצווה לפדות את בנה דכיון דמצות עשה שלא הזמן גרמא הוא בעי קרא למעוטה:
לפדות את עצמו - כשהוא בכור ולא פדאו אביו:
ואיהי מנלן דלא מיחייבה - נהי דאביה אינו מצווה לפדותה דכתיב בכור בניך אימא איהי תפדה נפשה לכשתגדל דהא קרינן ביה תפדה אלמא מצוה אברא נמי רמיא והך מצות עשה שאין הזמן גרמא היא:
תיפדה תפדה כו' - כלומר קרי ביה תפדה:
כל שאחרים כו' - האב:
הוא לפדות - שלא פדאו אביו:

דף כט:

כל היכא - דלית ליה נכסי אלא ה' סלעים:
ככתובה בשטר דמיא - ובפדיון עצמו היה מחוייב קודם ששיעבד קרקעותיו ויטרוף את הלקוחות הילכך בחמש בני חרי דאיכא פריק לבריה דאין זה אונאה שהרי מצות בנו עליו יותר ממצותו:
ואזיל כהן וטריף - לקוחות על פדיון עצמו:
לאו ככתובה בשטר דמי - ואינו גובה ממשועבדים:
דכתיב ולמדתם - קרא אחרינא הוא ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם (דברים ה':א'):
דלא מיחייבה - ללמד את בנה דכתיב ולמדתם את בניכם קרי ביה ולמדתם לאקושינהו דלא מיפקדא ללמוד:
דלא מיחייבה - ללמד את בנה דכתיב ולמדתם את בניכם קרי ביה ולמדתם לאקושינהו דלא מיפקדא ללמוד:
אחרים - האב:
אם היה בנו זריז - והאב רואה שיצליח ממנו ואין לו סיפוק נכסים שילמדו שניהם ילמוד בנו והוא יטריח אחר מזונות ויספיקנו:

בי רבנן - בהמ"ד רחוק מן היישוב הוה:
לא ליתיב ליה אינש אושפיזא - לרב אחא ועל כרחו ילין בבית המדרש ומתוך חסידותו יעשה לו נס ויהרוג את המזיק:
בת - לן:
אידמי ליה - מזיק:
כתנינא דשבע רישיה - שהיו לו שבע גולגולות:
כל כריעה דכרע - רב אחא מתפלל על אותו מזיק נתר חד רישא:
סכינתין - סכנתם אותי:
הא לן הא להו - בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין צרכי הבית מוטלים עליו נושא אשה דהוה בלא הרהור ואח"כ הולך ולומד תורה:
להו - לבני א"י הלומדים במקומם אם נושא אשה יהו צרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו:
חזייה - רב הונא לרב המנונא:
דלא פריס סודר - כדרך הנשואין שהיו רגילין לכסות ראשן:

דף ל.

הוה אמינא ליה לשטן גירא בעיניך - כלומר הייתי מתגרה בו ושטן הוא יצר הרע ולא אירא שיחטיאני:
אדידך על צואר דבריך - בעוד ידך תקיפה על בנך קודם שיגדיל ולא יקבל תוכחתך השיאו אשה:
משיתסר - שנין הגיע זמן לכנוס ויותר מעשרין ותרתין אל תאחרהו לשון אחר אדידך על צואר דבריך בשעה שעוד ידך תקיפה עליו הוי זהיר ללמדו תוכחות ואיזה זמנו משיתסר ועד עשרים ותרתין בציר משיתסר אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך ואל תכביד יסורין ותוכחות ויותר מעשרים ותרתין יש לחוש שלא יבעט וזה עיקר:
על פי דרכו - דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו חנוך לו בנערותו ואיזוהי נערותו רבי יהודה ורבי נחמיה כו':
זבולון בן דן - תלמיד שהיה בימיהם:
אינו מלמדו משנה - אין חובת בנו עליו אלא במקרא מכאן ואילך ילמד הוא לעצמו:
תורה - ולא נביאים וכתובים:
כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו - ועד היכן נמי דקאמרי' הכי קאמרי' עד היכן אדם חייב ללמוד תורה בדורותיו אמר רב יהודה לבנו ולבן בנו:

דשדי דיסנא ארישיה - סדין שאינו ראוי לעטיפת הראש אלא כסוי בעלמא שם על ראשו שלא לילך בגילוי ראשו ולא הספיק להתעטף בסודרו:
מאי כולי האי - שמיהרת לצאת בלא עטיפה ההוגנת לך:
לא טעים אומצא - בשר מעט בגחלים היו רגילין לטעום בבקר:
עד דמקרי לינוקא ומוספיה - מהדר לו מה שקרא אתמול ומלמדו עוד פסוק יותר:
אלא ושלשתם - מדלא כתיב ושניתם שישלישם:
גמ' - סברות וטעמי סתימתיהן של משניות ולתרצם במה שסותרות זו את זו:
ליומי - ימי השבוע:
לפיכך נקראו כו' - מילתא באפי נפשה היא:
נקראו ראשונים סופרים - כדכתיב (ד"ה א ב) ומשפחות סופרים יושבי יעבץ:
וי"ו דגחון - כל הולך על גחון:
לא זזו משם - לא איתפרש היכא:
חסר ממנו - ממנין ס"ת:
יהו מחודדין בפיך - חזור עליהם ובדוק בעומקם שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם אלא שתוכל לומר מיד:

דף ל:

אמור לחכמה אחותי את - שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך אי נמי מסיפא דקרא ומודע לבינה תקרא שתהא ידוע לך:
כחצים ביד גבור - שנלחם בהם עם אויביו:
כן בני הנעורים - תלמידיו של אדם הקרויין בניו כמו שאמר יחזקיהו (ד"ה ב כט) בני עתה אל תשלו ואומר הנה אנכי והילדים אשר נתן לי וגו' (ישעיהו ח':י"ח):
אשר מלא את אשפתו מהם - משום דדמינהו לחצים נקט לשון מילוי אשפה:
את אויבים בשער - סיפא דאשרי הגבר הוא:
נעשו אויבים - מתוך שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה:
את והב בסופה - הכי דריש לה ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר אהבה יש בסופה:
ושמתם את דברי אלה סם תם - שלם שאינו חסר שום הצלה:
מה שהנאתך - כל מה שדעתך נוחה הימנו ואפי' דבש וכל מיני מתיקה שקשים למכה:
נומי - צמחים בורפיליו"ש (בורבולי"ש: אבעבועות, כיבים) בלע"ז:
אם תטיב - לקח טוב:
שאת - תתנשא על יצרך:

משאו ומתנו - של יצר הרע באדם להחטיאו:
ואם אתה רוצה - עסוק בתורה ואתה מושל בו:
כל היום - קרא יתירא הוא ללמדנו שכל שעות היום רעתו מתחדשת:
מנוול זה - יצר הרע מתגרה בך:
מתפוצץ - שהתורה כאש נמשלה המפעפע את הברזל:
אלא בתו בידו היא - בתמיה כלום יכול להרגיל לה אנשים להשיאה דאמר קרא ואת בנותיכם תנו לאנשים:
אמור לחכמה אחותי את - שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך אי נמי מסיפא דקרא ומודע לבינה תקרא שתהא ידוע לך:
ראה חיים - אומנות שתחיה בו עם אשה מקיש אומנות לאשה:
אם אשה - האמור כאן אשה ממש היא כשם שמצינו שחייב אדם להשיאו אשה כך חייב כו':
מאי בינייהו - מאי קא מוסיף ר' יהודה:
עיסקא - אם למדו סחורה לת"ק הרי למדו חיים לרבי יהודה דאתי לטעמא אומנות דוקא דכמה פעמים שאין לו במה לעשות סחורה ועומד ומלסטם:
דמיחייב אבא למיעבד לברא - כגון למולו ולפדותו והכי משמע מתני' כל מצות שהאב מצווה על מעשה הבן:
המוטלת על הבן - כגון כיבוד ומורא:
סיפק - יכול שאין מוחה בידו:
רשות אחרים - בעלה:
נתגרשה - מבעלה הרי היא כאחיה במצות כיבוד:
ודאי בהכאה אי אפשר - להקישה שאין הכאה כלפי מעלה:
וכן בדין - שיוקשו לכיבוד ומורא על הבן שהרי אף הן שותפין למקום בו:
שלשה שותפין הן - מפרש בברייתא במסכת נדה איש מזריע לובן שבו אשה מזרעת אודם שבו והקדוש ברוך הוא נופח בו נשמה מראה עין ושמיעת אוזן ודיבור:

דף לא.

משדלתו - מפתה אותו כדמתרגמינן וכי יפתה (שמות כב) ארי ישדל:
והארץ הדום רגלי - והעובר בסתר אומר אין המקום כאן לפיכך הוא נסתר לומר אין יודע נמצא כדוחק רגליו ומקצרו לומר אין כאן:
מלא כל הארץ - משמע משתרבב ויורד למטה והזוקף קומתו נראה כדוחק:

אמר לו כך - ר' יהושע השיב לו כדרך שהשיב לו ר' אליעזר:
נתגרשה - שאין אמי חייבת בכבוד אבי מהו:
מבין ריסי עיניך - שערות שבשורות כסוי העין אתה ניכר שהיית יתום ונשרו ריסי עיניך מן הבכי כדאמרי' [בסנהדרין] (ד' קד:) והיה רבן גמליאל שומע קולה ובוכה כנגדה עד שנשרו ריסי עיניו:
שבן אלמנה אתה - ולא צריך אתה למעשה אלא ללמוד באת ואני אומר לך שכבוד שניהם שוה עליך:
הטל להם מים בספל וקעקע - קרקר להם כמו שמקרקרין לתרנגולים ולפי שלא היה צריך לעשות והוא שאלו כמו שעליו לעשות אמר לי אבא ואימא השיבו בלשון שחוק:
חזרו והודו למאמרות הראשונות - כ"ש שחייב אדם בכבודו שאף הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו וחייו ומותו מסורין בידו:
ראש דברך אמת - לא הוזקק הכתוב לומר ראש דברך אמת אלא לפי שהיו מרננים אחר דבריו הראשונים לומר לכבודו הזהיר ולאחר זמן חזרו והודו כששמעו סוף דבריו למדו שראש דבריו אמת:
בששים ריבוא שכר - היה משתכר בה ששים ריבוא דינרי זהב:
תחת מראשותיו של אביו - והוא ישן:
מה מי שאינו מצווה ועושה כך - שילם לו הקב"ה שכרו:
הא דר' יהודה - דאמר סומא פטור מן המצות בב"ק פרק החובל (בבא קמא דף פז.):
יומא טבא לרבנן - סעודה לתלמידים:
לא מיפקידנא - שהיה סגי נהור:
פעם אחת היה לבוש - דמא בן נתינה:
סירקון - לבוש שקורין צינד"ר (צינדי"ר: מין משי) :
של זהב - מרוקם חוטי זהב:
פסיוני - עוף חשוב ושמן מין שליו שירד במדבר:
וטורדו מן העולם - שנענש עליו שמראה לו צרות עין על סעודתו:
ויש מטחינו בריחיים - שהיא מלאכה קשה:

דף לא:

ומביאו לעוה"ב - שמכבדו בדברו דברים טובים ונחומים והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה מראה לו צורך השעה שאינן יכולין להתפרנס אלא ביגיעה זו ובגמרת ירושלמי גרס מעשה בשניהם מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו

מאין לך כל אלה אמר לו סבא מה איכפת לך טחון ואכול כלומר לעוס ואכול הראהו שקשה לו ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחיים והיה לו אב זקן ושלח המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך אמר לו בנו אבא טחון ואני אלך תחתיך לעבודת המלך שאין לה קצבה:

חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו - ואפילו הכי כי הוה קרי ר' אבהו אבבא היה אבימי רץ ופותח לו ואינו מניח לאחד מבניו לילך:

אין אין - אפתח אפתח:

איסתייעא מילתא - בעודו גחין לפניו שהבין במדרש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו וי"מ שמקרא זה לבדו דרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו' קינה לאסף מיבעי ליה ודרש כך שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון (איכה ד':י"א):

כגון אנא - שאני אהוב לאבי ויקיר לאמי ועושין לי זאת מה אעשה:

כיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה - אם תקבל ממנו עבודה:

אשרי מי שלא חמאן - שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם:

מרבניתיה - אומנת:

נתרצית לצאת - סבור היה שדעתו לחזור למקומו לבבל:

יחזירך לשלום - עד מקומך:

אמר ליה - ר' אסי לר"א דלמא ח"ו מרתח רתח עלי רבי יוחנן:

הנשמע בדבר אביו למקום - אם מכיר באנשי המקום שמכבדים אביו לחלוק לו כבוד לקבל דברים שיאמר בשמו אל יתלה הכבוד בעצמו ואפי' יודע שיכבדוהו כאביו אלא יתלה הכבוד באביו:

שלחוני בשביל אבא - שהוא צריך לי אבל אם אינו נשמע למקום בדבר אביו כדבר עצמו אל יתלה באביו שאינו לו אלא גנאי:

הריני כפרת משכבו - עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו:

מכאן ואילך - כבר קבל מה שקבל שאין משפט רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חדש:

חכם משנה שם אביו כו' - חכם הדורש דרשה ברבים ולוחש לתורגמן והוא משמיע משנה שם אביו ושם רבו אם בא לומר דבר הלכה שאמר אביו או רבו לוחש לתורגמן כך אמר אבא מורי כך אמר רבי ומורי:

אבל התורגמן - המשמיע לרבים אינו משנה אלא מכנהו בשמו ואומר כך אמר פלוני:

אבוה דמאן - אין המתורגמן משנה:

אי נימא אבוה דתורגמן - אם לוחש לו חכם דבר הלכה בשם אביו של תורגמן להשמיע לרבים בשם אומרו לא ישנה לומר כך אמר אבא מורי אלא קורהו בשמו:
אטו תורגמן לאו בר חיובא - לכבד את אביו הוא:
כי הוה דרש בפירקא - ולוחש דבר הלכה לתורגמן בשם רב אשי אביו איהו אמר לתורגמן כך אמר אבא מורי:
ואמוריה - כשהוא משמיע לרבים בשם אומרו אומר כך אמר רב אשי ואינו אומר כך אמר אביו ואדוניו של חכם:
לא עומד במקומו - במקום המיוחד לאביו לעמוד שם בסוד זקנים עם חביריו בעצה:
ולא מכריעו - אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה לא יאמר נראים דברי פלוני:

דף לב.

משל מי - מאכילו ומשקהו ומכבדו:
מאי נפקא ליה מיניה - מאי חסרון כיס איכא לגביה:
פודין זה לזה מעשר שני - אם יש לאביו מעשר שני פודה הבן משלו לצורך אביו בלא חומש ולא אמרי' הרי הוא כגופו שהרי הוא אוהבו ומזונותיו עליו ולא אחר ניהו לגביה והרי הוא כמי שפודהו הוא בעצמו:
ומאכיליו זה לזה מעשר עני - אם יש לבן מעשר עני לחלק לעניים מאכילו לאביו אם אביו עני וכן כולם אע"פ שחביב עליו כגופו ואם לא היה בידו מעשר זה היה נותן לו מזונות משלו:
להעדפה - עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מדה בינונית ואם אביו צריך לסעודה יתירה יאכילנו מעשר עני:
שיטול אביו ארנקי כו' - ואי אמרת כבוד האב על הבן בחסרון כיס אינו אלא משל אב אם כן האי ארנקי דקאמר רבי אליעזר משל אב הוא ומאי נפקא ליה מיניה להכלימו:
ודלמא רתח - ואמר לאבוה מידי בריתחיה:
וקא עבר - רב הונא:
משום לפני עור - שגורם לבנו לחטוא:
בפומבייני - במקום התפירה שאינו נחסר מדמיו בכך כגון בשוליו:
הנשרפין בנסקלין - משמע אחד מן הנשרפין נתערב בנסקלין הרבה וקיי"ל (סנהדרין ד' עט:) כל חייבי מיתות שבתורה שנתערבו ואין ידוע איזה מהן בקלה ואיזה מהן בחמורה כולן ידונו בקלה שאין אתה רשאי למשוך את הקל לעונש חמור שלא נתחייב בו:

רבי שמעון אומר ידונו בסקילה - שהיא קלה דאית ליה לרבי שמעון שריפה חמורה מסקילה וטעמא מפרש בסנהדרין (דף נ.):
אמר ליה - רב יהודה בריה דרב יחזקאל לרב יחזקאל אבא לא תתנייא הכי הנשרפין בנסקלין והוו נסקלין רובא דא"כ אמאי תלית טעמא משום דשריפה חמורה תיפוק לי דליכא למימר כולן בשריפה דא"כ אזלת לך בתר מיעוטא:
הנסקלין בנשרפין - דאע"ג דנשרפין רובא ידונו בסקילה מפני שהיא קלה:
התם רבנן הוא דקאמרי ליה לרבי שמעון כו' - האי דקאמרי שהסקילה חמורה לאו טעמא יהבי למילתייהו אלא הכי אמרי ידונו בשריפה בתר רובא ודקאמרת ידונו בסקילה להקל עליהם אין אתה מיקל אלא מחמיר שהסקילה חמורה:
לא תימא לאבוך הכי - להודיעו פתאום שהוא טועה דקאמרת לי' לא תתנייא הכי:
כך כתוב בתורה צעורי קא מצער ליה - והרי הוא כאומר לו עברת על ד"ת:
מקרא כתוב בתורה כך - ואומר לו המקרא כמו שהוא כתוב והוא עצמו יבין שטעה:
אבא אומר השקיני מים - ויש מצוה אחרת לפני לעשות כגון לקבור את המת או לויה:

דף לב:

הכא תורה דיליה היא - בתמיה הכבוד תלוי בתורה ואינו יכול למחול על כבוד התורה שהיא של הקב"ה:
ובתורתו יהגה - כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה בתחילה היא נקראת תורת השם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו:
רבנן - אתם חכמים וחשובים בעיניכם שלא עמדתם מפני ורבנן חביריכם דקמו מפני לאו רבנן נינהו ובלשון תימה אמר להם:
הידור - לנוע מעט כאילו רוצה לעמוד מפניו:
לא נדמו לו אלא לערביים - שאמר להם ורחצו רגליכם שהערביים משתחוים לאבק רגליהם כדאמרן בבבא מציעא (ד' פו:) אמרו לו בערביים חשדתנו שמשתחוים לאבק רגליהם:
רבן גמליאל ברבי - כלומר אדם גדול וכן כל ברבי שבגמ':
אי סלקא דעתך כדאמר ת"ק - דחד הוא דאיירי ביה קרא שיבה והוא חכם נכתוב מפני שיבה זקן תקום והדרת ונגמר ג"ש מאי שנא דפלגינהו ש"מ תרתי מילי נינהו וה"ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי קאמר דליכא למימר רבי יוסי אזקן אשמאי נמי פליג אם כן היינו איסי בן יהודה:

זקן אשמאי - אשם רשע ועם הארץ:
מזקני ישראל - גמר זקן מזקני מה להלן גדולים וחכמים דכתיב (במדבר י״א:ט״ז) אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו:
אין זקן אלא זה שקנה חכמה - ולשון נוטריקון דבר הכתוב ולקמיה פריך היינו ת"ק:
אלא במקום שיש לו הידור - בעמידתו דהיינו תוך ד' אמות דמוכחא מילתא שמפניו הוא עומד:
יכול יהדרנו בממון - יכול יהא הידור זה הידור ממון לכבדו בממון:
יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו - לקמן (דף לג.) פריך אטו ברשיעי עסקינן:
דבר המסור ללב - ללבו של עושה הדבר הוא יודע אם ראהו או לאו לפי שיכול להשמט מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כרשע ושידינוהו לכף זכות ויאמרו לא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שכל המחשבות גלויות לו ויודע בך שלסתור ולבטל מצותו נתכוונת:
שלא יטריח - אם יכול לילך דרך אחרת שלא יעמיד את הציבור:
זקן ויראת - להכי סמך ויראת לזקן לומר שאף הזקן ייראו:
כל שיבה במשמע - ואפי' זקן אשמאי:
ת"ק סבר יניק וחכים לא - והכי קאמר תנא קמא אין זקן אלא זקן שהוא חכם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו' והתם זקנים וחכמים היו כדכתיב אשר ידעת כי הם וגו' אלמא זקנים וידועים הוו:
ור' יוסי הגלילי - דמשני ליה לקרא ממשמעו זקנה ממש ודריש ליה זה שקנה חכמה סבר אפי' יניק וחכים:
אי סלקא דעתך כדאמר ת"ק - דחד הוא דאיירי ביה קרא שיבה והוא חכם נכתוב מפני שיבה זקן תקום והדרת ונגמר ג"ש מאי שנא דפלגינהו ש"מ תרתי מילי נינהו וה"ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי קאמר דליכא למימר רבי יוסי אזקן אשמאי נמי פליג אם כן היינו איסי בן יהודה:
משום דבעי למיסמך - לומר שלא יטריח כדלעיל:
כדקאמר רבי יוסי - דתרי נינהו נכתוב בתרוייהו קימה והידור:

דף לג.

יכול יהדרנו בממון - כדכתיב (ויקרא י״ט:ט״ו) לא תהדר פני גדול דמשמע בממון וכגון ודל לא תהדר בריבו (שמות כ״ג:ג'):

מי לא עסקינן - כלומר מי לא משמע נמי אפילו נוקב מרגניתא שאומנות יקרה היא ומצריך ליה למיקם ואע"ג דבטל ממלאכתו ואיכא חסרון כיס:
מה הידור שאין בו ביטול מלאכה - דאין לשון הידור אלא נשיאות פנים או בממון או בכיבוד דברים ואין במשמעו ביטול מלאכה:
מה קימה שאין בה חסרון כיס - דהא אוקימנא דבשאין בה ביטול מלאכה עסקינן ותו לא שייך בה חסרון כיס:
אף הידור שאין בו חסרון כיס - ועל כרחיך לא נכתב הידור אלא לדרוש כדאמרן למעוטי עמידה מרחוק ולמעוטי בית המרחץ כדאמרן:
עומדין מפניהם - במביאי בכורים קאי כשעוברים בתוך ירושלים:
נמצאת מכשילן - שלא יביאו עוד שיאמרו נבזים אנו בעיניהם ולאו משום חיבוב מצוה הוה ואילו בני אדם הניכרים חשובים בעיר ועסוקים במצות לא הוה למיקם מקמייהו:
מסחותא - מרחץ כדמתרגמי' (בראשית מג) וירחץ ואסחי:
שני חומשים - שני חמישיות של ספר שניתי לו מדרש אגדותיו:
שני שלישי שליש - שני חלקים של שליש הספר:
תורת כהנים - ספר ויקרא שניתי לו ברייתא של מדרש הספר:
בהן היה מהרהר - וטרוד היה ולא הבין בעברך לפניו:
בתי גואי - מקום שבני אדם עומדים ערומים והא דר' שמעון ברבי בבתי בראי מקום שעומדים לבושים דהתם מקום הידור הוא:
ה"נ מסתברא - דר' שמעון ברבי בבתי בראי מדקאמר ליה בהן יושב ומהרהר:
לאונסיה שאני - פעמים שהוא טרוד ומעיין בשמועתיה לפני כניסתו למרחץ וע"כ היא שגורה בפיו ולבו ומעיין בה בבית המרחץ:
ברשיעי עסקינן - בתמיה למה לי קרא אם ראה ועצם עיניו הרי עבר על תקום והדרת:
זמן חיוביה - בארבע אמותיו כדלקמן (עמוד ב):
ת"ל ויראת - יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצותו:
שיש בה הידור - כבוד ונשיאות פנים שדבר הניכר הוא שבשבילו עמד:
באידך גיסא - הנהר מפסיק ביניהם:
ולאו רב מובהק אנא - ואף על פי שאתם רחוקים יותר מד' אמות איבעי לכו למיקם:
לאו אדעתין - לא נזכרנו לעמוד שהיינו טרודים:
ואי מקיף - מסבב דרך אחרת שלא לעבור לפני הצבור:
חיי - מאריך ימים:

ת"ל ויראת - יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצותו:
דגיסי בהו ברבנן - תמיד רגילים אצלם ולבם גס בחכמים כאילו הם מהם:
גיסי - בלע"ז פריבי"ק:
הרפתקי - מקראות וצרות וראו נסים הרבה ומופתים:
עדו עליהן - עברו עליהם:
אבייי יהיב ידא לסבי - פושט ידו לזקנים כל כמה שעוברים אצלו ונשענין עליו:
רבא - היה שולח שלוחיו לפשוט להן יד אבל הוא עצמו לא:
רב נחמן משדר גוזאי - סריסים שהיו תמיד לפניו לפי שהיה שר חתן הנשיא ואב ב"ד היו רגילין לעמוד לפניו משרתים להכות ולכוף מאן דלא צייית דינא וכשהיו זקנים עוברים לפניו היה שולח הנך סריסים להחזיק בידם אבל הוא עצמו לא שלא לזלזל בתורתו דאמר אי לאו תורה כמה נחמן איכא בשוקא הלכך אין חשיבותי בשביל עצמי אלא בשביל תורה ואית דמפרשי אבייי יהיב ידא לסבי מכבד עצמו בזקנים ופושט להם ידו שישען הוא עליהם רבא משדר שלוחיה שיצאו לקראתו לכבודו וכן רב נחמן וליתא דכל היכא דגרסי' יהיב ידא להשען אחרים עליו קאמר ולא להשען הוא על אחרים כדאמר בפרק קמא דיומא (דף ט:) ריש לקיש הוה סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהיב ליה ידא שישען ר' שמעון בן לקיש עליו ויצא לשפת הנהר:

דף לג:

מכבוד שמים - שהרי פני יוצרו אינו מקבל אלא שחרית וערבית הלכך מי שעומד מפני רבו שחרית אינו רשאי לעמוד מפניו אלא ערבית:
אמאי לא - מאי טרחא איכא אורחא דמילתא הוא:
לא ניטרח - גרסינן:
וטוב לא יהיה לרשע - אין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב אלמא תלמודו משתכח ולא יאריך ימים אלא כצל מה טעם לפי שאינו ירא מלפני ה' ומורא זו קימה היא כדמפרש ואזיל:
מוראת רבית - דגבי רבית נמי כתיב (ויקרא כ"ה:ל"ו) אל תקח מאתו וגו' ויראת וכן גבי משקלות (דברים כ"ה:ט"ו) אבן שלמה וצדק וכו':
פני פני גמר - כתיב הכא מלפני וכתיב התם (ויקרא יט) מפני שיבה:
והוא רבו - הבן רבו של אביו:

מקמי אבוך - ואע"ג דרב יהודה רביה דרב יחזקאל אבוה הוה כדאמרי' לעיל (דף לב.) אבא לא תתנייא הכי:

אלא מאי קאמר ליה - אמאי צריך לאזהוריה אי לאו למילף מינה הוראה בעלמא דאף על פי שהוא רבו חייב לעמוד מפניו:

אני איני כדאי לעמוד מפני בני - קס"ד דה"ק אני רבו של בני ולא הייתי כדי לעמוד מפניו אלא מפני שנתחתן בנשיא ומדקאמר אני איני כדי ש"מ דאילו היה כדי שהיה תלמידו הוה ליה למיקם:

ה"ק - כלומר איני כדי דקאמר לאו משום גדולת תורה הוא אלא מפני שהוא אביו קאמר דאין אב כדי לעמוד מפני הבן:

רכוב כמהלך דמי - רבו רכוב כמהלך דמי וצריך לעמוד מפניו:

או לאו - כמהלך דמי אלא כיושב דבתריה דידיה אזלינן והא קא יתיב:

ה"ג להך ברייתא בת"כ טמא יושב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם ישב הטמא הטהור טמא וכן באבן המנוגעת. ויליף לה מקרא דאין מצורע מטמא טהור הנכנס עמו לאהל אלא א"כ יושב המצורע ורישא דברייתא הכי איתא מחוץ למחנה מושבו מושבו טמא מכאן אמרו הטמא יושב תחת האילן כו':

טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור - דישיבת טהור לא מהני מידי אלא ישיבת טמא:

וכן באבן המנוגעת - ואדם נושאה תחת האילן וטהור יושב תחת האילן לא נטמא הטהור עד שישב נושא האבן ואם ישב נושא האבן נטמא הטהור ואפי' הוא עומד:

זאת אומרת - מדקתני וכן באבן המנוגעת:

רכוב כמהלך דמי - דלאו בתריה דידיה אזלינן אלא בתר בהמה הנושאתו דהא הכא לא בתר אבן אזלינן אלא בתר אדם הנושאה אזלינן דאי בתרה דידה אזלינן אפילו לא ישב נושאה נטמא הטהור דהא איהי מיתב יתבא בחיקו או בכתיפו של זה הנושאה:

מהו לעמוד - מי מיחייב למיקם או לא:

תורה עומדת מפני לומדיה - בתמיה לפי שעסוקים בדבר הלכה היו קרי להו לדידהו תורה עצמה ולדידיה קרי לומדיה:

לייט עלה אביי - אהך דרבי אלעזר כל מאן דציית ליה:

כדאיתא - משום דדבר מגונה הוא לא רצה לפרסמה והרי הוא מפורש במדרש רבי תנחומא ראו כמה עבים שוקיו כמה צוארו שמן הכל משלנו:

עומד מלפניו - משמתחיל ליכנס לתוך ארבע אמות ואינו יושב עד שיעבור הימנו ארבע אמות השניות:

שנאמר והביטו אחרי משה - ומשה נשיא היה:

דף לד.

ותפילין - וקסבר לילה לאו זמן תפילין אי נמי שבת ויו"ט לאו זמן תפילין הילכך כיון דאיכא שעתא דלא מיחייב בה זמן גרמא הוא:

אבידה - השבת אבידה:

וכללא הוא - בתמיה וכי כלל קצוב הוא דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות:

והרי אכילת מצה - ליל ראשון שהוא חובה כדכתיב (שמות י״ב:י״ח) בערב תאכלו מצות וזמן גרם לה בט"ו בניסן ונשים חייבות כדאמר בפסחים (דף מג:) נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים איתנהו בבל תאכל חמץ דמצות לא תעשה היא:

וכן שמחה - ברגל כדכתיב (דברים ט"ז:י"ד) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך:

תלמוד תורה - דאמרן לעיל (דף כט:) נשים פטורות וכן פדיון הבן כדלעיל בפירקין (שם.):

ופריה ורביה - אמרינן ביבמות (דף סה:) האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה ויליף לה מן וכבשוה איש דרכו לכבוש ואין דרכה של אשה לכבוש וכל דלא קרינן ביה וכבשוה לא קרינן ביה פרו ורבו:

אין למדין מן הכללות - כל היכא דתני כלל כי האי גוונא כל מצות עשה וכו' וכל מצות לא תעשה הכל חייבין בראיה אין למדין מהם דאיכא בהו דלאו דוקא ואפילו מקום שנאמר בו חוץ דאיכא למימר מדאפיק האי דאפיק ש"מ דוקא הוא ולא שייר מידי אפ"ה אין למדין:

בכל מערבין - עירובי חצירות:

ומשתתפין - שיתופי מבואות:

חוץ מן המים ומן המלח - דמידי דזיין בעינן והני לא זייני שבמקום מזונותיו של אדם חשובה דירתו ושביתתו:

והאיכא כמהין ופטריות - מיני אוכלין הם וקים להו לרבנן דלא זייני:

גמירי מתפילין - במה מצינו בתפילין שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות אף כל וכו' ולקמן פריך אדיליף מתפילין לפטור נילף ממצה והקהל לחיוב:

גמירי מתלמוד תורה - דאיתקוש להדדי ושננתם לבניך (דברים ו) וכתיב בתריה וקשרתם לאות:

מה תלמוד תורה נשים פטורות - דכתיב לבניך ולא לבנותיך אף תפילין נשים פטורות:
ונקיש תפילין למזוזה - לחייב הנשים דהא כתיב בתריה וכתבתם על מזוזות ונימא מה מזוזה נשים חייבות כדלקמן אף תפילין נשים חייבות ומשנינן תפילין לת"ת איתקוש בין בפרשה ראשונה כדפרישית לעיל בין בפרשה שניה והיו לטוטפות בין עיניכם וסמיך ליה ולמדתם אותם את בניכם:
תפילין למזוזה לא איתקיש בשניה - שתלמוד תורה מפסיק ביניהם:
ונקיש מזוזה לתלמוד תורה - כדאיתקש בפרשה שניה דסמיך ליה וכתבתם ונימא נשים פטורות:
לא ס"ד - לפטור נשים מדתלה מתן שכרה בריבוי ימים ונשי נמי בעי חיי:
האזרח להוציא את הנשים - ברייתא היא במסכת סוכה:

דף לד:

איצטריך - למיעוטה בהדיא:
מה להלן נשים חייבות - באכילת מצה לילה הראשונה:
ראיה - מצות עשה היא יראה כל זכורך:
ראיה ראיה מהקהל - דכתיב ביה (דברים ל"א:י"ג) בבא כל ישראל ליראות והתם נשים חייבות דכתיב האנשים והנשים והטף:
ואדילפינן מתפילין לפטורא - אמתני' (לעיל דף כט.) פריך דגמר כל מצות עשה שהזמן גרמא מתפילין לפטור את הנשים בבנין אב דמה מצינו בתפילין:
נילף - בנין אב במה מצינו משמחה שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות:
בעלה משמחה - אין חובת השמחה תלויה בה אלא על בעלה שישמחנה קרי ביה ושימחת:
אלמנה מאי איכא למימר - הא כתיב בה שמחה דכתיב (דברים ט"ז:י"א) והגר והיתום והאלמנה:
בשרויה אצלו - לא נצטוית היא אלא בעניה הכתוב מדבר ונצטוה מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו במאכל ומשתה וכלי פשתן:
אי הכי תפילין וראיה נמי ניהוי שני כתובים כו' - והיכי ילפת מתפילין לפטור הא כתיב פטורא בין בתפילין דאיתקיש לת"ת בין בראיה דכתיב זכורך להוציא את הנשים:
צריכי - למיכתב פטורא בתרוייהו דלא גמירי מהדדי הילכך לאו למימרא דאין מלמדין איכתיב בתרוייהו אלא משום דלא הוה גמיר חד מחבריה כדמפרש ואזיל:

דאי כתב רחמנא - פטורא דנשים בתפילין ולא כתב בראיה ה"א נילף ראיה מהקהל לחייב את הנשים:

א"ה מצה והקהל נמי צריכי - ולאו שני כתובים הבאים כאחד נינהו ונילף שאר מצות עשה מיניהו לחיובא:

למאי צריכי - תרוייהו אלא חד מיניהו נכתוב ונגמר אידך מיניה עם כל שאר מצות עשה:

בשלמא אי הוה כתב - חיובא בהקהל לא הויא אתיא מצה מיניה בבנין אב דאנא אמינא נגמר ג"ש מחג הסוכות ט"ו ט"ו מה להלן נשים פטורות דכתיב האזרח להוציא הנשים אף מצה נשים פטורות:

ואנא אמינא טפלים חייבין - דכתיב (דברים לא) והטף:

מא"ל - נילף כל מצות עשה שהזמן גרמא ממצה והקהל לחיובא:

מא"ל - נילף כל מצות עשה שהזמן גרמא ממצה והקהל לחיובא:

ממורא - איש אמו ואביו תיראו דילפינן ביה נשים לעיל (דף כט.) כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים:

ונילף מתלמוד תורה - לפטורה:

דף לה.

ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר - חיובא בפריה ורביה כתיב בנשים היכי יליף תו שאר מצות עשה שלא הזמן גרמא לחיוב ממורא הא הוו מורא ופריה ורביה שני כתובים הבאין כאחד:

ופדיון הבן - דילפינן לעיל בפירקין (דף כט.) נשים פטורות מלפדות בניהם דכתיב תיפדה תפדה:

צריכי - כלומר לאו באין כאחד נינהו ולמימרא דאין מלמדין אלא תרוייהו צריכי דאי הוה כתב חד לא גמיר אידך מיניה:

דרכו לכבש - את הארץ במלחמה ואין דרכה כו' וכיון דלא קרינן בה וכבשוה לא קרינן בה פרו ורבו:

סיפק בידו לעשות - לכבד את אביו שאין אימת אחרים עליו:

לא תתחייב כלל - אפילו פנויה:

הניחא כו' - לעיל קאי דאותיבנא נילף מת"ת ושנינן משום דהוי ת"ת ופדיון הבן כו':

מא"ל - א"כ איפכא איכא למילף דשלא הזמן גרמא נשים פטורות:

פפונאי ידעי כו' - תלמידים שבפפונא ומנו רב אחא בר יעקב שהיה דר בפפונא כדאמר בהשותפין (ב"ב דף טז.) גבי שטן ופנינה לש"ש נתכוונו דרשה רב אחא בר יעקב בפפונא אתא שטן ונשקיה אכרעיה:

למען תהיה תורת ה' - הרי כל התורה הוקשה לתפילין ולא שבקינן הקישא וגמרינן מבנין אב ממצה והקהל לזמן גרמא ולא מתלמוד תורה ופדיון הבן לשלא הזמן גרמא:

ומדמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות שלא הזמן גרמא נשים חייבות - מדאיצטריך למיכתב היקישא למיפטרינהו מזמן גרמא מכלל דבשאר מצות חייבות:

הניחא כו' - פלוגתא היא במסכת שבת (דף סא.) ובפרק בתרא דעירובין (דף צה:):

מא"ל - א"כ איפכא איכא למילף דשלא הזמן גרמא נשים פטורות:

ופרכינן ולרבי יהודה דאמר מלמדין - בסנהדרין בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סז:) ואמר נמי בעירובין (דף צו:) דתפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא מא"ל מהיכא תיתי פטורא למצות עשה שהזמן גרמא:

מא"ל - נילף מת"ת ופדיון הבן שאר מצות עשה שלא הזמן גרמא לפטור:

מא"ל - א"כ איפכא איכא למילף דשלא הזמן גרמא נשים פטורות:

משום דהוי שמחה כו' - ולא סבירא לן כאביי דאמר לעיל אשה בעלה משמחה:

לכל עונשין - ולאוין עונשין מלקות הן:

דבי ר' אליעזר תנא כו' - לאו לפרושי מתני' מייתי לה אלא איידי דאייתינא עונשין מייתי נמי אגב מהיכא איתרבו לדיני ממון ומיתה למות על ידן ההורגן:

לכל מיתות - שיתחייב ההורגן עליהם מיתה וכן השור כופר:

הך קמייתא - דמישתעי בקרבן שבועת הפקדון דגזל הגר בפ' נשא:

דחיותה היא - דאי ליתא בכלל דינין אין לה חיים הכל גוזלין אותה והיא גוזלת את אחרים והכל בדילין הימנה:

אבל כופר - והמית איש או אשה דמשתעי גבי כופר דשור המועד שהרג את האדם:

דף לה:

דאיכא איבוד נשמה - משום הכי חייביה רחמנא לשלם כופר:

הקפת הראש - המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו שאחורי האזנים חלקים הם עד סמוך לגובה והצדעים מקום שער הם כולם והמשחית שער הצדעים שיהא ראשו מוקף בשוה לפדחתו וצדעיו ואחרי אזניו עגול סביב היא הקפה:

כל שישנו בהשחתה - דזקן ישנו בהקפת הראש:

הקפת הראש - המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו שאחורי האזנים חלקים הם עד סמוך לגובה והצדעים מקום שער הם כולם והמשחית שער הצדעים שיהא ראשו מוקף בשוה לפדחתו וצדעיו ואחרי אזניו עגול סביב היא הקפה:

ולא זקן אשתך - אפילו העלתה זקן והשחיתה:

פאת פאת - כתיב בישראל פאת זקנך וכתיב בכהנים ופאת זקנם לא יגלחו וקס"ד דכי כתיב אמור אל הכהנים בני אהרן ולא בנות אהרן אכולא מילתא דכתיב בההוא ענייגא קאי:

נשתוק קרא מיניה - מג"ש דפאת פאת למעוטי נשים ישראליות ותיתי פטורא בק"ו מכהנות:

הפסיק הענין - ולא קאי בני אהרן אלא אטומאה לחוד שיש הפסק בנתים כגון לה יטמא:

מבעיא ליה לכדתניא - ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה דלא נתחייב אלא בהשחתה שע"י גילוח וכיון דאיכא לאוקמי לג"ש להכי לא תדרשה למעוטי בנות הואיל והפסיק הענין:

מלקט - פליינ"א (מקצועה) של מצחצחי חרבות שמחליקין בם את תיק הסייף:

רהיטני - פליינ"א (מקצועה) של עושי תריסין:

ת"ל לא יגלחו - האמור בכהנים ואין דרך גילוח בכך ואתיא ג"ש ליתן האמור של כהנים בישראל ושל ישראל בכהנים:

אם כן - דלהכי הוא דאתא נכתוב את שבזקנך דהוה ליה נמי כמאן דכתיב פאה דהא כתיב פאה בההוא קרא גבי ראש ומדהוי כתיב גבי זקן את שבזקנך ולא כתיב את זקנך ש"מ אפאה קאי וה"ק לא תשחית פאות שבזקנך והדר נילף גילוח דהשחתה בפאת פאת ישראל מכהנים א"נ בבנין אב חייב פאת זקן בכהנים וחייב פאת זקן בישראל:

מאי פאת ש"מ תרתי - ג"ש שלימה לימדך הכתוב אף לכל האמור בענין:

לטומאת נגעים - שסימני מקום שיער חלוקים מסימני עור בשר שבנגעי עור בשר כתיב שער לבן ובסימני נתקי ראש וזקן שער צהוב וקאמר הכא דאם העלתה אשה שער בזקנה הוו סימני נגעה כדין נתקי זקן:

בהדיא כתיב - זקן של אשה דכתיב איש או אשה:

לטהרת נגעים - לכשתטהר תטען דין טהרת מצורע בתגלחת וצפורים:

איצטריך - לטומאת נגעים כדאמרן מעיקרא להשוות סימני נתקי זקן אשה לסימני זקן איש ודאמרת בהדיא כתיב סד"א לצדדין כתיב דאשה הכתוב בקרא לא קאי אלא אנתקי הראש ואו בזקן דכתיב בסיפיה אתאן לאיש ולא לאשה קמ"ל תנא דברייתא הרי הן כזקן לכל דבריהם:

בנים ולא בנות - בנים אתם לה' לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בנים ולא בנות לקרחה אבל לגדידה אף הבנות:
או אינו - אלא אף לגדידה:
כשהוא אומר - בפסוק שלאחריו כי עם קדוש אתה ואף הנשים בכלל עם:
גדידה - אשגרטינ"ר (אישגרטינייר: לסרוט) וחוקי האמורי היו על מתיהן:
ה"ג מרבה אני את הגדידה שישנה במקום שער ושלא במקום שער ומוציא אני את הקרחה שאינה אלא במקום שער:
בשריטה הוא דכתיב - וקס"ד שריטה וגדידה תרתי נינהו חד ביד וחד בכלי ואע"ג דשריטה בהאי ענינא לא כתיב כיון דדמיא לגדידה כתבה הכא ולא תימא אף היא נשים פטורות כתיב כי עם קדוש לרבויי והכי שפיר טפי ולאו לסרוסי קרא דהא בנים ולא בנות גבי גדידה כתיב ומיניה סליק:

דף לו.

אחת היא - משמעות שתיהן בין ביד בין בכלי:
מבני אהרן - דכתיב (ויקרא כ"א:ה') לא יקרחו קרחה בראשם גבי אמור אל הכהנים:
דכי כתיב קרא - בני אהרן:
נשתוק קרא - מהך ג"ש גבי ישראל:
בראשם - האמור אצל כהנים מה ת"ל דלפי שנאמר בישראל בין עיניכם משמע סמוך לפדחת:
ומה להלן - בישראל על מת דהתם כתיב למת:
א"כ - דלהך מילתא לחודה אתא:
נכתוב - בתרוייהו קרח מאי קרחה הוה ליה כג"ש יתירה למידרש נמי הא:
תפילין גופייהו מהכא גמירי - כלומר ההיא ג"ש דבין עיניכם מיבעי ליה למגמר מקום תפילין מהכא דלא תימא בין עיניכם ממש דהיינו על פדחתו אלא יליף מבין עיניכם דקרחה דבמקום שער דבלאו מקום שער לא משכחת קרחה והיינו למעלה מפדחתו:
ובין לאביי ובין לרבא - דנפקא להו פטורא דנשים מקרא אחרינא בנים אתם מאי דרשי ביה:
וכ"ת סכלי הוא דמקרו בני - כשאין בהם אלא שטות הוא דמיקרו בנים אבל כשהם רשעים דלית בהו הימנותא לא מקרו בנים:
וכ"ת סכלי הוא דמקרו בני - כשאין בהם אלא שטות הוא דמיקרו בנים אבל כשהם רשעים דלית בהו הימנותא לא מקרו בנים:

משחיתים - דהיינו עבודה זרה כדכתיב (דברים ד':ט"ז) פן תשחיתון ועשיתם פסל וגו':
בני מעליא לא מקרו - עוד לעולם:
ת"ש - דהדרי מקרו בני אל חי ע"י תשובה:
מתני' הסמיכות כו' - אינה סומכת ואינה מניפה ואינה מגשת מנחה ואפילו היא כהנת אין העבודה כשרה בה להגיש מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה דתנינן לה בפ"ב דסוטה (דף יד:) ואינה קומצת ומקטרת ואינה מולקת עוף ואינה מקבלת דם ואינה מזה דם חטאת העוף חוץ מסוטה ונזירה שהם מניפות מנחתן בעצמן בין כהנות בין ישראליות שמנחתן טעונה תנופה בבעלים ובגמ' יליף לה:
גמ' אל בני ישראל - דויקרא וכתיב בההוא עניינא וסמך ידו:
גמ' אל בני ישראל - דויקרא וכתיב בההוא עניינא וסמך ידו:
דבר אל בני ישראל והניף - בצו את אהרן המקריב את זבח שלמיו וכתיב בההוא עניינא והניף:
הקרב אותה - מהאי קרא נפקא לן הגשה בפ"ב דסוטה (שם:):
איתקש מליקה להקטרה - והא מעיטנא נשים מוהקטירו אותו בני אהרן:

דף לו:

ה"ג הזאה דהיכא - ול"ג היכא כתיבה:
אי דפרה - הזאת דמה דפרה אדומה:
אלעזר כתוב בה - ואפילו שאר כהנים פסולין וכ"ש נשים:
אי דפנים - הזאה דפנים כגון הפרוכת ומזבח הזהב האמורין בפר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור:
הכהן המשיח כתיב בהן - למעוטי הדיוטים וכ"ש נשים ומאי איצטריך ליה לתנא למיתנייה:
הזאת דם עוף - דכתיב בחטאת העוף (ויקרא ה':ט') והזה מדם החטאת ואיצטריך לאשמועינן נשים פסולות ונפקא ליה מק"ו מזריקת דם דעולת בן צאן דכתיב ביה (שם א) וזרקו בני אהרן:
לא קבע לו כהן לשחיטתו - שהשחיטה כשרה בזר דכתיב (שם) ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן מקבלה ואילך מצות כהונה לימד על השחיטה שכשרה בזר (ברכות דף לא:):
להזאתו - לזריקת דמו כדכתיב (ויקרא א':י"א) וזרקו בני אהרן:
בן עוף שקבע לו כהן למליקתו - דכתיב (שם) והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו:

לרבי יאשיה דדריה - שהיה בדורו אמורא כמותו ויש להבין מכאן שעדיין בימי ר"א היה רבי יאשיה בר פלוגתיה דר' יונתן קיים להכי איצטריך למיתני לרבי יאשיה דדריה לאפוקי ר' יאשיה קשישא:

בבעלים מנלן - שתהא הסוטה עצמה מניפתה דלמא לכהן קאמר רחמנא כדכתיב (במדבר ה':כ"ה) ולקח הכהן מיד האשה וגו': ה"ג מה כאן כהן אף להלן כהן מה להלן בעלים אף כאן בעלים:

בבעלים מנלן - שתהא הסוטה עצמה מניפתה דלמא לכהן קאמר רחמנא כדכתיב (במדבר ה':כ"ה) ולקח הכהן מיד האשה וגו':

ידיו תביאנה - בבעלים כתיב ובתנופה משתעי:

ה"ג מה כאן כהן אף להלן כהן מה להלן בעלים אף כאן בעלים:

כף כף מסוטה - בסוטה כתיב (שם ה) ונתן על כפיה ובנזיר כתיב ונתן על כפי הנזיר (שם ו):

מתני' תלויה ואינה תלויה - בגמ' מפרש להו:

דף לז.

חוץ מן הערלה והכלאים - שאע"פ שתלויות בארץ נוהגים אף בח"ל הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים כדלקמן (דף לח:):

אף החדש - מלאוכלו לפני העומר:

גמ' תלויה דכתיב בה ביאה - שתלאה הכתוב בביאת הארץ כגון כי תבאו (ויקרא יט) כי יביאך (שמות יג):

גמ' תלויה דכתיב בה ביאה - שתלאה הכתוב בביאת הארץ כגון כי תבאו (ויקרא יט) כי יביאך (שמות יג):

תפילין ופטר חמור - כתיב בהו והיה כי יביאך בפרשת קדש לי (שם):

ונוהגין בין בארץ בין כו' - תפילין אשכחן בכמה דוכתין ברבנן אמוראי דבבל דמנחי תפילין (פטר חמור בפטר רחם תלה רחמנא):

חובת הגוף - היינו אינה תלויה בארץ אינה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידוליו אלא על גופו של אדם כגון שבת תפילין עבודת כוכבים פטר חמור מילה עריות וכיוצא בהם:

חובת קרקע - שמוטלת על הקרקע או גידוליו כגון תרומות ומעשרות חלה לקט שכחה ופאה שביעית חדש ערלה כלאים:

מנא ה"מ - דחובת הגוף נוהגת בכל מושבות וחובת הקרקע אינה אלא בארץ:

תשמרון זו משנה - שמביאה לידי מעשה דכתיב תשמרון לעשות:

אשר אתם חיים - בין בארץ בין בח"ל:
צא ולמד - על איזה מהם הכתוב אומר כל הימים אשר אתם חיים על האדמה:
ממה שאמור בענין - דסמוך ליה אבד תאבדון וגו' דהיינו עבודת כוכבים ועליהם נתרבו כל מושבות כדכתיב כל הימים אשר אתם חיים ודבר הלמד מענייננו אחד מי"ג מדות היא ונלמד מכאן דכל חובת הגוף נוהגת אף בח"ל:
אבל חדש - לא נהג ואע"ג דכתיב ביה ממושבותיכם בסיפיה דולחם וקלי וכרמל וגו' לאו למימרא בכ"מ שאתם יושבים אלא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל י"ד שנה שהיו בגלגל שכבשו ושחלקו עד שנתיישבו בה והכיר כל אחד את שלו:
או דלמא לקולא פליג - דקאמר ת"ק חוץ מן הערלה והכלאים מהלכה וכ"ש חדש דכתיב ביה מושבות ומשמע כ"מ שאתם יושבים ואתא ר"א למימר אף החדש הוא מן המצות התלויות בארץ ואין נוהג אלא בארץ דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע:
אקמייתא - לא קאי אחוץ אלא אכל מצוה התלויה בארץ:
מאן ת"ק - דמתני' דפליג אדר"א:
ר' ישמעאל היא - דשמעינן ליה דאמר מושב לאחר ירושה וישיבה הוא ואין חדש נוהג אלא בארץ ואתא ר"א למימר אף החדש נוהג כערלה וכלאים ונוהג בכל מושבות אלמא לחומרא פליג:
ללמדך שכ"מ כו' - גבי פרשת נסכים קאי בפרשת שלח לך דכתיב כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה לה' וגו' ויליף ר' ישמעאל בשחיטת קדשים (דף קיא.) מקרא דלא בא הכתוב אלא להטעינם נסכים לבמות ציבור ולא לבמות יחיד ונפקא ליה מדכתיב אשר אני נותן לכם בבמה הנוהגת לכולכם הכתוב מדבר הלכך על כרחך האי מושבותיכם לאו כ"מ שאתם יושבים משמע דאין במת ציבור אלא במקום אחד אלא האי מושב דכתיב אתא קרא לאשמועינן דאף בבמת גלגל שהיה שם מזבח הנחשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו והיא במת ציבור לא נתחייבו בנסכים אבל משבאו לשילה דהיינו לאחר ירושה וישיבה נתחייבו בנסכים ושוב לא פסקו נסכים מבמות ציבור ואפילו משחרבה שילה והיתה במת ציבור בנוב וגבעון והיינו דקאמר ללמדך שכ"מ כו' כלומר מדפריש לך קרא במה הנוהגת בכולכם ש"מ מושב דכתיב בנסכים לאו כ"מ משמע דא"כ הויא לה במת יחיד הנעשית בכ"מ בשעת היתר הבמות:
והרי שבת - נאמר בה לא תבערו וגו' ונוהגת בכ"מ אף מושבותיכם דנסכים בכ"מ קאמר ובבמת יחיד הנוהגת בכל מושבות הכתוב מדבר והאי דתלייה בביאת הארץ ה"ק עד עכשיו הייתם במשכן שהבמות נאסרו ועדיין לא הקרבתם נסכים אלא בבמות ציבור

ומשתבואו לארץ כל י"ד שנה שלא הוקבע משכן שילה והיו שוכנים בגלגל טרודים במלחמה וקי"ל שהותרו הבמות בא כתוב זה ללמדנו כי תבואו אל הארץ ותהא במת יחיד מותרת אף היא תטעון נסכים והכי איתא בזבחים (שם):

דף לז:

ביאה ומושב כתיב בהו - והיכי יליף מיניה מושב בלא ביאה דלמא האי דמפרש ביה ביאת הארץ הוא דלא בעי למימר כל מקום שאתם יושבים אבל מושב בלא ביאה אימא לך אפילו ח"ל:

ה"ק - רבי ישמעאל שכל מקום שנאמר ביאה ומושב וחדש אתא ר' ישמעאל לאשמועינן דכתיב ביה נמי ביאת הארץ ומושבות:

במאי קמיפלגי - מה ראה ר"ע שלא למד כר' ישמעאל דכיון דכתיב ביאה ומושב בארץ קאמר לאחר ירושה וישיבה:

ר' ישמעאל סבר לא קירבו נסכים במדבר - ואע"ג דכתיב במילואים (שמות כ"ט:ל"ח) וזה אשר תעשה על המזבח וכתיב ביה נסכים בעולת התמיד בקרבן ציבור הוא דהוו אבל היחידים לא נתחייבו בנסכים אלא מביאת הארץ ואילך לאחר ירושה וישיבה:

ור"ע סבר קירבו נסכים - ליחיד במדבר משקרבו לרבים הלכך על כרחך אי להטעינה נסכים לבמה גדולה לא אצטריך קרא שכבר טעונה ועומדת וביאה האמורה כאן לא הוזכרה אלא מפני במת יחיד שהותרה בביאתן לגלגל כל י"ד שנה ובא הכתוב להטעינם נסכים:

האי תנא דבי ר' ישמעאל - דלעיל דלית ליה ירושה וישיבה אלא היכא דכתיב מושב עם ביאה מפיק מאידך תנא מוצא מדעתו של תנא אחר דאפילו לא כתיב אלא ביאה לחודה אינו אלא לאחר ירושה וישיבה:

ופרט לך באחת מהן - גבי מלך כתיב (דברים י"ז:י"ד) כי תבא אל הארץ וגו' וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך:

וביכורים - והיה כי תבוא אל הארץ (שם כו) דפריש בה נמי ירושה וישיבה:

מלך דדרכו לכבוש - ישימו עליהם לאלתר ויצא לפניהם:

מידי דהוה אחלה - דהכל מודים שנתחייבו בה מיד דכתיב בה (במדבר טו) בבואכם ותניא (בספרי פ' שלח לך) משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן כי יביאך כי תבאו וכאן נאמר בבואכם מכיון שבאו נתחייבו:

למה לי - כיון דחובת הגוף היא פשיטא דנוהגת בכל מושבות:

תבעי קידוש - ב"ד ולא נהיג קידוש אלא ביהודה כדאמר בסנהדרין (דף יא:) כל דרישות שאתה דורש יהיו בשכנו של מקום:

גבי חלב ודם - חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ג):

גבי מצה - בכל מושבותיכם תאכלו מצות (שמות י"ב:כ'):

יאכלוהו - לפסח:

בשלמא למ"ד כו' - ומושב דכתיב גבי חדש לאו לירושה וישיבה אתא היינו כו':

דף לח.

לא הוו צריכי - שנסתפקו מן המן שבכליהם:

אל ארץ נושבת - מעבר הירדן ואילך שהיא חשובה מארץ סיחון ועוג כדאשכחן במשה שהיה מתאוה ליכנס לה וקרי לה טובה:

קצה ארץ כנען - בערבות מואב שמת משה שהיא ארץ האמורי ועל שפת הירדן שהוא קצה כניסת ארץ כנען:

חסר שלשים - שנסתפקו מעוגות שהוציאו ממצרים דכתיב (שמות ט"ז:א') ויסעו מאילים ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילים ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני וכתיב בתריה בשבתנו על סיר הבשר וגו' וכתיב (שם) הנני ממטיר לכם לחם אלמא בששה עשר באייר המן התחיל לירד:

ויבכו בני ישראל - שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי ומשנצטוה יהושע להסיען הכינו להם צדה לדרך ג' ימים ובשלישי עברו את הירדן דכתיב בעוד שלשת ימים וכתיב בעשור לחדש הראשון:

צא שלשים ושלשה למפרע - והן עשרה דניסן ועשרים וג' דאדר למפרע והוא שבעה באדר ו' ימים עברו ממנו ועשרים ושלשה הרי כ"ט שאדר חסר הוא:

שלש מצות - חדש וערלה וכלאים:

בכניסתן לארץ - שהרי במדבר לא זרעו ולא קצרו ולא נטעו:

והוא הדין שינהגו - החדש מפורש בו מושב וקסבר כל מקום שאתם יושבים משמע וערלה וכלאים מק"ו:

שאין איסורו איסור עולם - אלא כל ששה עשר בניסן דכתיב עד עצם:

ואין איסורו איסור הנאה - דתנן (מנחות דף עא.) קוצר לשחת ומאכיל לבהמה:

ויש היתר לאיסורו - וביום ששה עשר עצמו איסורו מותר אם יש עומר קרב:

כלאים שאיסורן איסור עולם - זרע חטה וחרצן אסורים הגפנים לעולם:

ואסורין בהנאה - דכתיב (דברים כב) תקדש לשון הקדש:
והוא הדין לערלה בשתים - אף הערלה באה בק"ו זה בשני הוכחות אע"פ שהשלישי אין בה שאין איסורו איסור עולם מיהו איסור הנאה הוא ואין לו היתר בתוך ימי איסורו:
רבי אלעזר בר"ש - פליג אדאבוה וסבר דחדש אינו נוהג בח"ל וערלה וכלאים אינו אלא הלכה או דברי סופרים כדלקמן:

דף לח:

כל מצוה שנצטוו ישראל - להנהיגה קודם שיכנסו לארץ דהיינו חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ:
חוץ מהשמטת כספים - ולקמיה פריך הא נמי נצטוו עליה קודם לכן דהא חובת הגוף היא ומאי חוץ:
לא נצרכא אלא לכדתניא - דלא נצטוו עליה קודם לכן:
בזמן שאין אתה משמט קרקע - כגון במדבר ולאחר שגלו:
ואימא במקום כו' - ולמעוטי חוצה לארץ אף בזמן הארץ:
אסור מן התורה בכ"מ - קסבר מושב כל מקום שאתם יושבים משמע:
הלכתא מדינה - הנהיגוהו הם עליהם בחוצה לארץ:
היינו דשני לן - חמור ספק ערלה מספק כלאים ספק ערלה ספק עברו עליה שלש שנים אי נמי פרדס שיש בו נטיעות ערלה ושאר נטיעות ולקט עובד כוכבים מן הפירות ואין ידוע מהיכן:
בסוריא - היא ארם צובה שכבש דוד וסנפה עם ארץ ישראל וקסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש הלכך ספיקו מותר ולקמן (דף לט.) פרכינן ואי הלכה למשה מסיני היא בחוצה לארץ היאך מיקל בספיקה ומשנינן אימא כך נאמרה הלכה ספיקה מותר בחוצה לארץ ודאה אסור:
ובחוצה לארץ - דרחיק טפי ולא מיחליף:
יורד - ישראל ולוקח מן העובד כוכבים הלוקט מפרדס שיש בו נטיעות ילדות וזקנות וישראל יודע שהוא נכנס שם ולוקט לכתחלה:
ובלבד שלא יראנו - ישראל כשהוא לוקט מן הערלה והא דתניא לעיל בסוריא מותר כשנלקט כבר אבל לכתחלה אינו אומר לו לך רד ולקוט:
כרם הנטוע ירק - שזרע ירק בין הגפנים דה"ל כלאי הכרם:
וירק נמכר חוצה לו - ויש לחוש שמא מירק שגדל בכרם הוא וה"ל ספק כלאים:
יורד - עובד כוכבים ולוקט מן הכלאים ממש ומוכר לחבר:

ובלבד שלא ילקוט - החבר עצמו ביד ואם איתא דערלה בחוצה לארץ דברי סופרים ולא הלכה למשה מאי שנא דאחמיר בספק ערלה מספק כלאים:

דף לט.

ניתני או אידי ואידי כו' - דערלה ודכלאים או זה וזה יורד ולוקט דלא אסרו בחוצה לארץ אלא את הזורע או את הלוקט בידים:

ספק לי - לקוט שלא בפני שיהיה ספק אצלי ואנא איכול ובערלה קאי:

חריפי דפומבדיתא - עיפא ואבימי בני רחבה דפומבדיתא:

סתום ספיקא ואבד ודאה - כלומר ספיקו מותר ודאה אסור והיתר ספיקא סתמייהו להורות בהצנעה ולא לדרשו ברבים הואיל ומקילין בה וכה"ג אמרי' בנדרים (דף כג:) במילתא אחריתי רב הונא בר חיננא סבר למדרשיה בפירקא א"ל רבא תנא סתים לה סתומי ואת דריש לה בפירקא אלמא סתום סתום הדבר קאמר כך השיב רבינו גרשם בר' יהודה זצ"ל:

ואבד ודאה - הואיל והן מקילין אל תתיר להם לספק זה אצל זה אלא אבד אותם הפירות בידים:

והכרז על פירותיהן - של אלו המקילין בה שטעונין גניזה:

אף החדש - אלמא בערלה כת"ק ס"ל דקא מוסיף חדש:

ניתני או אידי ואידי כו' - דערלה ודכלאים או זה וזה יורד ולוקט דלא אסרו בחוצה לארץ אלא את הזורע או את הלוקט בידים:

תני חדש - ולא תתני אף והכי קאמר ערלה וכלאים הרי הם כשאר התלויין בארץ ואין נוהגין בח"ל אבל חדש נוהג בח"ל דכתיב בו מושב כל מקום שאתם יושבים:

בסוריא מותר - ואי ודאה בח"ל הלכה היכי מזלזלינן בספיקא:

כך נאמרה - הלכה למשה:

לוקין על הכלאים בח"ל דבר תורה - כדיליף לקמיה:

בהרכבת האילן - מין בשאינו מינו:

חקתי תשמרו - מדלא כתיב ושמרתם את חקתי משמע את חקתי אשר מעולם תשמרו מלמד שהזהיר את נח ובניו עליהן ואלו הן החקים בהמתך לא תרביע שדך לא תזרע ואיזו זריעת כלאים שאני אומר שחקקתים לך כבר דומיא דבהמה דבר המסויים והיינו הרכבה ומהכא נפקא לן בסנהדרין (דף ס.) דבני נח הוזהרו עליהן והכא אתה מוסיף ללמוד מהיקש זה דומיא דבהמה אפי' בח"ל דהא חובת הגוף היא אף שדך בח"ל:

והכתיב שדך - המיוחד לך וח"ל לא הקנו לך מן השמים:

ההוא למעוטי זרעים - דכלאי הכרם בח"ל דמשום דאפקיה בלשון זריעה כתב שדך:
נשמתיה - דהא עבר על דברי סופרים:
לא חווריתו - אין הלכות כלאים מחוורים לכם:
לא צהריתו - אין הלכות כלאים צוהרות ומאירות לכם:
לא קי"ל כר' יאשיה - בתמיה וטעמיה דר' יאשיה לא ידענא מהיכא נפקא ליה דבעינן ב' מיני זרעים וחרצן שלישי ומפולת יד נפקא ליה (דברים כ"ב:ט') מלא תזרע כרמך כלאים משמע שזריעת הכרם עצמה תהיה בכלאים:
מערב בזרני וזרע - ולא בכרם:
והא אנן תנן כו' - וקס"ד אפי' כלאי זרעים נמי אסרו ביה כי היכי דבא"י אסירי מדאורייתא:
כלאי זרעים - לא כתיב בהם פן תקדש דמשדך לא תזרע כלאים נפקו:
לאו מילתא היא דאמרי - דלא גזרו על כלאי זרעים בח"ל:
לגינתא דבי רב - שהיתה לצורך התלמידים לאכול ירק שבה:
משארי משארי - ערוגות ערוגות:

דף לט:

ארבע מד' רוחות הערוגה - אם היה זורען בערוגה אחת ונשמר להניח ריוח ביניהם שלא יינקו זה מזה כמשפטם השנויה במס' שבת (דף פד:) הוה שמעינן מינה שאסור לזרוע כלאים בח"ל אבל השתא דזרע כל מין בערוגה לבדו לאו משום כלאים הוא אלא שלא להטריח השמש שהולך להביא ירק לבקש מין שהוא צריך לו בין שאר המינין ויודע באיזה ערוגה הוא:
דשמעא - שמש:
מתני' העושה מצוה אחת - מפרש בגמרא:
מטיבין לו - משמע בהאי עלמא:
ונוחל את הארץ - חיי העולם הבא:
גמ' אלו דברים כו' - הני הוא דאוכל פירות והקרן קיימת אבל מצוה אחריתי לא ואנן תנן מטיבין לו ונוחל את הארץ:
מכלל דהני אפילו חדא נמי - ואפילו לא קיים שאר מצות בתמיה והא רובא עונות הוא:
לומר שאם היתה שקולה מכרעת - הא דקתני אלו דברים במחצה עונות ומחצה זכיות קאמר ויש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת את הכף כאילו הוי רובא זכיות ואינו צריך למצוה יתירה דמתני' וכי ליה בה חדא מהני צריך למצוה יתירה:

מריעין לו - בעוה"ז לנקותו מעונותיו שיטול שכר שלם:
מטיבין לו - לשלם לו שכר מצותיו בחייו כדי לטורדו:
מתני' - דקתני מטיבין ומריעין דעבדין ליה יום טב ויום ביש מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכיות מתקנין לו בעולם הזה י"ט שנפרעים ממנו עונותיו וזהו תקון י"ט לו לעולם הבא וכל שעונותיו מרובין דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום ביש שמשלמין לו שכר מצותיו כאן להיות מתוקן לו יום רע:
רבא אמר - לעולם כדאמרן מעיקרא מטיבין לו בשכר פירות והקרן קיימת והך מתני' דקתני מריעין לו רבי יעקב היא:
שאין תחיית המתים תלויה - באותו מתן שכר להודיעך שאין מתן שכר אלא לעולם הבא:
ודלמא לא הוה הכי - לא יארע הדבר הזה לעולם אלא מאריכין ימיו ושנותיו:
ודלמא אותה שעה מהרהר בעבירה היה - ולא היה לבו לשמים ומשני מחשבה רעה ומעשה לא עשה אין הקב"ה מצרפה למעשה ולא היה לו ללקות:
למען תפוש - שתפשו בלבם הרהורי עבודת כוכבים דבה משתעי קרא:
והאמר רבי אלעזר כו' - והיכי אמרי' דרבי יעקב מעשה חזא:
איך אלך - ואע"ג דבשליחותא דמקום הוה מסתפי מהזיקא דקביעא:
אלמלי דרשיה אחר להאי קרא - דלמען ייטב לך בעולם הבא לא חטא דאיהו נמי כה"ג חזא אמר אין שכר בעולם ויצא לתרבות רעה:
דבר אחר - חזיר:
והאמר רבי אלעזר כו' - והיכי אמרי' דרבי יעקב מעשה חזא:
התם שבא דבר עבירה לידו - ההוא ישב ולא עבר עבירה דקאמר נוטל עליה שכר בעבירה שבא לידו וכפה יצרו ולא עבר אין מצוה יתירה מזו:
תבעתיה - לזנות:
טשא - נטמן:
הוו מתזקי - שמצויין בו מזיקין:

דף מ.

כגון רבי צדוק - שלבש כח לכוף יצרו להתגבר בחפצי קונו:
אמר מאי נפקא מינה - דהא מילתא דלא נזדמן לי אלא מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן דעביד האי הבועל ארמית ראוי למאכל טמא:
שגרת תנורא - אותה ארמית הסיקה את התנור לצלות דבר הטמא שם ואשה גדולה היתה שאין יכול ליפטר ממנה ומסור בידה להורגו:

קא מנחא ליה - לאותו צלי בתוכו:
נפיל בהא - באור של גיהנם:
אי ידעי - אילו ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך:
דיקולי - סלים שנשים נותנות שם פלכיהן:
אטרחתן - שהייתי במקום אחר רחוק ד' מאות פרסי:
לאו עניותא - בתמיה אם לא העניות לא הוצרכתי להיות עסקי במלאכת נשים:
שיפא - שם כלי:
דינרי - זהובים:
יאריכון ימיך - לעולם הבא:
ייטב לך - בחייך:
ימצא חיים - לעולם הבא צדקה וכבוד בעולם הזה:
חייך - בעולם הזה ואורך ימים לעולם הבא:
בשלוח הקן נמי כו' - וליתנייה:
רבי אידי אסברא לי - אינו דומה לאלו דהנך כולהו הבריות נהנין ממנו ונמצא טוב לשמים וטוב לבריות ובההוא כתיב כי פרי מעלליהם יאכלו דבהאי קרא כתיב כי טוב כי פרי מעלליו יאכל בחייו אבל בשילוח הקן טוב לשמים הוא ואין כאן טוב לבריות ולא כתיב ביה כי פרי מעלליו יאכל והלכך לא תנייה גבי אוכל פירותיהן בעולם הזה:
רע לשמים ורע לבריות - כגון רוצח וגזלן וגנב:
רע לשמים ואינו רע לבריות - מגלה עריות מבזה מועדים אוכל חלב:
אין לו פירות - אין נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו:
עבירה שעושה פירות - כגון חילול השם שאדם חשוב עובר עבירה ואחרים למדין ממנו לעשות כן:
מחשבה שעושה פירות - שקיים מחשבתו ועשה:
מחשבה שעושה פירות - שקיים מחשבתו ועשה:
מצרפה למעשה - ונפרעים ממנו אף על המחשבה:
עולא אמר - הא דכתיב פרי מחשבותם בעובר ושונה כתיב כי הדר מהרהר לעשות מצטרפת למעשה ואפי' לא עביד לה אין חזרתו לשם שמים אלא שלא הוצרך לה כדרב הונא דאמר נעשית לו כהיתר:
ואת שם קדשי לא תחללו - היינו פרהסיא שהרואה מזלזל בכבוד המקום:
ילבש שחורים - שלא יראה עצמו בכבודו אולי ירך לבבו בכך וגם אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם לכן ילבש שחורים:

אין עושין לו כחנווני - המקיף לאדם פעמים רבות וגובה כל הקפותיו יחד אין עושין כך מלמעלה למחללי השם אלא נפרעין מיד:
שאם היתה - כף המאזנים שקולה ויש באחד העונות חילול השם מכריע את הכף לחובה והאי מקיפין לשון עיוני כמו אין מקיפין בבועי (חולין דף מו:) אקפינהו ואידמו (שם דף נ.) שמקריב זו אצל זו ומעיין אם דומות:

דף מ:

לפי שהעולם נידון אחר רובו כו' - יראה אדם עצמו כאילו שקול כל העולם שקול כמחצה צדיקים וחסידים ומחצה רשעים וכאילו מעשיו שקולים כמחצה על מחצה עשה מצוה אחת נמצאו זכיותיו מכריעין ונמצא צדיק ועל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים:
וניהוי - צדיק שמרד כמחצה עונות וכמחצה זכיות ולמה איבד את הראשונות:
בתוהא - מתחרט על כל הטובות שעשה:
למה צדיקים דומים בעולם הזה - ביסורין הבאים עליהם:
ונופו - כלומר מעט ממנו:
נקצץ - ממנו נופו:
כך - נפרעין מן הצדיקים מעט עונות שבידם ונמצאו כולם נקיים:
ולמה רשעים דומין בעולם הזה - בטובה שמשפיעים להם:
נופו - מעט ממנו אף אלו יש בידם מיעוט טובות וזכיות:
נקצץ נופו - קבלת שכרם היא קציצת נופם:
למדרגה - אשולוי"א (אישלייר"א: מדרגה) כדרך שעושין מדרגות לחריצין שסביבות המגדלים כשמגביהי' קרקעיתן:
יש דרך ישר לפני איש - כשרואין הרשעים שלותן נראית דרכם בעיניהם ישרה ואחריתה של אותה שלוה הזמנת דרכי מות היתה:
בית נתזה - שם האיש:
שהתלמוד מביא לידי מעשה - נמצאו שניהם בידו:
גדול תלמוד תורה שקדם לחלה ארבעים שנה - כשיצאו ממצרים נתנה להם תורה בחדש השלישי ובחלה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ דכתיב בבאכם ואמר מר (ספרי פ' שלח לך) משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה דכתיב בהו כי תבאו וכאן נאמר בבאכם משנכנסו לה ובתרומות ומעשרות לאחר כיבוש וחילוק דכתיב תבואת זרעך שיהא כל אחד מכיר חלקו והן י"ד שנים הרי נ"ד ומשם התחילו למנות שמיטין כדאמרינן בערכין (דף יב:) ועשו שמיטה לסוף שבע הרי ס"א שנים ולסוף נ' עשו יובל הרי ק"ג:

מתחילתו משמט - מתחילת השנה מיו"כ עבדים נפטרים ושדות חוזרות ועדיין לא עברו אלא מ"ט אבל שביעית אינה משמטת אלא בסופה דכתיב (דברים טו) מקץ שבע שנים לסוף שבע שנים כל שנה שביעית במנין ס"א:

תחילת דינו - ליום הדין תחילת תביעות שעליו מפני מה לא עסקת בתורה:

פוטר מים - הפורק עול תורה ראשית מדון הוא תחילת דינו ואין מים אלא תורה דכתיב (ישעיהו נ"ה:א') הוי כל צמא לכו למים:

וכשם שדין - פורענות תורה קודם לדין פורענות מעשה כך שכרו אם עסק בתורה קודם לשכר מעשה:

בעבור ישמרו חוקיו - ואמר מר לעיל (דף לז.) תשמרון זו משנה:

ינצורו - יקיימו:

ופסול לעדות - דכיון שאינו מן היישוב אין מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים וכן האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל:

דף מא.

לא עלה בידו - בשכרו אלא כחש בשרו ברגזנותו לא נשתכר כלום:

דור - נדור:

שנאמר ובמושב לציים לא ישב - וזה שאינו באחד מאלו במה יתעסק אם לא בליצנות:

מתני' האיש מקדש בו ובשלוחו - בגמ' יליף לה:

כשהיא נערה - וכ"ש כשהיא קטנה אם קבל קידושין מקודשת והאי דנקט נערה אורח ארעא אשמועינן דקטנה לכתחלה לא כדמפרש בגמ':

גמ' מצוה בו יותר מבשלוחו - דכי עסיק גופו במצות מקבל שכר טפי:

מחריך רישא - לכבוד שבת:

שיבוטא - דג:

בהא איסורא נמי איכא - אם יכול לקדש בעצמו וקידש ע"י שליח דמצוה שיראנה שמא תתגנה עליו:

וכי איתמר דרב יוסף - דאמר מצוה הוא דאיכא ולאו איסורא אסיפא איתמר:

אבל בהא - אע"פ שלא ראתהו ליכא איסורא לומר שמא תראה בו דבר מגונה:

דאמר ר"ל טב למיתב טן דו - משל הוא שהנשים אומרות על בעל כל דהו שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת אלמנה:

טן - גוף:

דו - שנים ואי קשיא ה"נ גבי דידה איכא איסורא כי יהיב קידושין לשלוחה ולא חזי לה אין הכי נמי ומיהו מתני' בדידה קאמר דהיא מיקדשא בה ובשלוחה הלכך הא דתנא בה למצוה אשמועינן אבל איסורא לגבי דידה ליכא אבל רישא דאיירי בדידיה תנא בו משום איסורא:

ושלח - בגירושין כתיב ושלחה מביתו ומדלא כתב וגירשה ללמדינו בא שהאיש עושה שליח להוליך גט לאשתו:

מלמד שהאשה עושה שליח - לקבל גיטה קרי ביה ושלחה לא מפיק ה"א:

ושלח ושלחה - שני פעמים נאמר בענין:

שכן ישנן בעל כרחה - הלכך איתנהו נמי על ידי שליחות:

תורם כדעת בעל הבית - לפי מה שהוא מכיר בעל הבית אם עינו יפה או עינו רעה עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד משש שהתרומה לא נאמר בה שיעור מפורש אלא ראשית דגנך (דברים י"ח:ד') ואפילו כל שהוא:

דף מא:

פיחת י' - שתרם אחד מארבעים:

תרומתו תרומה - דאמר ליה בהכי אמדתיך:

מנלן - דשליח תורם:

גם אתם - כן תרימו גם אתם והאי גם יתירא הוא:

במחשבה - נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה דכתיב (במדבר יח) ונחשב:

ואמרו לאחד - מבני חבורתם:

צא ובקש - פסח האבוד:

והן אוכלין עמו - שהרי עשאוהו שליח לשחוט ושלהן פסול:

מנלן - דשלוחו של אדם כמותו לשחיטת קדשים:

אצל קדשים - אפי' תרומה חול הוא אצלו:

רוב מעשיהם - כל עבודת הקרבתם ע"י כהנים שהם שלוחים:

הי תיתי - גרסי':

שכן ישנן במחשבה - קדשים נמי איתנהו במחשבה (וכן נמי פסול קדשים ופיגול ע"י מחשבה הם באים) גמר בלבו לומר שור זה עולה הרי הוא עולה כדתני' בשבועות בפ"ג (דף כו:) מוצא שפתיך אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב עולות:

ותיתי מהנך - מה קדשים שהן קדש ישנן בשליח תרומה שהיא חול לא כל שכן מה לקדשים שכן רוב מעשיהם ע"י שליח גירושין יוכיחו מה לגירושין שכן ישנן חול אצל תרומה קדשים יוכיחו וחזר הדין הצד השוה שבהן שישנן ע"י עצמו ושלוחו כמותו אף אני אביא תרומה:

ה"ג - אבל עובד כוכבים הואיל ואיתיה בתרומה דנפשיה:

לכדר' ינאי - להכי כתב גם לרבויי שליח משום דבעי לאקושי למשלחו למימר דבעובד כוכבים פסול:

לפי שאינו כו' - אלמא לא בעי קרא דמסברא אית לן למימר דמידי דלא שייך ביה לא מתעביד עליה שליח:

לאו בר היתירא הוא גרסי' - אינו בשום צד היתר אשת איש שאינו מגרש דהא אין לו קידושין:

שתרמו - את שלהן:

תרומתן תרומה - ליאסר לזרים דקסבר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע ומירוח עובד כוכבים אינו פוטר מן התרומה ובמנחות (דף סז.) יליף לה טעמא מדגנך דגנך תרי זימני למעוטי דיגון עובד כוכבים ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות:

מדמעת - אם נפלה לחולין אוסרתה:

וחייבין עליה חומש - האוכלה בשוגג:

ור' שמעון פוטר - דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב בתרומה ויליף לה מדגנך ולא דיגון עובד כוכבים במנחות (שם) ולדידיה ליכא מיעוט אחר מיעוט דמצריך להו צריכי:

אתם גם אתם למה לי - פשיטא דלא הוי עובד כוכבים שליח דהא ליתיה בתרומה דנפשיה:

איצטריך - לרבויי שליח לתרומה משום דכתיב אתם למעוטי אריסים מלתרום חלקו של בעה"ב ואפטרופוס יתומים והתורם את שאינו שלו שלא מדעתו אימא למעוטי נמי שליח להכי איצטריך גם לרבויי:

הניחא לרבי יהושע - דנפקא ליה שליחות דקדשים מושחטו אותו:

דף מב.

בפסח אחד - אע"פ שאין בו כזית לכל אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא אלא זריקת דם לחודא:

מיניה - מן המקרא עצמו דמכל מקום אחד מהן שוחטו בשליחותם:

דאית ליה שותפות - דהא של כל הקהל הוא אבל שליח בעלמא לא:

ויקחו להם איש וגו' - אחד לוקח לכל המשפחה:
איש זוכה - ולעולם משום דאית ליה שותפות בגוייהו ודקאמרת אם אינו ענין ענין הוא לו דאיצטריך לו למעוטי קטן שאין לו כח ליקח בשביל אחרים להיותו זוכה להן במקחו:
ואכתי מיבעי ליה - איש לפי אכלו תכוסו דשוחטין את הפסח על היחיד ולא אייתר לן שליחות היכא דלא שייך:
אין שוחטין את הפסח על היחיד - רבי יהודה אמרה ויליף לה מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד ביחיד:
והא הוו נמי קטנים - בנוחלי הארץ וכי הזוכים להם בתורת שלוחין באו והלא אין שליחות לקטן דגבי ושלח ושלחה איש כתיב (דברים כ"ד:א') כי יקח איש ומינה ילפינן (ב"מ דף עא:) דאין הקטן עושה שליח:
אלא - ההוא לאו לאתויי שליח אתא אלא לזכין לאדם שלא בפניו אתא דקטנים כשלא בפניו דמו וכיון דנחלת הארץ זכות היא להם היתה חלוקתם חלוקה:
אלא - ההוא לאו לאתויי שליח אתא אלא לזכין לאדם שלא בפניו אתא דקטנים כשלא בפניו דמו וכיון דנחלת הארץ זכות היא להם היתה חלוקתם חלוקה:
אלא כדרבא - כלומר לא זכות שלא בפניו גרידתא איכא למשמע מינה לגדולים אלא לאורויי נמי דלקטנים אפי' חובה הבאה מחמת זכות רשאין ב"ד לעשות להן כי הכא דלזכותם בנחלה באו ואע"פ שפעמים שחלוקה זו חובתם דאיכא דלא ניחא ליה בחלק שנפל לו אפ"ה לא הדרי בהו:
לחוב אמאי - אי פשיטא לן שיבא לחובתם מה לנו להעמיד אפוטרופוס לכך:
אלא לחוב ע"מ לזכות - אנו נעמידו לדון ולערער בשבילם לזכותם ולהנאתם ואם יתחייבו בדין מה שעשו עשו:
נשיא אחד - והכא זכות וחובה הוה כדאמרן דאיכא דניחא ליה (בהו) בהכי כו' כדאמרן:
ובוררין לו חלק יפה - לכל אחד יפה לזה ויפה לזה:
שום הדיינים - ששמו נכסי לוה למלוה שלא בפני לוה או שלא מדעתו משום דלא הוה ציית דינא:

דף מב:

הא דטעו - הא דפיחת שתות או הותיר:
ברוחות - מי שנפל לו חלק בדרום אומר נוח לי חלק בצפון שהיתה לו שם שדה סמוכה לה שנפלה לו מאמו:
הרי הן כלקוחות כו' - כך דינן של לקוחות קצוב בפרק הזהב (ב"מ דף מט:):

ה"ג והא דאמרן יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא. הא דאמר יתר על שתות בטלה חלוקה לגמרי לא אמרן אלא שלא התנו מתחילה להיות שומת הנכסים בשלשה שהן ב"ד אבל קבלו עליהם להיות חלוקתם כדין שום הדיינין אפי' יותר על שתות מכרן קיים דקי"ל כרשב"ג דאמר מכרן קיים במסכת כתובות פרק אלמנה ניזונית (כתובות ד' צט:) ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל הלכה כדברי חכמים:

והא דאמרן שתות צריך להחזיר אונאה לא אמרו אלא במטלטלי - דאונאה כתיבה בהן או קנה מיד עמיתך אל תונו דבר הנקנה מיד ליד:

בעילויא - שלא חלקום בחבל ליטול כל אחד ברעה וביפה אלא העלום בדמים ונטל זה ברעה כפי דמים וזה ביפה כפי דמים:

חוזר - שאין זה כשאר אונאות דקי"ל בהזהב (ב"מ דף מט:) פחות משתות מחיל אינש דהתם אין כל אדם יכול לצמצם הדמים אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד:

נימא שלוחו של אדם כמותו - יתחייב שולחו ולא השליח:

אין שליח - חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו אלא הרי הוא כעושה מאיליו:

שליח שלא עשה שליחותו - גבי הקדש קאי שהיו אצלו מעות הקדש וטעה כסבור שהן של חולין ומסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית שליח מעל ולא השולחו שבדבר זה אינו שלוחו:

אבל אם עשה שליחותו בעל הבית מעל - ומביא קרבן מעילה:

חטא חטא מתרומה - לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (דף יח:) כתיב הכא וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכתיב בתרומה באוכלה בשוגג ולא ישאו עליו חטא:

משוי שליח - להרמתה:

ונילף מינה - לכל דבר עבירה דיש שליח:

שליחות יד - בפקדון:

על כל דבר פשע - בתר אם לא שלח ידו כתיב:

לחייב על המחשבה - או על הדיבור שאם אמר או חשב לשלוח יד בפקדון הרי הוא ברשותו מאותה שעה ואילך להתחייב בכל אונסין שיעלו בו אפילו הוי שומר חנם שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה:

אין לי - שנתחייב באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו:

דף מג.

נילף מיניה - ממעילה:
מה מכירה - אינה מתקיימת אלא ע"י אחר הגנב מוכר והלוקח לוקח:
אף טביחה - אפילו טבחה שליח נתחייב הגנב בתשלומי ד' וה':
או מכרו - לרבות אפילו שליח:
תחת השור תחת השה - דחד מינייהו יתירה הוא ודרוש לרבות שאם מינה שליח תחתיו לטבוח חייב הגנב:
מאי איכא למימר - נילף מיניה דיש שליח לדבר עבירה:
הוא ולא שלוחו גרסינן:
ולמ"ד אין מלמדין - ולית לן למילף ממעילה וטביחה דיש שליח לדבר עבירה ומסברא אין שליח דאית לן למימר דיש לו לשמוע דברי הרב והני ההוא ההוא מאי דריש בהו:
למעוטי שנים אוחזין וכו' - שפטורין מחטאת דשחוטי חוץ:
ההוא ולא אנוס - דההוא משמע שיהא בהוייתו וביישוב דעתו:
קסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדים - ויליף ממעילה וטביחה דיש שליח לדבר עבירה והני ההוא דריש להו חד למעוטי שנים אוחזים וחד למעוטי אנוס ולית ליה דרשה דההוא ההוא:
מכלל דת"ק כו' - בתמיה:
אלומי אלמוה למילתא - דעדות כשעשה הדבר ע"י השליח:
דינא רבה ודינא זוטא איכא בינייהו - לשמאי מיחייב בדינא רבה בעונש גדול ולת"ק לא מיענש כולי האי כהורג עצמו אלא כגורם:
ואדוני יואב - זהו מרד שקראו אדון בפני המלך:
אם ת"ל - דהאי חייב דקאמר שמאי בדיני אדם קאמר ויליף ממעילה וטביחה וקסבר שני כתובים הבאים כאחד כו' אפ"ה מודה הוא באומר כו' הואיל ונהנה שליח זה:
שליח נעשה עד - בין לקידושין בין ששלח ממון לבעל חובו מצטרף שליח עם עד להיות שנים או אם שניהם שלוחים היו ביחד שניהם מעידים בדבר:
ה"נ דלא הוו קידושי - הרי ראו וכי אמרינן בסנהדרין (דף כט.) צריך שיאמר אתם עדיי ה"מ בעדי הודאה שפעמים שאדם מודה לתובעו מנה ואומר הדין עמך מפני שרוצה להשתיקו מעליו עד לאחר זמן ואע"פ שאינו חייב לו כלום לפיכך אין השומע יכול להעיד בפני הודה עד שיאמר אתם עדי אבל בעלמא לא:
אלומי אלמוה למילתא - דעדות כשעשה הדבר ע"י השליח:

הוא דאמר - רב:
שליח ועד אחד - יכולין להעיד על הדבר:
איפוך - דב"ה לב"ש:
מתני איפכא - לפלוגתא דאמוראי:
והלכתא שליח נעשה עד גרסי':
הן הן עדיו - דשליח נעשה עד:
וכן בגרושין - אם שלח גט לאשתו ע"י שנים:

דף מג:

וכן בדיני ממונות - אם שלח חוב למלוה ע"י שנים:
דלמיסרה קאתי - הלכך מה להם לאוסרה עליהם ועל כל העולם בשקר:
דאיתתא לבי תרי לא חזיא - וכיון דתרי נינהו לא משקרי:
מאי קסבר - ר"נ דאמר וכן בדיני ממונות:
אי קסבר המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים - ואין נאמן לומר פרעתי היכי מהימני לומר נתננום למלוה הרי נוגעים בעדותם הן:
דאי לא - שאם לא יאמרו מעידין אנו שקבלם המלוה אמר להן לוה פרעוני מה שמסרתי לכם דפעמים שמסרו להם בעדים:
אהדרינהו ללוה - למשלח ואין עליהם אפי' שבועה שהרי אין הודאה במקצת כאן:
יכלי למימר - נמי יהיב יהבינא למלוה ודבריהן קיימין ובתורת עדות שאינם נוגעין בעדותן:
והשתא דתקון רבנן שבועת היסת - שאפילו מי שאינו מודה במקצת הטילו עליו שבועה מהשתא אפי' סבירא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים אפ"ה נוגעין בעדותן דאי אמרי אהדרינהו ניהלך בעי אשתבועי לפיכך הן מעידין שקבל מלוה מידם כדי שיפטרו מן השבועה ונוח הוא להם להפסיד הממון למלוה מלהשבע בשקר דאע"ג דחשידי אממונא לא חשידי אשבועתא הילכך בממון לא אמרינן הן הן עדיו וכיון דעדים לא הוו הרי הדין הזה כדין הקצוב בשבועות (דף מד:) גבי חנוני על פנקסו משתבעי אינהו דיהבו להו למלוה ונפטרין מן השולח דהוא האמינן בשבועה שמסר להן מעותיו אבל מלוה אומר שאין נאמנין לו בשבועה ומשתבע דלא שקיל מידייהו ופרע לוה למלוה:
נערה המאורסה - ה"ה לקטנה והאי דפליגי בנערה להודיעך כחו דר' יהודה:
היא ואביה - או היא או אביה היא שהרי גדולה היא ויש לה יד ואמרה תורה (דברים כד) ונתן בידה ואביה שהתורה זיכתה לו לקבל קידושיה ואיתקש יציאה להוייה ודוקא

נערה אבל קטנה אביה ולא היא ודוקא מן האירוסין אבל מן הנישואין היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה:

אין שתי ידים זוכות כאחד - בגוף אחד:

וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש - אפילו על ידי אביה דהא שוטה היא וא"ר יצחק ושלחה מביתו (שם) מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת במסכת יבמות פ' חרש שנשא (יבמות דף קיג:):

כך מחלוקת בקידושין - מגירושין נשמע לקידושין דלרבנן אם קדשה עצמה מקודשת ולר' יהודה אינה מקודשת:

מ"ט דר' יוחנן אליבא דרבנן - דשני ליה בין קידושין לגירושין:

גירושין דמכנסת עצמה - בקבלת גיטה לרשות אביה אמרינן דאביה נמי ניחא ליה שתקבל היא והוי גיטא:

מאמר - קידושי יבם ביבמתו קרויה מאמר:

דף מד.

קטנה - שהיא שומרת יבם מן האירוסין דעדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא השיאה:

והנערה בין מדעת אביה וכו' - אלמא היכא דמפקעת עצמה מרשות אב קיימי נמי רבנן במילתייהו:

קידושין דמדעתה - דבעינן דעת המקנה:

אביה ולא היא - שהתורה זיכתה לו אבל גירושין שישנה בעל כרחה בין היא בין אביה דמה לנו לדעתו כי מקבל ליה איהו נמי על כרחיה הוא:

ורבי היא - דאמר מאמר תופס ביבמה בעל כרחה אם זרק לה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי:

רבי אמר קנה - כשאר מאמר להיות צריכה גט למאמר זה אם בא לחלוץ לה:

ביאה - דיבמה קניא לה בעל כרחה דנפקא לן מויבמה בפ"ק דיבמות (דף ח:):

וה"נ מסתברא - דהא דקתני גבי מאמר בין היא בין אביה במאמר על כרחה קאי אבל בשאר קידושין אביה ולא היא כר' יוחנן:

מדקתני סיפא - בההיא והנערה בין מדעת אביה בין מדעת עצמה מה שאין כן בקידושין:

ההיא ר' יהודה היא - וא"ת במאמר מ"ט מודה ומ"ש מאמר מגירושין הרי שניהם על כרחה לקמיה פריך לה ומשני שכן זקוקה ועומדת:

מה שאין כן בגירושין מיבעי ליה - ואפילו בגירושין דאיתנהו בעל כרחה פליג ר' יהודה נמי ואמר אין שתי ידים זוכות כאחת:

מ"ש מאמר - כיון דבגירושין פליג דאיתנייהו בעל כרחה ומ"ש מאמר דמודה בה:
הואיל וזקוקה ועומדת - לפיכך תופס בה בכל דהו:
השתא דאתית להכי - דתלית טעמא משום דזקוקה ועומדת לרבי יוחנן נמי לטעמיה קמא דיהיב רבי יוחנן למלתייהו דרבנן דגירושין מכנסת עצמה לרשות אביה וקידושין מפקעת עצמה ואותיבנא ממאמר דמפקעת עצמה לא תיקשי דאיכא לשנויי נמי שאני מאמר הואיל וזקוקה ועומדת:
בה ובשלוחה לא - אלמא נערה שיש לה אב לא מקדשה עצמה וקס"ד דברי הכל היא:
התקדשי לי כו' - אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אין מצטרפין לש"פ דכיון דאמר בכל חדא התקדשי כל חדא הוו קידושין באפי נפשייהו:
מאן תנא - דבעינן התקדשי התקדשי ואי לא אמר התקדשי לכל חדא אלא התקדשי לי בזו ובזו הוו מצטרפי לפרוטה:
ר"ש היא דאמר - גבי חמשה תובעין אותו תן לנו פקדון שיש בידך ואמר שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך אינו חייב אלא אחת עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד:
ובפרטי סבר לה כר"ש - דלא חשיב פרטא עד שיאמר לכל אחד ואחד שבועה:
כלל אינו חייב אלא אחת - ובשבועות מפרש איזהו כללו של ר"מ ופרטו:
שבועה - שאין לך בידי ולא לך ולא לך:
חייב - אשם גזילות:
לא לך לא לך - דוקא בלא וי"ו אבל ולא לך ולא לך כללא הוי:
לא לך ולא לך שבועה - דבעינן שבועה באחרונה אבל אם הזכיר שבועה תחלה לא שדינן אכולהו וכללא הוי:
אלא - מתני' דהתקדשי התקדשי ר"ש היא:
ובשליחות סבר לה כרבי יהודה - דאביה ולא היא:
אנא נמי לא הואי בי מדרשא אבל רבי אבין הוה בבי מדרשא - והוא אמר לי לאחר שיצא שחברו כל חבורות של בית המדרש ונמנו וגמרו כרבי יוחנן דבקידושין אביה ולא היא:
כי כרוכיא - תרגום של עגור גרוא"ה בלע"ז:
ויצאה והיתה - כך היה צועק הא כתיב ויצאה והיתה הויה כיציאה מה גירושין בין היא בין אביה אף קידושין בין היא בין אביה:
אמר ליה ואבין בר סמכא הוא - בלשון שאילה קאמר ליה ובקי אתה ברבי אבין זה שיש לסמוך על דבריו שמדקדק בשמועתו שאינו משכח:

כמין ימא לטגני - לא היתה לו שהות שכחה בנתים שכשיצא מבית המדרש אמרה לי מיד כשולה דג מן הים והמחבת נתונה על האור לתתו בתוכו בשמן לטגנו טגני פריזר"א בלע"ז:

אנא לא ר' אבין ברבי חייא - בשמועה זו של ר' אבין לא שמעתי איזה אבין הוא:

דף מד:

נערה - לרבנן דאמרי מקבלת את גיטה מהו שתעשה אחר שליח לקבל את גיטה בחיי אביה:

כיד אביה כו' - הא דאמרי רבנן דהיא עצמה מקבלת מאי סבירא להו ליד אביה מדמו לה או לחצר אביה מדמו לה:

ומי מספקא ליה לרבא - שיהא על אדם בן דעת תורת חצר כשהוא ניעור:

ישן והיא משמרתו הרי זה גט - דהויא לה חצר המשתמרת לדעתה על ידה:

ניעור אינו גט - דהויא חצר המשתמרת לדעת העבד עצמו ואינו דומה לחצר גמורה דכי אתרבאי חצירה משום דסתם חצר משתמרת על פי הבעלים שגדרה סביב ופותח ונועל:

כיד אביה כו' - הא דאמרי רבנן דהיא עצמה מקבלת מאי סבירא להו ליד אביה מדמו לה או לחצר אביה מדמו לה:

אינו גט עד שיגיע גט לידה - דאין שליחות לקטן הילכך המביאו לה יהא שלוחו של בעל להולכה ויתננו לה:

אם אמר לו אביה - של קטנה:

אם רצה הבעל לחזור בו - משנמסרו לו:

לא יחזור - דשליח לקבלה הויא הוא ומשבא גט לידו נתגרשה ואפילו נשרף הגט מיד:

במה דברים אמורים - דקטנה לא שייך בה שליחות כשאין לה אב אבל יש לה אב ואמר ליה אביה כו' כלומר אבל יש לה אב שייך בה שליחות ע"פ אביה אפי' נערה שאם אמר לו אביה בין של קטנה בין של נערה התקבל לבתי כו' ומהשתא לא תקשי דיוקא דרישא דהא בשאין לה אב קאי:

קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה - לא אמר לה אביה לקבלם ולא ידע ובקטנה הכל מודים שאין קידושיה קידושין שלא לדעתו:

צריכה גט וצריכה מיאון - כדאמר טעמא לקמיה:

אמר קרנא דברים בגו - כך אמר קרנא יש דברים בתוך דבר זה כלומר יש תשובה ותימה בדברי שמואל:

אמרו ליה - בני בית המדרש לקרנא:

הא מר עוקבא ובית דינו בכפרי - שם מקום סמוך לנו אם נהרדעא ששמואל שם רחוק ממנו בא ונשאל למר עוקבא והוא היה אב ב"ד בימי שמואל כדאמר במו"ק (דף טז:):
אפכוה ושדרוה לקמיה דרב - בשם קרנא צריכה גט ומיאון ובשם שמואל דברים בגו ושדרוה לקמיה דרב לידע אם יודה לדברי שמואל שהיה חלוק על הדבר ומשום דרב אוהבו של שמואל היה אפכוה אולי יודה לדברי קרנא שאמרו בשם שמואל:
אבא בר אבא - אבוה דשמואל הוה:
וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב בקידושיה ויאמרו כו' - הרואה שהצרכנוה גט סבור שנתרצה האב בקידושיה והוה ליה גרושתו מעליא ושוב אין קידושין תופסין לו באחותה שאחות גרושתו בכרת דכתיב (ויקרא יח) בחייה כל שבחייה ואי קדיש אחותה אתי לאפוקה בלא גט:
והוא ששידכו - הא דאמר צריכה גט כששידך בה לאביה קודם קידושין דאיכא לספוקי שמא נתרצה כששמע והוו להו קידושין למפרע:
אפי' מיאון אינה צריכה - שאין מעשה קטנה כלום בחיי אביה: ומתמה גמרא אפילו שידכו אמר עולא דאף מיאון אינה צריכה:
ומשני דמתני הא לא מתני הא - מאן דמתני פלוגתא דעולא אדשמואל לא מתני אדשמואל האי פירושא דפריש בה ר"נ והוא ששידכו:
איכא דאמרי אמר עולא - מילתא באפיה נפשיה הוא מתני לה ולא אדרב ושמואל וסתמא קאמר ליה ולא שנא שידכו ולא שנא לא שידכו:
וכולן - ט"ו עריות ששנינו ביבמות שפוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום ויליף לה מקרא שהערוה הנופלת ליבום לפני קרוב שהיא עליו בכרת פטורה ופוטרת צרתה וכולן העריות אם מתו קודם שמת הבעל או מיאנו בבעל או נתגרשו (קודם מיאון) דכשמתה ונפלה הצרה לפני היבם לא צרת ערוה היתה ולא פטרה ערוה צרותיה ומותרות ליבם וקתני בתו באותן ט"ו וקאמר דאם מיאנה בחיי אחי אביה שהוא בעלה ומת לאחר מיאון צרתה מתייבמת לאביה אלמא יש לנו בתו ממאנת בחיי אביה והיכי דמי:
אי דקדשה אביה לאחיו במיאון סגי לה - בתמיה והלא זיכתה תורה לאב בקידושי בתו:
דקדשה איהי נפשה - שלא לדעת אביה:
מעשה יתומה בחיי האב - כגון שהשיאה אביה לאחר ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה שהרי היא בחיי אביה כיתומה דכיון שהשיאה אין לאביה רשות בה ואחרי כן קדשה היא את עצמה לאחי אביה דהני קידושין בעו מיאון שלא היה לה להמתין את דעת אביה

ובמיאון סגי להו דאין מעשה קטנה כלום אלא מדרבנן דתקון נישואין לקטנה שאין לה אב שלא ינהגו בה מנהג הפקר:

אין מוכרה - לבתו לקרובים שאין להם קידושין בה דבעינן ראויה לייעוד:

מוכרה לקרובים - כדילפינן בפ"ק (לעיל דף יט:) בתו לאמה פעמים שאינה נמכרת אלא לאמהות:

דף מה.

ושוין שמוכרה אלמנה כו' - הואיל ויש לו בה קידושין אע"פ שהן בעבירה דקידושין תופסין בחייבי לאוין:

אילימא דקדשה אביה - לאותו שנתאלמנה הימנו לפני מכירה זו:

בקידושי יעוד - שנתאלמנה מקידושי יעוד וא"ת הלא ע"י אביה באו לה והוה ליה מוכר לאישות ושוב אינו מוכרה לשפחות הא מתני' אליבא דרבי יוסי דאמר מעות הראשונות שמקבל על המכירה לאו לקידושין ניתנו אלא לשפחות ויעוד שתופס בה מחמת שפוחת פרוטות פעולה שיש לו עליה הוא בא ולא ע"י אביה באו לה דלהוי הך מכירה בתרייתא שפחות בתר אישות:

איתמר מת - זה שקדשה שלא לדעת אביה:

ממאנת למאמרו - צריכה מיאון עם גט המוטל עליה אם עשה בה מאמר אותו הגט מצריכה להיות עמו מיאון:

ואינה ממאנת לזיקתו - אבל אם לא עשה בה מאמר דאין עליה גט אלא חליצה לזיקתו אותה חליצה אינה זוקקתה להיות ממאנת עם החליצה והשתא מפרש למילתא ואזיל:

כיצד עשה בה מאמר - דקי"ל ביבמות (דף נ.) דהעושה מאמר ביבמתו ובא לפוטרה בלא כניסה צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו וזו שקדשה שלא לדעת אביה אף צריכה מיאון עמהם שמא לא נתרצה האב לא בשל ראשון ולא בשל שני ולא היתה צריכה לא גט ולא חליצה והרואה שהצרכנוה גט אומר שהקידושין קידושין גמורים הן ואין קידושין תופסין לו באחותה וקשיא לי למה לי שמא לא נתרצה האב בקידושי ראשון אפילו נתרצה בשל ראשון ובשל שני לא נתרצה אין זה גט וכיון דאין כאן גט תפסי קידושין באחותה דקידושין תופסין באחות חלוצה כדלקמיה והרואה שהצריכוה גט אומר דגט גמור הוא וקידושין אין תופסין באחותה וצריכה מיאון ואומר אני שמא לא נתרצה בקידושי ראשון כדי נסבה:

הכל יודעים - שאפילו אם חליצה זו חליצה גמורה קידושין תופסין באחותה שאחות חלוצה אינה אסורה אלא מדברי סופרים:

כאן שנה רבי - ביבמות שנינו החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתיבמת המגרש אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת הרי זו פטורה דהויא לה אחות גרושתו שהיא ערוה לו בחייה ועל משנה זו אמר ריש לקיש כאן שנה לנו רבי ממשנה זו אנו למדים דאחות גרושה הויא ערוה מן התורה אבל אחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים:

תותי ציפי - תחת אילני צפצפה שהוא מין ערבה. לשון אחר מחצלות נתונות ע"ג זיזין הבולטין ברה"ר לשבת תחתיהן מפני החמה:

ברתך לברי - בתך לבני:

אפילו למ"ד - דבת שנתקדשה שלא לדעת אביה שמא נתרצה האב אמרינן:

דף מה:

שמא נתרצה הבן - בקידושין שקידש לו האב שלא מדעתו לא אמרינן דאב בקידושי בתו בכל דהו ניחא ליה דטב למיתב טן דו אבל גברא דייק ונסיב ובן אינו ברשות אביו לקדש לו אשה שלא בשליחותו:

ודילמא ארצויי ארצי - בן קמיה אביו וגילה לו דעתו שהוא חפץ בה והאב נעשה לו שליח מאליו וזכין לאדם שלא בפניו:

מר - רבינא:

בפירוש - שמעתי ממנו דלא סבר ליה לדרב ושמואל (דאין) חוששין שמא נתרצה האב וכ"ש לשמא עשאו הבן שליח אא"כ שמענו ודקאמר אפילו למ"ד כו' לרווחא דמילתא כי היכי דלקבליה מיניה קאמר הכי:

בכישא - אגודה וקטנה שלא לדעת אביה הוא:

אידי ואידי - בחדא מינייהו הוי בזיון:

הוא אמר לקריבי - מעשה היה שהאיש אמר לתת בתו קטנה לקרובו ואשתו אמרה שיתננה לקרובה:

כפתיה - הכריחתו והודה לה לתתה לקרובה ועשו סעודה לחיבת חיתון וזימנו את קרוביהן:

באיגרא - בעליה:

וקדשה - בסתר ועדיין לא קבל האב קידושין מקרוב של אשתו:

לא יעשו עולה - ולא חיישינן בהא שמא נתרצה האב דלא הדר ביה מדבוריה:

רבא אמר - טעמא אחרינא דודאי לא נתרצה דכיון דטרח האי אבי הבת לעשות סעודה אינו מפסידה:

דלא טרח - לעשות סעודה לאביי מכיון דאודי לה תו לא הדר ולא חיישינן לשמא נתרצה:

אוכלת בתרומה - אם כהן הוא זה ואע"פ שלא היתה חופה זו לדעת האב ואמרו רבנן (כתובות דף נז:) אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה זו הואיל וקידושיה לדעתו היו חופה נמי ניחא ליה עד שנשמע שיבא וימחה:

ומודה רב - אע"ג דגבי תרומה מחזקינן ליה בחזקה שנתרצה בחופה התם הוא דאי נימא לא נתרצה אכלה מדאורייתא דארוסה אוכלת בתרומה דבר תורה אבל לענין ירושה דבעינן שארו מודה דאינו אלא כארוס ואם מתה אינו יורשה דכיון דמספקא לן אם מתרצה בחופה או לאו אוקימנא ממונא בחזקת מריה:

ונשאת שלא לדעת - לא הודיעתו:

ומה התם דקידושיה דאורייתא - שנתקדשה לדעת:

דף מו.

נראין דברי תלמיד - עולא קמסיים למילתיה ואזיל וקאמר נראין דברי ר' ירמיה שהוא תלמידו של רב הונא:

הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב - בחייו קידשה והשיאה עצמה שלא לדעתו כאילו היא יתומה והוא ראה ושתק או הפקיר זכות שיש לו בה או שתיקתו הודאה דבשלמא נתקדשה לדעתו וניסת שלא לדעתו איכא למימר בחדא שתיקה מרתח רתח אבל כולי האי לא שתיק:

יכולין לעכב - הואיל ובשעת קבלה לא נתרצה האב אם באתה לחזור קודם שיתרצה האב חוזרת ולא מהניא תו ריצוי האב:

אין לי - דיכול למאן אלא אביה:

היא כו' - וקס"ד בפיתה לשם קידושין אשמועינן קרא ולמימר דמצי הדרה בה:

לא תיזלו בתר איפכא - דבר שאינו:

יכול לשנויי לכו - קרא בפיתוי שלא לשם קידושין משתעי:

קרא בעי - למימר דאביה יכול לעכב וכן היא ומהיכא תיתי לן לאוסרה בההיא בעילה למימר קידושין הן:

אמר ר"נ לומר שמשלם קנס כמפותה - קרא לאו לאשמועינן היתרא איצטריך אלא לאשמועינן דכי מעכבא איהי נמי משלם קנס כדין מפותה שתלה הכתוב קנסא במיאון האב הכי נמי תלי במיאון דידה:

אי הכי - סייעתא היא:
היינו - ודאי דתנינא מהר ימהרנה לו כו':
אמר ליה - מהא לא תסייען דאיכא למימר דמצריך לה בקידושי אחריני לדעת אביה:
מתני' ואם לאו אינה מקודשת - דכיון דאמר התקדשי התקדשי כל חדא וחדא הוו קידושין באנפי נפשייהו:
מתני' ואם לאו אינה מקודשת - דכיון דאמר התקדשי התקדשי כל חדא וחדא הוו קידושין באנפי נפשייהו:
היתה אוכלת ראשונה ראשונה - בגמרא מפרש לה אהייא קאי וטעמא מאי:
גמ' מאן תנא התקדשי התקדשי - הוא דהוי פרטא אבל בזו ובזו לאו פרטא הוא:
אמר רבה ר"ש היא - בשבועות (דף לו:) גבי חמשה תובעין אותו:
אהייא - קאי היתה אוכלת:
אילימא אריבשא - כי אמר התקדשי התקדשי:
אלא אסיפא - דחשיבא ליה כללא קאמר דאם היתה אוכלת ראשונה ראשונה כו' וכי איכא בחדא שוה פרוטה מיהא מיקדשא:
ואפילו בקמייתא - ואפילו הראשונה או השניה שוה פרוטה אע"פ שאין באחרונה שוה פרוטה מקודשת:
והא מלוה היא - כיון דקידושין לא נגמרו עד שתקבלם כולם והיא כבר אכלה את הראשונה קודם שתקנה אותה בקידושיה הויא זו הראשונה מלוה גבה:
הרי שלחן כו' - כלומר הרי לנו משנה שנויה ואין אנו יודעים לפרשה:
ומיקרבא הנייתה - מוכנת היתה הנייתה וגלתה את לבה שהיתה חפיצה בהן:
ש"מ מדר' אמי - דשני הא מילתא תלתא:
ושמע מינה פרוטה ומלוה דעתה אפרוטה - מדשנייה למתני' הכי דכי יש באחרונה ש"פ מקודשת ואע"ג דקמייתא מלוה הויא בהדה ובכולהו קדשה דהא כללא חשיב ליה גבי מנחת וקאמר דאם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת אלמא קידושי אכולהו קיימי אפ"ה גבי אוכלת דהוו להו מלוה ופרוטה מקודשת באחרונה:
ש"מ המקדש במלוה אינה מקודשת - מדקביל הך אתקפתא דפרכינן לעיל והא מלוה היא ואיזדקיק לשנויי עלה מאי באחת באחרונה קאמר אלמא ס"ל שאינה מקודשת:
ושמע מינה פרוטה ומלוה דעתה אפרוטה - מדשנייה למתני' הכי דכי יש באחרונה ש"פ מקודשת ואע"ג דקמייתא מלוה הויא בהדה ובכולהו קדשה דהא כללא חשיב ליה גבי מנחת וקאמר דאם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת אלמא קידושי אכולהו קיימי אפ"ה גבי אוכלת דהוו להו מלוה ופרוטה מקודשת באחרונה:

דף מו:

ושמע מינה מעות בעלמא חוזרין - כל קידושין שאינן קידושין לא אמרי' מעות מתנה אלא פקדון וחוזרין והיינו דקרי לה להך אוכלת ראשונה מלוה דכיון דאכלתו וליתנהו בשעת גמר קידושין לא מקדשת בהן והוה להו כפקדון שאכלתו ואיתעביד מלוה באכילתה דאי אמרת מעות בעלמא מתנה ואי לא גמיר קידושין לא בעיא לאהדורינהו השתא דגמיר לאו מקדש במלוה הוא ומתנה נמי לא הוי דהא ע"מ קידושין נתנו וגמר דבריו:

אינה חלה - דכתיב ראשית עריסותיכם:

וגזל הוא ביד כהן - אם אינו מחזירה לבעלים:

דזמנין דאית לכהן פחות - מכשיעור והאי קמח שנתן לו ישראל לשם חלה וקסבור ששם חלה עליו ואינו חייב בחלה להצטרף ולהשלים את השיעור:

שאני התם - להכי אצרכוה רבנן לאהדורי דנפק מינה חורבה:

חמשת רבעים קמח - חמשה לוגין צפורים חייבין בחלה שהן ו' ירושלמיות שהן שבע מדבריות וביצה וחומש ביצה דהיינו עריסותיכם כדי עיסת מדבר עומר לגולגולת והעומר עשירית האיפה והאיפה שלשה סאין והסאה ששה קבין והקב ארבע לוגין נמצא איפה ע"ב לוגין עשירית של ע' לוגין שבעה לוגין פשו להו שתי לוגין שהן שנים עשר ביצים עשירית שלהן ביצה וחומש ביצה הרי עומר שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה הוסיפו בירושלים על המדות שתות והגדילו קבין ולוגין שתות מלבר דהוה חומשא מלגאו נתנו שש הראשונות בחמש פשו להו לוג מדברי וביצה וחומש והן לוג ירושלמי כיצד לוג מדברי ששה ביצים תנהו בחמש ביצים גדולים הרי לוג ירושלמי חסר ביצה גדולה עשה מביצה וחומש ביצה מדברית שבידך ביצה ירושלמית שחומש ביצה הוא שתות מלבר להוסיף על ביצה מדברית להשלים ביצה ירושלמית הרי שש לוגין ירושלמיות והם חמש ציפוריים שהציפוריים עודפות על ירושלמיות שתות:

דזמנין דאית לכהן פחות - מכשיעור והאי קמח שנתן לו ישראל לשם חלה וקסבור ששם חלה עליו ואינו חייב בחלה להצטרף ולהשלים את השיעור:

ואליש להו בהדי הדדי - ולש אותם ביחד:

ותהוי תרומה ולא תאכל עד שיפרוש עליה חלה ממקום אחר - למה הזקיקוהו להחזירו מחמת חורבה זו יאמרו המפריש חלתו קמח הרי היא חלה דגמר ונתן לשם מתנה ולא תאכל לכהן עד שיפריש הכהן עליה חלה:

עד שיפריש עליה תרומה ממקום אחר - והאי ממקום אחר לאו דוקא דה"ה אם מפריש עליה מיניה וביה:

מי לא תנן - דכוותה לא הצריכוהו להחזירה:

הנקוב על שאינו נקוב - דהוה ליה מן החיוב על הפטור:

תרומה היא - שאין הכהן חייב להחזירה:

ולא תאכל - לכהן דהא טבל גמור הוא שלא חל שם תרומה עליה שהרי בשביל דבר פטור הפרישה וטבל אסור אף לכהן:

עד שיפריש עליה תרומה ממקום אחר - והאי ממקום אחר לאו דוקא דה"ה אם מפריש עליה מיניה וביה:

בשני מאני ציית - נקוב ושאינו נקוב שני כלים הם וכי אמרת לכהן חזור והפרש עליה שטבל הוא שלא חל שם תרומה עליה ציית לך:

בחד מנא - כגון חלת קמח שניטלה על קמח הנותר שם כי אמרת ליה לכהן אינה חלה חזור והפרש עליה לא ציית לך לפיכך הצריכוהו להחזירה:

כהן מיצת ציית - דכהנים זריזים וכשרים הם דאין נותנין תרומה אלא לכהן חבר ולמה הצריכוהו להחזירה משום בעל הבית דאי מעכב לה כהן סבור נתקנה עיסתו:

וניהוי תרומה ויחזור ויתרום - ולמה הזקיקוהו להחזיר מיראה זו יאמרו המפריש חלתו קמח הרי זו תרומה וגמר ונתן לשם מתנה ויחזור ויתרום:

מי לא תנן - כה"ג ולא אצריכיתיה לאהדורי:

ויחזור ויתרום - מן הנקוב שלא נפטר בראשונה ולא אמרי' נהדריה כהן שמא יאמר בעל הבית נתקנו פירותיו:

ויחזור ויתרום - מן הנקוב שלא נפטר בראשונה ולא אמרי' נהדריה כהן שמא יאמר בעל הבית נתקנו פירותיו:

בשני מאני ציית - נקוב ושאינו נקוב שני כלים הם וכי אמרת לכהן חזור והפרש עליה שטבל הוא שלא חל שם תרומה עליה ציית לך:

בחד מנא - כגון חלת קמח שניטלה על קמח הנותר שם כי אמרת ליה לכהן אינה חלה חזור והפרש עליה לא ציית לך לפיכך הצריכוהו להחזירה:

אבטיח - בזיקל"ש (בודיק"א: אבטיח) :

שאני התם דמדאורייתא תרומה מעליא היא - הילכך לא מצי למימר ליהדרה להיות טבל דיערביניה עם פירותיו וגזירה דחורבה נמי ליכא דא"נ לא ציית לך ואכל להו לשארא ליכא איסורא דאורייתא דהא איפטרו:

בהרימכם את חלבו - לא תשאו חטא הא אם תרימו את הרעה שבו תשאו חטא אם אינו קדוש נשיאות חטא למה:

דף מז.

לא שנו - היכא דאוכלת ראשונה ראשונה דאין מצטרפת לפרוטה:
אלא דאמר לה בזו ובזו ובזו - דלא גמרי קידושין ולא נקנה לה עד נתינה אחרונה שהיא גמר דבורו וכבר היו הראשונות מלוה:
אבל באלו - מקבלת הראשונה לא באתה לידה בתורת מלוה דמשנגמר הדיבור הקנה לה בתורת קידושין וכי אכלה מדידה קא אכלה ואפילו אכלה ראשונה ראשונה מקודשת אם יש בכולן שוה פרוטה:
הניחא כו' - לאו לרבא פרכינן אלא לעיל קאי דמתרצינן היתה אוכלת דמתני' לרב ושמואל אריש ולרבי אמי אסיפא הניחא לר' אמי דאוקמה להיתה אוכלת דמתניתין אסיפא דהוי כללא ומאי באחת באחרונה הכא נמי היתה אוכלת דברייתא קאי נמי אכללא כדתני בה בזו ובזו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת ותנא פלוגתא גבי נטלתו ואכלתו למימר עד שיהא באחת מהן מצינו נמי לתרוצי עד שיהא באחרונה אלא לרב ושמואל דאמרי באחת אפילו אחדא מקמייתא נמי אמר ואפרטא דהתקדשי התקדשי קאי ואוכלת איצטריכא ליה האי באחת דברייתא היכי מיתרצי הא בהך ברייתא לא תנא שום פרטא דהא בזו ובזו כללא חשיב לה וכ"ש היכא דקתני ועוד בזו ועוד בזו ועוד בזו וקתני גבי אוכלת עד שיהא באחת מהן ואי אקמייתא דאכלתנהו מיד נמי קאמר דאי איכא בחדא שוה פרוטה מקודשת קשיא הא הוה ליה מלוה: ה"ג הא מני רבי היא דאמר ל"ש כזית כזית ול"ש כזית וכזית פרטא הוי. והך סיפא דקתני בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו תנא אחרינא הוא ולאו הייני תנא דרישא ומציעתא וס"ל כרבי ותנא אוכלת והוא הדין למנחת ואוכלת איצטריכא ליה לאשמועינן דאע"ג דמקרבה הנייתה לא מקדשה בפחות מש"פ ולהכי תנא בזו בזו תרי זימני גבי נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו ותנא אם יש באחת מכולן שוה פרוטה מקודשת משום דס"ל התקדשי אכל חדא קאי התקדשי בזו התקדשי בזו ועוד בזו התקדשי והך דרבי בזבחים בפ"ב במחשב בשחיטת הזבח בין ששחט ע"מ לאכול כזית למחר כזית בחוץ בין שאמר כזית למחר וכזית בחוץ הוו להו שתי מחשבות ולרבי יהודה דאזיל בתר לשון ראשון הוי פיגול וחייבין עליו כרת:
באלון ברמון באגוז - אלון אגלנ"ט בלע"ז והוא מאכל חזיר יער ובלשון אשכנז אייכל"ן וגם בני אדם אוכלין וצולין אותם באש כמו ערמונים:

אינה מקודשת - אפילו ישנה בעין:
ה"ג בזו ובזו אם יש בכולן כו' בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו וכו'. והאי דפלגינהו לתרי בבי דרישא ומציעתא ותנא בתרוייהו אם יש בכולן משום דבעי איפלוגי במציעתא בין אוכלת למנחת כדמפרש ואזיל:
הניחא כו' - לאו לרבא פרכינן אלא לעיל קאי דמתרצינן היתה אוכלת דמתני' לרב ושמואל אריש ולרבי אמי אסיפא הניחא לר' אמי דאוקמה להיתה אוכלת דמתניתין אסיפא דהוי כללא ומאי באחת באחרונה הכא נמי היתה אוכלת דברייתא קאי נמי אכללא כדתני בה בזו ובזו אם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת ותנא פלוגתא גבי נטלתו ואכלתו למימר עד שיהא באחת מהן מצינו נמי לתרוצי עד שיהא באחרונה אלא לרב ושמואל דאמרי באחת אפילו אחדא מקמייתא נמי אמר ואפרטא דהתקדשי התקדשי קאי ואוכלת איצטריכא ליה האי באחת דברייתא היכי מיתרצי הא בהך ברייתא לא תנא שום פרטא דהא בזו ובזו וכזו כללא חשיב לה וכ"ש היכא דקתני ועוד בזו ועוד בזו וקתני גבי אוכלת עד שיהא באחת מהן ואי אקמייתא דאכלתנהו מיד נמי קאמר דאי איכא בחדא שוה פרוטה מקודשת קשיא הא הוה ליה מלוה:
ה"ג הא מני רבי היא דאמר ל"ש כזית כזית ול"ש כזית וכזית פרטא הוי. והך סיפא דקתני בזו נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו תנא אחרינא הוא ולאו היינו תנא דרישא ומציעתא וס"ל כרבי ותנא אוכלת והוא הדין למנחת ואוכלת איצטריכא ליה לאשמועינן דאע"ג דמקרבה הנייתה לא מקדשה בפחות מש"פ ולהכי תנא בזו בזו תרי זימני גבי נטלתו ואכלתו ועוד בזו ועוד בזו ותנא אם יש באחת מכולן שוה פרוטה מקודשת משום דס"ל התקדשי אכל חדא קאי התקדשי בזו התקדשי בזו ועוד בזו התקדשי והך דרבי בזבחים בפ"ב במחשב בשחיטת הזבח בין ששחט ע"מ לאכול כזית למחר כזית בחוץ בין שאמר כזית למחר וכזית בחוץ הוו להו שתי מחשבות ולרבי יהודה דאזיל בתר לשון ראשון הוי פיגול וחייבין עליו כרת:
אינה מקודשת - אפילו ישנה בעין:
להוצאה ניתנה - הלוה רשאי להוציאה בהוצאה ואינו חייב להעמידה בעיסקא שתהא מצויה בכל עת שיתבענו וכיון דלהוצאה ניתנה הויא לה כי דידה ולא יהיב לה מידי:
ושוין במכר - אם מכר לו קרקע שנקנה בכסף אם אמר ליה מלוה שיש לי עליך יהא לך בשביל המכר ונתרצה לו קנה הלוקח אם ישנה בעין:
במילי אוחרי - בדבר אחר דהך מלוה לא במלוה שיש לו עליה קאמר אלא שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר ואמר לה הרי הוא עלי מלוה:

כסיפא לה מילתא למיתבעיה - ולא סמכה דעתה הילכך אינה מקודשת:
כסיפא לה מילתא - דדבר מועט הוא דינר ממנה:
דר"א - שלא קבלה מכל המנה אלא דינר לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה את המנה:
אפילו לא נשתייר כו' - מקודשת בההיא הנאה דמחיל לה גבה:

דף מז:

הרי היא כפקדון - דאם נשתייר אין לא נשתייר לא:
אבל דכ"ע המקדש במלוה - שישנה בעין מקודשת:
ותסברא מתרצתא היא - דקתני במלוה אע"פ שלא נשתייר מקודשת:
אי דקביל עליה אחריות - שאם יגנב תשלמנו לו:
היינו מלוה - כיון שנגנב ונתחייבה בו נמצא מלוה אצלה וכיון דתנא במלוה אע"פ שלא נשתייר מקודשת פקדון נמי שלא נשתייר תתקדש ביה:
אלא דלא קביל עליה אחריות - וכי איגנוב לא אחייבא ביה אבל קבלה עליה אחריות מקודשת:
אדתני - במלוה נפלוג בפקדון גופיה דיש פקדון שאפי' לא נשתייר כלום מקודשת:
אלא - על כרחך בדקבלה עליה אחריות קתני דאם לא נשתייר אינה מקודשת דמלוה היא והמקדש במלוה אינה מקודשת וכי נשתייר מקודשת בההיא שיור וגבי מלוה תריץ הכי אע"פ שנשתייר אינה מקודשת משום דלהוצאה ניתנה:
במאי קמיפלגי - אי בלהוצאה ניתנה פליגי סוף סוף כתנאי אמרה רב לשמעתיה:
אשכחתינהו לרבנן בבי רב - מצאתי התלמידים בבית המדרש דכל היכא דמיירי בבי רב לאו רב ממש הוא אלא בבית המדרש הוא:
וקאמרי - לעולם להוצאה ניתנה דברי הכל ואם שלח בה יד להוציא ממנה שוה פרוטה הרי החזיק בהם ואין הבעלים יכולין לחזור והויא ליה מלוה ואינה מקודשת ואפילו רובה בעין והכא בשלא הוציא ממנה כלום ולהכי אמר ר"ש בן אלעזר מקודשת דקסבר מלוה שהיא כולה בעין ברשות בעלים היא לחזרה אם בא מלוה לחזור בו ולתובעה חוזר הילכך השתא הוא דיהבה ניהליה והוא הדין לאונסין קיימא נמי ברשותיה דאי מתאנסי פטור הלוה:
השואל קורדום - לעשרה ימים:
ביקע בו - הויא חזקה להשתמש בו ימי שאילתו ואין המשאיל יכול לחזור בו:
לימא כתנאי אמרה - דלר' מאיר אם ביקע בו קנאו לא ביקע בו לא קנאו ולת"ק אפילו לא ביקע בו נמי דמלוה אינו ברשות בעלים לחזרה:

דלא הדרה בעינא - הילכך כיון דרשאי הלוה ליקח בהן סחורה מיד הויא ליה ברשותיה ואין המלוה יכול לחזור שהרי לא לכך הלוהו לקבל מעות הללו עצמן אלא מעות אחרים:
נימא כתנאי - הא דרב דאמר המקדש במלוה אינה מקודשת:
והירשה עליהן - כתב לה הרשאה עליהן:
נקנות במסירה - אינו צריך לכתוב שטר מכירה על השטר שהוא מוכר לו אלא משמסר לו שטר שיש לו על אחרים לזכות בו נתחייב הלוה לפורעם לזה:
בין שכתב - לו שטר מכירה עליו ולא מסר לו שטר החוב ובין שמסר לו שטר החוב ולא כתב לו שטר מכירה עליו לא קנה וה"נ שמסר לה שטר החוב אע"פ שלא כתב לה שטר מכירה עליו מ"ד מקודשת אית ליה דרבי ומר לית ליה דרבי:
ואיבעית אימא דכ"ע לית להו דרבי - והכא בשמסר וכתב מיירי אלא שכתב לה קני לך האי שטר ולא כתב לה קני לך כל שעבודא דאית ביה מאן דאמר אינה מקודשת כרב פפא:
ואיבעית אימא דכ"ע לית להו דרבי - והכא בשמסר וכתב מיירי אלא שכתב לה קני לך האי שטר ולא כתב לה קני לך כל שעבודא דאית ביה מאן דאמר אינה מקודשת כרב פפא:
דכולי עלמא אית להו דרב פפא - וכי אמר ר"מ מקודשת בשכתב לה כו' והכא בדשמואל קא מיפלגי:

דף מח.

ואפילו יורש - של מלוה:
מוחל - שהלוה לא נתחייב ללוקח כלום אלא מחמת המוכר והרי מחלו אצלו ר"מ לית ליה דשמואל הלכך סמכה דעתה ולא חיישינן דלמא אזיל ומחיל ליה ורבנן אית להו דשמואל הלכך לא סמכה דעתה דסברה אזיל ומחיל ליה:
אית להו דשמואל - דאי בעי אזיל ומחיל ליה:
והכא באשה קא מיפלגי - כלומר אם היה מקנהו קרקע בדמי שטר זה ודאי לא קנה המלוה את הקרקע דלא סמכה דעתא דבעל קרקע אבל באשה סבר ר"מ דסמכה דעתה דכיון דאיתתיה אנא לא שביק לדידי ומחיל לאחריני:
במעמד שלשתן - אמר לו כן קנה ואין טעם בדבר דהא חד הוא מתלת מילי דשוינהו רבנן הלכתא בלא טעמא במס' גיטין:
בפקדון - דאיתיה בעין וסמכה דעתא דמקבל:
נימא כתנאי - במקדש במלוה:

התקדשי לי בשטר - גרס ולא גרס הכא בשטר חוב:
ר' אלעזר אומר מקודשת - ואפי' אין בנייר שוה פרוטה כדמפרש טעמא לקמן אי משום דמקדש במלוה מקודשת אי משום כדמשנינן לקמיה:
אינה מקודשת - ואפי' הנייר שוה פרוטה דלאו דעתה להתקדש בפרוטת הנייר אלא במה דכתיבא ביה:
ר' אלעזר אומר מקודשת - ואפי' אין בנייר שוה פרוטה כדמפרש טעמא לקמן אי משום דמקדש במלוה מקודשת אי משום כדמשנינן לקמיה:
שמין את הנייר - דדעתה נמי אנייר:
קשיא דר"מ אדר"מ - דהא תניא לעיל התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת:
אלא לאו בשטר חוב דידה - שיש לו מלוה עליה:
בשטר שאין לו עדים עליו - שטר אירוסין קאמר שכתב לה על הנייר הרי את מקודשת לי ולא החתים עליו עדים אלא מסרו לה בפני עדים פלוגתא דר"מ ורבי אלעזר במסכת גיטין גבי גט דקאמר ר' אלעזר אע"פ שאין עליו עדים אלא נתנו לה בפני עדים כשר שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם:
כרתי - משוי ליה ספר כריתות:
מספקא להו בהאי אי כר"מ אי כרבי אלעזר - וסבירא להו דדעתה נמי אנייר הלכך שמין כו' ולפי התירוץ הזה נראה בעיני דלא גרס בהא דרבנן ואם לאו אינה מקודשת אלא וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ובאין שוה מידי לא איירי משום דמספקא להו בההיא אי כר"מ אי כר' אלעזר והשתא ביש בו הוא דאתו לאיפלוגי דאם יש בנייר שוה פרוטה מקודשת בתורת כסף דדעתייהו נמי אנייר:
שכתבו - לשטר אירוסין שלא לשמה:
יציאה בעינן לשמה - דכתיב (דברים כד) וכתב לה לשמה הוא:
שלא מדעתה - לא ידעה כשנכתב:
רבא ורבינא אמרו מקודשת - טעמייהו מפרש בפ"ק (לעיל דף ט:) מה יציאה לא בעינן כתיבה מדעתה שהרי בעל כרחה מגרשה אף הויה כו':
אינה מקודשת - מה יציאה בעינן בכתיבת הגט דעת מקנה דהיינו בעל שמקנה את האשה לעצמה בגט זה אף הויה בעינן דעת מקנה והיא האשה שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה:
כהני תנאי - מקדש במלוה דשמעתיה דרב:
שירין - אצעדה מתרגמינן שירין (במדבר לא):
ואקדש אני לך - בשכר פעולתך שהזהב משלה הוא:

אותו ממון - שיחזירם לה לאחר שגמרם:
מכלל דת"ק אפילו אותו ממון נמי לא - בתמיה כלומר מכלל דכיון שעשאן דקאמר ר"מ אף על פי שלא באו לידה קא מתמה אלא במאי בו מקדשא:
אלא במקדש במלוה קמיפלגי - והכא מאי מלוה איכא דקסברי כולהו ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כל פרוטה ופרוטה כשנגמרה נתחייב בה בעל המלאכה לפועל בשכירות עשיית המלאכה הלכך כשמחזירן לה ההוא הויא לה מלוה למפרע:

דף מח:

אינה לשכירות אלא לבסוף - כשמחזירן לה והרי לשם קידושין הוא מוחלו אצלה ואין כאן מלוה כשמחזירן לה:
ואיבעית אימא דכ"ע ישנה כו' - ודכ"ע המקדש במלוה אינה מקודשת:
והכא באומן קונה כו' - כלומר הכא בשלא התנה להיות שכיר ימים אלא קבלן שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכך ובאומן קבלן כשמשביחו ועשה מן הזהב כלי קונה לזכות בכלי כשהוא משביחו קמיפלגי ר"מ סבר אומן קונה בשבח כלי ואין בזו לומר ישנה לשכירות כו' דכל מה שמשביח אינו מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה וכשמחזירו לו בשכר הקצוב ההיא שעתא הרי הוא כמוכרו לו:
אין אומן קונה כו' - והרי הוא כשאר שכירות:
בשכר שעשיתי עמך - התקדשי לי אינה מקודשת דהויא ליה כמלוה:
בשכר שאעשה עמך מקודשת - לכשיגמור ויתננו לה דקא סבר אינה לשכירות אלא לבסוף:
ר' נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת - דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף:
וכ"ש וכו' - וכיון דגמרו והחזירו לה כבר היא מלוה גמורה:
ואם הוסיף לה כו' - מכלל דרבי נתן סבר אפילו הוסיף לה אינה מקודשת דקסבר מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה:
איכא בינייהו שכירות - אם ישנה מתחילה ועד סוף או לאו כדפרישית:
ת"ק סבר קפידא היא - ולא ניחא ליה לתת לה זהב ואין זה שלוחו בזאת ורבי שמעון סבר מינח ניחא ליה דחשיבותא היא גביה והאי דקאמר ליה דינר כסף מראה מקום הוא לו להקל עליו ולומר אם אינך יכול להלוות לי דינר זהב תלוה לי דינר כסף:
בו ובמה שבתוכו - בשניהם זכתה (דמצטרפי) לשוה פרוטה:
בו - קדשה ולא במה שבתוכו אינה זוכה בו ואינו מצטרף לש"פ:
בו - קדשה ולא במה שבתוכו אינה זוכה בו ואינו מצטרף לש"פ:

במיא - דלא חשיבא (היא) ולא היתה דעתה אלא בכלי:
בחמרא - במה שבתוכו ולא בו דעבידי למשתייא ומהדרי כוס למריה:
בציהרא - ציר דגים שעשוי לימים רבים לטבל בו והכוס צריך לשומרו בו ובמה שבתוכו וי"א ציהרא שמן לשון יצהר (במדבר יח):
שניהם - הלוקח ומוכר ומשנה בבבא בתרא היא:
איכא דניחא ליה בחלא - ואף על גב דחמרא עדיף פעמים שזה צריך לחומץ:
הכא במאי עסקינן כו' - כלומר אי טעות גבי דידה הוי לא הוה פליג ר"ש אלא כגון דהוה טעות גבי דידיה דאמר לשליח כו':
ת"ק סבר קפידא היא - ולא ניחא ליה לתת לה זהב ואין זה שלוחו בזאת ורבי שמעון סבר מינח ניחא ליה דחשיבותא היא גביה והאי דקאמר ליה דינר כסף מראה מקום הוא לו להקל עליו ולומר אם אינך יכול להלוות לי דינר זהב תלוה לי דינר כסף:
אי הכי - דשליח קדשה לו התקדשי לו מיבעי ליה ועוד אם טעות גביה הוא אם הטעהו מבעי ליה ועוד נמצא של זהב דקתני מאי היא מעיקרא כי יהביה בחזקת זהב יהביה:
קפידא - לא היתה חפיצה אלא בשל כסף דאיכא דניחא ליה בכספא:
ומר סבר מראה מקום היא לו - אף אם לא יתן אלא כסף קבלהו ומיהו היכא דטעאי איהי גופה לא פליג ר"ש:
ומאי נמצא - הא מעיקרא הכי הוה:
דהוה צייר בבליתא - כשנתנו לשליח היה צרור בסמרטוט ומצאתו של זהב:
כולהו סבירא להו מראה מקום הוא לו - האומר לשלוחו לעשות לו בדבר הקל ועשה לו בדבר כבד דאין זו שינוי ולא א"ל דבר הקל אלא להראות לו מקום להקל בשליחותו אם כבד עליו בענין אחר:

דף מט.

גט פשוט - העשוי כעין שלנו:
עדיו מתוכו - תחת הכתב:
מקושר - התם מפרש לה בבבא בתרא שתקנוהו לכהנים שאין יכולין להחזיר גרושותיהן וכשהיו כועסין הולכין אל הסופר דממהר לכתוב גט ונותנו לה ומתחרט לאחר זמן תקנו להו מקושר שיש בו טורח לעשותו ואדהכי והכי מייתבא דעתיה מניח בראשו שיטה חלק וכותב שיטה ושיטה חלק וכותב שיטה וכן עד שלשה או ארבעה או יותר שיטין חלק וכופל חלק הראשון על הכתב ותופר וחוזר וכופל חלק השני על שיטת הכתב שתחתיו ותופר וכן שלישי והעדים חותמין מבחוץ בין קשר לקשר וילפינן התם דגט

פשוט עדיו שנים מקושר עדיו שלשה וכל כפל וכפל קרוי קשר ושלשה קשרין יש בו ואם בא להרבות קשרים מרבה בעדים ושאר טופס השטר כתוב כדרכו:

שניהם פסולין - שלא נעשו כתקון חכמים:

שיכול לעשותו פשוט - שלא לתפור הקשרים ואם מפסיק אויר בין שיטות העליונות מה בכך וטעמא דת"ק מפרש התם (דף קסד:) דקסבר אין יכול לעשותו פשוט מפני שהמקושר והפשוט אין זמנו שוה שאין כותבין זמן למקושר מאותה שנה אלא משנה של אחריה:

הכל כמנהג המדינה - מקום שנהגו בפשוט ועשאו מקושר מקושר ועשאו פשוט פסול דכי עבדיה בעל שליח לכתוב על מנהג המדינה הוא דשויה ובהאי לא אייירי תנאי קמאי אלא כשאינה במקום עדים והיינו דהוינן בה ות"ק לית ליה מנהג המדינה ומאן פליג עליה בהאי:

ומשני - ודאי פלוגתא אחריתא היא ומיהו באתרא דנהיגי כו':

עביד לי פשוט - שליחות קלה:

ועבד מקושר - שליחות כבידה רשב"ג סבר מראה מקום הוא לו דאמר די לך בפשוט וכי עביד מקושר הואיל ומנהג מדינה אף במקושר כשר ותנאי קמאי פליגי עליה ואמרי קפידא הוא ודווקא אמר ליה לעשותו פשוט:

מראה מקום היא לו - שם תמצאנו ולתנא קמא הוי קפידא אי איפשי שתקבלנו אלא שם ואין זה שלוחה במקום אחר:

מראה מקום היא לו - שם תמצאנו ולתנא קמא הוי קפידא אי איפשי שתקבלנו אלא שם ואין זה שלוחה במקום אחר:

בשבח ממון - הוא דאמר ר"ש דאע"פ שהטעה מקודשת דמסתמא ניחא לה:

אבל בשבח יוחסין - על מנת שאני ממזר ונמצא שהוא נתין לא ניחא לה בשבחו מפני שהוא מתגאה עליה:

מסאנא דרב מכרעאי - מנעל גדול ממדת רגלי איני חפיצה בו שאיני יכולה להלך בו ומשל הוא:

נתין - זה גבעוני על שם ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים ואמרי' ביבמות (דף עח:) דוד גזר עליהם:

מגודלת - גדולה וראויה לשמשני:

אלא פליג ברישא - בבבא קמייתא גבי עני ונמצא עשיר:

וה"ה - דפליג בבבא בתרייתא גבי שפחה וכיון דפליג ברישא דאם הטעה לשבח לאו טעותא היא לא איצטריך למהדר אפלוגי בסיפא הכי נמי גבי שבח יוחסין לא איצטריך אפלוגי דפליג ברישא בשבח ממון וה"ה דפליג בסיפא לשבח יוחסין:

התם - גבי בת או שפחה מגודלת:

אידי ואידי - רישא דעני ונמצא עשיר וסיפא דאין לו שפחה ויש לו תרוייהו לשבח ממון הוא כיון דגלי ר"ש פלוגתא ברישא לא איצטריך למהדר אפלוגי בסיפא:

הכא - גבי לוי ונמצא כהן:

דשבח יוחסין הוא - ואיכא למימר דמודה ר' שמעון בהא משום דמסאנא דרב מכרעאי הוא אם איתא דפליג ר' שמעון עליה נתנייה:

גדלת - חשובה:

לא ניחא לי - שתהא שפחה חשובה לי דשקלה מילי מינאי ואזלא נדיא גבי שבבתאי משום שהיא חשובה מצויה לספר עם שכינותיה ותשמע ממני דברים ותסדר אותם לפני שכינותי ותתן אותי בפיהם ללעג וקלס:

יתרגם אפי' מדעתיה - בתמיה שלא כתרגום שלנו:

המתרגם פסוק כצורתו - שבא לחסר תוספת התרגום שלנו לומר לא אתרגם פסוק זה אלא כצורתו כגון לא תענה על ריב (שמות כג) לא תסהיד על דינא הרי זה בדאי:

והמוסיף עליו - שבא לומר הואיל וניתן רשות להוסיף אוסיף גם אני בכל מקום שארצה:

הרי זה מחרף - מבזה את המקום משנה את דבריו ואונקלוס כשהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני ניתן אלא שנשתכח וחזר ויסדו כדאמרי' במגילה (דף ג.) ושום שכל זה תרגום:

והני מילי - דסגי בשלשה פסוקים דאמר לה קריינא:

הלכות - הלכה למשה מסיני:

תורה - קס"ד תורה שבכתב:

מדרש - ספרא וספרי שהן הלכות של [מדרשי] מקראות (ספר ויקרא):

דף מט:

ה"ג מאי תורה מדרש תורה:

בן עזאי ובן זומא - תלמידים היו ובחורים ולא באו לכלל סמיכה ולא היו בימיהם כמותם בתורה כדתנן (סוטה דף מט.) משמת בן עזאי בטלו השקדנים:

בכל מקום - מאחד מן המקומות:

ואפילו במסכת כלה - שאין עומק בה ובריייתא היא וכך היא שנויה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:

בכל מקום - מאחד מן המקומות:

דברי חכמה - מילתא דתליא בסברא:

רבי אלעזר בן חרסום - אמרינן במסכת יומא (דף לה:) שהניח לו אביו אלף ספינות בים וכנגדן אלף עיירות ביבשה:

ר' אלעזר בן עזריה - תריסר אלפי עגלים היה מעשר מעדרו כל שתא (שבת דף נד:):

חכמה - תורה ודרך ארץ:

האיפה - לעיל מיניה כתיב זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה יצר הרע שנמסר בידם השליכו בתוכה כדאמרינן בסנהדרין (דף סד.) שדיוה בדודא דאברא ואלו שתי נשים נשאו יצר הרע של חנופה וגסות הרוח כדכתיב ורוח בכנפיהם היא גסות הרוח וחנופה נראה בעיני דדייק ליה מכנפי החסידה שעושה חסידות עם חברותיה כדאמר באלו טריפות (חולין סג.):

להכא - לבבל:

להתם - לעילם:

דיקא נמי דכתיב לבנות לה בית - גבי הולכה כתיב להן שתי נשים וגבי קביעותא כשבאו לבנות בית לקבוע בבבל כתב לה דהיינו חנופה לחודה לשון אחר לבנות ולא בנו:

מאי עניות - דהוה ליה סימנא לגסות:

עניות דתורה - דאינה נוחה על גסי הרוח דמתוך גסותו אין משמש כל צרכו ואין מחזר על שמועתו:

דכתיב אחות לנו קטנה - אלמא עניות דתורה בעילם הוא שהיה בה דניאל כדכתיב (דניאל ח':ב') ואני (הייתי) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה וכן מרדכי ולא היו דורם עוסקים בתורה ולא זכו אלו החכמים ללמד כאילו לא היה להם שדים להניק אבל בבל זכתה ללמד כדכתיב בעזרא כי הכין לבבו להבין בתורת ה' וללמד לישראל חק ומשפט:

עזות - ממזרות:

תשעה נטלה מישן - רובן ממזרים כדאמר לקמן (דף עא:) גבי יוחסין מישן מיתה וביבמות אמרי' נמי פסולי דהרפניא משום פסולי דמישן בשילהי פ"ק (דף יז.):

מתני' בן עיר ונמצא בן כרך - ישיבת כרכים קשה שהכרך הוא מקום שווקים והיוקר מצוי בו ודוחק עוברים ושבים:

בן כרך ונמצא בן עיר - אע"פ שהטעה לשבח טעות הוא:

להתקדש לו - אע"פ שהדבר כן כמו שהוא עכשיו שאין תנאו אמת:

גמ' לנכסיה - מקרקעי:
אדעתא למיסק - ונאנס ולא עלה:
ובעידנא דזבין לא אמר - דאדעתא למיסק מזבנינא דאילו פריש בשעת מכירה דאדעתא למיסק מזבנינא לא הוה זבינא דאדעתא דהכי לא זבין שיהא דר כאן בלא קרקע:

דף נ.

יקריב אותו - קרא יתירא הוא דהא כתיב ברישא דקרא זכר תמים יקריבנו:
שכופין אותו - לקיים דברי נדרו:
דמצוה לשמוע דברי חכמים - ואית לן לאחזוקיה בחזקת מקיים מצוה וגמר בלבו לקיים דברי בית דין:
שאני התם דלחומרא - כלומר איכא למימר דהא דתני מקודשת לחומרא קאמר שאינה מותרת לאחר בלא גט אבל קידושין גמורים לא הוו לבטל קידושין אחרים שלא יתפס בה שאם בא אחר וקדשה צריכה גט אף משני:
אינה מקודשת - והיינו קולא:
כיון דאתניה - שפירש תנאו בפיו לאו כל כמינה למיעקר תנאו בדברים שבלב הואיל ושמעה ולא מיחתה לומר אעפ"כ אני חפיצה בך קדש אותי בלא תנאי:
ורב חסדא הוה בי רב הונא - כלומר הלך לבי מדרשו של רב הונא לעיין בדבר:
הבא לי מן החלון - מעות והיו שם מעות של הקדש ושגג בעל הבית כסבור שהן חולין:
דלוסקמא - טסקא (טשק"א: שק) :
והביא לו - מאותו חלון:
לא היה בלבי - מכיס זה אלא מכיס זה:
בעה"ב מעל - שהרי עשה שליח שליחותו ותנן (מעילה דף כ.) השליח שעשה שליחותו הבעה"ב מעל:
והא לא היה בלבי קאמר - והוה ליה לא עשה שליחותו:
למיפטר נפשיה מקרבן קאמר - ושקורי קא משקר אבל האי גברא חזינן דטרח לעלות לארץ ישראל ונאנס:
לא עביד איניש כו' - קושיא היא כלומר דילמא האי דלא מיפטר משום דלא מהימן הוא ודקאמרת היה לו לפטור עצמו בענין אחר ולומר מזיד הייתי הא לא ניחא ליה למימר דמשוי נפשיה רשע:
נזכרתי - לאחר (שהלכתי) להוציאה בשוק בשליחותי נזכרתי שהם של הקדש קודם שהוצאת:

שליח מעל - ובעל הבית פטור דכיון שנזכר לא שגגה היא גביה ושליח חייב שהוציא מעות הקדש לחולין ואילו לא נזכר בעל הבית הוה רמיא מעילה עליה דאיתרבי שליח למעול שולחו על ידו בריש פירקין (לעיל דף מב:) אבל השתא דאיפטר בע"ה רמיא מעילה אשליח ככל התורה כולה דאין שליח לדבר עבירה והעושה הוא מתחייב:

דזבין לניכסיה אדעתא למיסק - ופריש ליה דאדעתא דהכי עביד:

ולא איתדר - ולא יכול לדור או משום חיסור מזונות או לא מצא דירה:

והא לא מיתדר ליה - והוה ליה כמאן דלא מצי למיסק והדר זביני:

אי בעי הוה סליק - ובדידיה קיימא מילתא ולא בטלה זביניה:

אי בעי לא סליק - בתמיה מי אנסו:

דאיתיליד ליה אונסא באורחא - שמע שהיו ליסטים בדרך ללישנא קמא לא הדרינן זביני דהכי קאמר דאי בעי למטרח ולאהדורי בתר שיירתא הוה סליק וללישנא בתרא דקא מתמה אתמוהי ומשמע שלא היה לו שום עיכוב אבל אם היה לו צד עיכוב הדרי זביני:

מתני' אינה מקודשת - דדוקא קאמר ליה מקום פלוני שיש לי שם אוהבים ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניהם ימחו בידו:

הרי היא - שם תמצאנה ואין זו קפידא:

הכא לאשמועינן קידושין איצטריכא ליה - תנא דין כתובה אטו דין קידושין:

גמ' לא ממלי מילי עלי - לא יאמרו לה דבר גנאי עלי:

לא ניחא ליה דליבזי - שהמגרש את אשתו גנאי הוא לו:

מתני' תצא שלא בכתובה - דאמר אי אפשי באשה נדרנית אבל גיטא בעיא מדבריהם מספיקא כיון דלא פריש דלמא דעתיה נמי אנדרנית:

הפוסלין בכהנים - מפורשים בבכורות (פרק מומין אלו):

גמ' כהאי גוונא - משנה שנויה שם בהמדיר:

הכא לאשמועינן קידושין איצטריכא ליה - תנא דין כתובה אטו דין קידושין:

והתם - דקאי בדיני כתובות איצטריכא ליה משום כתובה ותנא המקדש אינה מקודשת אטו כתובה דבעי למיתני בסיפא כנסה סתם תצא בלא כתובה:

מתני' סבלונות - דורונות שדרך חתן לשלוח לארוסתו:

דף נ:

אינה מקודשת - ולא אמרינן יודע היה שאין קידושיו קידושין וגמר ושלח סבלונות לשם קידושין אלא אמרינן מחמת קידושין הראשונים שלח:

וכן קטן שקידש - ושלח סבלונות משהגדיל:

גמ' וצריכא - למיתני שתי נשים בפרוטה ולמיתני או אחת בפחות משוה פרוטה וקטן שקידש לאשמועינן בכולהו דסבלונות דבתר הכי לאו לקידושין ניתנו:
טעי - וסבר דקידושין נינהו ולא מסיק אדעתיה דסבלונות לשם קידושין:
חוששין לסבלונות - מי ששידך באשה ונתרצה וקדם ושלח סבלונות בעדים חוששין שמא קידושין הן ואם נתקדשה לאחר צריכה גט מן הראשון:
וכן אמר רבה גרס:
ומותבינן אשמעתין - יש לי להשיב על דברי:
התם כדקתני טעמא דטעי כו' - בקידושי קמאי וסמיך עלייהו אבל האי דלא קידש איכא למיחש להכי:
התם כדקתני טעמא דטעי כו' - בקידושי קמאי וסמיך עלייהו אבל האי דלא קידש איכא למיחש להכי:
בעלמא - היכא דשלח בלא קידושין:
דלא נחית לתורת קידושין כלל - ולא העלה קידושין על לבו:
אבל הכא דנחית להכי - ומתוך שעלה על לבו ונזכר שאין קידושיו כלום ושלח סבלונות אימא לשם קידושין:
חיישינן - דכיון דאורחייהו לקדושי ברישא חיישינן דשדר הני לשם קידושין:
הוחזק שטר כתובה בשוק - שראו שטר כתובה:
מהו - אם נתקדשה לאחר מהו להחזיקה כמקודשת לראשון:
דלא שכיח ספרא - אין הסופר מצוי בעיר תמיד:
ספרא הוא דאתרמי ליה - וקדם לכתוב קודם קידושין:
מתני' כאחת - אמר הרי שתיכם מקודשות לי:
אינן מקודשות - ואין אחת מהן צריכה גט ובגמרא מפרש טעמא:
ושל שביעית היתה - בגמרא מפרש מאי אתא לאשמועינן:
גמ' בשעה שנעשו צרות זו לזו - כגון שקדשן כאחת קס"ד דקרא בהכי כתיב וקאמר לא תקח אין לך בהן לקוחין:
אי הכי - דקרא בבת אחת כתיב היכי מיחייב כרת אם בא עליהן הרי אין כאן איסור אחות אשה:
אלא בזה אחר זה - שבקידושין הראשונה היא אשתו וקאמר אין קידושין תופסין באחותה ואם בא עליה ענוש כרת:

ומתניתין - כי היו נמי בבת אחת מהאי קרא נפקי וכדרבה וסברא בעלמא הוא כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו הלכך כיון דבאחות אשה לא תפסי קידושין כי קדשינהו בב"א נמי לא הוו קידושין:

דף נא.

המרבה במעשרות - המפריש אחד מחמשה שמנה ארבעה לחולין בצד זה ומדד חמישית למעשר:

מעשרותיו מקולקלין - דטבל ומעשר מעורבין זה בזה שהכרי כולו טבל הוה וכשמנה ארבעה לחולין לא היה לו ליטול מן הכרי למעשר אלא חצי מדה חמישית והוא הפריש מדה שלמה ושם מעשר לא חל עליו אלא כפי חשבון ונמצא השאר טבל ואסור לכל אדם עד שיתקננה ואם איתא דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת כלל אמאי פירותיו מתוקנין ולמה חל שם מעשר אפי' לפי חשבון הרי אינו בזה אחר זה שאם הפריש פעם אחת וחזר והפריש לא היה שם מעשר חל על האחרון:

וליתנהו בזה אחר זה - שאם שחטה על ארבעים חלות וחזר ואמר על ארבעים אחרות יקדשו גם אלו עם אלו לא קדשו שהתודה טעונה ארבעים חלות כדאמרינן במנחות (דף עו.) ושחיטת הזבח מקדשתן קדושת הגוף כדאמרינן התם (דף עח:) קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחה דהאי קרבנו בלחם משתעי דכתיב על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו וגו':

דאם אמר תתקדש פלגא פלגא דחיטתא קדשה - הלכך כשהפריש בבת אחת יותר מכשיעור יש לו למעשר לחול על כל חטה וחטה לפי חשבון ואיכא למימר דנתפשו כולהו לפי חשבון אבל גבי אחיות ליכא למימר נתפשו קצת קידושין אכל חדא וחדא:

דליכא לחצאין - כשמנה תשעה אינו יכול להוציא שנים ולומר חצי כל אחד יהא מעשר ויקרב לחצאין וליתא נמי בזה אחר זה שאחר שקרא לעשירי עשירי וחזר וקרא לאחד עשר עשירי אינו קדוש:

ואחד עשר מעורבין - אחד מהן מעשר גמור אבל אינו ידוע איזה הוא והשני שם שלמים עליו כדין אחד עשר שקרא עשירי אחר שטעה וקרא לעשירי תשיעי דקי"ל שהוא שלמים כדלקמן האי הוי נמי שלמים שהרי אחד עשר זה אף הוא אחר קריאת תשיעי נקרא עשירי והרי הן מעורבים וירעו עד שיסתאבו ויביא בהמת חולין ויאמר כ"מ שהן שלמים יהא מחולל על בהמה זו ויקרב זו שלמים והשנים נאכלין לבעלים ששניהם ספק מעשר ומעשר בהמה נאכל במומו לבעלים והא הכא דאינו בזה אחר זה דאילו קרא לעשירי

עשירי לא קדש אחד עשר כלל וכי קראהו בהדדי חשיב חד מינייהו מעשר לפטור את התשעה:

שאני מעשר דאיתיה בטעות - אם טעה מלקרות העשירי בשמו הוי מעשר דתנן [קרא] לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר שבא אחריו של זה קרא עשירי (עד) שלשתן מקודשין וסוף המשנה תשיעי נאכל במומו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים ויליף לה מקראי הלכך כי היכי דחל שמו על הטעות חל נמי כי נפיק אחד עשר בהדיה ולא הפסיד העשירי את שמו בכך אבל קידושין דליתנהו בטעות אינו בזה אחר זה בכל מקום שאינו בבת אחת:

והרי תודה - לחמי תודה:

דליתנהו בטעות - שאם שחט תודה על ארבעים חלות ונתכוון לשחורות ונמצאו לבנות שאינן אותן שבדעתו לא קדשו דתנן (נזיר דף לא.) הקדש טעות ב"ש אומרים הקדש וב"ה אומרים אינו הקדש:

וליתנהו בזה אחר זה - שאם שחטה על ארבעים חלות וחזר ואמר על ארבעים אחרות יקדשו גם אלו עם אלו לא קדשו שהתודה טעונה ארבעים חלות כדאמרינן במנחות (דף עו.) ושחיטת הזבח מקדשתן קדושת הגוף כדאמרינן התם (דף עח:) קרבנו על זבח מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחה דהאי קרבנו בלחם משתעי דכתיב על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו וגו':

על שמונים חלות - הביא אצלה לעזרה שמונים:

קדשו ארבעים מתוך שמונים - ויוצא ידי תודתו והתם מפרש היכי מתאכלים:

לא קדשו - קא סלקא דעתך בדרבה פליגי דאמר כל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת ומקשי לה מדחזקיה שהיה רבו של ר' יוחנן כדאמרינן בעירובין (דף כד.) גבי סנדל שנפסקה אחת מתרסיותיו:

היכא דאמר וכו' - כלומר היכא דלא נתכוון שיקדשו אלא ארבעים ואת השאר הביא לאחריות שאם יאבדו או יטמאו אלו יהו אלו תחתיהן:

לא יקדשו - כלומר לא נתכוון שיקדשו ארבעים בלא שמנים שבדקנוהו ואמר (לכולכם) נתכוונתי:

לא קדשו - כדרבה דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת:

בסתמא - ששחט סתם והלך לו:

לאחריות מתכוין - ולא היה בלבו אלא על ארבעים:

קרבן גדול - ועל כולם היה לבו:

ורבא למה ליה לשנויי - לעיל טעמא דמתני' דקתני אינה מקודשת כדרבה:

תיפוק ליה - דאפי' לא קידש אלא אחת מהן אלא שלא פירש איזו היא אית ליה לרבא דאינה מקודשת דקידושין שאין מסורין לביאה הן שאין ידוע איזה מהן אחות אשה ושמעינן ליה לרבא דאמר לקמן קידושין שאין ראויין לביאה אינן קידושין:

לדבריו דרמי בר חמא קאמר לה - לדידך דילפת ליה מהאי קרא לא תוקמא לקרא בבת אחת דקשיא ונכרתו אלא אוקמי בזה אחר זה והדר תיפוק לך בבת אחת דמתני' מיניה וביה משום דרבה:

איתמר גרס:

קידושין שאין מסורין לביאה - קידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזוהי מהם דאין יכול לישא אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו:

בר אהינא אסברא לי - הביננני דבר זה שיכולני להביא לו ראיה מן התורה:

כי יקח איש - דהיינו קידושי כסף דגמרינן להו (לעיל דף ב.) קיחה קיחה וכתיב ובעלה דבעינן ראויה לביאה:

כאחת - הוא דאינן מקודשות משום דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו:

הא אחת מאשה ובתה - ולא פירש מקודשת:

הא נכריות - שעמהם מקודשות:

קני את וחמור הוא - נותן מתנות לנולד ולעובר שבמעי אמו שאינו קונה כלום גם הנולד אינו קונה שהרי לא הקנה לזה בלא זה והכא נמי איכא חדא דלא חזיא ליה כלל:

דף נא:

אלא לאו אחת מכם - דלאו את וחמור הוא דאם קידש זו לא קידש זו:

רבא מתרץ - מתני' לטעמיה הא דקתני כאחת לאו למידק הא אחת מאשה ובתה מקודשת אלא ה"ק המקדש אחת מאשה ובתה הרי הוא כמו שקדשן כאחת ואינן מקודשות דקידושין שאין מסורין לביאה הן:

הרי כולכם ואחת משתי אחיות כו' דהשתא לאו את וחמור הוא דהא דאין אחיות מקודשות משום ספיקא הוא דלא ידע הי קדיש הא אי ידע בת זכייה היא הלכך נכריות מקודשות והא דלא אוקמא כגון דאמר אחת מכם משום דקתני במתני' כלכם ואין לשבש הספרים ולומר דאחת מכלכם גרס וכגון שלא קידש אלא חדא דא"כ לא מתרצא הא דאשמועינן לקמן (דף נב.) ממתני' אשה נעשית שליח לחברתה במקום שנעשית לה צרה:

המקדש את בתו סתם - אחת מבנותיך מקודשת לי:

אין הבוגרות בכלל - אם יש בוגרות הרבה אין אחת מהן בספק קידושין הללו להצטרך גט לפי שאינן ברשותו לקבל להו קידושין:

הא קטנות בכלל - וצריכות גט ואפי' הרבה:

כשאין שם אלא בוגרת אחת וקטנה אחת - וכיון שאין הגדולה בספק אין קידושין אלא בקטנה וקידושי ודאי הן וה"ה אם היו שם גדולות הרבה כיון דאינן בכלל הוו להו קידושין בקטנה ולהכי איצטריך לשנויי כשאין שם אלא גדולה אחת דעל כרחך קטנו' דומיא דגדולות דייקינן ומהשתא דייק הכי הא קטנה בכלל:

והא בוגרות קתני - טובא ודכוותה דייקינן על כרחיך הא קטנות בכלל ודאיכא תרתי:

בוגרות דעלמא - כל איש שיש לו בת בוגרת אין אותן הבוגרות בכלל קידושין שקבל אביה:

אי הכי מאי למימרא - אי אמרת בשלמא בדאיכא טובא איצטריך למתני משום דיוקא דידה למידק הא קטנות בכלל לאשמועי' דקידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין אלא השתא לא איהו איצטריך ולא דיוקא דידה איצטריך דפשיטא דבבוגרת אין לו רשות ואין כאן עוד אלא קטנה וקידושין מסורין לביאה הן ופשיטא דהוו קידושין:

דשויתיה שליח - לקדשה לכל הבא:

דאית ליה הנאה מיניה - דכסף קידושיה שלו:

מי לא עסקינן - קושיא היא וכי לא שמעינן מינה ממתני' דאפי' אמרה לאביה קידושיי לדידך קתני נמי דאינה בכלל:

דרמיא עליה - דכתיב (ירמיהו כ"ט:ו') ואת בנותיכם תנו לאנשים:

גדולות - בנות הראשונה:

קטנות - בנות השניה:

אם קטנה שבגדולות - וכ"ש אמצעית שבגדולות בספק זה ולגבי בנות שניה מקרי כולהו בנות גדולות:

כולן אסורות - לאחרים עד שיתן גט ואפי' אמצעית שבקטנות דלגבי קטנות אותה הבת גדולה היא ושמעינן דהמקדש אחת משתי אחיות סתם שתיהן צריכות גט:

שהוכרו - בשעת קידושין פירש לו:

ולבסוף נתערבו - שכח איזו גדולה פירש לו:

לאפוקי מדר' יוסי - דפליג באידך פירקא (לקמן דף סד:) ואמר כולן מותרות להנשא לאחרים בלא גט חוץ מן הגדולה שבגדולות:

דלא מחית איניש נפשיה לספיקא - להזכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן שאם ישתכח הדבר שלא יהא בספק:

אין מוציאין אותם מידם - אפי' לא כנס הראשון את יבמתו ופגע באחות זקוקתו מאחר שכנסה השני פקע זיקה והותרה לראשון לקיימה דאחות זקוקה דרבנן היא ולא קנסי ליה להוציא:

אין ידוע - משמע לעולם:

סיפא איצטריכא ליה - דקתני היו שנים אחד חולץ ואחד מייבם ולאשמועינן דוקא הכי מיחלץ חד מינייהו לחדא ברישא והדר מייבם שני לשניה ממה נפשך אם זו ארוסת אחיו שפיר מייבם ואם לאו נכרית בעלמא היא ואינה אחות יבמתו הזקוקה לו דתיהוי דמיא לאחות אשתו שהרי נפטרה זיקת אחותה הימנה בחליצת אחיו ולא גזרו על אחות חלוצה משחלצה אלא על החלוץ לבדו דקא פגע באחות זקוקה וכל זמן שלא חלץ א' מן האחין אסורה אחותה על כולן מדבריהם משום דדמיא לאחות אשתו: הכי גרסינן דיקא נמי דקתני ואין יודע ולא קתני ואין ידוע:

דף נב.

האחד חולץ לשתיהן - שהרי אינו יכול לכנוס דילמא פגע באחות זקוקה:

דוקא קתני - האחד חולץ לשתיהן תחילה והדר יבומי אחת מהשתים אחר חליצת אחיו אבל יבומי אחת מן השתים תחילה אפי' לאחר חליצת אחיו שאין כאן אחות זקוקה לא לישתרי דכיון דלא חלץ היחיד לשתיהן איכא למיחש בזו שמתייבמת שמא זו היא יבמתו של יחידי נמצא כונסה נושא יבמה לשוק כלומר למי שאין ליבמה ונושא אותה בלא חליצה ומשום הקדמת חליצת אחד מן השנים ליבום של שני לא איצטריך למיתנייא דהא דפגיעת אחות זקוקתו מרישא שמעינן:

אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני - וכגון שעשאוהו שליח:

כל אחת צריכה ה' גיטין - שאין ידוע איזו נתקדשה ומאיזה מהם נתקדשה לפיכך צריכות גט מכולן:

וחליצה מאחד מהן - שמא ארוסת המת היא וכל אחת עומדת בספק זה:

יע"ל קג"ם - סימני הלכות הן שנחלקו בהם אביי ורבא ובכל מקום הלכה כרבא חוץ מאלו יאוש שלא מדעת באלו מציאות (ב"מ דף כא:) ועד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל בפרק [זה בורר] (סנהדרין דף כז.) לחי העומד מאיליו בפ"ק דעירובין (דף טו.) קדושין שלא נמסרו לביאה בשמעתין גילוי דעתא בגיטא בהשולח (גיטין דף לד.) מומר אוכל נבילות לתיאבון בפ' [זה בורר] (דף כז.):

ונקיט רב בידיה תלת - לשלש מהן היה אוחזן בידו לסדרן בסדר גירסתו אבל הרביעית לא היתה מוחזקת בידו לסדרה בגרסת הגמרא:

המקדש בפירות שביעית מקודשת - ולא אמרינן לאו ממונו דזוכה בהן נינהו אלא כיון דזכה בהן ממונו הוא לכל דבר אי נמי דלא תימא לאכלה אמר רחמנא (ויקרא כה) ולא לדבר אחר:

ואפילו בגזל דידה - ולא אמרינן מדקבילתיה אחילתיה:

ואפילו במקום שנעשית לה צרה - ואע"פ שבכל עדות שהאשה כשרה לה אין הצרה נאמנת שליחותה מיהא כיון דעבדא עבדא דהא הכא בקידושין הללו הן נעשות צרות ע"י זו שקבלה וקתני (היו) נכריות מקודשות:

ונחשביה - רב נמי להא ואמאי לא נקט בידיה אלא תלת הא נמי ש"מ דקידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין:

מספקא ליה אי כאביי - דמוקי לה בבת אחת שקידש שתיהן הא קידש אחת מהן מקודשת ואע"ג דלא פירש ושמע מינה הוו קידושין ואי כרבא דמוקי בשלא קידש אלא אחת ולהכי אמר רב שמע מינה ממתניתין ארבע דודאי קידושין שלא נמסרו לביאה נמי שמעינן מינה אבל לא היה לו לפרש הי מינייהו שמעת מינה אי הוו קידושין אי לא הוו קידושין:

אמרה לשמעתא - הא דקא אמרינן לעיל קדשה בגזל אינה מקודשת:

אמר רב הכי - קא סלקא דעתך אתמוהי אתמה משום דלא סבירא ליה:

ופרכינן ואילו רבי יוחנן גופיה מי לא אמר הכי - דגזל שבידו אינו ממונו:

חמסן - יהיב דמי על כרחו של בעל חפץ:

בגזל דידה - כיון דקבילתיה אחילתיה ולקמן פריך הא רב נמי בגזל דידה קאמר:

דף נב:

והא מתני' בגזל דידה - דקתני שלהן היתה ודייק רב מינה דאינה מקודשת אי לאו דשביעית הואי:

בדשדיך - מקמי הכי (ונתרצה) להתקדש לו דכי קבילתיה לגזל דידה בשם קידושין אחילתיה:

משיכלא - ספל:

דרבי שמעון - בסדר טהרות (כלים פרק כו משנה ח) ומייתינן לה בגמ' דהגוזל (ב"ק דף קיד.) עורות של גנב אין מחשבה מטמאתן ושל גזלן מחשבה מטמאתן דקסבר כיון דידע מאן גזליה ולא מצי לאגבויי מיניה אייאושי מייאש:

ה"ג ההוא אריסא דקדיש במוזא דשמכי - מלא יד של בצלים:
מאן אחלך - מי מחל לך חלקו של בעל הבית:
אבל כישא - אגודה שדרך הירק להיות מתחלק באגודות וכל האגודות הן שוות אם נטלתי אחת טול אתה אחת:
ההוא סרסיא - עושה שכר מתמרים של בעל הבית למחצית שכר וחבירו בב"מ בפרק המפקיד (בבא מציעא דף מב:):
בפרוזמא דשכרא - לאחר שהוציא ממנו המשקה:
מהאי חריפא - יש שהוא טוב מחבירו שלא נתנו בו מים פעמים הרבה ויש לו לחלוחית לתת עוד טעם במים אחרים:
לא אמרו כלך אצל יפות - שיועיל למי שנטל את של בעל הבית שלא ברשות דנימא גלי דעתיה דניחא ליה אלא לענין תרומה בלבד דהא לתרום הן עומדות אבל לענין מי שנטל לעצמו משום כיסופא הוא דקאמר ליה דלא נכסוף אבל למפרע לא ניחא ליה:
אם חושש משום גזל - אם מקפיד בעל הבית על מה שעשה ודומה לו שגזלה:
אין תרומתו תרומה - דהשתא ודאי הכי קאמר ליה אם מצאת עוד יפות מאלו היית גוזלן:
בין כך ובין כך - בין שיש יפות בין שאין יפות מהן:
והא מתני' בגזל דידה - דקתני שלהן היתה ודייק רב מינה דאינה מקודשת אי לאו דשביעית הואי:
מתני' בחלקו - שחלק עם אחיו הכהנים:
במעשר שני כו' - דקסבר ר' מאיר מעשר ממון גבוה הוא:
ר' יהודה אומר במזיד קידש - דמעשר ממון הדיוט הוא:
בשוגג לא קידש - בגמ' מפרש לה:
ובהקדש כו' - וטעמייהו מפרש בגמרא:
גמ' בה' לרבות קדשים קלים - להתחייב עליהם קרבן שבועה אע"ג דאין נשבעין על ההקדשות והנשבע עליהם והודה אינו מביא אשם של שבועת הפקדון דוכחש בעמיתו כתיב הני איתרבו להו מבה' וכחש בעמיתו נמי קרינא בהו לפי שהן ממונו:
כי קא זכו - בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בבשר:
משלחן גבוה - הקרבת אימורים וזריקת הדם מתיר הבשר:
המקדש בחלקו - לאחר שחלקום ולא קתני המקדש בקדשים קלים:
קנטרנים - מקניטים:
לקפחני - כמו לקפח את שוקיו (סוטה דף מד.) לקצץ רגלינו בהלכות להודיע שהם חריפים ואין עומד כנגדם:

וכי אשה בעזרה מנין - דקתני קדשי קדשים והרי אם יוציאום חוץ לעזרה אפילו לעזרת נשים הם נפסלים ביוצא ונשים אין נכנסות לה כדתנן באבות הטומאות בפ"ק דמסכת כלים:

לבתו - קטנה או נערה:

דחקה ונכנסה מהו - וכי לא הוצרכנו לשאול בבית המדרש מה יאמרו אם קדשה אם קידושין הם אם לאו:

לכל צרכיך - ואפילו לקדש בו אשה:

כאש - חלקו של אהרן הושווה לחלקו של מזבח מה מזבח לאכילה אף כהן לאכילה ולא לדבר אחר:

דף נג.

נמנו וגמרו - למנין ורבו האומרים אינה מקודשת ובטלו המועטים וחזרו בהם וגמרו לומר אינה מקודשת:

עדיין היא מחלוקת - לא עמדו למנין ולא חזר בו ר' יהודה:

כוותיה דר' יוחנן מסתברא - דחזר בו ר' יהודה:

שאין חולקין מנחות כנגד זבחים - כפי דמים לומר טול אתה מנחה ואני חזה ושוק או בשר חטאת ואשם:

כל מנחה - משמע שבמנחה עצמה יחלקו כל בני אהרן:

יכול - לא הוציא הכתוב אלא שלא יחלקו מנחות כנגד זבחים והדין נותן שהרי לא קמו בכל מקום מנחות תחת זבחים בדלות דבקרבן עולה ויורד מביא עני עופות תחת בהמה:

זבחים - היינו בהמה הטעונה זביחה בסכין:

אבל יחלקו מנחות - כנגד חטאת העוף:

שהרי קמו תחתיהן בדלות - דכתיב במטמא מקדש ובשמיעת קול (ויקרא ה':י"א) ואם לא תשיג ידו לשתי תורים והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה:

וכל נעשה במרחשת לכל בני אהרן תהיה - דכולהו קראי יתירי נינהו דמצי למיכתב כל מנחה לכל בני אהרן תהיה למה ליה לפרושי כל מיני מנחות:

ת"ל ועל מחבת וגו' - אם אינו ענין למנחות כנגד זבחים שאינן מינן תניהו ענין לזבחים ועופות:

יכול - לא מיעט הכתוב אלא שלא יחלקו עופות כנגד זבחים והדין נותן שהעופות מעשיהן ביד מליקה בצפורן והזבחים מעשיהן בכלי בסכין:

מחבת ומרחשת - כלים היו במקדש וכל המנחות הנקמצות טעונות לוג שמן ומחבת צפה ואינה עמוקה ומתוך שהיא רחבה וצפה הסולת מתפשט בכולו והאור שורף את שמנה לפיכך מעשיהן קשים ומרחשת עמוקה ואין האור שורף את השמן לפי שנבלע בעובי החלות לפיכך מעשיהן רכין:

אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת - טול אתה חלקי במנחת ראובן ואני אטול חלקך במנחת שמעון:

יכול לא יחלקו - קרבן כנגד חבירו בקדשי קדשים כמו מנחה אבל יחלקו קרבן כנגד חבירו בקדשים קלים דאית להו זכייה בגווייהו ויכול למכור חלקו בקרבן זה בשביל זה:

איש כאחיו - למעוטי קטן:

אפי' בעל מום - שאף הם היו מתליעים בעצים ומפשיטים ומנתחים ושוחטים:

ספרא - תורת כהנים והא בתורת כהנים איתא אלמא לית בה דין שאר חלוקות בעילוי דמים ושמעינן מינה דלאו ממונו הוא אלא משלחן גבוה הוא דזכו:

הצנועין מושכין ידיהם ממנו - גבי לחם הפנים תניא ארבעים שנה ששימש שמעון הצדיק נשתלחה ברכה בלחם הפנים וכל כהן המגיעו כזית יש אוכל ושבע יש אוכל ומותיר מכאן ואילך נשתלחה מארה בלחם הפנים וכל כהן המגיעו כפול הצנועין מושכין ידיהם ממנו דלא מהני להו מידי והגרגרנין חולקין וקס"ד דהאי חולקין לאו ליטול חלקו המגיעו קאמר כיון דנשתלחה בו מאירה כפול למאי חזי אלא חולקין דרך עילוי מניח חלקו לחבירו ונוטל כנגדו במקום אחר אלמא אית בהו דין חלוקה ועל כרחך הא ר' יהודה היא דאמר ממונו הוא ומשני לעולם אין בו דין חלוקה ומאי חולקין חלקו המגיעו קאמר וכשאינו שוה לו חוטף חלק חבירו ואוכלו והא דתנן במסכת סוכה (דף נו.) הנכנסים חולקין בצפון חלקו המגיעו קאמר ובעוד שהיתה בו ברכה:

מאי קרא - דחמצן לשון חמסן:

אשרו חמוץ - החזיקו יד הנגזל להצילו מיד עושקו:

ולא אשרו חומץ - לא גרסינן הכא אלא בבבא קמא (דף מו:) גבי מנין שנזקקין לתובע תחלה:

משמיה דגמרא - כך נקבעה בגמרא ושגורה בפי בני בית המדרש:

דלא כתיב לה' - מלמד שתהא שלו אבל תרומת ה' שצוה עליה הוא:

והרי חלה כו' ותנן המקדש בתרומות - כל תרומות במשמע וחלה נמי תרומה היא דכתיב (במדבר ט"ו:כ"א) מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה:

ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת - דקתני (לעיל דף נ:) ושל שביעית היתה ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות הא נכריות מקודשות:
ההוא בישראל כתיב - והם קרוים קדש לה':

דף נג:

ולאו ממילא שמעת מינה - בתמיה מדכתיב קדש ישראל לה' ראשית תבואתו כתרומה הם לו וש"מ תרומה נמי הויא קדש לה':
אמר קרא - גבי מעשר לה' הוא בהווייתו יהא לה':
שמעית מיניה דר' יוחנן תרתי - טעמא דמתרתי בבי דמתני' דקתני בה בשוגג לא קידש שגגת מעשר לר' יהודה הואיל ואית ליה מעשר ממון הדיוט הוא אמאי בשוגג לא קידש ושגגת הקדש לר"מ כיון דאית ליה במזיד קידש שוגג מאי שנא:
ושניהם אין אשה מתקדשת בהן - כלומר שמעית מר' יוחנן טעמא דתרתי בבי דמתני' דאיירי בשגגות ותני תנא דידן בתרוייהו אין אשה מתקדשת בהן:
חדא לפי שאין אשה רוצה - בחדא מינייהו פירש לפי שאין אשה רוצה אם היתה יודעת שהוא כן לא קבלתו לשם קידושין והוו להו קידושי טעות:
וחדא לפי שאין שניהם רוצים - דנפקא מינה דבההיא דפריש בה ר' יוחנן לפי שאין אשה רוצה אם בדקנוה ואמרה רוצה אני ואינה מקפדת אין אנו צריכין לבדוק אותו דמסתמא מינח ניחא ליה:
ולא ידענא הי מינייהו - באיזה מהן תלה באשה ואיזו תלה בשניהם:
משום טירחא דאורחא - להצריכה להעלותו לירושלים:
ממילא - בחנם בלא טורח:
דניתחיל הקדש על ידייהו - שהוא דבר איסור וקראן הכתוב מועלי מעל ואם קידושין הן הרי נתחלל שזו היא הוצאתו כשהוציאו מרשות גבוה ונתנו לה:
ור' יעקב - דאמר לא ידעינן הי מינייהו אמר לך אטו איפכא נמי מי ליכא לפרושי ולמימר במעשר לפי שאין שניהן רוצים ובהקדש לפי שאין אשה רוצה:
משום טירחא דאורחא - להצריכה להעלותו לירושלים:
משום אונסא דאורחא - דעל כרחך אונסא דאורחא עליה רמיא שהמעשר אין בו כאן שוה פרוטה שלא ניתן להוציאו אלא בירושלים שאפי' תמכרנו דמיו נתפסין בקדושתו וקידושיה צריכין שיהו שוה פרוטה הילכך אי הוה ידע מעיקרא דמעשר הוא כיון דבעי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדשה לה ביה דשכיח לאיתנוסי טפי גבי איתתא

מגברא א"נ לא רמי אחריות עליה לא ניחא ליה דליתניס מינה פן תיעצב ותאמר לו קידשתני בדבר שלא נהניתי בו:

בשלמא איהי לא ניחא לה דניתחל הקדש על ידה - דמה הנאה יש לה בחילולו אם לא תקבלנו יצטרך זה לקדשה בהיתר משלו:

דניקני איתתא ממילא - ואע"פ שעליו לשלם להקדש השתא מיהא ניחא ליה שמא אין לו משלו עכשיו כלום:

אשה - הא קאמרינן דאינה מקודשת בשגגת הקדש לרבי מאיר:

מעות מהו שיצאו לחולין - להנות מהן עתה וזה יתחייב בהן קרבן מעילה:

היאך יצאו לחולין - במה יצאו מרשות הקדש אחרי שאין דבריהם קיימין:

במכר מאי - לקח החפץ במעות הקדש בשוגג לרבי מאיר קנה או לא קנה:

לא קנה - ולא יצאו מעות לחולין ואין מעילה לרבי מאיר בהקדשות אלא באוכל אוכלי הקדש אבל המוציא מעות הקדש אין לו מעילה בכל מקום שהן שם הקדש עליהם:

חנוני כבעל הבית - משנה היא במעילה גזבר המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהם לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר אלא שולחני ואם מותרים ישתמש בהם לפיכך אם הוציא מעל הגזבר דברשותיה עבד דמידע ידע דשולחני צריך למעות תדיר אבל בעה"ב בין כך ובין כך לא ישתמש בהן דלאו אדעתא דהכי אפקדינהו גביה דסתם בעה"ב אינו משתמש תמיד במעות לפיכך אם הוציא מעל בעה"ב ולא הגזבר שהפקידו:

חנוני כבעה"ב - שאינו צריך תמיד למעות שנותנים לו פירות וכל מכר חנותם באשראי ודי לו במיעוט מעות שבידו ר' יהודה אומר חנוני כשולחני:

אבל דכ"ע - המוציא מעות הקדש מעל אחד מהם אלמא במכר לר' מאיר קנה דאם לא קנה היאך יצאו מעות לחולין:

לדידי - אם הוציא לא מעל לא זה ולא זה שאין מעילה במעות אלא באוכלין:

לדידך - דיש מעילה במעות:

אודי לי מיהא דחנוני כבעה"ב - והוא מעל ולא גזבר דלאו ברשותיה עבד וא"ל ר' יהודה לא מודינא לך בהא אלא כשולחני הוא ומעל גזבר דמידע ידע דצריך תמיד למעות לקנות סחורה:

דף נד.

חזרנו על כל צדדין של ר"מ כו' - כלומר אע"פ ששנינו לר"מ בשוגג לא קידש לאו משום דס"ל הקדש בשוגג אין מתחלל שחזרנו בכ"מ ששנה ר"מ בהלכות הקדש ולא מצינו מקום שאמר בו הקדש מתחלל במזיד ואין מתחלל בשוגג אלא בין בשוגג בין במזיד

מתחלל וליתנהו להני טעמא דר' יוחנן דלר"מ יש מעילה במעות הקדש וכיון דמעל נפק לחולין:

ומתני' - דקתני בשוגג לא קידש אלמא לא נתחלל:

בכתנות כהונה שלא בלו - וראויין לעבודה וכל זמן שראויין לעבודה אין מעילה בשגגתן שלכך הוקדשו מתחלה ליהנות בהן שוגגין רק שלא יתכוין לחללן שלא נתנה תורה למלאכי השרת שיהו הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמר עבודה ולא ישהום עליהם אחר העבודה כהרף עין:

בלו דווקא - דכיון דאין ראויין לעבודה הרי הן כשאר הקדש ולא ניתנו ליהנות בהן:

מועלין בחדתין כו' - שופרות היו במקדש ובהם נותנים שקלים באחד כתוב עליו תקלין חדתין ומי שלא שקל שקלו באדר שמביאו בתוך שנתו נותנו לתוכה והגזברין נותנים אותו בלשכה כשמגיע אחד מפרקי התרומה שבשלשה פרקים תורמין אותה ובשני כתוב תקלין עתיקין ומי שלא שקל אשתקד מביאו לשנה הבאה ונותנן לתוך שופר זה והגזברים מפנין אותן מעות לשירי לשכה משנה שעברה:

מועלין בתקלין חדתין - שהרי לקרבנות צבור הן עומדין:

ואין מועלין בתקלין עתיקין - שתורת שירי לשכה עליהם וניתנים לחומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי תקון העיר כדלקמן וקסבר ר' יהודה אין מעילה בשירי לשכה שנשאר עודף על הקופות לאחר ג' תרומות:

ה"ג שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי לשכה:

והא חומת העיר ומגדלותיה כו' - ואמאי מועלין בהן נימא לא נתנו שגגות אותן מעות למעילה מאחר שעומדין לחומת העיר שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהיו זריזים מליהנות מן החומה לישב בצילה ועליה אלא על כרחך אע"פ שהותרה הנאת החומה לענין שאר הנאות מיהא בקדושתייהו קיימי:

אימא ר' יהודה אומר מועלין בעתיקים - כדאמרי במתני' נמי בשוגג קידש דקסבר אע"פ שניתנו כתנות כהונה ליהנות לכהנים לאחר עבודה לענין שאר הנאות בקדושתייהו קיימי ומעל זה בקידושין ויצאו לחולין אבל מזיד שאין בו מעילה לא נתחלל ולא קידש:

כאימרא - הרי עלי ככר זה כאימרא כשה התמיד:

כדירים - דיר בהמות הקדש ודיר העצים:

וכי תימא - הא דאמר ר' יהודה לא אמר כלום משום דלא אמר כירושלים אלא הרי זה עלי ירושלים:

ומתני' - דקתני בשוגג לא קידש אלמא לא נתחלל:

דף נד:

תרי תנאי ואליבא דר' יהודה - איכא למ"ד ירושלים מקדשא כהקדש שאם יטול מאבני החומה לבנות בביתו מעל ואיכא למ"ד לא מקדשא: בר פדא פליג אדרב וס"ל כר' יוחנן דטעמא דר"מ במתני' משום דקסבר אין הקדש מתחלל בשוגג דמקח טעות הוא דלא ניחא ליה דנתחלל הקדש על ידיה:

ולא אמרו בשוגג מתחלל - כלומר לא כתיב בתורה מתחלל אלא שצריך קרבן מעילה אבל המעות כל מקום שהולכות הקדש הם:

לענין אכילה - האוכל ככר של הקדש דאזל ליה הקדש וה"ה להדלקת נר ולכל הנאה אבל הוצאת מעות הקדש אין בהם מעילה דלא נפקי מרשות הקדש:

במעשר - דממון גבוה הוא:

כר' יהודה בהקדש - דשוגג מתחלל ולא מזיד:

אין לו חומש - המחלל פירותיו להעלות הדמים לירושלים אין צריך להוסיף חומש ואפי' בעליו:

אין לו ביעור - בשנה שלישית וששית של שמיטה שהמעשרות מתבערים מן הבית שאסור להשהותן יותר כדכתיב כי תכלה לעשר וגו':

יש לו - כדיליף לקמן:

יש לו דין פרט ויש לו דין עוללות - דכרמך קרינא ביה והעניים אוכלין אותן בירושלים או פודין אותן ומעלין דמיהן:

פרט - הנושר בשעת בצירה וכתיב (ויקרא י"ט:י') ופרט כרמך לא תלקט:

עוללות - אשכול שאין לו פסיגין אלא אחת היא כולה:

כולו לגת - דקסברי כולו ממון גבוה הוא כמעשר שני דיליף מיניה כדמפרש ואזיל ולא קרינא ביה כרמך:

והא גמר קדש קדש - האי תנא גמר ממעשר דאי לא גמיר חומש בנטע רבעי מנ"ל אלמא מעשר נמי ניתן במתנה ור' יהודה היא:

וב"ה - דמדמו כרם רבעי למעשר כמאן סבירא להו במעשר לענין ממון גבוה או ממון הדיוט:

אלא לאו כר"מ - וב"ה כסתם משנה חשיב להו דהלכה כמותן:

וכר' יהודה בהקדש מאי היא - היכן תנן בשוגג מתחלל במזיד אין מתחלל:

שילח ביד פיקח - רישא הכי תנן שלח ביד חרש שוטה וקטן עשו שליחותן גזבר מעל לא עשו שליחותן לא מעל שלח ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנוני ואוקמינן התם כשהוזכרו שניהם גיזבר ושליח:

חנוני מעל כשיוציא - דשגגה גביה איתיה אבל הני מזידין נינהו ולא מחייבי מעילה אלמא שוגג מתחלל מזיד אין מתחלל:

משלו - שהפריש מכריו:

בין שניתן לו במתנה - קס"ד לאחר שהפריש ניתן לו וקתני מוסיף חומש דשלו הוא וקרינן ביה אם גאל יגאל איש ממעשרו (ויקרא כז):

ממון גבוה הוא - ולא מצי יהיב ליה והוה ליה זה שניתן לו כאילו אינו שלו ואין מוסיף חומש אלא בעלים דלא קרינא ביה ממעשרו:

וקסבר כו' - דאיכא למ"ד בעלמא כמי שהורמו דמיין ואיהו ס"ל כל זמן שלא הורם לאו ממון גבוה הוא דאין שם מעשר עליו לכלום:

והא גמר קדש קדש - האי תנא גמר ממעשר דאי לא גמיר חומש בנטע רבעי מנ"ל אלמא מעשר נמי ניתן במתנה ור' יהודה היא:

כשהוא סמדר - כשהענבים ניכרים לאחר שנפל הפרח וקמ"ל דכל זמן שהוא סמדר יכול לתתן במתנה שאין שם רבעי עליו ודלא כר' יוסי דאמר במסכת ערלה סמדר ערלה אסור מפני שהוא פרי וקרינא ביה ערלתו את פריו:

משך הימנו - איש מחבירו:

נותן סלע - וקנה את המעשר שמשעה שמשכו קנאו ולא אמרינן ברשות בעליו מעשר אייקר וצריך לחללו בשנים:

מפני שמעשר שני שלו - שהמעשר ממון הדיוט ונקנה במשיכה:

ונתן הכסף וקם לו - אין הקדש נקנה במשיכה דכתיב ביה ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו ואין שטר וחזקה קונין קרקעותיו ולא משיכה את מטלטלין:

הכי גרסינן לעולם ר' יהודה והכא חד סתמא והתם תרי סתמי - כר"מ סתם לן תרי זמני בשתי מקומות תנא רבי משנה זו דכרם רבעי חדא בסדר זרעים (מעשר שני פ"ה מ"ג) וחדא בעדיות (פ"ד מ"ה):

הכי גרסינן ואי סתמא דוקא מה לי חד סתמא כו':

הואיל ותנן בבחירתא כוותיה מסכת עדיות קרי בחירתא שכל דבריהם העידו מפי הגדולים והלכה כמותן:

דף נה.

הכי גרסינן תנן התם בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר כו' זכרים עולות - משום דחיישינן שמא מירושלים יצאת ורוב בהמות היוצאות ממנה זבחים הם ואיכא לספוקי בכל זבחים שהיא ראויה להם הילכך זכר דחזי לעולה מספקא לעולה ולקמן פריך עלה:

נקבות זבחי שלמים - דאילו בעולה ליכא לספוקי:

שלמים לא הוו - בתמיה דילמא שלמים היא והיכי מקריב לה עולה:

אמר רבי אושעיא בבא לחוב בדמיהן עסקינן - כלומר איהי ודאי לא קרבה וה"ק אם בא אדם זה לעשות לה תקנה ובא לקבל על עצמו חוב כל דמיה שהוא בספק ולהוציאה לחולין ולהקדיש את דמיה אם זכר הוא נתחייב אף בדמי עולה דחיישינן שמא עולות הן:

ורבי מאיר היא דאמר - במתניתין (לעיל דף נב:) הקדש במזיד מתחלל ויכול זה להוציאן לחולין מזיד ויתפסו הדמים בקדושתם ועל ידי תנאי יביא שני דמים אחד לעולה ואחד לשלמים ויאמר אם עולה היא הרי היא מתחללת על זו והשני יהא שלמי נדבה ואם שלמים היא הרי היא מחוללת על של שלמים והשני לנדבת עולה:

הא רבי מאיר היא - הך מתניתין דשקלים דבהמה שנמצאת כרבי מאיר מוקמינן לה דאמר הקדש מתחלל במזיד ואפי' קדושת הגוף נמי מתחלל:

לאו א"ר יהודה הקדש בשוגג מתחלל - והיא עיקר חילול וקאמר דקדושת הגוף לא מתחללין שוגג:

וקדושת הגוף - דקדשי מזבח מי מתחללת בלא מום:

אין מועל אחר מועל - אין שתי מעילות זו אחר זו בקרן אחד של הקדש דכיון שמועל בו הראשון יצא לחולין:

אלא בהמה - של קדשי מזבח הראויה לקרבן לפי שאין יוצאה לחולין כשהיא תמימה וכן כלי שרת:

ההיא ר' יהודה היא - מדקתני אין מועל אחר מועל אלמא מקמא הוא דנפיק לחולין אע"ג דשוגג הוא דאי מזיד ליכא מעילה והאי סברא לרבי יהודה הוא דשמעת ליה דאמר במתניתין (שם) הקדש בשוגג מתחלל:

ופרכינן מדר"י נשמע לרבי מאיר - בחילול מזיד דהא פלוגתייהו ליתא אלא במזיד ושוגג אבל בקדושת הגוף וקדושת דמים אין מחלוקת ביניהם באותו הקדש שאין מתחלל לר' יהודה בשוגג אין מתחלל במזיד לר' מאיר:

לאו א"ר יהודה הקדש בשוגג מתחלל - והיא עיקר חילול וקאמר דקדושת הגוף לא מתחללין שוגג:

לר' מאיר נמי - דקאמר עיקר חילול הקדש במזיד קדושת גוף לא אמר דנתחיל:
ומשני התם לא מכוין לאפוקינהו לחולין כו' - כלומר חילול דמזיד לר' מאיר עדיפא מחילול דשוגג לר' יהודה דאילו שוגג לא מכוין לאפוקינהו לחולין וגזירת הכתוב הוא מדמחייביה רחמנא קרבן מעילה הילכך קדושת הגוף לא מיתחיל אבל חילול מזיד לר' מאיר מכוין לאפוקינהו לחולין הילכך קדושת הגוף נמי מיתחלא:
אימר דשמעת ליה לר' מאיר כו' - אדרבי אושעיא פריך דאוקמא ההיא דשקלים כר"מ אימר דשמעת ליה לר"מ דאמר הקדש במזיד מתחלל בקדשי קדשים כגון קדשי הבית דהיינו סתם הקדש והוא הדין לקדשי קדשים דכולהו הוי לגבוה כקדשי בדק הבית:
בקדשים קלים מי שמעת ליה - וההיא דבהמה איכא לספוקי נמי בקדשים קלים והיכא שמעת ליה לרבי מאיר דמתחללין במזיד:
לר' מאיר נמי - דקאמר עיקר חילול הקדש במזיד קדושת גוף לא אמר דנתחיל:

דף נה:

תהי בה ר' יוחנן - בהא דרבי אושעיא:
וכי אומרים לו לאדם כו' - דכל בהמות מזבח אסור לחללה תמימה שנאמר אם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ואמר מר (מנחות דף קא.) בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר יכול יופדו על מום עובר כו' וזה שבא לימלך ולחוב בדמיה נאמר לו עמוד וחטא לחללה מזיד בשביל שתזכה לתקן הקרבתה של בהמה זו:
אלא אמר רבי יוחנן - הא דקתני זכרים עולות לא היא ולא דמיה קריבין בעודה תמימה אלא ממתין לה עד שתומם מום קבוע ויהא מותר לחללה ומייתי שתי בהמות חדא לעולה וחדא לשלמים ומתנה אם זו עולה תהא זו עולה תחתיה וחבירתה שלמי נדבה ואם זו שלמים תהא זו שלמים תחתיה וחבירתה עולת נדבה:
דמייתי נמי תודה - ומתנה:
ודילמא אשם הוא - וליכא למימר דנייתי נמי אשם דאין אשם בא נדבה:
ומשני אשם בן שתי שנים דאשם גזילות ומעילות ושפחה חרופה כתיב בהן איל והאי מתני' דאשתכח בן שנה וליכא לספוקי באשם:
ודילמא אשם נזיר או אשם מצורע - דכתיב בהו כבש:
בזמנו - כל זמן שהוא ראוי לפסח:
שלא בזמנו - עבר זמנו:
שלמים הוא - והא מייתי שלמים:

למאי הלכתא - תירוצא הוא כלומר למאי הילכתא אתית לספוקינהו בבכור ומעשר למיכלינהו במומו שספק בכור וספק מעשר נאכלין במומן לבעלים שהרי אין להם פדיון והני נמי לכשנפדו נאכלין במומן ואוכלן בתורת בכור ומעשר שאין נשחטין באיטליז ואין נשקלין בליטרא:

חטאת בת שנתה - היא דכתיב (ויקרא ה':ו') נקבה מן הצאן כשבה וכל כשבה (בן שנה) [בת שנתה] היא:

ואישתכח בת שתי שנים - ובהמה דמתניתין בבת שתי שנים עסקינן:

עז בת שנתה לחטאת - לישנא דקרא (במדבר ט"ו:כ"ז) לסימנא בעלמא נקט כלומר אם בת שנתה היא מקריבה חטאת:

חטאת סלקא דעתך - דילמא לאו חטאת היא והיכי קריבה ותנאי נמי ליכא דחטאת לא קרבה נדבה:

כחטאת כונסה לכיפה והיא מתה מאיליה - כדין חטאת שאינה ראויה ליקרב כגון חמש חטאות דאזלי למיתה (תמורה דף טז.):

לכיפה - לאו דוקא או שמא כיפה היתה מתוקנת לכך:

והיא מתה - שאין נותנין לה מזונות:

אין לוקחין בהמות במעות מעשר שני - חוץ לירושלים דכתיב (דברים י"ד:כ"ה) וצרת הכסף בידך ועוד שמא תכחיש בטורח הדרך:

דף נו.

בשוגג - שלא ידע שהן מעות מעשר שני יחזרו דמים למקומם כופין המוכר להחזיר הדמים דמקח טעות הוא שאילו ידע שהן מעות מעשר לא היה לוקחה דטריחא ליה מילתא להוליכה לירושלים ובמעות הוה ניחא ליה לאמטויינהו:

במקום - בירושלים דכתיב (דברים יב) אל המקום אשר יבחר וגו':

בד"א - אמזיד קא?:

לשם שלמים - שכן דרך כל בהמות שנקחות בכסף מעשר ליקרב שלמים כדילפינן לה במנחות (דף פב.) שם שם וזבחת שלמים ואכלת שם ובמעשר כתיב ואכלת שם:

לחולין - שלקחה לאוכלה חוץ למקום:

בין שוגג - לאו אמתכוין להוציא לחולין קאי דא"כ לאו שוגג הוא והאי מתכוין דקתני אמזיד קאי והכי קאמר אבל לקחה לשם חולין דמזיד דידיה מתכוין להוציא מעשר לחולין הוא בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם שוגג משום דמקח טעות הוא ומזיד דקנסי' ליה למוכר כדאמר לקמן דלאו עכברא גנב אלא חורא גנב:

במזיד קידש - דכיון דליכא טעות משום קנסא לא אמרי רבנן דליבטול:
אמר ר' אלעזר - מתניתין ליכא למיקנסיה כלל דאשה יודעת כו' ולא נתכוונה להוציאו לחולין אבל מוכר זה יודע שהמעות מתחללות על הבהמה וחולין הן בידו ועבר על לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא י"ט:י"ד) דיודע שהלוקח מתכוין לאוכלה בעירו:
והרי בהמה טמאה דאדם יודע כו' - דאיכא למימר כי שקיל להו למעות אדעתא לאסוקינהו לירושלים שקיל להו ותנן יאכל כנגדן הלוקח יקח מעות משלו ויאמר כל מקום שהמעות ביד מוכר יהו מחוללות על אלו ויעלם ויאכלם בירושלים:
אלא מתני' באשה חבירה עסקינן דידעה - שאין מעשר שני מתחלל ע"י קידושיה ועולה ואוכלתן אבל סתם מוכר לא ידע שאין מעשר מתחלל על בהמה טמאה:
אמר ר' אלעזר - מתניתין ליכא למיקנסיה כלל דאשה יודעת כו' ולא נתכוונה להוציאו לחולין אבל מוכר זה יודע שהמעות מתחללות על הבהמה וחולין הן בידו ועבר על לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא י"ט:י"ד) דיודע שהלוקח מתכוין לאוכלה בעירו:
כי התם - כדאמרן גבי לוקח בהמה טהורה מזיד:

דף נו:

כשברח - המוכר שהדמים בידו:
ומתמהינן הא לא ברח קנסינן למוכר:
אלא חורא גנב - אלמלא חור שהעכבר מצניע גניבתו שם לא היה גונב:
חורא מנא ליה - מאין לו הגניבה:
מתני' המקדש בערלה כו' - דכולהו איסורי הנאה נינהו כדיליף לה בגמרא:
מכרן וקידש בדמיהם מקודשת - דאין הדמים נתפסין באיסור כדיליף לקמן:
גמ' מנלן - שאסורה בהנאה:
מנין שלא יהנה ממנו - כגון שלא יצטבע בו בפירי הראוי ליצטבע בו כגון קליפי אגוזין ושומר לפירי אסור כפירי:
ולא ידליק בו את הנר - כגון מן השמן:
אף כלאי הכרם תופס את דמיו - אלמה תנן במתני' מכרן וקידש בדמיהם מקודשת אלמא אין אוסרין את דמיהם:
שהוא נבלה - הואיל וסקלו ונבלה כבר למדנו מלא תאכלו כל נבלה (דברים יד) שאסורה באכילה:
מגיד דאם שחטו כו' - ותרתי אשמועינן קרא סקול יסקל השור ואם נשחט לא יאכל:

להיכא דסקליה מסקל - ולאסריה בהנאה אתא דלא יאכל משמע איסורי הנאה כדרבי אבהו דמנבילה נפקא לן בה איסור הנאה שהנבלה פרט בה הכתוב היתר הנאה ולהכי כתיב בדידיה בהדיא לא יאכל ולא פרט אחריו היתר ובעל השור נקי לדרשא אחרינא אתא לחצי כופר ודמי ולדות כדלקמן:

עד שיפרט לך הכתוב - דמדאיצטריך לפרש בנבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה למשרייה בהנאה ולא נכתב בו אלא לא תאכלו ש"מ לא תאכלו איסור הנאה הוא ובפסחים (דף כב.) פרכינן עלה טובא: לגר בנתינה ולעובד כוכבים במכירה ל"ג במילתיה דרבי אבהו דאי הוה סבירא ליה דברים ככתבן דוקא תו לא מצי יליף מיניה דהיכא דלא פרט היתר ליתסר דהאי דנבלה לאו אתא להיתר הנאה אלא לאשמועינן דחילופא אסור:

ה"מ - דשמעינן איסור הנאה מלשון אכילה היכא דנפקא לן איסור אכילה מיניה דכיון דמבעי ליה נמי לאזהורי באכילה כלל כל הנאות בלשון אכילה דילפינן מנבילה התם דלא יאכל איסור הנאה נמי משמע אבל הכא דאיסור אכילה מקרא אחרינא נפיק ולא הוצרך זה אלא להנאה למה לי לאפוקי הנאה בלשון אכילה ליכתוב לא יהנה אלא ודאי לאכילה גופיה איצטריך ולהיכא דשחטיה:

אי נמי לכתוב לא יאכל - ולשתוק את בשרו למה לי:

כעין בשר - ששחטו:

ואימא ה"מ - דאשמעינן קרא דאפילו שחטו אסור היכא דבדק צור ושחט בה דסקילה היא דמנבלה לא מצי נפיק דלאו נבלה הוא אבל שחיטת סכין לא:

מידי סכין כתיבא באורייתא - אצל שחיטה וכיון דהכי הוא כי שחטה נמי בצור לאו סקילה היא אלא שחיטה ואסר לך הכתוב בשרו והוא הדין סכין:

חורא מנא ליה - מאין לו הגניבה:

ולהנך תנאי דמפקי ליה להאי ובעל השור נקי - בב"ק (ד' מא:):

לחצי כופר - שאם הרג את האדם נקי מחצי כופר ואע"ג דמועד משלם כופר שלם לא אמרינן תם ישלם חצי כופר כי היכי דגבי נזקין משלם חצי נזק:

ולדמי ולדות - אם נגף אשה הרה ויצאו ילדיה אינו משלם דמי ולדות לבעל כמו שהאדם הנוגף משלם כדכתיב (שמות כא) ענוש יענש וגו':

דף נז.

את לא דריש - לריבויא:

כי האי תנא - שפירש מלדורשן:

היה דורש כל אתין שבתורה - לריבויא:
פירש - שירא לרבות שום דבר להשוותו למורא המקום:
ה"ג ועגלה ערופה מאימתי אמר רבי ינאי כו' - מאימתי נאסרת הואיל ואין דמיה קדושין לא קדושת מזבח ולא קדושת בדק הבית אלא היא עצמה לעריפה:
כפרה כתיב בה - כפר לעמך ישראל (דברים כ"א:ח'):
כקדשים - וקדשים אסורין בהנאה שהרי מועלין בהן (ולא פרכינן אי מה קדש כו' דאין משיבין על ההיקש):
צפורי מצורע - מכשירי בחוץ הן שהרי חוץ לעיר נעשית מצותה ולהכשיר את המצורע לבא במחנה:
מכשיר בפנים - אשם מצורע:
מכפר בפנים - כל הקרבנות:
מכפר בחוץ - עגלה ערופה:
מה בפנים עשה מכשיר כמכפר - לא חלק בין אשם מצורע לשאר אשמות:
משעת שחיטה - נאסרת השחוטה והמשולחת מותרת כדלקמן:
משעת לקיחה - נאסרות שתיהן עד שישלח המשולחת וניתרת בשילוחה:
מעגלה ערופה - מה התם מיתסרא מחיים כקדשים אף כאן מחיים:
ה"ג ועגלה ערופה מאימתי אמר רבי ינאי כו' - מאימתי נאסרת הואיל ואין דמיה קדושין לא קדושת מזבח ולא קדושת בדק הבית אלא היא עצמה לעריפה:
גבול שמעתי בה ושכחתי - מאימת נאסרת:
ירידתה לנחל איתן - היא הגורמת לה שם עריפה ואוסרתה:
הכא מי אית לה גבול אחרינא - וכיון דילפינן לה איסור מחיים ע"כ קיחה היא דגרמא:
כל - רבויא הוא:
אשר - רבויא הוא:
לאחר שחיטה מיבעיא - ולמה לי קרא למיסרה בשלמא להיתרא דמשולחת איצטריך קרא אלא איסורא דשחוטה למה לי:
ואתיא שחיטה ומכשרה לה - עם שאר עבודות והא נמי תתכשר לאחר גמר מצותה:
טריפה - פסולה לטהרת מצורע דכתיב חיות (ויקרא יד):
ונמצאת טריפה - קס"ד כשבדק בסימנים נמצאת שנטרפה בשחיטתה דאי נטרפה מעיקרא כגון ניקב קרום של מוח או שנחתכו רגליה לא שייך למיתני ונמצאת:
יקח זוג לשניה - אין צריך להביא שתים אחרות:
והראשונה מותרת בהנאה - דקס"ד שחיטה היא דאסרה לה והא לאו שחיטה היא:

אמאי מותרת בהנאה - דילמא בשעת קיחה ראויה היתה והיכן הותר איסורה:
שנמצאת טריפה בבני מעים - דבשעת קיחה לא הויא חזיא ולא חל עלה איסור:
ר' יעקב סבר שחיטה שאינה ראויה - למצותה שמה שחיטה לאוסרה:
מחיים לא מיתסרא - דאי איתסרא במאי פקע איסורה:
תנאי היא - הני תנאי סבירא להו כדקאמרת דלא מיתסרא ותנא דבי רבי ישמעאל דיליף מכשיר ממכפר סבירא ליה דמיתסרא מחיים כמכפר:
מכפר בחוץ - עגלה ערופה:
מה בפנים עשה מכשיר כמכפר - לא חלק בין אשם מצורע לשאר אשמות:
ואיפוך אנא - וזה אשר לא תאכלו לרבות את המשולחת:
לא מצינו בעלי חיים שאסורין - איסור עולם:

דף נז:

מוקצה - בהמה שהוקצה לתקרובת ע"ז אסורה לגבוה כדאמר בתמורה (דף כח.) מן הבהמה להוציא את הרובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה נעבד שהשתחוה לה:
רובע ונרבע בעדים - דבני סקילה נינהו דכתיב (ויקרא כ':ט"ז) והרגת את האשה ואת הבהמה ונרבע דכתיב (שם) ואת הבהמה תהרוגו וילפינן לעיל (דף נו:) משנגמר דינו נאסר ואפילו שחטו ולהכי נקט בעדים דאינו נסקל בעד אחד דאמר מר (בב"ק דף מד:) כמיתת הבעלים כך מיתת השור:
יפו - חומתה על הים:
בגבת - חומתה על המדבר ורחמנא אמר שדה:
שעומד בתוך העיר ויזרקנה חוץ לחומה - מדכתיב ושלח את הצפור החיה אל מחוץ לעיר מכלל דעומד בעיר ומשלחה אל החוץ דאי בעומד חוץ לעיר מאי ושלח אל מחוץ לעיר איכא הא מעיקרא קודם שילוח נמי התם קיימא:
רבא אמר - סברא הוא שהמשולחת מותרת דלא אמרה התורה שלח לתקלה שתהא למכשול עון וילכדנה אדם ויאכלנה וקרא דאמרן לעיל לרבות את המשולחת אסמכתא בעלמא היא:
אמר קרא קדש יהיה - חסר וי"ו כתיב למידרש ביה קודש הוא וזה א' מן השלשה עשר במסורת חסרים:
אמר קרא קדש יהיה - חסר וי"ו כתיב למידרש ביה קודש הוא וזה א' מן השלשה עשר במסורת חסרים:

קדוש קרינן - להכי קרינן קדוש למעוטי דמיו שאין דין קדושה עליו קודש משמע שם קדושה קדוש משמע הוא קדוש:

פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון בבכורות:

לאחר עריפה ודברי הכל - דאמר התם ומודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור וגמר עריפה עריפה מעגלה ערופה:

ומותר בהנאה - דכתיב (שמות כב) לכלב תשליכון אותו:

שחוט שלי בשלי - שחוט זבחי בחצרי כדכתיב (ויקרא א':ה') ושחט את בן הבקר וגו':

ושלך בשלך - כדכתיב (דברים י"ב:כ"א) וזבחת מבקרך ומצאנך וסיפיה דקרא בשעריך:

מה שלי בשלך אסור - בהנאה דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים אחרי שאין דמו נזרק:

ושחטו ושחט אותו ושחט אותו מה ת"ל - שלש פרשיות סמוכות זו לזו בשלמים בראשונה כתיב ושחטו פתח אהל מועד ובשתים כתיב ושחט אותו מת"ל אלו שלשה מיעוטין דמשמע מכולהו זה נשחט בעזרה ולא אחר:

לפי שנאמר כי ירחק וזבחת - ובא הכתוב להתיר להם בשר תאוה משיבאו לארץ והם יתרחקו מן המשכן לפי שבמדבר לא הותרו לאכול שום בהמה הראויה להקרבה אלא על ידי הקרבה:

בריחוק מקום - חוץ למקדש:

אתה זובח - חולין שלך ואי אתה זובח בעזרה שהוא מקום הקרוב לו:

ה"ג פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה:

אלא תמימים - ובראויה להקרבה הכתוב מדבר דאילו בשאין ראויה להקרבה לא איתסר בשר תאוה דידהו במדבר:

שכן מין הכשר - להקריב כיון דדמי להו בהכי אתי למיגמר ליה במה מצינו להחמיר ולאסור:

שהיא בשחיטה כבהמה - ואיתקש לפסולי המוקדשין בפרשה זאת אך כאשר יאכל את הצבי וגו' ודרשינן ליה בשחיטת חולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה וכיון דבשחיטה איתקש להו איכא למיגמר נמי מינה שלא תהא שחיטה בעזרה דכל דבר זביחה אסר רחמנא:

ושחטו ושחט אותו ושחט אותו מה ת"ל - שלש פרשיות סמוכות זו לזו בשלמים בראשונה כתיב ושחטו פתח אהל מועד ובשתים כתיב ושחט אותו מת"ל אלו שלשה מיעוטין דמשמע מכולהו זה נשחט בעזרה ולא אחר:

מנין לרבות את העופות - שאין שחיטתן מפורשת בתורה: הכי גרסינן בתורת כהנים תלמוד לומר ושחטו ושחט אותו ושחט אותו והכי נמי גרסינן בסיפרי ופירושא חד לחיה

וחד לעופות וחד לאיסור אכילה בדיעבד ודקתני מרבה אני את החיה הכי קאמר אי לא כתב קרא איכא למימר אתא לריבויא בדוחקא:

דף נח.

ת"ל כו' - כיון דאיתרבו הנך מיניהו לענין איסור שחיטה איתרבו נמי לענין אכילה כתמימים:

ואי אתה משליך לכלב וכו' - והכי משתמעי חולין מיניה דאילו האי קרא מיירי בבשר היוצא חוץ ממחיצתו כגון עובר שהוציא את ידו בשחיטת אמו ילפינן לה (חולין דף סח.) מהאי קרא לאיסורא ובשר בשדה כגון שיצא בשר חוץ למחיצתו בגלוי כשדה שאין לו מחיצה הרי הוא כטרפה ולא תאכלו ומיעט בסיפיה לכלב תשליכון אותו למעוטי חולין שנשחטו בעזרה ודריש הכי אותו הוא דנאסר ביציאת מחיצה ולכלב תשליכון אותו דמותר בהנאה ולא חולין שנשחטו בעזרה הנאסרין ע"י כניסת מחיצה דאסורין אף בהנאה:

תניא המקדש בפטר חמור כו' - ברייתא היא:

רבי שמעון אומר מקודשת - בפטר חמור מחיים ר' שמעון לטעמיה דאמר לעיל (דף נז:) מותר בהנאה:

ובבשר בחלב - רבי שמעון לטעמיה דאמר לעיל (שם) ומותר בהנאה:

רבי שמעון אומר מקודשת - בפטר חמור מחיים ר' שמעון לטעמיה דאמר לעיל (דף נז:) מותר בהנאה:

ובחולין בעזרה - קסבר איסורו לאו דאורייתא לא איסור שחיטתו ולא איסור הנאתו ולא דריש בריחוק מקום הכי אלא מדרבנן דילמא אתי למימר קדשים שנפסלו לאחר שחיטה הן שלא נזרק דמן וקא מתהני מינייהו ואתי ליהנות מקדשים שלא נזרק דמן:

ישרפו - ולא סגי להו בקבורה אלמא איסורו מן התורה דאי מדרבנן מי מחמרינן כולי האי נהי דבבהמה גזור אטו פסולי המוקדשין דלא נימרו קדשים פסולין נקברים אלא חיה אי עיקר איסור דידה לאו דאורייתא מהיכא תיתי הא ליכא למיגזר אטו קדשים ולמה היא בשריפה ואפילו בקבורה אלא ודאי איסורן מן התורה ושריפתן מדברי סופרים בבהמה גזור דילמא אתי למימר קדשים פסולין לקבורה והתורה אמרה ישרפו ובחיה נמי גזרו שלא תחלוק בדין חולין שנשחטו בעזרה שהשוו חכמים דבריהן בכל מקום שלא יפקפקו בהם:

פלגא - קנטרן רגיל לחלוק על חביריו:

הכא במאי עסקינן - דאמר רבי שמעון מקודשת שנמצאת טריפה ור' שמעון לטעמיה דאמר לעניין כיסוי הדם (חולין דף פה.) ואותו ואת בנו (שם דף פ.) ותשלומי ארבעה וחמשה (ב"ק דף עא.) שחיטה שאינה ראויה לאכילה לא שמיה שחיטה וכל חיוב ואיסור הבא ע"י שחיטה אינו חל עליה הילכך איסור חולין הללו ע"י שחיטה בא עליה והא לאו שחיטה היא:

ובחולין בעזרה - קסבר איסורו לאו דאורייתא לא איסור שחיטתו ולא איסור הנאתו ולא דריש בריחוק מקום הכי אלא מדרבנן דילמא אתי למימר קדשים שנפסלו לאחר שחיטה הן שלא נזרק דמן וקא מתהני מינייהו ואתי ליהנות מקדשים שלא נזרק דמן:

את הטריפה - טריפה הניכרת:

מנלן - דלא תפסי דמייהו:

שאתה מהייה גרסינן:

יצא בשר - מקדושת שביעית דבפירות גופייהו כתיב בו תהיה בהווייתו תהא אבל חילופיהם הן יוצאין לחולין:

ופירי עצמו - הפירי הראשון אסור לאחר הביעור שלא יצא מקדושתו:

מתני' ובמתנות - הזרוע והלחיים והקיבה:

ואפילו הוא ישראל - וקא ס"ד אע"פ שאין לו בכל אלו אלא טובת הנאה שבידו לתתם לכל מי שירצה וגם היא לא זכתה אלא בטובת הנאה זו שהיא צריכה ליתנם לכהן והמעשר ללוי ומיקדשה בטובת הנאה זו דקסבר טובת הנאה ממון:

גמ' אינו ממון - לקדש בו האשה:

גמ' אינו ממון - לקדש בו האשה:

כמי שהורמו דמיין - הואיל ועומדת לתרום ונגמרה מלאכתו לכך וזכה הכהן בחייו בתרומה שבו שלא הוטל עליו אלא להפרישה ולקיימה לעצמו אף יורש זה יפרישנה וימכרנה לכהנים וכן היא תמכרנה והוא הדין נמי דמצי לאוקמה בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן אלא הא קשיא ליה א"כ מאי קמ"ל מתניתין פשיטא דמקודשת:

דף נח:

הוצאה את הוא סבר משמעתא קאמר ליה - מוצא את משמועה זו נראה שאין אתה חכם בה אי נמי קטיל קני באגמא את לשון הוצא ודפנא (סוכה דף כג.):

לימא כתנאי - טובת הנאה ממון או אינה ממון:

משלם לו דמי טיבלו - אף דמי תרומה ומעשר שבו:

אלא דמי חולין שבו - אבל בתרומה ומעשר אמר ליה לאו בעל דברים דידי את וכשיבא כהן גם הוא לתובעו ידחהו ויאמר לא לך אתננה כי אם לכהן אחר:

ה"ג לא דכ"ע טובת הנאה אינה ממון והכא במתנות שלא הורמו קמיפלגי. וכגון שנפל לו טבל זה מבית אבי אמו כהן רבי סבר כמי שהורמו דמיין וזכה אבי אמו בתרומה ומעשרות שבו שאף מעשר ראשון לכהנים מדקנסינהו עזרא ללוים:

ורבי יוסי סבר לאו כמי שהורמו דמיין - וצריך היורש הזה לתתן לכהן ואין לו בהן אלא טובת הנאה והיא אינה ממון:

ואיבעית אימא דכ"ע כמי שהורמו דמיין וטובת הנאה אינה ממון - והכא לאו דנפלו לו מבית אבי אמו כהן עסקינן אלא שגדלו בארצו וטעמא דרבי משום דאית ליה דשמואל דאמר חטה אחת פוטרת את הכרי הילכך אמר ליה בעל הטבל אל הגנב כולה דידי הוא דפטרנא נפשי בחטה אחת לתרומה וכי פליג רבי עליה דר' יוסי בר' יהודה בתרומה לחודה פליג אבל במעשר מודה דלאו בעל דברים דידיה הוא:

ורבי יוסי לית ליה דשמואל - הילכך בתרומה נמי לא מצי תבע ליה וה"ה דמצי לאוקמיה נמי בטבלים שנפלו לו ודכ"ע כמי שלא הורמו דמיין וטובת הנאה אינה ממון וקמיפלגי בדשמואל אלא אי אוקמת הכי אוקמת ליה מתניתין דקתני מקודשת דלא כתרוייהו דכיון דטובת הנאה אינה ממון ומתנות שלא הורמו כלא הורמו דמיין היכי מיקדשא הא אין לו בתרומה אלא טובת הנאה ואפילו נפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן אבל השתא דאמרינן כמי שהורמו דמיין ופלוגתייהו בטיבלא דאתי מארעיה מתרצא מתני' כדשנינן לעיל ודברי הכל:

קנסוהו לגנב - שלא תהא תרומה אצלו ממון שאין לו תובעים ונמצא חוטא נשכר:

להזות ולקדש - משנה היא בבכורות הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה:

להזות - על הטמא ולקדש מי חטאת כשנותן האפר במים קרי קדושה:

מי מערה - סרוחים הם:

אפר מקלה - כלומר סתם אפר שבא מן הקלוי באש:

בשכר הבאה - האפר ממקום למקום ושכר מילוי המים דמילתא דטירחא היא ורחמנא לא רמיא עליה ושרי למשקל אגרא ומקודשת ומתניתין דבכורות בשכר הזאה וקידוש דליכא טירחא ושכר לימוד מצוה הוא נוטל והתורה אמרה (דברים ד':ה') ראה למדתי אתכם וגו' כאשר צוני וגו' מה אני בחנם אף אתם בחנם (נדרים דף לז.):

דיקא נמי - דמתניתין לאו אהזאה וקידוש קאי דקתני מי חטאת ואפר חטאת שעדיין אינן מעורבין:

מתני' האומר מקודשת ואינה מקודשת - לשניהם דאסורה לשניהם אלא אם כן נתן האחד גט ולאדם אחר אסורה עד שיתנו שניהם גט ובגמרא פליגי בה ומפרש טעמא:

בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה - שמא אינן קדושין ובת כהן לישראל נמי לא תאכל בתרומת בית אביה שמא הוו קידושין וזר פוסל בקדושין את בת כהן מן התרומה:

פרק שלישי - האומר

מתני' האומר מקודשת ואינה מקודשת - לשניהם דאסורה לשניהם אלא אם כן נתן האחד גט ולאדם אחר אסורה עד שיתנו שניהם גט ובגמרא פליגי בה ומפרש טעמא:

בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה - שמא אינן קדושין ובת כהן לישראל נמי לא תאכל בתרומת בית אביה שמא הוו קידושין וזר פוסל בקדושין את בת כהן מן התרומה:

דף נט.

גמ' ומאי שנא התם - בפ' האיש מקדש:

דקתני האומר לשלוחו - צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת מאי שנא התם דנקט לשון שליחות ששלחו לשם כך והכא נקט חברו שלא שלחו לשם כך אלא אם יזדמן לו במקום פלוני דרך אצלה:

דסבר - האי משלח לא טרח האי שליח לבקשה לי במקום אחר ולא סמכה דעתיה לשוויה שליח אלא באותו מקום:

מראה מקום הוא לו - אם תמצאנה שם קדשנה לי שם ואיני מטריחך למקום אחר ומיהו אם עבד עבד:

לא יהבוה ניהליה - לא רצו ליתנה לצורך בנו:

ומקשינן איבעי ליה לאודועיה - להוציא עצמו מן מנהג רמאות:

באגא דאלימי - בקעה של בעלי זרוע היתה ולא יניחו לכל אדם לקנות קרקע אצלם:

מהפך בההיא ארעא - מחזר עליה לקנותה:

קבליה - קבל עליה סיפר דברי צעקתו לר' זירא:

לרגל - כשדורשין בהלכות הרגל היו מקבלין פני הרב:

עני המהפך בחררה - מחזר אחריה לזכות בה מן ההפקר או שיתננה לו בעל הבית:

נקרא רשע - שיורד לחיי חבירו:

לא הוה ידענא - שרב גידל מתעסק בה:

דארעא קמייתא - זו היא לי ראשונה שלקחתי מעולם:

ולא מסמנא מילתא - אינה סימן טוב שימכור אדם מקחו הראשון:
ארעא דרבנן - הפקר לתלמידים:
ואע"פ שנתאכלו המעות - בתוך ל' יום דכי בעו קידושין למיחל ליתנייהו למעות אפ"ה חיילי:
לאו למלוה דמו - דנימא המקדש במלוה אינה מקודשת:
ולאו לפקדון דמו - דנימא אם לא נשתייר בה שוה פרוטה אינה מקודשת כדאמר בהאיש מקדש (לעיל דף מז.) התקדשי לי בפקדון והלכה ומצאתו שנגנב או שנאבד אם נשתייר בו שוה פרוטה מקודשת כו':
להוצאה ניתנה - מקמי דניתחלי קידושין וכי אמר לה התקדשי לי בה לאו דידיה היא ולאו מידי יהיב לה אבל אלו לא ניתנו לה להוציאן אלא ע"מ שתתקדש בהן ולהכי כי אכלה דידה אכלה ולכי מטא זמנא מקדש:
וחזרה בה - בתוך ל' אמרה אי אפשי בהן:
ביטל אם עד שלא תרם ביטל - האומר לשלוחו צא ותרום וחזר ובטלו מלהיות שלוחו או בפניו או שלא בפניו:
דכי מעשה דמו - ואע"פ שלא חלו מיד הוי מעשה מיהא לחול אחר שלשים והא דקרי ליה דיבור משום דלאו מעשה ממש הוא:
והגיע בשליח - רבותא אשמועינן אע"פ שלא יצא אחריו לשם כך אלא שפגע בו ואמר לו הרי בטל ולא אמרינן לצעורי בעלמא קא מכוין והכי מפורשת בפ' השולח:
כל כמה דלא מטא גיטא - ליד האשה לאו מידי הוא:
יורדין לידי טומאה במחשבה - כגון גולמי כלים דאמר בהכל שוחטין (חולין דף כה.) כל שעתיד לשוף לשבץ ולגרר ואמר התם דאכתי חסרון מלאכה הוא וטהורים ואם חישב עליה שלא לשוף ושלא לשבץ הביאתו מחשבה זו לידי גמר מלאכה מכאן ולהבא:
ואין עולין מטומאתן - משקבלוה:
אלא בשינוי מעשה - שיעשה בה מעשה לקלקלם שישברם או ינקבם וכן עד שלא יקבלו טומאה אין עולין מתורת קבלת טומאה שירדו במחשבה זו אלא בשינוי מעשה עד שיתחיל לשוף לשבץ ולגרר:

דף נט:

מעשה מוציא מיד מעשה - התחיל לשוף ביטל מהם תורת גמר מלאכה לשם כלי בין שירד להו ע"י מעשה שהחליקן וגילה דעתו שאין מחוסרין עוד תיקון בין שירד להו ע"י מחשבה:

מחשבה אינה מוציאה - חישב עליהן לשוף לשבץ אחר שחישב עליהן שלא לשוף שלא לשבץ אין יוצאין מידי מחשבתן הראשונה:

דכי מעשה דמיא - דרחמנא קרייה מעשה דכתיב כי יתן והיינו בידים ואע"ג דמחשבה בעלמא הוא דאפילו נפלו ממילא וניחא ליה הוי הכשר ומיקרי כי יותן:

להא שמעתתא - דרבי יוחנן וריש לקיש:

וכן היא שנתנה כו' - משנה היא לקמן בפ' בתרא:

וחזרה בה - בין בפני שליח בין שלא בפניו:

אינה חוזרת - ולקמן מותבינן ליה מהא דהשולח גט:

מחשבה אינה מוציאה - חישב עליהן לשוף לשבץ אחר שחישב עליהן שלא לשוף שלא לשבץ אין יוצאין מידי מחשבתן הראשונה:

ואפילו בקמייתא - גבי מתני' לא בא אחר וקידשה וחזרה בה קי"ל הילכתא כר' יוחנן דאתי דיבור ומבטל דיבור:

מהו שיחזור ויגרש בו - בגט לאחר שאמר לשליח גט שנתתי לך בטל הוא:

לעולם - אין בטלין לאחר ל' שהרי ניתן לה זמן לחול בתוך ל' שיהו כולן פנויין מקידושי ראשון:

ושמואל אמר כו' - לקמן פריך עלה רב חסדא:

מר אריש - דמתני' דלא אמר מעכשיו מתני לה להך פלוגתא ומשום הכי קשיא ליה למר מאי דקשיא ליה:

מקודשת ואינה מקודשת לעולם - ואפילו לאחר שלשים עומדת בספק קידושי שניהם ואסורה לשניהם בלא גט האחד כדמפרש טעמא לקמן:

ושמואל אמר - אינה בספיקא אלא עד שלשים יום שמא ימות הראשון ולא יגמרו הקדושין ונמצאו קדושי שני חיילי למפרע:

מספקא ליה - האי לאחר שלשים אי תנאה הוי אם לא אחזור בי בתוך ל' יהיו קדושין מעכשיו:

אי חזרה הוי - ממאי דקאמר מעכשיו וקאמר איני אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר ל' הילכך לעולם היא בספיקא דאי הוי תנאה קידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי ואם חזרה הוי קידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי:

לשמואל פשיטא ליה דתנאה הוי - הילכך כל ל' יום הוו קידושין תלוין שמא יחזור בו מל' ואילך גמרו:

גט ואינו גט - מספקא ליה האי ולאחר מיתה אי הוי תנאה מהיום יהיה גט אם אמות ולכשימות נמצא גט למפרע מאותו יום אי חזרה הוי וחזר בו ממהיום ואמר זה גיטך לאחר מיתה ולא אמר כלום דאין גט לאחר מיתה דכיון דמית היכי מגרש:

כזה גט - דתנאה הוי:

התם - הוא דאיכא לספוקי ולמימר חזרה הוי משום דלרחוקה אתי וקשה בעיניו לרחקה ולגרשה ולהכי הדר ביה ממעכשיו אבל הכא דלקרובה קאמר כל מה דמצי לקרובה מקרב לה וכי אמר לאחר שלשים לא הדר ביה ממעכשיו:

התם - הוא דאמר תנאה הוא ולא חזרה דאדם יודע דאין גט לאחר מיתה ומידי דכדי לא עביד איניש דאמר:

אבל הכא - דיש קדושין לאחר ל' יום אם לא קדשה אחר בנתיים אימא דילמא הוי חזרה דלא רצה לקדשה מעכשיו שמא דעתו על אחרת וימלך בתוך שלשים יום קמשמע לן:

ולטעמיה דרב - דמספקא ליה בחזרה ותנאה בא אחד ואמר מעכשיו ולאחר שלשים ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשרים שכלו של שני בתוך של ראשון ואם דראשון חזרה הוו להו דשני קידושין דהא ראשון הדר ביה ממעכשיו:

דף ס.

ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשרה - וה"ה בהאי אחר אם קדשה סתם הואיל ולא בא אחר אחריו מה לי ולתנאו אלא סידרא נקט ותנא:

אי חזרה הוי דבתרא הוו קידושין - שלא בא אחר אחריו וגמרו קידושין לאחר עשרה:

האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה - שתי לשונות במשמע יש אומרה בלשון תנאי ויש אומרה בלשון חזרה ואיכא למימר להאי תנאה ולהאי חזרה ותבעי גיטא מכל חד וחד דלמא קמא לחזרה מכוין וחלו של שני ושני לתנאה איכוון ושלו קיימין ואין של ראשון ושל אחרון קידושין ובעיא גיטא מאמצעי ואיכא למימר דקמא תנאה ושלו קיימין ואיכא למימר דכולהו חזרה ושל אחרון לבד קיימין קמ"ל דלאו תרוייהו משתמעי מינה אלא ספק תנאה ספק חזרה ואי תנאה הוא לכולהו הוי תנאה ואין לשון חזרה כלל ואי חזרה הוי לא הוה ביה לישנא דתנאה כלל וממה נפשך אמצעי לא הוו קידושין:

אסברה לך כו' - דהא ליכא למימר טעמא דר' יוחנן משום דקסבר שתי לשונות במשמע ומספקא ליה לגבי האי גברא בתנאה ולגבי האי בחזרה דאם כן לא שייך למיתני תופסין דאין תפיסה אלא באחד מהן ואנן הוא דלא ידעינן הי נינהו ומדקתני תופסין משמע דסבירא ליה שיש בה צד קידושין לכולהו:

דשוו נפשייהו כי שרגא דליבני - המסדר לבינים ורחב כולן שוה אינו מסדר ממש זו על זו דא"כ הרי שורה החיצונה נופלת וחבירתה אחריה אלא מסדר תחילה זו אצל זו וחוזר ומסדר עליה שורה אחרת ונותן החיצונה משוכה לחוץ כדי שישאר ריוח בתחתונה להיות שניה יושבת מקצת עליה ומקצת על שאצלה ונשאר ריוח גם בשניה להיות שלישית מקצת עליה וכן כולם הכא נמי כל אחד מצא מקום זמן פנוי לקדושין ותפסו כולן לאוסרה:

חולצת - שמא אינו גט וזקוקה ליבם:

ולא מתייבמת - שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו והרי היא לו בכרת שאין עליה זיקת יבום:

הא מני רבנן היא - דמספקא להו אי תנאה אי חזרה:

גיטא דשייר ביה לא כלום הוא - דרחמנא אמר (דברים כד) כריתות:

אם מתי - פשיטא לן דתנאה הוא והוי גיטא למפרע לכשימות:

הרי זה גט - ואינה צריכה חליצה משימות:

אטו מהיום ולאחר מיתה - דפשיטא לרבי יוחנן דשיורא הוא ולא הוי גט כלל:

ומשני אם אתה מצריכה חליצה אתו נמי ליבומה - דאמר מדאצרכוה חליצה קים להו לרבנן דלאו גיטא הוא ואתו לייבומי גרושה והיא בכרת ופרכינן הכא נמי במהיום ולאחר מיתה ניחוש דלמא אתי ליבומה שאם אתה אומר חולצת מתייבמת ומשני תתייבם ואין בכך כלום דגיטא דשייר ביה לאו גיטא הוא כלל והא דקתני לא מתייבמת חששא דרבנן היא דגזרו אטו מהיום אם מתי אחזקה דיבם מוקמינן לה לא שייך למיתני הכא אלא ביבמות גבי מילתא אחריתי דמשום ספיקא בפרק ד' אחין (יבמות לא.) אבל הכא דאפילו ספיקא ליכא לא בעי חזקה דהא ודאי יבמה היא:

מתני' הרי את מקודשת לי - בפרוטה זו על מנת שאתן ליך מאתים זוז:

ה"ג ואם הראה על השלחן אינה מקודשת - והכי פירושה ואם היה שולחני והראה לה מעות שאינן שלו והם על שלחן שלפניו אינה מקודשת דלא נתכוונה זו אלא לראות משלו:

גמ' אמר רב הונא והוא יתן - לכשירצה וקידושין חלין למפרע משעת קידושין ומיהו מודה רב הונא דאם מת קודם שניתנו אינה צריכה חליצה שהרי לא קיים תנאו:

וקיבלה קידושין מאחר - קודם שיקיים תנאו ואח"כ עמד זה וקיים תנאו:

לרב הונא לא הוו קידושי - שני קידושין דהא גמרו קידושי ראשון למפרע:

לרב יהודה הוו קידושי - שני קדושין שהרי הראשון לא נתכוון לקדשה בפרוטה אלא במאתים זוז דלית ליה לרב יהודה באומר על מנת כאומר מעכשיו דמי והרי קדמו קידושי שני:

דף ס:

מאי בינייהו - על כרחיך לרב הונא נמי אסורה לינשא עד שתתן שמא לא יתקיים התנאי וגט בטל ובניה ממזרים:

דלקרובה אתי - ומיהר לקרבה אליו וגמר קידושין בפרוטה שנתן לה:

אימא מודה ליה לרב יהודה - דלא גמר למיהוי גיטא עד שתתן אולי יתפייסו בינתיים שאין אדם ממהר לרחק את אשתו:

בהך קאמר רב הונא - דמגורשת מיד לא חשש הבעל לעכב גירושיה עד שיקבל המעות משום דלא כסיף למתבע לה:

אימא מודה ליה לרב יהודה - שהרי לא נתרצית בקידושיה עד שיתן:

שנתקרע - קודם שנתנה:

נתנה - קודם שמת:

אבל לכ"ע תנאה הוי - ואפילו ת"ק מודה שאם פירש על מנת שתתן לי או ליורשיי שאפילו מת נותנה ליורשיו ופטורה מן החליצה דהוה ליה גט למפרע משקבלתו:

כאומר מעכשיו - ע"מ כך וכך דמי:

כי סלקי להתם - כשעליתי לארץ ישראל:

לא נחלקו - כלומר לא מספקא להו לרבנן אי תנאה אי חזרה אלא במהיום ולאחר מיתה:

והתניא - בניחותא:

פשיטא - דאם לא נתן לה בתוך ל' אינה מקודשת:

לאו תנאה הוא - ולא קפדה אשלשים יום אלא לזרוזיה בעלמא קאמרה:

ויש לו - משמע שיש עדים שיש לו הא לאו הכי אינה מקודשת ומותרת לאחר ואמאי ניחוש שמא יש לו:

קידושי ודאי הוו - אם אנו יודעים שיש לו ונפקא מינה שאם בא אחר וקידשה אינה מקודשת וכי לא ידעינן חיישינן שמא יש לו ואינה מותרת לאחר ומיהו צריכה גט מן השני דשמא לא היו הראשונים קידושין:

לא נתכוונה זו אלא לראות משלו - לפיכך אם הראה על השלחן שלפניו והוא שולחני והמעות אינם שלו אינה מקודשת:

בעיסקא - למחצית שכר היו לפניו על שולחנו להחליף ולהשתכר:

מתני' בית כור - מקום הראוי לזרוע ל' סאין וחשבינן לכל סאתים מאה על חמשים כחצר המשכן חמשים על חמשים לבית סאה ובית כור אלף ות"ק אורך על נ' רוחב ואם אתה מרבעו תמצאנו מאתים ושבעים ושלשה וה' טפחים על מאתים ושבעים ושלשה וה' טפחים ועוד דבר מועט:

ויש לו - משמע שיש עדים שיש לו הא לאו הכי אינה מקודשת ומותרת לאחר ואמאי ניחוש שמא יש לו:

ואם הראה בבקעה - הרי ליך בקעה גדולה ובה כמה בתי כורין ואין אחד מהן שלו:

גמ' זוזי הוא דעבידי אינשי דמצנעי - והתם הוא דחזינא אי יש לו הוו קידושי ודאי לא חזינא הוו קידושי ספק:

אבל ארעא - אי לא ידעינן דיש לו אפילו קידושי ספק ליכא דמאן דאית ליה ארעא קלא אית ליה קמ"ל מדתננהו גבי הדדי למימרא דארעא כי זוזי מה התם יש לו ודאי אין לו ספק אף קרקע יש לו ודאי אין לו ספק:

מאי נפק' ליך מינה - אם רחוק הוא אנא טרחנא ומייתינא התבואה לביתי:

אבל לכ"ע תנאה הוי - ואפילו ת"ק מודה שאם פירש על מנת שתתן לי או ליורשיי שאפילו מת נותנה ליורשיו ופטורה מן החליצה דהוה ליה גט למפרע משקבלתו:

לא נתכוונה זו אלא לראות משלו - לפיכך אם הראה על השלחן שלפניו והוא שולחני והמעות אינם שלו אינה מקודשת:

בדיסתורא - אריסות:

דף סא.

בשעת היובל - בזמן שהיובל נוהג שכל שדה אחוזה פדיונו שוה מגזירת הכתוב אחת יפה ואחת רעה אבל בזמן שאין היובל נוהג נפדי' בשויין:

נקעים - כמין גומות:

נהי דבהדי ארעא לא קדשי - להיות נמדדים בקרקע שוה להיות קטפרס שלהן נמדד לעלות בחשבון:

נקדשו באפי נפשייהו - להיות נמדדין לפי מה שיש בהן ולא יעלה מדרון שלהן בחשבון:

שדה מה תלמוד לומר - והוה ליה למכתב ואם מאחוזתו יקדיש איש וגו' וכתב ואם משדה אחוזתו:

בענין הזה - כדי זרע חומר שעורים:

לתך - חצי כור:

תרקב - חצי סאה:

דלאו בני זריעה נינהו - וכתב הכתוב זרע ומידי דלאו בני זריעה נינהו אינן נפדים בדמים הללו אלא בשוויה:

דומיא דסלעים - שסתם סלע אין ראוי לזריעה דקשה הוא:

נאגני דארעא מקרו - הנקעים קרויין אגנות הקרקע שהמים מתמצין לתוכן כמו וישם באגנות (שמות כד):

שידרא דארעא - מקום הסלעים אין להם שם סלעים לעצמן אלא על שם הקרקע הם נקראים שידראות הקרקע:

הכא מאי - גבי קידושי אשה אם היו בו סלעים ונקעים של י' טפחים ואינן מלאים מים:

להקדש מדמינן לה - ונמדדין עמה:

או למכר מדמינן לה - ואין נמדדין:

מתני' כל תנאי - שאין כפול:

כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי - ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים כגון הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לי לא יהא גט אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל ואפי' לא נתנה הוי גט וכמו שמצינו שהוצרך משה רבינו ע"ה לכפול ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם שמע מינה דאי לא כפל היתה מתנתו קיימת ונוחלין ארץ גלעד אפילו לא יעברו את הירדן אע"פ שאמר אם יעברו ונתתם לית לן מכלל הן אתה שומע לאו וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאם אמר הכי לא אתי תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה ושמעינן נמי דבעינן הן קודם ללאו דלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם:

ר"ח אמר - אתנאי כפול לחודיה פליג למימר דאין צריך לכפול דמכלל הן נשמע לאו וזה שכפלו משום צורך היה הדבר לאומרו מפני דבר אחר שאלמלא כן שכפלו יש במשמע שאם לא יעברו אף בארץ כנען שמעבר הירדן והלאה שהיו קצין בה מפני מקנה רב שלהן אף בה לא יטלו דהכי הוה שמעינן לה אם יעברו ונתתם להם את ארץ הגלעד בשביל כל חלקם הא אם לא יעברו יהיו נקנסים ולא יטלו חלק לא כאן ולא כאן כלל לכך פירש שאם לא יעברו לא יפסידו חלקם בכך (דאי אתה שומע מכלל לאו אם אינו מפרש לכתוב) ויטלו כאן וכאן על פי הגורל:

גמ' שפיר קאמר ליה - קושיא היא היכי יליף ר' מאיר מינה דבעינן כפילה הא שפיר קאמר ליה ר' חנינא דכפילה לאו למכפל אתא שלא יטלו ארץ גלעד כולה דהא מכללא שמעינן לה אלא למימר ונאחזו בארץ כנען אפילו אין עוברין למלחמה:

אמר לך ר' מאיר אי ס"ד - קרא לפרושי אתא דאפילו לא יעברו לא יפסידו חלקם בכל ארץ ישראל ולאו לתנאי כפול אתא להחזיק את התנאי שאם לא יעברו לא תהא מתנת ארץ גלעד מתנה ואשמעינן דמכלל הן אי אתה שומע לאו אם אינו מפרשו:
לכתוב ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם - ועל כרחך הייתי מפרשו שאם לא יעברו לא יפסידו בא ללמדינו:

דף סא:

למה לי - בארץ כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ כנען (הרי משמע נמי מונאחזו בתוככם שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ ישראל אלא קרא יתירא הוא למדרש ביה תנאי כפול) ש"מ הוצרך לכפול ולומר אם לא יעברו לא יהא בדברי כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו:
ורבי חנינא - אמר לך לעולם לא בא לכפול אלא לפרש שאפי' לא יעברו לא יפסידו נחלתם מכל ארץ ישראל ואם כתב ונאחזו בתוככם ותו לא ה"א ואם לא יעברו יטלו כפי המגיעם בארץ הגלעד שנאחזתם בה כבר והם סייעו אתכם לכבשה אבל בארץ כנען כלל לא לא בתוכה יטלו ולא בארץ גלעד כנגדה להכי כתב בארץ כנען שאף בארץ כנען יטלו אע"פ שלא סייעו לכובשה אבל למעוטי שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא איצטריך דמכלל הן הוה שמעינן לאו:
כל היכא דאית לכו משמע - ועל כרחך לא כתב בארץ כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוה כולה על פי מתנתו שאמר להם ונתתם להם וללמדינו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו:
משל - דמשה:
למה הדבר דומה כו' - כך שאר השבטים יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעברו את הירדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להם מאתים זוז ויטלו ארץ הגלעד ואם לא יעברו לא יפסידו חלקם בארץ כנען דהיינו שאר נכסים:
מי גרם לו ליטול עם אחיו בשאר נכסים כפילו גרמא לו - דאם לא כפל הייתי שומע דאם לא יתן יטול באותו שדה כפי חלק המגיעו בו אבל בשתי שדות שהקציתים לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול באותו שדה כנגד שאר נכסים אף בני גד ובני ראובן כפילת הדברים גרמא להם ליטול חלקם בארץ כנען שאם לא כפל הייתי אומר לא יטלו בה כלום אלא בארץ גלעד מה שמגיעם בה:

התם - מתני' קתני שאם לא כפל לא היו נוטלין כלום לא כאן ולא כאן דקאמר שאף בארץ כנען שאיננה חביבה להם לא יטלו מדקתני שאף משמע דכל שכן בארץ גלעד שבחרו בה:

ה"ג אלמא כפילא לארץ גלעד נמי אהני והכא קתני מי גרם לו כו' - אלמא לא אהני אלא בארץ כנען דבלאו כפילה נמי הוו שקלי מה שמגיעם בארץ גלעד:

לא קשיא - מתני' דקתני שאף דמשמע דכל שכן בארץ גלעד:

מקמי דנימא ליה ר' מאיר - אם כן נכתוב ונאחזו והוה סבר ר' חנינא דכולא מילתא דריש רבי מאיר לתנאי כפול הלכך אמר ליה שאלמלא כן שכפל דבריו יש משמע שאף בארץ כנען לא יטלו וכ"ש במקום החביב להם דמכלל הן היינו שומעין לאו ואם לא יעברו לא תתנו להם את ארץ גלעד וממילא דבארץ כנען לא שקלי דהא לא אזלי למכבשה ובריית דקתני דלא אהני כפילה אלא לארץ כנען אמר רבי חנינא בתר דאמר ליה ר' מאיר נכתוב קרא ונאחזו למ"ל בארץ כנען אמר ליה ר' חנינא ליטול חלק בארץ כנען אהני דאי לא כתביה הוה אמינא ונאחזו בתוככם בארץ גלעד:

שאת - משאת שכר:

ואם לא תיטיב לפתח - פורענות מוכנת לבא אלמא כפילה בעינן ואם לא כפליה מכי אמר אם תיטיב שאת הוה שמעי' דאפי' אם לא תיטיב נמי שאת דתנאי שלא כפלו אינו מבטל מתנה:

למה לי - אם תיטיב נשמעת מכללא:

ס"ד כו' - כלומר מכללא לא הוה נפקא לן אלא ביטול מתנה הא אם לא תיטיב לא תשא שכר ופורענותא נמי לא תשקול להכי איצטריך כפילה דינא דפורענותא:

בשלמא לר' מאיר - דאמר מכללא לא שמעי' היינו דכתיב אז תנקה מאלתי לפי שהשביעו אם לא אל בית אבי תלך תחול עליך שבועה ומכללא לא שמעינן דאם תלך לא תחול:

למה לי - לפרושי אם תלך תנקה אלא דאי לא כפליה לא הוה מבטל תנאה לשבועה דאפי' ילך תחול עליו אם יקח לו אשה מבנות כנען:

היכא דניחא לה - לאשה:

ולא ניחא להו - לקרובים:

נייתי - להכי נכתב האי למיתלי נמי בקרובים ואם לא יתנו לך קרובים והיית נקי:

למה לי - ואם בחקותי תמאסו נשמע מכלל ברכה קללה:

מקמי דנימא ליה ר' מאיר - אם כן נכתוב ונאחזו והוה סבר ר' חנינא דכולא מילתא דריש רבי מאיר לתנאי כפול הלכך אמר ליה שאלמלא כן שכפל דבריו יש משמע שאף בארץ כנען לא יטלו וכ"ש במקום החביב להם דמכלל הן היינו שומעין לאו ואם לא יעברו לא

תתנו להם את ארץ גלעד וממילא דבארץ כנען לא שקלי דהא לא אזלי למכבשה ובריייתא דקתני דלא אהני כפילה אלא לארץ כנען אמר רבי חנינא בתר דאמר ליה ר' מאיר נכתוב קרא ונאחזו למ"ל בארץ כנען אמר ליה ר' חנינא ליטול חלק בארץ כנען אהני דאי לא כתביה הוה אמינא ונאחזו בתוככם בארץ גלעד:

דף סב.

חרב תאכלו - משמע אכילתכם הוא חרב תהיו נשבעים:

גללניתא - גסה:

היינו דכתיב אם לא שכב הנקי - לא כפל ואם שכב לא הנקי אלא מכלל ברכה אתה שומע קללה דאי משום דסמיך ליה ואת כי שטית וגו' ההוא לא מפרש ביה קללה אשבועה קמייתא אלא אשבועה דבתריה קאי דסמיך ליה והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה וקמייתא שבועה שאין בה אלה דהכי כתיב והשביע אותה הכהן וגו' ולא פי' קללה אלא מכלל ברכה:

אלא לרבי מאיר - ואם שכב חנקי מיבעי ליה:

היינו דכתיב אם לא שכב הנקי - לא כפל ואם שכב לא הנקי אלא מכלל ברכה אתה שומע קללה דאי משום דסמיך ליה ואת כי שטית וגו' ההוא לא מפרש ביה קללה אשבועה קמייתא אלא אשבועה דבתריה קאי דסמיך ליה והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה וקמייתא שבועה שאין בה אלה דהכי כתיב והשביע אותה הכהן וגו' ולא פי' קללה אלא מכלל ברכה:

הנקי כתיב - בלא יוד למידרשיה כמקראו לשבועה ראשונה אם לא שכב תהא נקייה ובמסורת נמי מידריש אשבועה קמייתא למישדייה אקרא דבתריה ולמימר חנקי ואת כי שטית כלומר אם שטית תתחנקי:

אלא לרבי חנינא - דלא בעי כפילה למה לי למיכתב כי האי לישנא ואיכא למידרשיה הכי והכי נכתוב תחיה או לשון אחר:

סד"א מצות הזאה בג' ובז' ואי עבד בחד מנייהו עבד - דרישא דקרא לאו בלישנא דתנאה כתיב דלא כתיב אם יתחטא בו למשמע מיניה הא אם לא יתחטא לא יטהר אלא הוא יתחטא בו ואיכא למימר לשון ציווי בעלמא הוא:

והזה הטהור על הטמא וגו' למה לי - לאו לרבי חנינא פריך אלא לדברי הכל בעי לה:

למעוטי ששי - שלא ריחק הזאה מטומאתו:

ה"ג אבל היכא דעבד בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה אימא שפיר דמי. ולא גריס ברביעי ובשמיני דהא ודאי שפיר דמי דכל מה שמשהה הזאה ראשונה אין בכך

כלום ובלבד שלא ירבה ושלא ימעט בימים שבין הזאה להזאה כדאמר גבי כהן הפורש שבעה לפני יום הכפורים (יומא דף ח:) בשלמא ראשון שמא שלישי שני שמא שלישי ואע"ג דאיכא לספוקי נמי שמא עשירי או יותר הוא ואי גרסי' הכי לענין מצות הזאה בזמנה הוא דגרסינן:

דקא מפיש בימי טהרה - מרחיק והולך מיום מגע הטומאה:

מתני' שלא הטעתו - אלא הוא הטעה את עצמו וכיון דלא פירש לאו כל כמיניה דהוו להו דברים שבלב:

מתני' שלא הטעתו - אלא הוא הטעה את עצמו וכיון דלא פירש לאו כל כמיניה דהוו להו דברים שבלב:

לאחר שיחלוץ ליך יבמיך - קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמה לשוק:

אינה מקודשת - דהוה ליה דברים שלא באו לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה:

סד"א מצות הזאה בג' ובז' ואי עבד בחד מנייהו עבד - דרישא דקרא לאו בלישנא דתנאה כתיב דלא כתיב אם יתחטא בו למשמע מיניה הא אם לא יתחטא לא יטהר אלא הוא יתחטא בו ואיכא למימר לשון ציווי בעלמא הוא:

גמ' מחובר - אינו חייב בתרומה דראשית דגנך כתיב (דברים יח) מידי דמידגן שנאסף בכרי הלכך לא חל שם תרומה על התלוש שהופרש עליו וטבל הוא ביד כהן ויכול לתרום עליה ממקום אחר וכולה חולין והמחובר שהופרש עליו לא נתקן ולכשיתלוש צריך לתרום:

פירות ערוגה זו מחוברים - כלומר או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה כו':

ונתלשו מהו - שתהא תרומה למפרע מי הוי כמקדיש דבר שלא בא לעולם או לא:

כל שבידו - כי האי שבידו לתלוש ולהפריש מיד:

דף סב:

צריך שלשה - ישראלים שנזקקין לו להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות כדאמר ביבמות (דף מז.):

משפט כתיב ביה - משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח:

מי יימר דמזדקקו ליה - הלכך לאו בידו הוא:

הכי נמי דהוו קידושין - הואיל ובידו לשחררה ולקדשה:

ה"ג מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת - הלכך אין מחוסר מעשה גדול מזה:

ה"ג הנותן פרוטה לאשתו ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשיך אינה מקודשת. אם גירשה הכי נמי דהוו קידושין לרבי יוחנן:

בידו לקדשה - בתמיה וכי בידו לקדשה אם יגרשנה שמא לא תתרצה בקידושיו:
תפשוט דבעי רבי אושעיא - מהא דאמרן דמשום דאין בידו לקדשה משיגרשנה לא הוו קידושין ולא מידי תפשוט דבעי ר' אושעיא נמי דלא הוו קידושין דהשתא חלין לכשיגרשנה:
דלמא כי היכי דתפסי כו' - כלומר להכי מספקא ליה לרבי אושעיא בהא משום דאיכא למימר דלמא סבירא לן מגו דאי בעי לקדושי השתא מקדשי תפסי בה קידושין לאחר זמן מהשתא אבל המקדש את אשתו לא חזיא השתא למתפס קדושי שהרי מקודשת ועומדת:
תניא כוותיה דרבי יוחנן - דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי:
אבל אם אמר לכשיתלשו תרומה ונתלשו דבריו קיימין - הואיל ובידו לתלוש ולהפריש:
יתר על כן - אפילו מה שאין בידו דקסבר אדם מקדיש ומקנה דשלב"ל:
לכשיביאו שליש - שעדיין לא הביאו שליש ואין בידו לתלוש ולהפריש דתבואה שלא הביאה שליש לאו תבואה היא כדגמר בר"ה (דף יג.) מועשת את התבואה לשלש אל תקרי לשלש אלא לשליש:
אלא בשחת - שאע"פ שלא נתבשלו הגרעינין שליש או אפי' עדיין לא לבלבו החיטים שחת מיהא הוי וראוי לקצור ולהאכיל לבהמה דמידי דמינכר וחשוב הוא:
אבל באגם - שאינה אלא צמחים רכים ולקמן מפרש מאי לשון אגם:
לא - דכיון דלא חשיב לא חייל עליה שם תרומה למפרע:
דבוצלנא - שהוא מבצל ועולה מן הארץ ויש בו כדי לכוף וחבירו בעירובין (דף כט:) דלא איבצול זירתא שלא גדל זרת:
כמאן אזלא - אדרבי חנינא קאי כמאן פריש רבי חנינא אמתני' דאם אשתו מעוברת דבריו קיימין אלמא דבר שלא בא כלל לעולם הוא דאין מקנה אבל בא מקצתו מקנה:
כמאן אי כרבה - סבירא ליה דאוקמא לרבי אליעזר בן יעקב בשחת הכא מעוברת נמי בשהוכר עוברה וכדרבי אליעזר בן יעקב ואי כרב יוסף סבירא ליה דאפילו באגם אמרה רבי אליעזר הכא אפילו לא הוכר אמר רבי חנינא מקודשת לדברי ר' אליעזר בן יעקב וכדרבי אליעזר בן יעקב קי"ל דמשנתו קב ונקי:
דבי כיבשא - שדה של בית הבעל שדייה במי גשמים:
אבל בשחת דבי שקיא - של שדה בית השלחין שצריכה להשקות לא אמר דעבידא דפסידה כי לא משקה לה כדמיבעי לה הלכך כמי שלא באה לעולם כלל הוא:
אפילו שחת דבי שקיא - הואיל והגיע לכלל שחת:
ודברי הכל - בין לרבה בין לרב יוסף הוכר עוברה בעינן דומיא דשחת דהא נמי כשחת דבי כיבשא הוא שגמרו בידי שמים:

שלא בא לעולם - ביאה גמורה כי הכא דלא הביא שליש:

דף סג.

לא תסגיר - אזהרה לב"ד שלא יסגירוהו לבעליו להשתעבד בו:
בלוקח עבד ע"מ לשחררו - דאי בשיחררו ובא להשתעבד בו לא קרי ליה קרא עבד:
לכשאקחך - דבר שלא בא לעולם הוא:
משום איבה - איבת אחותה ואיבת בעלה ואשארא כר"מ סבירא ליה:
קונם שאני עושה לפיך - מעשה ידי יהיו לפיך כהקדש אין בעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו:
שמא תעדיף - על מעשה ידיה יותר מן הראוי לו ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו ובכתובות (דף סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל ולכי אתיא העדפה קדשה אע"ג דלא באה לעולם בשעת הנדר:
לעושיהם - למי שבראם ומיהו במידי דמשתעבדי ידיה לבעל לא מצי לאקדושינהו:
מתני' אעשה עמך כפועל - בפעולת יום אחד:
גמ' והוא שנתן לה פרוטה - ואמר לה התקדשי לי בפרוטה זו על מנת כו' והא אתא לאשמועינן תנא דידן דבשכר דיבור או בשכר פעולה לא מקדשה דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומלוה הוא ולקמן מפרש היכי שמע לה ר"ל ממתני':
שהרכבתיך - כבר נתחייבה לו והוי מלוה גבה:
שארכיבך - והרכיבה:
בצוותא - שלא אשב יחידי:
דימוס - בנין:
ע"מ - תנאה משמע ולא בשכר:
מתני' ע"מ שירצה אבא - אביו של חתן:
רצה האב - בגמ' מפרש לה:
מלמדין וכו' - כדי לעקור את הקידושין למפרע ולא תזקק ליבם:

דף סג:

ע"מ שישתוק - כשישמע רצה האב ששתק בשעת שמיעה מקודשת לא רצה שמיחה:
והא שתיק ליה - וחלו קידושין:
אלא ע"מ שלא ימחה אבא - הך סיפא דקתני מלמדין לא מתוקמא כרישא בע"מ שישתוק אלא בע"מ שלא ימחה וכל כמה דמחי עקר להו שהרי לא קבע זמן למחאה דרישא ליכא

לאוקמא בהכי דא"כ מאי רצה האב והלא יש בידו למחות לעולם דאין כאן קידושין לעולם ועל כרחך הכי קתני על מנת שישתוק אבא שתק הרי זו מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת ואם אמר ע"מ שלא ימחה אבא מת האב עד שלא מיחה הרי זו מקודשת אבל כל ימי חייו אינם קידושין מת הבן מלמדין וכו':

ולא מוקמינן בתרי תנאי - לאוקמי באומר על מנת שירצה אבא כדקתני ומי ששנה זו לא שנה זו ובמשמעות לשון קמיפלגי תנא דרישא סבר לשון שתיקה הוא וכיון ששתק חלו קידושין מיד ותנא דסיפא סבר לשון לא ימחה הוא ואינם קידושין עד שימות:

ומאי ע"מ שירצה ע"מ שלא ימחה - וכשקבע זמן למחאתו הלכך רצה האב שעברו שלשים ולא מיחה הרי זו מקודשת לא רצה שמיחה תוך שלשים אינה מקודשת מת האב בתוך שלשים מקודשת דאמרי' תו מאן מחי מת הבן בתוך שלשים מלמדין את האב כו':

קדשתי את בתי - קטנה והוא לא ידע למי:

מתני' שניהם נותנים גט - להתירה לאחרים:

גמ' אמר רב - הא דתנן בא אחד ואמר אני קידשתיה נאמן ליתן גט קאמר דנאמן וסמכינן עליה שהוא קידשה וגיטו גט:

נאמן לכנוס - דמירתת דאב ודאי לא יחפה עליו אבל האשה שקבלה קידושין ואינה יודעת ממי ובא אחד כו' לא מירתת דיודע הוא שתהא מחפה עליו ותתרצה בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא:

שאין אדם חוטא - בדבר שאינו נהנה ממנו להתיר אשת איש חנם:

אף נאמן לכנוס - דלא חציף למימר לפני האב שקבל הקידושין אני הוא דמירתת דלמא מכחיש ליה ואמר ידענא דלאו את יהבת לי קידושין:

כיון דאיכא אחר בהדיה - שאומר אני קדשתיה מירתת מעיקרא שמא יכיר האב שחבירו קידשה ולא הוא והאי קושטא אמר ושכנגדו שכיחש ירא לכונסה ונותן גט:

קדשתי את בתי - קטנה והוא לא ידע למי:

נאמן לכנוס - דמירתת דאב ודאי לא יחפה עליו אבל האשה שקבלה קידושין ואינה יודעת ממי ובא אחד כו' לא מירתת דיודע הוא שתהא מחפה עליו ותתרצה בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא:

מהו לסקול על ידו - של האב כלומר על פיו אם אמר קדשתי את בתי ועדי קידושין אין באין לפנינו וזינתה מהו להחזיק על פיו כדין נערה המאורסה ולסוקלה:

כי הימניה רחמנא לאב - את בתי נתתי לאיש הזה (דברים כ"ב:ט"ז):

לאיסורא - לאוסרה על כל העולם:

באומרת נתקדשתי - וזינתה אחר כן שאין סוקלין אותה על פיה ואע"פ שהחזיקה עצמה קודם הזנות בחזקת ארוסה וטעמא מפרש ואזיל:
מרפסן איגרי - משברות גגין ועליות כלומר קשות לשומעיהן שאינם מבינים טעמם:
השתא במקום שאם בא - האומר לפני האב אני קידשתיה אמרתי נאמן לכנוס וכונס אלמא לא מחזקינן לה כל כך ע"פ האב כמקודשת שנחמיר עליה לאוסרה על זה אמינא סוקלין ע"פ האב:
מקום שאם בא לכנוס אינו כונס - כגון שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי שהחמרנו עליה לאוסרה למי שבא ואמר אני קידשתיה אלמא בחזקת מקודשת היא ואין אנו יודעים למי אינו דין שאם זינתה סוקלים:
ולא היא וכו' - רב אסי קא מסיק למילתיה ואומר ולא היא אין זו קושיא למבין בטעמי שמועתי:
לאב הימניה - הלכך סוקלין:
לדידה לא הימנה - ואין סוקלין ולענין דיני נפשות לא קטלינן משום חששא ולענין איסורא טעמא אחרינא הוא דשויתא לנפשה חתיכה דאיסורא והאי לא מירתת מפני שמחפה עליו ולגבי אב מירתת:
לטעמיה - דאמר אין האב נאמן להחזיק את הבן ליענש על פיו לא הוא ולא אחר:
בן ט' שנים - ביאתו ביאה לחייב אחת מן העריות מיתה וקרבן וכן קטנה בת ג' ביאתה ביאה לחייב גדול הבא עליה והיא ערוה עליו למיתה וקרבן אם יש עדים שהיא בת ג' וכן הקטן והוא בן ט' שנים אבל ע"פ האב נאמן הוא לקרבן לשוגג:
אבל לא למכות - וליענש מיתה אם בא עליה מזיד:
בן י"ג ובת י"ב נדריהן נדר והקדישן הקדש ולענין עונשין של כל המצות אם הביאו שתי שערות סימן הוא והרי הם גדולים לכל דבר אבל קודם לכן אין נדרן נדר ואין הקדישן הקדש ואם הביאו שתי שערות חוששין שמא שומא בעלמא הן ואין נענשין בכך על שום עבירה:

דף סד.

ולחרמים - אם החרימו מנכסיהם הוי חרם לבדק הבית וקדשים וכן אם אמר ערכי עלי נערך:
אבל לא למכות - להחזיק שערותיהן בחזקת סימן ללקות ולהעניש:
מתני' גירשתיה - קבלתי את גיטה:
והרי היא קטנה - עכשיו כשאמר עליה כך:

נאמן - לפוסלה מן הכהונה:
והרי היא גדולה - משגדלה אמר כן ובקטנותה לא אמר אינו נאמן ומותרת לכהן:
נשבית - הרי היא פסולה לכהונה משום ספק זונה ובגמרא מפרש טעמא:
גמ' רישא בידו - בעודנה קטנה בידו לקדשה לאחר ולחזור ולקבל גט הימנו הלכך נאמן דמה לו לשקר אי בעי פסיל לה:
סיפא לאו בידו - לקדשה משגדלה ולא למוסרה ביד עובד כוכבים לא גדולה ולא קטנה:
והרי בידו - כשהיא קטנה:
להשיאה לחלל - לנולד מאלמנה לכ"ג דאמר לקמן בפרק בתרא (דף עד:) עמוני ומואבי כותי נתין חלל וממזר מצרי ואדומי שבאו על כהנת לוייה וישראלית פסלוה:
כר' דוסתאי בן יהודה - ס"ל לתנא דידן דאמר לקמן (דף עז.) בנות ישראל מקוה טהרה לחללים דבת חלל זכר כשרה לכהונה שאשתו טהרה את זרעו וכיון דבתו כשרה אלמנתו כשרה דכל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו הלכך אין בידו לפסול בתו קטנה מן הכהונה וא"ת הרי בידו לפסלה בקידושין וגירושין התם מכהונה פסיל לה מתרומה לא פסיל לה אם בת כהן היא אבל נשבית פסולה אף מן התרומה:
והרי בידו להשיאה לממזר - דקיימא לן (לקמן דף סח.) קידושין תופסין בחייבי לאוין וביד האב להשיאה לו בעבירה ותפסל מן התרומה:
אין קידושין תופסין בחייבי לאוין - דאין ביד האב להשיאה אלא למי שקידושין תופסין בה והא דר"ע לקמן בפרקין (שם):
ה"ג הרי בידו להשיאה אלמנה לכ"ג וכר' סימאי - כלומר אם אלמנה היא הרי בידו להשיאה לכ"ג ואפי' לר"ע דאע"ג דחייבי לאוין היא מודה ר' עקיבא דקידושין תופסין לו בה:
וכדרבי סימאי - דאמר מן הכל שהן חייבי לאוין עושה ר' עקיבא הוולד ממזר דקסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין חוץ מאלמנה לכ"ג:
שהרי אמרה תורה אלמנה לא יקח - וסמיך ליה ולא יחלל זרעו בעמיו דמשמע חללין הוא עושה זרעו שמחוללין מן הכהונה ואינו עושה ממזרין וכיון דאין הולד ממזר ש"מ ס"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין דכהונה דאי אין קידושין תופסין הוי הולד ממזר כדתנן בפרקין (לעיל סו:) כל שאין לה קידושין עליו הולד ממזר:
כרבי ישבב - מתני' כרבי ישבב אליבא דרבי עקיבא ס"ל דאמר בואו ונצווח על עקיבא בן יוסף שמרבה פסולין בישראל שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר כל איש בישראל שאין ביאתו מותרת באשה שיבא עליה הולד שנולד מאותה ביאה ממזר:

הניחא אי טעמא דנפשיה קאמר - ולאו לאפוקי מדר' סימאי לחודיה אתי לאיפלוגי אחייבי לאוין דכהונה לחודייהו אלא כלל הוא בידו שכל ביאה שהיא בעבירה הולד ממזר ושפיר מתרצינן למתני' דאין קידושי עבירה קידושין ואין ביד האב להשיא בתו למי שמחללה בביאתו:

אלא אי לאפוקי מדר' סימאי אתי - ולא להוסיף אלא אחייבי לאוין דכהונה אבל במצרי ואדומי תוך ג' דורות שהן חייבי עשה מודה דקידושין תופסין לו בה הרי בידו להשיאה להן והן מחללין אותה מתרומה ומן הכהונה כדלקמן (דף עד:):

ותסברא - דהאי שינויא דלעיל שינויא הוא וטעמא דרישא משום דבידו הוא נהי דבידו לקבל קידושין מאיש שבא לקדשה:

אילו אמר האי גברא לא ניחא לי - לקדשה מי מצי וכו':

לאיש אסרה - על הכל שאין אנו יודעים למי וכי אמר הזה התירה לזה:

לנישואין הימניה - אם נערה אם קטנה אבל בבוגרת לא מישתעי קרא דנערה כתיב הלכך לא מהימן משגדלה:

בשבויה - לא הימנוהו כלל:

מתני' יש לי בנים - ואין אשתו זקוקה ליבם:

יש לי אחים - זקוקה ליבם והיא היתה עד הנה בחזקת שאינה זקוקה:

גמ' בשעת קידושין אמר יש לי בנים - כדי שלא תדאג מן הייבום ותתרצה לו ומיהו כשקידשה לא אמר על מנת:

גמ' בשעת קידושין אמר יש לי בנים - כדי שלא תדאג מן הייבום ותתרצה לו ומיהו כשקידשה לא אמר על מנת:

בשעת קידושין אמר שאין לו אחים - ואין לדאג מן הייבום:

נאמן להתיר כו' - כלומר נאמן במה שאמר בשעת קידושין ואין נאמן במה שאמר בשעת מיתה:

שאני התם - בברייתא כיון דהדר ביה מדיבורא קמא בשעת מיתה קושטא קאמר שלא יהא עון תלוי בו אבל מתני' שלא אמר בשעת קידושין אין לי אחים כי אמר השתא יש לי אינו נאמן דלצעורה קא מכוין:

דקא מרע לדיבוריה - בשעת קידושין:

דלא מוחזק לן - האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בבני וקיימא הך איתתא בחזקת שאינה זקוקה לייבום הלכך אמר יש לי בנים אחזקה קמייתא הוא דקא מוקים לה הלכך נאמן ואי אתי אח לאחר מכאן ואמר אחוה דמיתנא אנא לאו כל כמיניה דאהני דיבור לחזקה:

אמר יש לי אחים - ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפקינן לה מחזקה:
ברייתא - דקא"ר נתן נאמן לאסור:

דף סד:

דמוחזק לן האי גברא באחי - ולא שיש עדים בדבר אלא חזקה בעלמא כך שמענו עליו קודם קידושין וכי אמר בשעת קידושין יש לי בנים ואין לי אחין אי לאו דהדר ביה בשעת מיתה הוה מהימנינן ליה דאמרי' מה לי לשקר:
מאי קאמר - כלומר למאי קא מהני ליה האי דיבור אי למיפטרה מיבם הוא דאתי מצי אמר לה פטרנא ליך בגיטא מחיים סמוך למיתתי וכי הדר ביה בשעת מיתה בהא פליגי:
רבי סבר מה לי לשקר - דשעת קידושין כאילו באו עדים בדבר זה דמי ועקר ליה לחזקה דהוה מחזקינן ליה מעיקרא באחי בלא בנים וקיימא לה הך איתתא בחזקת שאינה זקוקה וכי אתי בשעת מיתה לאפוקה מחזקה לאו כל כמיניה:
ור' נתן סבר כו' - ולא אתיא חזקה דמה לו לשקר ועקרה חזקה קמייתא דהוי קאי בה קודם קידושין לאוקמה להך בחזקת שאינה זקוקה למיפסל דיבוריה בשעת מיתה ומיהו אי לא הדר ביה הוה שריא לעלמא נהי דלא אתיא חזקה ועקרה חזקה לגמרי אורעי מיהא איתרעאי וכל כמה דלא איתכחש דיבוריה קמא מהימן דאין אדם חוטא ולא לו ואילו אית ליה אחי הוה הדר ביה בשעת מיתה:
מתני' המקדש את בתו סתם - בתי מקודשת לך ולא פירש איזו מהם:
אין הבוגרת בכלל - ומותרת לכל אדם ואין צריכה גט מזה לפי שאינה ברשות האב לקדשה:
משתי נשים - שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה:
גדולות - כת הראשונה:
קטנות - כת שניה:
כולן אסורות - קס"ד אפי' הן מאה שכל אחת קרויה גדולה אצל קטנה הימנה ובגמרא פריך אמאי לא תנא ספיקא אמצעית שבשתי הבנות שהן גדולות לגבי קטנות שבכולן:
כולן מותרות - דלא מחית איניש למימר מילתא דליתי ביה לידי שאילה לחכמים וכי אמר גדולה שבגדולות קאמר:
גמ' הכי גרסינן הא קטנות בכלל - ואפילו יש שם שתי קטנות דאיכא לספוקי הי מנייהו והוו להו קידושין שאין מסורין לביאה דכל אחת ספק אחות אשה אפ"ה הוו בכלל ספק קדושין וצריכות גט:

כשאין שם אלא גדולה וקטנה - בוגרת וקטנה דכיון דבוגרת לא קידש שוב אין כאן ספק ומותר בקטנה:

והא בוגרות קתני - דמשמע טובא ודכוותיה תידוק הא קטנות טובא בכלל:

בוגרות דעלמא - של כל איש ואיש המקדשים את בנותיהן סתם אין הבוגרות בכלל הא קטנות בכלל וכגון דליכא אלא חדא קטנה והאי דמתרץ בשאין שם אלא גדולה וקטנה ה"ה דאי הוו בוגרות טובא כיון דאינן בכלל דקטנה הוו להו קידושין אלא להכי נקט אחת גבי בוגרת משום דמיבעי ליה למידק קטנות דומיא דגדולות:

פשיטא - דכיון דאין שם אלא גדולה וקטנה דגדולה אינה מקודשת וקטנה מקודשת:

מאי עבידתיה - דאב בבתו בוגרת אי אמרת בשלמא בדאיכא טובא אצטריך לאשמועינן משום דיוקא דידיה הא קטנות בכלל למימרא דקדושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין אלא השתא לא איהו אצטריך ולא דיוקא דידיה:

אדעתא דידה מקבל - ואף היא בספק והוו להו קידושין שאין מסורים לביאה קמ"ל:

דאית ליה הנאה - שכסף קידושיה שלו:

מי לא עסקינן - קושיא היא וכי לא משמע נמי ממתני' דאפי' אמרה לו קידושי יהו שלך קתני נמי דאין הבוגרת בכלל:

ומשני אין ואפ"ה לא שביק אינש - בתו קטנה דרמיא עליה להשיאה ומצוה הוא עליו דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים (ירמיהו כ"ט:ו'):

דלא רמיא עליה - אלא שליח בעלמא הוא והיא יש לה דעת להשיא את עצמה:

וצריכא - לאיפלוגי בקדשתי את בתי הגדולה ובקדשתי את בתי הקטנה:

בההיא קאמר ר"מ - כולן בספק דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אם יש קטנה ממנה:

אבל קטנה אימא מודה לר' יוסי - דכל שהוא יכול לקרות בתו גדולה אין קורא אותה קטנה:

בההיא קאמר ר"מ - כולן בספק דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אם יש קטנה ממנה:

עד הפסח - לענין נדרים קונם שאיני נהנה לך עד הפסח אסור עד שיגיע ומשנכנס ליל ראשון מותר ואם אמר עד שיהא פסח אסור עד שיצא פסח דכיון דאמר לישנא יתירא בעוד שיהא פסח קאמר:

נדר עד פני הפסח ר"מ אומר עד שיגיע - ומשיגיע אין כאן פני פסח ואע"פ שכל יום ויום של פסח פני הוא לחבירו לא מחית איניש נפשיה לספיקא שיהא צריך לשאול איזה הוא וכי קאמר פני קמא דכולה קאמר שהוא פני שבכולן:

ור' יוסי אומר עד שיצא - דכל חד וחד הוי פני לחבירו ולא ידעי הי נינהו אפי' אחרון הוי תחלתו פני לסופו:

מוחלפת השיטה - הך דנדרים:

והתניא - בניחותא:

כל שזמנו קבוע - מספר ימי משך זמנו קבועים כגון פסח וי"ט למעוטי קיץ וקציר ובציר דאם אמר עד פני או אפילו עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע דכיון דאין משך זמנו קבוע שזה ממהר לכלות קייצו וקצירו וזה מאחר לא נתכוין זה אלא לתחילתו משיתחילו העם לקצור:

נדר עד פני הפסח ר"מ אומר עד שיגיע - ומשיגיע אין כאן פני פסח ואע"פ שכל יום ויום של פסח פני הוא לחבירו לא מחית איניש נפשיה לספיקא שיהא צריך לשאול איזה הוא וכי קאמר פני קמא דכולה קאמר שהוא פני שבכולן:

מחלוקת בשתי כיתי בנות - התם הוא דאיכא למימר כל כת ראשונה עביד איניש דקרי גדולה לגבי כת שניה וכל כת שניה עביד איניש דקרי קטנה לגבי כת ראשונה:

אבל כת אחת - שנולדו מאשה אחת:

אמצעית בשמה קרי לה - פלונית בתי הוא אומר ואין קורא לה לא גדולה ולא קטנה:

דף סה.

אמצעית שבכת שניה תשתרי - אריש קאי דמספקא לכל כת שניה בגדולה אמצעית לגבי מאן קרי לה גדולה אי לא לגבי קטנה דההיא כת אלמא בכת אחת פליגי:

בשאין שם - בכת שניה שום אמצעית להכי תני אסורות כולן אבל אי הוי התם אמצעית הוי תני מתניתין חוץ מן הקטנות שבקטנות ולא הוה תני חוץ מן הקטנה:

והכי נמי מסתברא - דבדליכא אמצעית עסקינן:

דאם איתא דאיכא - אמצעית וכולהו בעי לאשמועינן דאסירן נתנייה גבי אינו יודע ונימא הכי ואינו יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות או אמצעית שבקטנות כולן אסורות אלא מדלא תנייה לאשמעינן בה איסורא שמע מינה סבירא ליה דלא אסירא וכי קתני כולן אסורות בדליכא אמצעית:

וליטעמיך - דאמרת דאי ס"ל דאסורות אאמצעית נמי קאי הוה מפרש לה:

אמצעית שבכת ראשונה - דודאי אסירא אם ישנה שם דהא מודים דכל כת ראשונה לגבי כת שניה גדולה קרי לה ואסורה ניתנייה ברישא כי היכי דנשמע מינה דאסורות עלה קאי ולא תיסק אדעתין למישרי ולומר דכי קתני כולן אסורות כשאין שם אמצעית:

הכי השתא - בההיא לא איצטריך ליה לפרושי דאף ע"ג דמתניתין כולה בשאין שם אלא שתים בכל כת לא תיסק אדעתין דאי הוה שם אמצעית לא הוה תני כולן אסורות דכיון דתנא קטנה דידיה לאיסורא ואשמעינן דקרי לה גדולה כ"ש אמצעית דקשישא מינה אלא כת שניה דכי לא תנא לה איכא למימר דמתניתין בשאין שם אלא גדולה וקטנה אבל אמצעית לא הוה קרי לה גדולה אם איתא דאיכא אמצעית ואכולהו קאי אסורות ליתנייה בהדיא ונשמע דאף היא אסורה דלא נטעי לאוקמא בשאין שם אמצעית:

והרי פסח וכו' ופליגי - דאיכא למ"ד לימים אמצעיים נמי קרי פני הואיל ויש מאוחר ממנו:

התם בלישנא דעלמא פליגי - דמאן דאסר לאו משום דסבירא ליה דכל שיש מאוחר ממנו קרי פני אלא משום דמשמע ליה בלשון בני אדם מיפני פיסחא קאמר שיהא הפסח פנוי פונה ועובר:

מתני' הוא אסור בקרובותיה - דשוינהו עליה חתיכה דאיסורא בהודאתו:

ומותר בקרובות קטנה וכו' - שאין אמה נאמנת עליה ואף היא אינה צריכה גט דאי בעיא גט הויא לה גרושתו ונאסר בקרובותיה:

קטנה - הבת:

גדולה - האם:

גמ' וצריכא - לאשמעינן בכולהו דמי שאסר עצמו בדיבורו נאסר ומי שלא אסר עצמו אינו נאסר:

גבי דידיה - כי אמר קידשתיך לא מיתסרא איהי בקרוביו משום דאיהו שקורי משקר וגברא לא איכפת ליה אם אוסר עצמו בקרובותיה חנם:

ומקרי ואמר - קדשתיה ואע"ג דלא קדשה:

אבל איהי - כי אמרה קדשתני דאסרה נפשה אכולי עלמא עד שיתן לה גט אי לאו דקים לה דקדיש לא הוה אמרה ונתסר איהו על פיה בקרובותיה ואפי' לא נתן לה גט:

מדרבנן הימנוה - רבנן לאמה על הבת ותהא צריכה גט ותאסר בקרובותיו:

כופין - ליתן לה גט:

לא כופין איכא כו' - דאין צריכה ממנו גט דהא קתני מותרת בקרוביו ואי בעיא גט הוה מיתסרא באחיו דהויא לה גרושת אחיו:

ואלא אסיפא - דאמרה קדשתני דבעיא גט:

בשלמא מבקשין - ממנו ליתן גט:

לחיי - שצריך בקשה לאסור עצמו בקרובותיה כדי להתירה לינשא הואיל ואין חפץ בה:

ומקרי ואמר - קדשתיה ואע"ג דלא קדשה:

ושמעתתא דרב ושמואל אהדדי אתמר - לא לחלוק זו על זו באו אלא להוסיף האחרון מה שלא פירש הראשון:

ואם נתן מעצמו - בלא בקשה כופין אותו ליתן כתובה דגלי דעתיה דקדשה וארוסה יש לה כתובה:

שניהם מודים - לדברי העד:

מהו - הא דתניא אין חוששין משום דלא מהימן הוא והא הימנוה או דלמא משום דאין קדושין חלין בלא עדים ויליף דבר דבר מממון כתיב בעריות ערות דבר (דברים כד) ובממון כתיב על פי שני עדים יקום דבר (שם יט):

אין ולא - לא היה מחזיק בדבריו לא לאיסור ולא להיתר פעמים שאמר הן ופעמים שאמר לאו ורפיא בידיה ולא היתה מוחזקת הוראה זו בידו:

איתמר נמי - לא גרסינן נמי:

ואי ליכא עדים - ואפי' מודה אמאי אסור בקרובותיה ע"פ עצמו הלא אינן קידושין אפילו לדבריו דאי נמי אמר בעד אחד הוו קידושין בששניהם מודים היכא דאין עד אחד לא אמרת דעד אחד חשיב לחייב שבועה בדיני ממונות הלכך בערוה נמי חשיב להתקיים קידושין בפניו ובלבד שיהו שניהם מודים:

אלא לאו בעד אחד - וקתני הוא אסור בקרובותיה אלמא זה שמודה לו נאסר דחשיב לאיתפוסי קדושין קמיה:

קידשתיה בפני פלוני ופלוני - דהוו להו קידושין גמורין לכל דבריו ונאמן הוא לאסור את עצמו:

ולנה עמו בפונדקי - ואפי' לאחר זמן:

אי דאיכא עדים - דנתקדשה בביאה:

אלא לאו בעד אחד - ושניהם מודים:

וליטעמיך - דאמרת דאי ס"ל דאסורות אאמצעית נמי קאי הוה מפרש לה:

לא כופין איכא כו' - דאין צריכה ממנו גט דהא קתני מותרת בקרוביו ואי בעיא גט הוה מיתסרא באחיו דהויא לה גרושת אחיו:

ואלא אסיפא - דאמרה קדשתני דבעיא גט:

דף סה:

אמרינן הן הן עדי יחוד כו' - משראוה שנתייחדה עמו אין צריך להעיד על הביאה דכיון דלבו גס בה מחזקינן אותו בחזקת שבא עליה לשם קידושין:

ואיכא דאמרי - דרבה משמיה דרב אמר ומאן קרי רב בי דינא רבה רבי:

צריכה שני גיטין - קס"ד כדי להתירה לינשא:
וגובה כתובתה מן החבילה - ממה נפשך והמותר מוטל בספק עד יבא אליהו:
אי דאית ליה סהדי להאי - שאמר בפנינו קדשה ואית ליה סהדי נמי להאי:
מי מצי אמרה וכו' - דתיהוי מותר הכתובה שלה ושלהן בספק:
אלא לאו בעד אחד - לכל אחד וש"מ דאפי' אינה מודה צריכה גט:
עד אחד בהכחשה - דאיכא חד סהדא דמכחיש ליה מי מהימן אפי' לא מכחשא ליה איהי ליכא למאן דאמר דאין האחד בא אלא לשבועה והכא שבועה לא שייכא:
צריכה שני גיטין - כדי לגבות כתובתה מן החבילה כלומר לעולם החבילה מונחת עד שיבא אליהו אלא א"כ נתנו לה שניהם גט מעצמן והגט מביאה לידי גיבוי כתובה מן החבילה ממה נפשך אם של זה הוא הרי מיחייב לה כתובה על פיו וכן זה וכ"ש אם כולה שלה:
ור"מ היא וכו' - כלומר וכולה לא אשמועינן אלא דמטלטלין משתעבדי לכתובה ור"מ היא דאמר במס' כתובות בהאשה שנפלו לה נכסים (דף פ:) גבי שומרת יבם שכתובתה על נכסי בעלה הראשון הניח אחיו מעות ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות אלמא מעות משתעבדי לכתובה:
הודאת בעל דין כמאה עדים - דכתיב (שמות כב) אשר יאמר כי הוא זה הרי שסמך על מקצת הודאתו:
לא קא חייב לאחריני - אינו חב לאחרים בהודאתו זו שאין נפסד אלא הוא:
הכא קא חייבה לאחריני - שקרובותיה נאסרו בו וקרוביו נאסרין בה:
בני רב מרי גרס אחים הוו:
על פי שנים - שהצריכה תורה למאי הלכתא הצריך עדים משום דאי בעי למיהדר ולומר לא כך היה לא יוכל לומר כן שאלו יעידום הוא שהצריכם הכתוב עדים ואנו אין אנו שקרנים ולא הדרינן בן ואין אנו צריכין עדים:
או דלמא - שאפילו הם מודים אין דבריהם קיימים אלא בעדים ונמצא אני מחזיק בשלו והוא בשלי שאין חלוקתנו כלום:
לשקרי - הכופרים בדברים לומר לא כן הוא:
אכלת חלב - בשוגג וחייב אתה קרבן:
נאמן - העד וכשר הקרבן ואין כאן משום או הודע אליו חטאתו (ויקרא ד) ולא שיודיעוהו אחרים והכי דרשינן לה בשמעתא קמייתא דהאשה רבה (ד' פז:) ולא שיודיעוהו אחרים והוא מכחיש:

דף סו.

שורך נרבע - ואסור להקרבה אבל לסוקלו תרי בעינן דאמר מר (ב"ק דף מד.) כמיתת הבעלים כך מיתת השור:

ותנא תונא - לענין פסולי קרבן בזבחים ובבכורות:

וצריכא - לאשמועינן בכולהו דשתיקתו הודאה היא:

חזי ליה בימי טומאתו - ולא איכפת ליה ולאו הודאה היא ומותרים לטהורים:

לאו לגבי מזבח קיימי - ולא איכפת ליה להכחישו והודאה מיהא לא הויא ומותר להקרבה צריכא:

אשתו זינתה בעד אחד - כלומר אמר לו עד אחד אשתך זינתה והוא שותק מהו ליאסר העד עליו:

ולא הוה אתי - ההוא סמיא לעת הקבוע לו לפני שמואל:

שדר - שמואל שליח בתריה שימהרנו לבא:

מאי לאו אי מהימן לך - האי עד כשאר עד אחד דידעת ביה שאינו מפסולי עדות דלאו גזלנא הוא:

אפקה - הואיל ולא הכחישתו:

ינאי המלך - מן הכהנים של חשמונאים הוה:

לכוחלית - שם מדינה שבמדבר:

מלוחים - ירקות הם ושמן קקולי בלשון ארמי כמו הקוטפים מלוח עלי שיח (איוב ל׳:ד׳):

כשהיו עסוקים בבנין - בית שני שבאו מן הגולה והיו עניים והיו מוציאין הוצאות במלאכה אף אנו נאכל מלוחין להיות זכר לעוני אבותינו ולהודות לפני הקדוש ב"ה שהצליחנו והעשירנו:

לבן של פרושים עליך - שונאיך הם ואין שמחים בהצלחתך:

ומה אעשה - לידע שכן הוא:

הקם להם בציץ שבין עיניך - תן ציץ הקדש על מצחך ויעמדו על רגליהם לפי שהשם כתוב בו והם יגלו את לבם ואע"ג דלאו שעת עבודה כדאמר בפ"ב (לעיל נד.) בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם:

שהיו אומרים אמו נשבית מן המודיעים - לכך מיחו בו שהיו הפרושים אומרים עליו אמו נשבית במודיעים כרך של בית חשמונאי היה ושבויה פסולה לכהונה ונשאה אביו ונמצא חלל:

ויבדלו חכמי ישראל בזעם - שכעס המלך עליהם:

כך הוא דינו - לסבול חרפתו:
וכך הוא דינך - בתמיה שלא תנקם מהם:
רומסם - הרגם:
מה תהא עליה - שמא תשתכח אמר ליה הרי ס"ת כרוכה ומונחת בתוכה המצות ולא ישתכחו:
ותוצץ הרעה - לשון ויצץ ציץ ויגמול שקדים (במדבר י״ז:כ״ג) ל"א בערה לשון נוצצים (יחזקאל א) כניצוץ המבעיר גחלת:
שמעון בן שטח - אחי אשתו היה והחביאתו:
היכי דמי - ויבוקש הדבר ולא נמצא דמשמע שהחזיקוהו בחזקת כשרות:
סמוך אהני - דאמרי אשתבאי והיכי קאמר ולא מצאו ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקתה ה"מ אי היא קמן והיתה באה לב"ד להתירה אבל בנה זה הנדון אין לו חזקה דכשרות שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול:
אלא לאו בעד אחד - העיד על השבויה ובאו שנים והכחישוהו:
דרב אחא בר מניומי - בעלמא:
שפחה הכניסו תחתיה - הכניסו להם שפחה וסבורים שהיא זאת וגנבוה מהם לאחר שנשבית עד שלא נתיחדה בלא עדים הילכך אין כאן הכחשת עדים:

דף סו:

מנא אמינא לה - דאין עד אחד נאמן בדבר ערוה לפסול ואפילו אין לו מכחיש:
מגורה - מגורת מים כמין בריכות מים כדאמר בבבא בתרא (דף סז.) לא מכר את המגורות של מים:
של דיסקים - שם אדם או שם מקום שביבנה:
בחזקת שלימה - ארבעים סאה:
היה רבי טרפון מטהר - דאמר השתא הוא דחסר ובשעה שטבלו בה אדם וכלים שלימה היתה:
מטמא - דלא ידעינן מאימת חסרה ונמצא שאינה טבילה:
שעבודתו - שעבד כבר כשירה לקמן יליף לה:
בעל מום שעבודתו - שעבד כבר פסולה ואפילו היה שוגג לקמן יליף לה:
מקוה פסולו ביחיד - בא אחד ואומר אני מדדתיו ונמצא חסר נאמן דקי"ל (גיטין דף ב:) דעד אחד נאמן באיסורין:
ובעל מום פסולו ביחיד - בא אחד ואמר בעל מום הוא נאמן ולקמן מפרש לה:

מאחרים - מחמת אמו:
שלח אחוי - אם אינך בעל מום הפשט בגדיך ונראה והיינו דקתני בעל מום פסולו בגופו שנוכל לברר הדברים וכן מקוה חסרונו לפנינו:
והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' - בין זרע פסול חלל ולכתחילה לא קאמר דהא מחולל קרייה רחמנא שנתחלל מקדושת כהן:
חולין שבו - חללין שבו חללין שבשבט לוי דקרא בשבט לוי כתיב:
ובעל מום דעבודתו פסולה מנלן - אם עבד בשוגג דאילו במזיד כתיב (ויקרא כ"א:כ"ג) אך אל הפרוכת לא יבא וגו' ולא יחלל את מקדשי אלא עבד בלא ידיעה מנלן דלא מכשרינן ליה מהאי קרא דוהיתה לו ולזרעו אחריו:
הנני נותן לו - לעיל מוהיתה לו כתיב אלמא בשלימים הוא דאכשר:
מתני' כל מקום שיש קידושין ואין עבירה - שהקידושין תופסין בה ואין עבירה בנשואין שלא אסרתה תורה עליו:
כהנת לויה וישראלית וכו' - לוי שנשא כהנת או ישראלית בנה לוי וכהן שנשא לויה וישראלית בנה כהן (ולוי) ישראל שנשא כהנת או לויה הולד ישראל למשפחותם לבית אבותם כתיב:
אחר הפגום שבשניהם - שנולד מפסולי כהונה הולד פסול וכן בן ממזרת לישראל ממזר וכן בן ממזר מישראלית ממזר וכן בת נתינה לישראל נתין ובן נתין מכשרה נתין:
אלמנה לכ"ג - יש קידושין ויש עבירה דקסבר קידושין תופסין בחייבי לאוין:
הולד ממזר - בגמרא מפרש לה:
מכל עריות שבתורה - של חייבי כריתות:
הולד כמותה - ולד נכרית נכרי ואם גיירוהו הוי גר כשר ואינו ממזר:
ולד שפחה - עבד ששחררו בעליו כשר ומותר בישראלית:

דף סז.

גמ' גר שנשא ממזרת דיש קידושין ואין עבירה - דגר מותר בממזרת לר' יוסי דאמר קהל גרים לא מקרי קהל לקמן בפרק בתרא (דף עג.):
ונתנייה - גבי קידושין ויש עבירה במתני' בהדי אלמנה לכ"ג:
כל מקום דסיפא - דיש קידושין ויש עבירה כל מקום כללא משמע לאתויי הך דלא פריש לה בהדיא:
ואיבעית אימא לעולם רבי יוסי היא - דאמר גר מותר בממזרת ודקשיא לך כללא היא מתניתין לאו כללא כייל דלהכי תנא בה ואיזו זו היא כהנת ולויה כו' למימרא דהני

הוא דהולד הולך אחר הזכר אבל יש אחרים אע"פ שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הפגום:

ואיזו זו ותו לא - כלומר אם כן דאיזו זו דוקא אבל מידי אחרינא לא אזיל אחר הזכר גבי יש קידושין ואין עבירה:

והרי חלל וכו' - ותנן לקמן (דף עז.) בת חלל זכר פסולה לכהונה אלמא אחר הזכר הוא ומיקרי חללה:

כרבי דוסתאי ס"ל - לתנא דידן דאמר (שם) בנות ישראל מקוה טהרה לחללין ובתה כשרה לכהונה:

והרי ישראל שנשא חללה דיש קידושין ואין עבירה - דלא אסורה אלא לכהנים והולד הולך אחר הזכר דתנן לקמן (שם) בתו כשירה לכהונה ולא אמרינן חללה היא כפגום שבשניהם:

ונתנייה בהדיא - גבי כהנת לויה וישראלית ומשני משום דלא מתני לה אינה נישנית לו לתנא עם השאר בלשון קצר דנימא ואיזו כהנת לויה וישראלית וחללה שנשאו לכהן ללוי וישראל דמשמע חללה נמי לכהן אין עבירה:

והאיכא - יש קידושין ואין עבירה דהולד הולך אחר הזכר הא דרבה בר בר חנה:

מצרי שני - שנתגייר אביו:

מצרית ראשונה - שנתגיירה היא:

בנה שלישי - ומותר לישא ישראלית כדכתיב (דברים כ"ג:ט') דור שלישי יבא להם דכיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינא ביה כישראל והא דאמרינן ביבמות (דף עח.) להם הלך אחר פסולן היינו לענין ישראל שנשא מצרית או מצרי שנשא ישראלית דיש קידושין ויש עבירה עד שלשה דורות הולד הולך אחר המצרי דוילדו להם כתיב ואחריהם הולכים הולדות אבל לענין מצרי ומצרית לא מגמר לן האי להם מידי דהא בתרוייהו להם קרינא ביה והוא מצרי והיא מצרית:

ולרב דימי - דאמר ביבמות בפרק הערל (יבמות דף עח.) דשני הוא ויליף לה מאשר יולדו הכתוב תלאו בלידה למימרא דבתר אימיה שדינן ליה מדלא כתיב אשר יולידו:

והאיכא - גבי יש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הפגום הא דכי אתא רבין וכו' באומות הלך אחר הזכר איש ואשה הבאים משני אומות [כדלקמן]:

נתגיירו - דיש קידושין ואין עבירה:

הולד הולך אחר הפגום - כדלקמן בשמעתין ומתניתין תני הולד הולך אחר הזכר:

תנא איזו זו - דרישא למעוטי ולאשמועינן דמתני' לא כללא כייל ומרישא דמילתיה דרבין ליכא לאקשויי למימר ונתנייה במתניתין גבי הולד הולך אחר הזכר דמתניתין ביש קידושין מיירי והני דלא נתגיירו אין כאן קידושין:

האי מאי - אסוגיא דשמעתין פריך דשנינן לעיל ואי בעית אימא רבי יוסי היא אי אמרת בשלמא רבי יהודה היא דאמר גר אסור בממזרת לפיכך בנו הולך אחר הפגום כדין כל מקום שיש קידושין ויש עבירה איכא לתרוצי כל מקום דמתניתין לאתויי מאי ואיזו זו למעוטי מאי כל מקום דרישא לאתויי ישראל שנשא חללה דבתו כשרה דהולד הולך אחר הזכר:

ודרבה בר בר חנה - מצרי שני שנשא מצרית ראשונה דיש קידושין ואין עבירה לפיכך הולד שלישי:

ואיזו זו למעוטי דרב דימי ודרבין - כלומר ואיזו זו דרישא דמשמע אבל בעלמא לא אזיל אחר הזכר אי ס"ל כרב דימי דאף מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני אשמועינן איזו זו דמתניתין למעוטי הא דלא אזיל בתר זכר וכל מקום דרישא לא תיתי אלא ישראל שנשא חללה וכדרבין דאמר נתגיירו הלך אחר הפגום ולא אזיל אחר זכר ואף על גב דאין עבירה ואי ס"ל כרבה בר בר חנה מייתינן ליה מכל מקום דרישא ואיזו זו למעוטי דרבין לחודא:

דף סז:

כל מקום דסיפא - דיש קידושין ויש עבירה:

לאתויי גר שנשא ממזרת - לרבי יהודה דיש עבירה דהולד הולך אחר הפגום דהוי ממזר:

כדאמרן - לאתויי ישראל שנשא חללה:

ואיזו זו דרישא כדאמרן - למעוטי דרבין או דרב דימי וגר שנשא ממזרת:

כל מקום דסיפא לאתויי מאי - היכא אשכחן תו יש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום בר מהני דקתני במתני':

מאי באומות הלך אחר הזכר - למאי הילכתא יש להלך אחר הזכר כל זמן שלא נתגיירו ומנ"ל דבתר זכר אזלינן:

נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם מאי היא - לענין עבדות ליכא למימר נתגיירו אלא לענין יוחסין ולא מצינו חילוק בין אומה לאומה משנתגיירו אלא בעמוני ומצרי שזה אסור לעולם וזה עד דור שלישי ופגום משני צדדים במאי משכחת לה דקאמר הפגום שבשניהם:

אילימא במצרי שנשא עמונית - וקאמר הולד הולך אחר המצרי ואסור עד דור שלישי דאילו עמונית שריא לאלתר:

מאי פגום איכא - בצד האם דקאמר נתגיירו אתרוייהו קאי לשון רבים ומשמע דבמידי דמשכחת ביה פגם לגבי תרוייהו קאמר והכא גבי אם ליכא פגם:

מצרי ואדומי - עשה בהם נקבות כזכרים כדאמר ביבמות (דף עז:):

אי זכר - הולד שדיא בתר עמוני ואיסור זכרים שבו לעולם ולא אמרי' שדיא בתר מצרית ויהא דור שלישי מותר ואי נקבה היא שדייה בתר מצרית ולא בתר עמוני למשרייה לדידה משום ולא עמונית אלא בנה יהא מותר שהוא שלישי דאמר קרא (דברים כ"ג:ט') להם הלך אחר פסולן:

מנה"מ - דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות אבל הולד ממזר נפקא לן מלא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר ומוקמינן לה ביבמות (דף מט.) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת ומהכא ילפינן לה ביבמות בפרק החולץ (יבמות דף מה:) דכל שאין לה עליו קידושין הולד ממזר:

ומטו בה - יש מטים בדבר זה לומר שבשם ר' ינאי נאמר ורב אחא בריה דרבא אמר לאו משום רבי ינאי מטו בה אלא משום רבי יוסי הגלילי:

לאיש אחר - שהוא אחר אצלה ולא שהוא קרובה והיתה לשון קידושין הוא שהיתה לו בהן לאשה:

לבן - בן בעלה אבל שאר קרובות לא:

לא יקח - לא יהא לך בה ליקוחין שאין קידושין תופסין:

ודילמא הא לכתחילה הא דיעבד - כלומר לא יקח לאו שלא יהיו לו בהן קידושין דיעבד קאמר אלא אזהרה שלא יקדשנה ומיהו אי קדיש ניהוו קידושין ואתא האי קרא אחרינא לומר דאין בה הויה כלל ולעולם לבן קאמר דכיון דאמר ולא פירש קרובים אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן שקרוב מן הכל:

מאחות אשה נפקא - דכתיב בה לא תקח לא תקדשנה:

חייבי מיתות - אשת אביו בסקילה:

אידי ואידי - לא תקח והיתה לאיש אחר אימא אידי ואידי באחות אשה דכיון דאשכחן בה דאזהר עלה לכתחילה איכא למימר דהדר כתב והיתה לאיש אחר למעוטי בעל אחותה שאין לו בה הויה אבל שאר קרובים דלא אשכחן בהו אזהרת קיחה לכתחילה לא קאמר דיעבד לא נתפסו:

אין הכי נמי - דאחות אשה לחודה איכא למיגמר:

דילפינן מאחות אשה - בבנין אב במה מצינו:

ה"ג מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה - כשאין לו בנים מאחיו המת דילפינן בפ"ק דיבמות (דף ג:) נאמר כאן עליה בחייה ונאמר להלן יבמה יבא עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואמר רחמנא לא תקח:

מה להנך - לאחות אשה קאמר שכן אין לה היתר בחיי אחותה האוסרת שאפילו גירש אשתו אחותה אסורה:

אשת איש יש לה היתר בחיי אוסרה - שבעלה מתירה בגט:

מכל התועבות האלה - בפרשת עריות כתיב:

דף סח.

אפילו נדה נמי - אם קידש פנויה בימי נדותה לא להוו קידושין ואם בא עליה בנדתה יהא הולד ממזר:

אלמה אמר אביי - ביבמות בהחולץ:

הכל מודים - שמעון התימני דאמר (יבמות מט.) יש ממזר מחייבי כריתות מודה בבא על הנדה ור"ע דאמר (שם) יש ממזר מחייבי לאוין מודה בבא על הסוטה דקינא לה ונסתרה דהויא עליו בלאו דלא יוכל בעלה וגו' כדאמר ביבמות (דף יא:) הא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה:

שאין הולד ממזר - שהרי עדיין קידושין עומדין בה:

מכדי - הך היקישא דרבי יונה איכא לאקושינהו שאר עריות לאחות אשה דלא ליהוו קידושין ואיכא לאקושינהו לנדה דהוו קידושין:

לחומרא - לעשות הולד ממזר שהממזרות תלוין בקידושין דכל מי שאין לה עליו קידושין הולד ממזר (דילפינן לה מאשת אב ביבמות (דף מה:) מה אשת אב דלא תפסי בה קידושין והולד ממזר אף כל שאין עליו קידושין הולד ממזר):

אתיא - שאר עריות בק"ו מיבמה לשוק שאין קידושין תופסין בה כדאמר רב ביבמות (דף יג:) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה דכתיב לא תהיה אשת המת החוצה לא תהא בה הויה לזר:

ה"ג חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כ"ש:

א"ה שאר חייבי לאוין נמי - נהי דלא אתי בק"ו נייתי בבנין אב במה מצינו ביבמה שהיא בלאו ואין קידושין תופסין בה אף כל שהוא בלאו אין קידושין תופסין בה:

בהדיא כתיב בהו - דתפסו:

וכי יש אהובה לפני המקום - כלומר וכי אהבתו או שנאתו של בעל חשובה לפני המקום לשנות דין הנחלה בשבילה שהוצרך הכתוב לכתוב לא יוכל לבכר את בן האהובה לא

הוה ליה למיכתב אלא כי את הבכור יכיר ואנא ידענא לא שנא אמו אהובה ולא שנא אמו שנואה:

שנואה בנישואיה - שנישואיה שנואים לפני המקום כגון חייבי לאוין וקאמר רחמנא כי תהיין אלמא אית בהו הויה ולקמן פריך דילמא בחייבי עשה הוא דקאמר ולא בחייבי לאוין:

ולר"ע - דאמר ביבמות שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין דקתני (שם דף נ:) חלץ ועשה בה מאמר אין לאחר חליצה כלום כלומר אין המאמר תופס בה דקם ליה השתא בולא יבנה ואמר בגמ' (שם דף נב:) תניא רבי אומר אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה:

באלמנה לכ"ג - בההוא הוא דתפסי קידושי דגלי רחמנא בה דאין הולד ממזר אלא חלל:

בואו ונצווח על עקיבא בן יוסף - שפוסל הרבה מישראל שהיה אומר כל ביאה בישראל שאין לו היתר בה הולד ממזר:

הניחא - אי לאו כללא הוא אלא לאפוקי מדרבי סימאי דמפיק חד מחייבי לאוין אתי ואשמועי' דבכל חייבי לאוין עושה ר"ע ממזרין שפיר איכא לאוקמא כי תהיין לרבי ישבב אליבא דר"ע במצרי ואדומי בתוך שלשה דורות דחייבי עשה נינהו דכתיב דור שלישי יבא ולא שני דהוי לה שנואה בנישואיה:

אלא אי טעמא דנפשיה קאמר - וכללא כייל ולאו אדרבי סימאי לחודיה פליג אלא אשמועינן דכל שביאתו באיסור הולד ממזר במאי מוקי לה:

בבעולה לכ"ג - דעשה הוא דכתיב (ויקרא כ"א:י"ג) אשה בבתוליה יקח ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה וליכא לאקשויי הא זונה היא או אלמנה או גרושה דבעולה פנויה לאו זונה היא כדתנן ביבמות (דף סא.) אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות וביאת איסור לפסול לה:

ומאי שנא - האי עשה מחייבי עשה דמצרי ואדומי:

שאינו שוה בכל - שאינו נוהג אלא בכ"ג הילכך קיל:

ורבנן - דמוקי להאי כי תהיין בחייבי לאוין כיון דמצינו למילף ביבמה במה מצינו שאין קידושין תופסין בהן אדמוקי ליה בחייבי לאוין נוקמה בחייבי עשה:

בעל כרחיך שבקיה לקרא דהוי דחיק ומוקי אנפשיה - כיון דגלי לך קרא ביבמה דלא תפסי בה קידושין נילף מיניה דחייבי לאוין לית בהו קידושין וכי תהיין ע"כ לחייבי עשה קאמר וכגון דחדא מצרית ולרבי ישבב בבעולה לכ"ג:

שפחה מנלן - דלא תפסי בה קידושי:

דף סח:

האשה וילדיה וגו' - בשפחה כנענית שייחדה לעבד עברי ואמר קרא דלא יצא הבן חפשי עם אביו:

לא תתחתן בם - לא תהא לך בם תורת חיתון:

כי יסיר את בנך - לעיל מיניה כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך וסמיך ליה כי יסיר את בנך מדלא כתיב כי יסיר את בתך משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מבתך קאמר שיסירנו העובד כוכבים מאחריו ושמעינן דבן בתך אפילו מן העובד כוכבים קרוי בנך:

ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך - מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך דנשמע מיניה דקפיד נמי קרא בבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה:

בנך מישראלית קרוי בנך כו' - לאו מקרא דייק לה אלא ה"ק מדלא קפיד קרא אבן הנולד ממנה ש"מ בנך מישראלית קרוי בנך אבל בנך מן העובדת כוכבים אינו בנך:

ש"מ - מדקרי ליה לבן בת ישראל הבא מן העובד כוכבים בנך:

לימא קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר גרסי'. דאתא לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר עובד כוכבים דנימא עובד כוכבים הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל אלא בתר ישראלית שדינן ליה וכיון שבעבירה נולד הוה ליה ישראל פסול כשאר נולדים ממי שאין עליו קידושין דתנן במתני' (לעיל דף סו:) שהם ממזרים: ומשני מהכא לא תשמע ממזרות נהי דשמעינן מינה דכשר לא הוי מדשדי ליה בתר ישראל להיות נולד בעבירה ממזר מיהא לא תשמע מינה כדאמרינן ביבמות (דף מה:) דממזר מאשת אביו יליף מה אשת אב דאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת ועלה כתיב שהולד ממזר דסמיך ליה לא יבא ממזר אף כל שאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת לאפוקי עובד כוכבים דלית ליה קידושין כלל:

פסול מיקרי - כשאר נולדים בעבירה מחייבי לאוין או עשה שאינן ממזרים:

האי בשבעה אומות כתיב - לא תתחתן בם וכי יסיר בשבעה גוים שבא"י הוא דכתיב שאר אומות מנלן:

דדריש טעמא דקרא - בב"מ (דף קטו.) גבי אלמנה דקאמר עשירה ממשכנין אותה עניה לא ממשכנין אותה דטעמא מאי אמר רחמנא לא תחבול בגד אלמנה מפני שאתה צריך להחזיר לה עבוטה לערב ומתוך כך שאתה יוצא ונכנס תמיד אצלה שחרית למשכן וערבית להחזיר אתה משיאה שם רע בשכנותיה והכי נמי דריש טעמא דחיתון משום כי יסיר ולא איצטריך קרא לפרושי טעמא ואייתר ליה כי יסיר לרבות שאר אומות אלא

לרבנן איצטריך קרא לפרושי טעמא בז' אומות גופייהו ולמעוטי שאר אומות שאינן אדוקין בעבודת כוכבים כמותן כדקי"ל (חולין דף יג:) אומות שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם ולא אייתר ליה ריבויא ושאר אומות מנלן ודכוותיה אמר בסנהדרין (דף כא.) גבי לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו דלר"ש הוי האי לא יסור יתורא דבלאו פירושא דקרא הוי דרשי' ביה טעמא ולרבנן דלא דרשינן טעמא דקרא בעלמא הכא פריש קרא טעמא:

ואחר כן - לאחר שתשהא כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר והיתה לך כתיב דריש בה הויה אבל מעיקרא קודם היתר לא קרינן בה והיתה:

וילדו לו - שמתיחס אחר אביו:

לא קרינו ביה וילדו לו - אלא אחריה הוא מתיחס:

א"ה שפחה נמי - דולדה כמוה תיפוק לן מהאי קרא דהא לא קרינן בה כי תהיין כדכתיב (בראשית כ"ב:ה') עם החמור עם הדומה לחמור:

דף סט.

האומר לשפחתו - מעוברת:

הרי את בת חורין - בגט שחרור זה וולדך עבד:

ולדה כמוה - משוחרר כדיליף בסיפא שנאמר האשה וילדיה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה הולד שתלד לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה:

מאי תלמודא - היכא שמעינן מהאי קרא דבריו קיימין:

אמר רבא אדרבי יוסי הגלילי - האי קרא אדרבי יוסי קאי ולדה כמוה משום שנא' כו':

מתני' יכולין ממזרין ליטהר - מפסול זרעם שלא יהו בניהם ממזרים:

מתני' עשרה יוחסין עלו מבבל - כשעלו בני הגולה ובגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן שהפריש עזרא כל הפסולין משם והוליכן עמו:

בנה עבד - ואין ממזר דהא ולדה כמוה:

בן חורין - ומותר בישראלית:

הרי זה עבד ממזר - בגמרא יליף לה טעמא:

גמ' לכתחילה קאמר - ממזר נושא שפחה דקסבר דכי כתיב לא יהיה קדש בישראל כשר כתיב ולא בממזר:

או דיעבד קאמר - ממזר שנשא שפחה אבל לכתחילה לא ישא דהא ישראל הוא וקרינא ביה לא יהיה קדש (דברים כ"ג:י"ח) דמתרגמינן לא יסב גברא וגו' דשפחה הרי היא כבהמה וביאותיה הפקר וקדישות:

טיהרת את הזכרים - שילכו למקום שאין מכירין ויאמר עבד אני ונושא שפחה ואין מוחה בידו:

ואת הנקבות לא טיהרת - אין דרך אשה לגלות ממקומה ולבקש תחבולות לינשא בסתר מאחר שיש מוחין בידה אלמא ר' טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תנסיב לעבד:

עבד כנעני אין לו חייס - אינו מתיחס אחר אביו דכתיב (בראשית כ"ב:ה') עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב הילכך אי מינסבא לעבדא לא מהני מידי:

אי אקדמתיך אטהרתיך לבנך - אם הייתי מכירך קודם שנשאת אשה הייתי משיאך עצה לטהר בניך:

שפיר - שהיה אומר לו ליקח שפחה:

מאי ניהו - מאי הוה אמר ליה איסורא לא היה מינסיב עצה למיעבד ומשני דמינסיב לו עצה ואמר ליה זיל גנוב ותיזדבן לעבד עברי ותהא שפחה מותרת לך דמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית ולא מוכר עצמו ולהכי נקט זיל גנוב והוא הדין נמי מצי לאקשויי מי שרי לאנסובי עצה למיגנב אלא מקשיא אחרת סלקיה דאי הוה מקשי ליה הא הוה מצי ליה לשנויי אלא דאמר ליה מכור עצמך לעבד עברי וכרבי אליעזר דאמר בפרק קמא (לעיל דף יד:) זה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית:

והאמר מר - במסכת ערכין:

אלא בזמן שהיובל נוהג - דמצי למקרי ביה עד שנת היובל יעבוד עמך:

לא יבא לו - דור אחריו הוא מושך דהכי משמע דור עשירי לא יבא אפילו אין בו צד ממזרות אלא מאותו:

לא יבא לו - דור אחריו הוא מושך דהכי משמע דור עשירי לא יבא אפילו אין בו צד ממזרות אלא מאותו:

כולד במעי בהמה דמי - שאין מתייחס אחר אביו כלל:

מתני' עשרה יוחסין עלו מבבל - כשעלו בני הגולה ובגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן שהפריש עזרא כל הפסולין משם והוליכן עמו:

חללין - כהנים חללין שנולדו מפסולי כהונה:

וחרורי - משוחררי:

נתיני - גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרינן ביבמות (דף עח:) דוד גזר עליהם:

שתוקי ואסופי - מפרש להו ואזיל איזוהי שתוקי כו':

לויי וישראלי חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה - אבל כהנים בחללי גירי וחרורי לא שחללה בלאו וגיורת ומשוחררת בחזקת זונה:

גירי וחרורי ממזרים כו' מותרים לבא זה בזה - דקסבר קהל גרים לא איקרי קהל ולא הוזהרו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לויים ישראלים בממזרי לא ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרים להתערב בממזרים כדאמר בגמרא (לקמן דף עג.) בקהל ודאי הוא דלא יבא בקהל ספק יבא:

ואינו מכיר את אביו - וכשקורא פלוני אבא אמו משתקתו:

בדוקי - בגמרא מפרש ליה:

גמ' מילתא אגב אורחיה קא משמע לן - על פי דרכו שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיענו ולמדנו דבר חדש בלישנא דנקט ולמדנו עוד ממנו דא"י גבוה מבבל:

בשלמא בית המקדש גבוה - דשמעת מינה דהא בארץ ישראל משתעי קרא:

דף סט:

דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית וגו' - מכאן שהמקדש גבוה מכל ארץ ישראל דכל צדדיה סתם וכתב ועלית:

אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון - דהיינו בבל ומכל הארצות אשר הדחתים שם וכתיב אשר העלה:

מסייע ליה לרבי אלעזר - דנקט תנא דידן לישנא יתירא לאשמועינן שכל עצמו של עזרא לנקות את בבל נתכוון לפי שראה אותם שנתערבו בהן וראה שהיו חכמי הדור עולין עמו ואין עוד בבבל שיתעסק לבדוק בהן לייחסן עמד והפריש פסוליהן והוליכן עמו והדור שראו הפרשתם הכירו בהם ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין העולים ולדורות הבאים נמי כיון דאמר מר (לקמן דף עו:) לשכת הגזית היתה שם ששם היו יושבים מייחסי כהונה ולויה בכל יום מיזהר זהירי בפסולי:

העלום - על כרחם:

אפרושי אפרושינהו - ומתוך שהופרשו הכירו בהם אנשי מקומם וידעו שלא יתערבו עוד בהם:

ומנפשייהו סליקו - לארץ ישראל שלא יכירו בהם:

בשלמא למ"ד - שעלו מאיליהם ולא הכירו בהם העולים עמהם כל כך היינו דארץ ישראל עיסה לבבל ספק יחוס הוא אצל בבל שנעשית בבל כסולת נקיה ובני ארץ ישראל לא הכירום כל כך ויש שנדבקו עמהם:

עיסה - ספק עירובין כעיסה זו שמערבין בה שאור מים וקמח מלח וסובין:

כל הארצות עיסה - פסולת אצל ארץ ישראל לפי שבני ארץ ישראל עסוקין לבדוק ביוחסים לפי שהכהנים מצויים שם:

וארץ ישראל עיסה לבבל - שעזרא הפרישם ויצא משם:

אלא למ"ד העלום תנן - הואיל ובעל כרחם העלום עם אלו יצא קול פסול עליהם והכל ידעו בפסולן ונזהרו בהם כל העולים:

ואבינה בעם - מי היה ומי לא היה ש"מ לא ידע עזרא מי עלה עמו ומי לא עלה עמו וסבור שהיו שם לוים כשרים ולא מצא ראויים לעבודה אלא מאותן שקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו איך נשיר את שיר ה' וגו' במזמור על נהרות בבל (תהלים קלז) שאמר להם נבוכדנצר שירו לנו משיר ציון עמדו וקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו לו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר לא נשיר לא נאמר אלא איך נשיר אין לנו במה למשמש בנימי הכנורות מאותן עלו ומן הכשרים לא מצא לפי שהיו יושבים בבבל בשלוה והעולים בירושלים היו בעוני ובטורח המלאכה ובאימת כל סביבותיה והנך לויי דקתני מתניתין מהנך דלא חזו לעבודה היו:

מזהר זהירי בהו - יודע היה מי עלה ומי לא עלה:

גדולה חזקה - יש לסמוך עליה יפה:

בקשו כתבם המתייחשים - כתב יחוסם:

התרשתא - נחמיה בן חכליה קרוי כן בספר עזרא ובגמרת ירושלמי נמצא שעל שם שהיה משקה למלך היה צריך לשתות קודם שלא יחשדוהו שמא הטיל סם המות במשקה המלך התירו לו יין של עובדי כוכבים לשתות לכך נקרא התרשתא:

עד עמוד הכהן לאורים ותומים - כאדם שאומר לחבירו עד שיבא משיח דאורים ותומים לא היו בבית שני:

ואמר להם כו' - מדכתיב מקדש הקדשים שמעינן דלא אסירי בתרומה אלא מקדשי המקדש:

אמר להם - תרומה איני יכול לאסור עליכם מפני חזקתכם שהוחזקתם בבבל לאכלה:

קדשי הגבול - תרומה הנאכלת בכל מקום:

אף כאן כו' - אלמא מדכתיב ויגואלו שמע מינה נתחללו מן הכהונה והיינו חללים:

ולמ"ד - במסכת כתובות (דף כד:):

מעלין מתרומה ליוחסין - הרואה כהן אוכל בתרומה במקומו אין צריך לבדוק אחריו ביוחסין ונושא כהן בתו הני כיון דאכלי בתרומה אתי לאסוקינהו ואמאי לא חש לה נחמיה דלא לאסוקינהו:

שאני התם דריע חזקתייהו - לא איצטריך למיחש להאי דכיון דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם נגואלו מהם הורע חזקתם ויש בהם היכר ולא אתי לאסוקינהו:
ואלא - כיון דליכא למגזר מידי מאי גדולה חזקה דאמר רבי יוסי מאי רבותא לא היה לו לומר אלא מנין לחזקה כו' מדקאמר גדולה רבותא אשמועינן דאע"ג דאיכא צד איסור השתא טפי מעיקרא סמכינן עלה:
בתרומה דרבנן - תרומת חוץ לארץ:
תרומה דאורייתא - משבאו לארץ:
השתא נמי תרומה דרבנן היא - דאכול כדמעיקרא ומאי נינהו תרומת פירות וירק:
בתרומה דאורייתא - דגן ותירוש ויצהר לא אכול:
ליכא למיגזר משום תרומת הארץ - דלא הואי גבייהו:
וכל זר לא יאכל קדש - כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים דכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וליכא לאוקמי אלא בתרומה שמחוסר כפורים מותר בה:
ולא מידי דאיקרי קדשים - חזה ושוק של שלמים דאשכחן דאיקרי קדשים:
במורם מן הקדשים - חזה ושוק:

דף ע.

לא תאכל - ואפילו זרע אין לה ושבה אל בית אביה חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק:
לשכניה בן ארח - ישראל היה:
ותו ממאי דהוו להו בני - לטוביה ולבנו מנשים הללו מבת שכניה ומבת משלם:
ותו ממאי דהוו להו בני - לטוביה ולבנו מנשים הללו מבת שכניה ומבת משלם:
ותו - אפי' היו להם ממאי דמבבל עלו אותם נשים ובניהם דילמא בארץ ישראל נותרו בימי גדליה אותם שכניה ומשלם ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם (ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישראל הם היינו שתוקי ואסופי):
למעשה סדום - שהיו מגלי עריות דכתיב (בראשית י"ג:י"ג) רעים וחטאים רעים בגופם וחטאים בממונם ואמרינן בחלק (סנהדרין דף קט:) דמחי לאתתא דחבריה ומפילה א"ל תהוי גבך עד דמעברא הרי ממזרים לגבי ישראל:
חרשא - לשון מחרישה:
בית אבותם - אביו:
וזרעם - אמו:

זה אסופי - דאילו שתוקי מכיר להודיע אמו שהיא מישראל והכא לא ידעו אם מישראל הם:
אמר אדון - מסרס המקרא ודריש אדון כמו אדון אימר כמו אמר:
אדון - הקב"ה:
ככרוב - קדושים ככרובי הקדש כחיות הקדש דכתיב ביה (יחזקאל י) פני הכרוב:
כנמר - כחיה זו שאינה מקפדת בזוג חבירתה:
כאילו חרשו כו' - משום דלא יכלו להגיד יחוסם קרי להו תל מלח חרשא לשון חורש:
בנים זרים - מאשה פסולה לו ולשם ממון נסבה כדמסיים קרא יאכלם חדש את חלקיהם ממון שנשאה לשמו יאכלם בחדש אחד:
ושמא תאמר חלקו - כגון נכסי צאן ברזל:
ולא חלקה - כגון נכסי מלוג דהיא לאו איסורא עבדא שחזרה לינשא למיוחס:
שאינה הוגנת - פסולה לו:
כופתו - הלוקה בב"ד כופתין שתי ידיו על העמוד במסכת מכות (דף כב:) כופתו קושרו:
רוצעו - מלקיהו ברצועה:
ועל כלם - כהנים לויים וישראלים:
אליהו כותב - מאי דקאמר ואזיל אוי לו לפוסל זרעו ולפוגם את משפחתו כגון שנשא אשה שאינה הוגנת לו: (האי אליהו לאו אליהו דכתיב במקרא הוא דא"כ מקמי דהוה אתי מאן כפתיה אלא שם מלאך הוא שהוא סופר למעלה):
כל הפוסל - מגדף תמיד את המשפחות הוא עצמו פסול ואינו מדבר בשבחה לעולם אין דרכו של פסול לדבר בשבח הבריות לעולם:
נטר עד דשקיל שמעיה דרב יהודה - המתן עד שיטול שלוחו של רב יהודה שעומד כאן ליטול:
בר שויסקל - לשון גנאי גרגרן אוכל שויסק צלי כדאמר בפסחים (דף צו.) באימורי פסח מצרים מאן לימא לן דלא שויסקי עבדינהו בשם רבינו הלוי:
שמתיה - כדאשכחן דמנדים לכבוד הרב במועד קטן (דף טז.):
אמרו ליה - לרב יהודה רגיל ההוא גברא דקרי לאינשי עבדי:
לקמיה דרב הונא - לימלך בו אם יש לו לילך לפני רב נחמן:
לא מיבעי לך למיזל - לפני רב נחמן שאתה גדול ממנו ואתה ראש בפומבדיתא ורב נחמן ראש בנהרדעא ודיין לראש גלותא וחתניה דבי נשיאה כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קכד.) משום דרב נחמן חתני' דבי נשיאה הוא מזלזל בשמעתיה דר' יוחנן:
יקרא דבי נשיאה - שהוא חתן הנשיא:

אסור לעשות מלאכה בפני שלשה - שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה שאין לו מי שיעשה מלאכתו:

דגונדריתא - היינו מעקה באחד הלשונות:

מי סני - כלומר מכוער ושנוי לשון תורה ולשון שאר בני אדם שאתה מדבר בעמקי שפה ומתכוין היה רב יהודה לתופסו בדבריו לקנטרו להודיעו שלא היה לו להנשא עליו להזמינו לפניו:

אקרפיטא - ספסל:

תילתא ברמות רוחא - מתוך ששליש רוחו גסה הוא משנה בדיבורו:

אנבנא - כוס שהוא רביעית והיו רגילין לשתות כוס אחד ממשקה העשוי לשתותו שחרית וקוריהו אספרגוס במסכת ברכות (דף נא.):

אנפק - כוס של רביעית ולשון אנפק היה שגור בפיהם:

תיתי דונג - תבא בתי שכך שמה:

אין משתמשין באשה - שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים:

קטנה היא - רב נחמן קאמר לה:

לילתא - שם אשתו:

קול באשה ערוה - שנאמר השמיעני את קולך ואם אשאל בשלומה תשיבני:

אמר ליה רב נחמן - אפשר לשלוח לה שאילת שלום ע"י שליח:

דף ע:

אין שואלין בשלום אשה - שמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה ע"י שלוחם ויבואו לידי חיבה:

אמר ליה רב נחמן ע"י בעלה - אהיה אני שליח לדבר:

אין שואלין בשלום אשה כלל - שמרגיל לבה ודעתה אצלו:

שלחה ליה - ילתא לרב נחמן:

שרי ליה תיגריה - פטור אותו מלפניך זה לשון הגמרא לומר מישרי ליה תיגריה כשממהר לעשות בקשת האיש או דינו כדי להפטר ממנו:

מאי שיאטיה דמר הכא - מה דרכו של אדוני לשוט הלום כלומר למה בא אדוני הנה:

שותא דמר לא ידענא - שיחתו של אדוני איני מבין לדבר בצחות לשונו:

לדינא מזמינא ליה - בתמיה:

אפיק דיסקא דאזמנותא - הוציא שטר הזמנה מחיקו ששלח לו רב נחמן שיבא לפניו:

מבי חדיה - מתוך חיקו:

לימא מר מיליה - ידבר דבר זכותו על ריבו של אותו האיש:
ציער שליחא דרבנן - ביזה את שלוחו לפניו וחייב מלקות:
דרב מנגיד אמאן דמצער שליח דרבנן - כדאמר בפ' קמא (לעיל דף יב:):
דעדיפא מיניה - חמורה ממנה עשיתי לו לקנסו:
אדהכי אמר ההוא בר דיניה לרב יהודה לדידי - דאתינא מבית חשמונאי קרית לי עבד:
כל דאמר מבית חשמונאי אנא עבד הוא - שכל זרעו הרגם הורדוס ועבד היה ומלך תחתיהן וקרא בניו על שם בית חשמונאי ומסתמא לאו בנות ישראל נסיב דנזהרים הם להשיא בנותם לעבדים והוו להו כולם עבדים:
אם קודם שבא מעשה לידו אמרה - להאי שמועה לתלמידיו בשם רבו נאמן לאומרה בשעת מעשה ואם לאו אינו נאמן להעיד בשם רבו שמא מחמת מעשה הבא לידו הוא אמר כן:
אגודא - שפת הנהר:
אמברא - על הגשר אי נמי בתוך הספינה לעבור הנהר:
כל דאמר מבית חשמונאי אנא עבד הוא - שכל זרעו הרגם הורדוס ועבד היה ומלך תחתיהן וקרא בניו על שם בית חשמונאי ומסתמא לאו בנות ישראל נסיב דנזהרים הם להשיא בנותם לעבדים והוו להו כולם עבדים:
איקרע' כמה כתובתא - מנשי אותה המשפחה:
כי קא נפיק - רב יהודה:
למירגמיה - לפי שגילה את פסולם:
זרעייתא - משפחות:
וקם אטמא בנהר מלכא - באותן האבנים שהשליכום בנהר עמד מכשול סתימה במי הנהר ומנע את מהלך המים:
אטמא - סתימה כדמתרגם סתמום טמונון (בראשית כו):
מכריז רב יהודה בפומבדיתא - שם היה יושב:
בלאי דנאי טלאי מלאי זגאי - שמות מקומות או משפחות:
גובאי - גבעוני כלומר על שם שהיו גבעונים נקראו בבבל גובאי קרוב לגבעונים בשמן:
דורנונית דרא דנתינאי - כפר נתינים היה דורא כפר כדאמר (עירובין דף ז:) דורא דרעותא א"ל מרי דוראי (פסחים דף כה:) ועל שם שהוא כפר נתיני נקרא דורנינות:
בי כובי דפומבדיתא - כפר הסמוך אל פומבדיתא דמקרי בי כובי:
פשחור בן אימר - בימי ירמיה היה:
וכולן נטמעו בכהונה - ול"ג גדולה:

נטמעו - נדמעו נשאו בנות כהנים שהיו מחזיקין עצמן בכהנים מתוך שהיו אוכלים תרומה מחמת [שהיו] עבדי כהנים:
אל תהרהר אחריו - אחר משפחתם שהם בני מריבה כדכתיב כמריבי כהן:
עדות לישראל - אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהן שהן משלו:
משפחות ישראל - משפחות שהם ישראל גמורים:
בישראל כתיב - והייתי להם לאלהים אע"פ שאינם לי לעם ומתוך שאני מקרבן הם יהיו לי לעם אבל גרים אין מקרבין אותן מן השמים אלא אם כן הן מקרבין עצמם תחילה להיות טובים:
קשין גרים - שאינם זהירים במצות והרגילים אצלם נמשכים אצלם ולומדים מן מעשיהם:

דף עא.

מטהר השבטים - מיחסם:
כסף מטהר ממזרים - המטומעים בישראל מחמת ממונם והוא גורם להם שיטהרו שלעתיד לבא אין הקב"ה מבדילם מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה:
שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף - אותם שנטמעו מחמת עשרם וסיפיה דקרא והיו לה' מגישי מנחה בצדקה צדקתו של הקב"ה היא שאינו מבדילם אלא הואיל שנטמעו נטמעו ורבי יהושע בן לוי סבירא ליה האי מטהר לאו מבדיל פסוליהן קאמר אלא מטהרם ומכשירם כולם:
עיסה - כעיסה שהיא מעורבת ובשם ר' משה מרומא"ט (רומ"א: רומא (בירת איטליה)) שמעתי עיסה כפסולת ענבים שנסחט משקה שלהם:
בקשו לעשות בבל עיסה - להחזיק משפחות ארץ ישראל מיוחסות ולבדוק אחר משפחות בבל כל הבאים לישא משם אשה:
אמר להם אין שחיטה לעוף - דבר שהוא תימה להם ולא גלה להם טעמו כדי שיהו טרודים בסברא הראשונה ולא יחזרו אחר טעם השניה עד שיפטר מהם וטעם דאין שחיטה לעוף מן התורה בשחיטת חולין (דף כז:) יליף מושפך את דמו בשפיכה בעלמא:
קוצים אתם משימים בין עיני - משום דרבי ממשפחת בבל היה מבני בניו של הלל שעלה וקיבל נשיאותו של בני בתירא:
יטפל לכם רבי חנינא - להשיבכם דבר:
טלוני בעריסה ורוצו - שלא יפשפשו אחר דבריו ויהא צריך לגלות משפחות והוא היה זקן ולא היה יכול לרוץ:

אמר להם אין שחיטה לעוף - דבר שהוא תימה להם ולא גלה להם טעמו כדי שיהו טרודים בסברא הראשונה ולא יחזרו אחר טעם השניה עד שיפטר מהם וטעם דאין שחיטה לעוף מן התורה בשחיטת חולין (דף כז:) יליף מושפך את דמו בשפיכה בעלמא:

ישבו ובדקו - במשפחות א"י לברר את דבריו:

כיון שהגיעו לסכנה - לפסול משפחות אנשי זרוע שיהרגום פירשו:

היכלא - שבועה בהיכלו של מקום:

בידינו הוא - לגלות פסול משפחות ארץ ישראל:

תנינא - דכל משפחה שנטמעה נטמעה דאין להפרישה ולהרחיקה ולברר ספק מטמעיהם מי נטמע מי לא נטמע אלא יניחום והם ספק והם כשרים לעתיד לבא:

בית הצריפה - שם המשפחה:

בן ציון - אדם חשוב ואיש זרוע:

ריחקה - הכריז שהן פסולין:

אליהו בא - לעתיד לבא דכתיב (מלאכי ג) והשיב לב אבות על בנים זה מבני בניו של זה:

דיודעין - שהכל מחזיקים אותם בפסולים שנתקרבו בזרוע:

אבל משפחה שנטמעה - מחמת שלא נודע פסולה נטמעה:

עוד אחרת - משפחה אחרת היתה לבד אותה שקרבה בן ציון:

שם בן ארבע אותיות - קריאתו וכתיבתו ופירושו חכמים מוסרין אותו כו':

לעלם - להעלים:

כתיב זה שמי וכתיב וזה זכרי - מדלא כתיב שמי וזכרי משמע שלמדו שני שמות ואמר לו זה שמי מיוחד ובזה השני אני נזכר:

משרבו הפריצין - המשתמשין בו:

לצנועים שבכהונה - לברך בו העם במקדש לאחר עבודת ציבור של תמיד של שחר:

מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים - אותן שלא היו בקיאין בו ומברכין בשם בן ארבע אותיות כשהיו מושכין את קולם בנעימה היו אלו ממהרים להבליע את השם בן י"ב ולא היה נשמע לרבים מקול נעימות חביריהם בנעימת ביסום קול שקורין טרוף:

שם - בן שתים עשרה ובן ארבעים ושתים לא פירשו לנו:

אחר אחי אמי - שהיה כהן ור' טרפון היה כהן בתוספתא דכתובות (פ"ה) מעשה בר' טרפון שקדש שלש מאות נשים בשני בצורת כדי להאכילם תרומה:

לדוכן - לברך ברכת כהנים:

ואינו מעמיד על מדותיו - לנטור איבה שמא ישתמש בו להנקם:

עד שיודע לך - במשפחה שאתה בא ליבדק בה במה נפסלה:

עד שיודע לך במה נכשרה - צריך אתה לבדוק אחר המשפחה כמו שאמרה משנתינו (לקמן דף עו.) ארבע אמהות שהן שמנה:

דף עא:

להשיאו אשה - סתמא בעי בדיקה:
להוציא ממנו אשה - שנשא כבר מסתמא לא מפקינן:
כל שסיחתו בבבל - שמספר בלשון אנשי בבל משיאין לו אשה דמחזקינן ליה מבבל:
דאיכא רמאי - שמלמדים שיחת בבל להחזיקו במיוחסים:
דהוה אמר ליה - רבי יוחנן:
נסיב ברתאי - ולא היה חפץ בה מפני שהיא מארץ ישראל והוא היה מבבל:
אורייתין כשירה ברתין לא כשירה - תלמידי אתה ותורתי כשירה לך ובתי אינך חפץ:
מאי דעתך - שאתה מחזיק בבבל במיוחסים דתנן (לעיל דף סט.) עשרה יוחסין כו' וסבור אתה שעלו כל הפסולין:
מהיכא נסיבנא - איזו אשה מיוחסת:
זיל בתר שתיקותא - שאל לך משפחה שתקנית שסתם בני מריבה הם פסולין שמתוך פסולן שהיו פורשים מהם נטרו איבה והחזיקו במריבה ומיוחסת דבבל היינו שתיקותא מתוך שהם שתקנים הוחזקו במיוחסים א"כ הבא לבדוק בבבל אינו בודק אלא בשתיקה לבדוק בשתקנים:
לבי בר שפי חלא - שם האיש שופה חומץ כמו השופה יין לחבירו (ב"מ דף ס.):
ואין מניחין אותו - מן השמים לידבק בחבירו לכך הטילו מן השמים מריבה ביניהן:
בריאה - מיוחסת ונקייה:
מתה - ממזרים גמורים כולם:
חולה - רובם כשרים ומיעוטן פסולין כחולים הללו שרובן לחיים:
גוססת - רובן פסולין ומיעוטן כשרין:
עד היכן היא בבל - ליחס:
עד נהר עזק עד נהר יואני - לפי הענין נראה שבבל בין שני נהרות גדולים חדקל ופרת מציעים אותה ביניהם זה מן המזרח וזה מן המערב ובאין ומושכין מן הדרום לצפון וסופו של פרת שופך בחדקל כל זה יש ללמוד מכאן ארץ ישראל בדרומה של בבל דכתיב (ירמיהו א':י"ד) מצפון תפתח הרעה כלומר בבל בצפון ופרת יורד מארץ ישראל לבבל כדאמר בעלמא (שבת דף סה:) מיטרא במערבא סהדא רבה פרת וקא בעי גמרא מה

שבין ב' הנהרות פשיטא לן דבבל היא אלא משפת חדקל ולחוץ עד היכן מתפשט רחבה של בבל אמר רב עד נהר עזק ושמואל אמר עד נהר יואני:

לעיל בדיגלת עד היכן - למדנו רחבה שבין שני הנהרות ועוד להלן מחדקל עד נהר עזק וצריכין לידע ארכה כמה:

לעיל בדיגלת - לצד דרום עד היכן:

עד בגדא ואוונא - מקומות הם סמוכות זה לזה וחדקל מפסיק ביניהן:

ושמואל - מוסיף בארכה לדרום עד מושכני:

כגולה - פומבדיתא קרוי גולה בראש השנה (דף כג:):

לתחתית בדיגלת עד היכן - לצפון ועל שפת חדקל במזרחה של בבל עד היכן אורכה משוך לצפון:

תתאה - התחתונה לפי ששתים היו זו עליונה וזו תחתונה דרך משיכת הנהר ויחוס של בבל עד התחתונה ולא היא בכלל:

חדא כשירה - העליונה:

וחדא פסולה - התחתונה:

ואפי' נורא לא מושלי אהדדי - כדי שלא יהו רגילים אצלם שלא להתחתן בם:

דפסולתא הא דמשתעיא מישנית - וסימן זה יהא בידך שלא תטעה אי זו פסולה הך דמשתעי בלשון מישן שהיא קרובה למישן ואמר לעיל מישן מיתה:

בפרת - על שפת פרת במערבה של בבל עד היכן ארכה משוך לדרום:

עד גישרא דפרת - שמואל היה מוסיף:

לייט - כל שיסמוך על זה שאין יחוסה של בבל משוך כל כך:

אדשמואל לא לייט - בתמיה והרי הוא מוסיף:

אדשמואל לא לייט - דכי אמרה שמואל למילתיה פוחת היה ולא מוסיף ובימי שמואל היה הגשר למטה מאקרא דתולבקני:

דף עב.

והאידנא הוא דליוה פרסאי - שלקחוהו ממקומו ובנאוהו למעלה מאקרא ולהכי לא בעי לתחת פרת עד היכן לפי שפרת נופל בחדקל ועוד בבל מושכת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל:

להך גיסא דפרת עד היכא - בשפתה כלפי מערב עד היכן מתפשט רחבה של בבל:

מאי דעתך - שבאת לישאל:

משום בירם - שמא בירם שיושבת בהך גיסא מיבעיא לך:

מייחסי דפומבדיתא - שהיא בין שתי הנהרות מבירם נסבי ש"מ מוחזקים הם בה בחזקת יחוס:

כמחלוקת ליוחסין - בארכה ורחבה של בבל:

כך מחלוקת לגיטין - דקיימא לן (גיטין דף ב.) המביא גט משאר ארצות צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שאין בקיאין לשמה והמביא גט מארץ ישראל לבבל אינו צריך לומר ובבל הרי היא כארץ ישראל לגיטין שאף הם היו חכמים ובקיאין לשמה:

עד ארבא תניינא - אגם של קנים וערבה שקורין אושר"א:

תניינא דגישרא - שני אגמים היו למטה מהגשר זה למטה מזה:

חביל ימא - שם מקום:

תכילתא דבבל - מכלילא ותפארתה של בבל ליוחסין:

שוניא וגוביא וציצורא - מקומות הם:

תכילתא דחביל ימא - תפארת של חביל ימא:

איתתא בעא מינייהו - כותיים לא נתערבו בהם אבל הקול יצא על ידי ששאל כותי אחד אשה מהם אבל הם לא נתנו לו ויש אומרים רב פפא בעא מנייהו איתתא ולא יהבי ליה לכך היה מוציא עליהם שמץ פסול וקשה בעיני לומר כן:

כגולה - פומבדיתא קרי גולה בראש השנה (דף כג:):

והאמר ר' יוחנן - לעיל מיחסותא דבבל בפרת עד מעברתא דגדמא ותו לא:

מאיהי דקירא - מקום על נהר פרת למעלה מכל המקומות הנזכרים למעלה:

והאמר ר' יוחנן - לעיל מיחסותא דבבל בפרת עד מעברתא דגדמא ותו לא:

אמר אביי רצועה נפקא - באלכסון ממעברתא דגדמא ומקפת את הפסולין עד מעלה מאיהי דקירא שהי' מן הפסולין ושוט משוט בפי הרצועה על פרת:

אמר אביי רצועה נפקא - באלכסון ממעברתא דגדמא ומקפת את הפסולין עד מעלה מאיהי דקירא שהי' מן הפסולין ושוט משוט בפי הרצועה על פרת:

חלזון - נהר:

וינחם בחלח ובחבור - בעשרת השבטים שהגלה סנחריב משתעי:

וכולן לפסול - כל מקום שגלו השבטים נטמעו עובדי כוכבים בבנותיהם ועובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אפילו למ"ד (יבמות דף מה.) הולד ממזר לא הוי פגום מיהא הוי:

ותלת עלעין בפומה - בחיה השניה שבמראה דניאל כתיב והיא בבל:

בפומה בין שיניה - בפומה משמע מבפנים בין שיניה משמע שבולטות מבחוץ:

בולעתן - מושלת עליהם:

ומסורבלים כדוב - בעלי בשר לשון עובי ושומן הוא ובעלמא (שבת דף קלז:) נמי אמרי' קטן מסורבל בבשר המלובש בבשר כסרבל:
דוב אין לו מנוחה - כשהוא קשור הולך ובא תמיד סביבותיו:
דובא ניידא - דוב נודד:
הראני פרסיים - בעל משלות ודומיות היה לוי וקאמר לו רבי משול לי פרסיים למה הם דומים:
כחיילות של בית דוד - גבורים:
חברין - אומה הסמוכה לפרסיים ומשחיתים הם וטרפנים הם יותר מפרסיים:
לשעירים - מלובשים שחורים ודומים לשדים:
דומים למלאכי השרת - לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת וכתיב (יחזקאל ט) והאיש לבוש הבדים והכי נמי אמרינן בבמה מדליקין (שבת דף כה:) על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינים המצוייצין ודומה למלאך כו' ובנדרים (דף כ:) נמי אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי להו מלאכי השרת משום דמצויינין כמלאכי השרת במלבושים נאים:
כי קא ניחא נפשיה - נזרקה נבואה בפומיה:
הומניא - עיר ששמה כך:
מסגריא - עיר היא וכל הנך כולהו מקומות נינהו:
בירתא דסטיא - על שם שסרו מאחרי המקום ופירש רבי היאך סרו:
דאקפי פירא דכווריי ואזיל וציידי בשבתא ושמתינהו וכו' - הציף הביבר (ויבייר: ברכת דגים) דגים הרבה והלכו וצדו:
דאקפי - הציף כדמתרגמינן ויצף הברזל (מלכים ב ו':ו') וקפא פרזלא:
פירא - בריכה עשויה לגדל דגים ובלע"ז ביבר (ויבייר: ברכת דגים):
ואישתמוד - נשתמדו:

דף עב:

היום יושב בחיקו של אברהם - י"א מת היום ואם כן אין זה רב אדא שבגמרא ונראה דהא יושב בחיקו של אברהם אבינו שנכנס לברית מילה וזה רב אדא בר אהבה שהאריך ימים הרבה משמת רבי עד דורות אחרונים בימי רב נחמן בר יצחק כדאמרינן בבבא בתרא (דף כב.):
צוה ה' ליעקב סביביו צריו - צרים שהיו סובבים אותם בארצם דהיינו עמון ומואב שהצירו להם יותר מן הכל כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף צו:) עמון ומואב שכיני בישי

דירושלים היו אותם צוה שיהיו סובבים אותם אף בגלותם כגון הומניא דכולה דעמונאי היא כדאמרי' לעיל הושיבם סנחריב בבבל והיו מצירים לישראל שבפום נהרא:

חד אמר לטובה - היה מייליל הנביא עליו:

וחד אמר לרעה - שהיה רע בעיניו שמת מיתה יפה:

חד אמר לטובה - היה מייליל הנביא עליו:

וחד אמר לרעה - שהיה רע בעיניו שמת מיתה יפה:

דאיסתנדריא דמישן - שלטון של מישן:

מי שעשה הטובה הזאת - שהציל את הגולה מלהיות עבדים לעבדות:

איני יודע שאחוריהם אל ההיכל - שהיה במערב העזרה מה תלמוד לומר אחוריהם וגו' אחוריהם ממש כשהוא מפורע שהיו מתכוונין להראות אחוריהם לגנאי:

מי שעשה הטובה הזאת - שהציל את הגולה מלהיות עבדים לעבדות:

תסתיים דשמואל הוא דאמר לרעה - דשמואל לית ליה הא דאמר דעבדים נשתלחו למישן מדקאמר לא חשו לה משום עבדות:

לעולם אימא לך שמואל הוא דאמר לטובה - דאית ליה הא דנשתלחו עבדים למישן והאי דקאמר לא חשו לה משום עבדות שמואל לטעמיה דאמר עבד שאין לו לרבו רשות עליו אין קרוי עבד והני נמי מאחר שגזלום מהם ונתייאשו מהם זהו הפקר כדאמרינן בגיטין (דף לט:) נתייאשתי מפלוני עבדי ומשום לשון הפקר נקט לה דכיון דאתייאש ליה מיניה פקע ליה רשותיה:

ואינו צריך גט שיחרור - להיות מותר בישראל:

זו דברי רבי מאיר - מתני' דקתני דעלו פסולין לארץ ישראל ומשמע דאין כל הארצות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל בלבד כדאמר בריש פירקא (לעיל דף סט:) דמסייע ליה לרבי אלעזר דקאמר ייחס עזרא את בבל:

ממחוזייתא - ואין מחוזא בתוך גבול בבל האמורים לענין יוחסין:

זו דברי רבי מאיר - מתני' דקתני דעלו פסולין לארץ ישראל ומשמע דאין כל הארצות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל בלבד כדאמר בריש פירקא (לעיל דף סט:) דמסייע ליה לרבי אלעזר דקאמר ייחס עזרא את בבל:

והא בי רב כהנא לא מתנו לה הכי - משמיה דשמואל אלא כדאמר לעיל כל הארצות בחזקת פסולות ואמר רב יהודה אמר שמואל כל הארצות עיסה:

דרב זביד מנהרדעא - לאו היינו רב זביד סתמא:

וישב ממזר באשדוד - יבדלו הממזרים מהם וישבו בפני עצמם:

ייתבון בית ישראל לרוחצן - תרגום של וישב:

דהוו דמיין בה לנוכראין - תרגומו של ממזר והכי קאמר וישב העם שהיה מנוכר מגבול ארצו ונטרד כממזר באשדוד גם הוא מגבול ארץ ישראל ויהושע חלקה להם אע"פ שלא נכבשה בימיו כדכתיב (יהושע י"ג:א') אתה זקנת באת בימים והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה וקא חשיב ואזיל חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי וגו':

צוורני צוורני - חבורות חבורות ל"א קולרין קולרין והוא לשון מעשה בקולר של בני אדם דסוף יבמות (דף קכב.):

גר נושא ממזרת - דקסבר קהל גרים לא איקרי קהל והולד ממזר דכתיב לו הלך אחר פסולו:

לא ישא ממזרת - קסבר דקהל גרים איקרי קהל:

ומותרים בכהנת - ואע"פ שהכהנים אסורים בגיורת ומשוחררת וחללה דקסבר לא הוזהרו כהנות כשירות להנשא לפסולין לאותן שהפסול אינו מוזהר עליהן כגון אלו:

חמשה קהלי כתיבי - גבי אזהרת פסולי יוחסין לא יבא ממזר בקהל ה' (דברים כ"ג:ד') לא יבא לו בקהל (שם) לא יבא עמוני ומואבי בקהל (שם) לא יבא להם בקהל (שם) דור שלישי יבא להם בקהל דמצרי ואדומי (שם) וקהל דגבי פצוע דכא (שם) לא חשיב דלאו מן פסולי יוחסין קא משתעי:

דף עג.

חד לכהנים - מדהוה מצי למיכתבינהו לכולהו בחדא אזהרה וחד קהל לא יבא ממזר ועמוני ומואבי בקהל גם דור עשירי לא יבא להם בקהל עד עולם וגבי מצרי ואדומי דור שלישי יבא להם בכם:

חד לקהל כהנים וחד לקהל לוים וחד לקהל ישראלים - דאי הוה כתיב חד ה"א כהנים קאמר אבל לוים מותרים ואי כתיב תרי ה"א לוים וכהנים אבל ישראלים לא:

וחד למישרי ממזרת בשתוקי - אע"פ שזה ודאי וזה ספק לא חיישינן שמא זה כשר ואסור לישא ממזרת דהכי דרשינן בקהל ודאי הוא דלא יבא ממזר הא בקהל ספק כגון שתוקי יבא:

וחד למישרי שתוקי בישראל - דדרשינן הכי ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל הא ממזר ספק יבא ודקתני מתני' שתוקי פסול הוא מדרבנן כדלקמן שמא ישא אחותו מאביו:

קהל גרים לא איקרי קהל - דלא אייתר לן קרא לקהל גרים:

מחד קהלא נפקי - דשבט אחד הם ואין לקרות קהל חצי השבט:

הני נמי תרי קהלי נינהו - גבי כהנים ולוים איצטריכו תרי קהלי לדרשה ואפי' הכי אייתר להו חד לקהל גרים:

ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקי - חד מקהל ודאי וחד מממזר ודאי דהכי דרשינן לא יבא ממזר ודאי בקהל ודאי הא ממזר ספק בקהל ישראל ודאי או ממזר ודאי בקהל ספק יבא:

ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי נינהו - כלומר להנך תרתי דרשות תרי קראי איצטריכו ואי לא אייתר קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא אלא הוה אמרינן ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזהרת ודאי ללקות עליו ועל אזהרת ספק אזהרת ספק לאיסורא:

הקהל חוקה אחת לכם ולגר - למה לי למכתב קהל הכא אלא למימר דגר אקהל קאי ולאשמועינן דאיקרי קהל:

לא הוזהרו כשירות - כהנות:

לינשא לפסולין - לפסולי כהונה גר חלל משוחרר שהכהנים הוזהרו על בנותיהם והם לא הוזהרו עליהם מלישא אותן אבל לפסולין שהאנשים הפסולין הוזהרו עליהן מלישא אותן כגון ממזרין או נתינים אף הנשים הוזהרו עליהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה והכי אמרינן ביבמות בפרק יש מותרות (יבמות דף פד:):

רגמוהו כ"ע - שהיו שם גרים הרבה והוקשה להם שאמר קהל גרים לא איקרי קהל:

איכא דדריש כו' - בתמיה:

מותר בכהנת - דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין:

רוב כשרים אצלה - דכיון דמכירים את אמו דפנויה היא רוב העולם כשרים אצלה שאין הרוב ממזרים וקרובים שהולד מהם ממזר ואף עובד כוכבים ועבד אם בא עליה אין הולד ממזר:

ומיעוט פסולין - כגון ממזרין וקרובין:

ואי דאזלי אינהו לגבה - ואם בבעילה זו הלך הבועל אצלה דהשתא נד ליה ממקום קביעתו ואין לדונו בתורת קבוע שהוא נדון כמחצה על מחצה יש לנו לומר כל דפריש מרובא פריש והולד כשר:

מאי אמרת - מאיזה טעם תבא לפוסלו דילמא אזלה איהי כו' אין זה אלא ספק והתורה אמרה ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא:

כל כי הני מזנו - בתמיה וכי כל בעילות הנמצאות נטיל על אביו של זה לומר הוא הוליד כל שתוקי העיר:

בת שתוקית - שנולדה על ידי נשואין שנשאת למותר לה:

לא ישאנה - שתוקי שמא בנו של בעל השתוקית הוא שבא על אמו של זה תחלה בזנות ואח"כ נשא שתוקית:

אלא לא שכיח - מסקנא דקושיא היא אלא להכי לא חיישינן משום דלא שכיח שתנשא לו אחותו אי נמי שתוקי מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וזה עיקר:

דבר תורה אסופי כשר - אע"פ שאין מכירים את אמו וניחוש שמא מאשת איש שנבעלה לאחר דרוב פסולין אצלה ליכא למימר הכי:

מאי טעמא אשת איש בבעלה תולה - אם ילדה ממזר אינה משליכתו לפי שיש לה לומר מבעלי הוא:

מאי איכא - לאחזוקי בממזרות איכא מיעוטא שהן ארוסות ואין להם לתלות בבעל או נשואות שהלכו בעליהן למדינת הים כיון דאיכא נמי למימר של פנויה הוא וכשר או של אשה מבעלה והשליכתו אמו מחמת רעבון:

שמא ישא אחותו מאביו - דאחותו מאמו ליכא למיחש כיון דמכירין את חמותו שהיא בחזקת כשירה לא מספקינן לה במזנה לומר שהוא היה בנה והשליכתו:

כל הני שדי ואזלי - וכי כל בנים שהיו לה השליכה שנחזיק כל הנאספים בני אם אחת ובספק בני אב אחד ומשתי אמהות נמי לא כדאמר לעיל כל הני מזנו ואזלי:

בת אסופי - מן הנשואין שמא בעל האסופית הוא אביו:

דף עג:

אין בו משום אסופי - דאי לאו דכשר הוא לא הוה טרחא ביה למימהל ליה:

משלטי הדמיה - איבריו מתוקנים ומיושרים:

אין בו משום אסופי - דאי פסול הוא לא הוה מתקנא ליה הואיל ודעתה להשליכו אלא מחמת רעבון הושלך ל"א משלטי הדמיה איבריו גדולים ומלובן ומזורז אין זה מזנה אלא מבעלה שמתוך תשמיש תדיר הולד מלובן ומזורז כדאמר במסכת נדה (דף לא.) ג' חדשים אחרונים תשמיש יפה לאשה ויפה לולד שמתוך כך הולד מזורז ומלובן:

הדמיה - איבריו כמו הדומי ניהדמיה דעירובין (דף ל.) והדמין תתעבדון דדניאל:

מלי כוחלא - סביבות עיניו ליפותו:

רמי חומרי - קשרים שעושים לרפואה ותולין לתינוק דאמרינן במסכת שבת (דף סו:) הבנים יוצאים בקשרים:

תלי פיתקא - קמיע של כתב:

תלי קמיע - של עיקרין:

אין בו משום אסופי - דהא חסה על חייו והוכיח תחילתה שאוהבתו ולא השליכתו למות:

תלי בדיקלא אי מטיא ליה חיה רעה - ויכולה לטורפו משם יש בו משום אסופי כללו של דבר כל מקום שיש להבין דלדעת מיתה השליכתהו ולא חסה עליו יש בו משום אסופי:
זרדתא דסמיכא למתא - אי תלי באילן ששמו זרדתא שלרי"ר (שורבי"ר: חוזרר (אילן)) בלע"ז אי סמיכא למתא אע"ג דלא מטיא ליה חיה יש בו משום אסופי דאמר בערבי פסחים (פסחים דף קיא:) זרדתא דסמיכא למתא לא פחיתא משתין שידי:
בי כנישתא - בתי כנסיות שלהם חוץ לעיר הוו ואי לא שכיחי בה רבים כגון אורחים יש לדאג ממזיקים:
פירא דסופלי - נמצא בחפירה העשויה להטיל שם גרעיני תמרים למאכל בהמות יש בו משום אסופי דחוץ לעיר עבדי ליה ושכיחי בהו מזיקין:
חריפתא דנהרא - נתנוהו בעריבה והשליכתהו לאמצעית הנהר מקום שהספינות עוברות תמיד אין בו משום אסופי דלכך טרחה להוליכו עד חריפות הנהר שיעברו ספינות שם וימצאוהו:
פישרא - מקום שיפוע הנהר ע"י הפשרת שלגים שאין דרך ספינות לעבור שם יש בו משום אסופי:
נאמנין עליו - לומר בנינו הוא:
בשני רעבון - שהרבה נשלכין לא רצו חכמים לפוסלם מחמת יציאת קול:
נאמנים לאלתר - ולא לאחר זמן אבל כל שאר הנאמנין נאמנים נמי לאחר זמן:
ופוטרת חברותיה - מן הטומאה כדמפרש:
זה יצא ראשון - ובכור הוא:
אם הוחזקה על עומדה - כדמפרש דלא אהדרא אפה נאמנת:
ואם לאו - דאהדרא אפה אינה נאמנת:
שהיו ישינות - במסכת נדה (דף סא.) מוקי לה במשולבות ודבוקות זו בזו:
כשיעור ווסת - לאחר מציאה מיד ובמסכת נדה (דף יד:) מפרש שיעור ווסת שעומד העד הוא הקינוח בצד המשקוף ואינו מחוסר אלא לקנח מיד:
זה כהן וזה לוי - נשים שילדו בבית אחת אשת כהן ולוי נתין וממזר:
שלא קרא עליה ערער - שלא יצא מעורר על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר:
היכא דאית ליה חזקה דכשרות - שהיו מוחזקין בו בחזקת כשר:
אבל היכא דלית ליה חזקה דכשרות - שלא נודע לבריות מי הוא הכשר ולא יצא אחד מהם ידי ספק:
נאמן בעל המקח - סיפא דברייתא דלעיל:

לזה מכרתי כו' - אם שנים מעוררין על המקח זה אומר מכרת לי וזה אומר לי מכרת ושלי המקח לקמן מוקי ליה ששניהם נתנו לו דמים כל אחד ואחד דמים שלמים אחד מדעתו ואחד בעל כרחו:

בזמן שמקחו בידו - דרמיא עליה למידק שלא לחזור לו מזה ולהחזיר לו דמיו ויתן המקח למי שלא נמכר לו דקם ליה במי שפרע הילכך מידק דייק:

אבל בזמן שאין מקחו בידו - ושניהם אוחזין בו אינו נאמן דכיון דלאו עליה רמיא תו לא דייק לזכור למי הוא:

דף עד.

וניחזי זוזי ממאן נקט - קא ס"ד שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם הא ודאי מדכיר דכיר זוזי דמאן קביל:

ולא ידיע - אין ידוע לנו:

בזמן שבעלי דינין עומדין לפניו - רמיא עליה למדכר שעדיין לא יצאו משם משגמרו את דינם ואומר איש פלוני זכאי איש פלוני חייב שאין בעלי דינין עומדין לפניו תו לא רמיא עליה למידכר:

וניחזי זכותא מאן נקט - ביד איזהו מהם פסק דין של זכות:

וניהדר ונידייניהו - למה לי כולי האי למימר אינו נאמן מה לנו ולאמונתו נהדר הוא עצמו או אחר וידונם לפי טענותם:

בשודא דדייני - בדין שאינו תלוי בטעם אלא הכל בפיו של דיין כי ההיא דכתובות (דף פה:) דאמר נכסי לטוביה ואתו שני טוביה שניהם קרובים שניהם שכנים ואמרינן שודא דדייני למי שיתנדב לב הדיין לומר נראה לי שזה היה רגיל אצלו יותר לזה נתן וכיון שפסק כן אם בא לחזור אינו חוזר ולפיכך אין רוצין לחזור מדין שמא יטנו לבו לצד השני:

כל שבעה - שעדיין אין אביו מכיר בו שלא יצא מתחת ידי אמו ליכנס לברית מכאן ואילך מוטל על אביו להכירו כדכתיב יכיר:

וחכמים אומרים אינו נאמן - אבן גרושה וחלוצה הוא דפליגי:

שבודקין את אמו ונאמנת כמאן כרבן גמליאל - בתמיה למה ליה לרבי למיתנייה לפלוגתא בתרי דוכתי ליתני הא דאבא שאול התם וכן היה אבא שאול אומר כדבריו:

וכהן הוא - כלומר מיוחס הוא:

חדא להכשיר בה - ר"ג דלא האמינה אלא לעצמה שלא נתחללה מן התרומה אבל לא להכשיר אותו עובר שאם בת היא לא תינשא לכהן אבא שאול מכשיר אף בבתה דהא מתניתין אף בולד קאי שהוא שתוקי:

הניחא למאן דאמר כו' - בפ"ק דכתובות (דף יג:):
דאי מהתם ה"א הני מילי היכא דרוב כשרים אצלה - כגון פנויה ורוב העיר משיאין לכהונה אבל היכא דרוב פסולין אצלה כגון ארוסה והיא אומרת מן הארוס הוא או פנויה ואין רוב העיר משיאין לכהונה:
מתני' כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זה בזה - כגון ממזרי בשתוקי ואע"ג שזה ודאי וזה ספק ואיכא למימר שמא כשר הוא אפ"ה שרי כדילפינן לעיל (דף עג.) בקהל ודאי לא יבא אבל בקהל ספק יבא ובגמרא פריך הא תנא ליה רישא:
ורבי יהודה אוסר - בגמרא מפרש לה:
ודאן בודאן מותר - כגון ממזרים בנתינים:
ודאן בספיקן - כגון ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי:
ספיקן בודאן - שתוקי ואסופי בממזרי ונתיני:
ספיקן בספיקן - שתוקי בשתוקית אסופי באסופית אסופי בשתוקית:
אסור - שמא זה כשר וזה פסול:
וכותי - בגמ' מפרש מאי ספיקייהו וכותים אותם שהושיב סנחריב בערי שומרון כדכתיב (מלכים ב י"ז:כ"ד) ויבא מלך אשור (אנשים מספרויים) ומכותה וגו' ועל שם שהביאם מכותה נקראו כותים ונתגיירו מאימת האריות כדכתיב (שם) וישלח (בם את) האריות וגו' וכולה עניניה במלכים:
גמ' וכי תימא ר' יהודה אוסר אגר בממזרת - דשמעינן ליה דאמר הכי לעיל (דף עב.) רבי יהודה אומר גר לא ישא ממזרת ובמידי אחרינא לא שמעינן דפליג לענין יוחסין:
מידי גר בממזרת קתני - לעיל דאתי רבי יהודה לאפלוגי עליה:
כל האסורין לבא בקהל - וגר לאו מן האסורין הוא:

דף עד:

ודלא כר"ש - דאמר לקמן בפירקין (דף עח.) גיורת פחותה מבת ג' כשירה לכהונה וה"ק כל האסורין לבא בקהל כהונה ומאי ניהו דמרבי האי כללא יתר על הראשונים שאסורין בקהל ישראל גיורת שפחותה מבת שלש שנים וכ"ש יתירה על בת שלש שנים מותרין הנך אסורין גיורות וממזרים ונתיני ושתוקי לבא זה בזה:
ונוקמה בבת שלש - ולא בפחות ונימא דפחותה מותרת לכהן ובה לא איירי:
א"כ - דכר"ש מיתוקמא דפחותה מותרת לכהונה והוא לא התיר לבא בממזרת אלא האסורין לבא בכהונה הוי משמע האי דפחותה אית ליה דאסורה לממזר:
מצידה תברה - תשובתו מוכנת לצידו:

אסורין לבא זה בזה - בתמיה היא בממזר וממזר בה והרי גיורת וכו' דכיון דקהל גרים לאו קהל הוא לא שנא פחותה ל"ש יתירה ועל כרחיך תנא דידן מדשרי יתירה על בת שלש לממזר ש"מ אית ליה קהל גרים לא איקרי קהל:

והרי גר כו' - כיון דאית ליה קהל גרים לא איקרי קהל:

אלא אמר רב נתן - לא תימא כל האסורין דתקשי לך אלמנה לכ"ג ותיקשי לך גר מדוקיא אלא ה"ק ת"ק כל שבתו אסורה לכהונה ומאי ניהו דמוסיף האי כללא על האסורין לישראל גר שנשא גיורת וכר' אליעזר בן יעקב דאמר במתני' (לקמן דף עז.) גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה מותרים לבא זה בזה והיינו גר מותר בממזרת וממזר בו דאילו בגר שנשא ישראלית לא מצית לאוקמה דמאן שמעת ליה דאמר כהן אסור לישא בתו ר' יהודה דאמר במתני' (שם) בת גר זכר כבת חלל זכר ומדסיפא ר' יהודה דקתני ר' יהודה אוסר רישא לאו ר' יהודה להכי מוקמי לה כר"א בן יעקב ושמעיה ר' יהודה לת"ק דאית ליה קהל גרים לא איקרי קהל ופליג עליה:

וכללא הוא - בתמיה דכל האסורין לכהן מותרין לממזר:

כר' דוסתאי בר' יהודה - ס"ל לתנא דידן דאמר (שם) בנות ישראל מקוה טהרה לחללים:

ותו הא המותר - לישא כהן בתו אסור לבא באסורין:

והרי גר שנשא בת ישראל כו' - ומותר לבא בממזרים דהא אמר קהל גרים לאו קהל הוא:

ממזר מאשת איש - מיתות:

ממזר מאחותו - כריתות:

איכא בינייהו - לאו בגר איפליגו אלא דקסבר יש ממזר מחייבי כריתות וה"ק כל הנולדים מאיסורי ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה בזה הני חייבי כריתות בבני חייבי מיתות כגון א"א דכולן ממזרים הם ור' יהודה אוסר לבא חייבי כריתות בבני חייבי מיתות דקסבר אין ממזר אלא מחייבי מיתות וטעמא מפורש ביבמות (דף מט.):

תנינא - פלוגתא אחריתי במתני' בתנאי אחריני ולמה ליה לרבי למיתני לתרתי בבי ניתני התם לגבי ר' יהושע וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו:

שהוא בלא יבא - אע"פ שאינו אלא בלאו הולד ממזר:

כל שחייבין - על אותה ביאה כרת בידי שמים:

כל שחייבין עליו מיתת ב"ד - אבל חייבי כריתות לא וטעמא דכולהו מפרש ביבמות (שם):

זה בזה - הם בממזרים וממזרים בהם:

אי הכי אמאי ר' יהודה אוסר - הני ודאי לא איקרי קהל דהא לא חזו לבא בקהל:

ה"ק - כלומר וכולה חד תנא הוא:

בן ט' שנים ויום אחד - שהוא גר עמוני וכו' דבכי האי זימנא חזי לביאה:
פסלוה - לכהנת מן התרומה ומן הכהונה ולויה וישראלית מלינשא עוד לכהן:
כל שזרעו פסול - מן הכהונה פוסל את אשתו מן הכהונה ולקמן מפרש מאי בינייהו:

דף עה.

כל שאתה נושא בתו - לכהן קאמר ולקמן מפרש:
מצרי שני איכא בינייהו - לתנא קמא כל מצרי סתם האסור בקהל קאמר ואפילו שני ומיהו שלישי לאו מצרי קרי ליה דישראל מעליא הוא:
מכהן גדול באלמנה - שמצינו שמחללה בביאתו כדילפינן לה לקמן (דף עז.) מלא יחלל שני חילולין במשמע מדלא כתיב לא יחל אחד לה ואחד לזרעו ופוסל את אשה בביאתו:
אף כל כו' - ומצרי שני ביאתו בעבירה הוי:
גר עמוני ומואבי איכא בינייהו - לרבי יוסי פוסל דהא יש מזרעו שהוא פסול שהזכרים אסורים איסור עולם ולרבי שמעון הואיל ובתו כשרה דעמוני ולא עמונית אלמנתו נמי כשרה:
מה כהן גדול באלמנה שזרעו ממנה פסול - חלל:
אלמנת עיסה - בכתובות (דף יד.) מפרש אלמנת ספק חלל שהיתה מעורבת בספקות בעלה היה ספק והיא באה מכחו דהויא לה ספק ספיקא:
למעוטי אלמנת עיסה - דהואיל דאי אתה נושא בתו שמא חלל היה ותנן (לקמן עז.) בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם אי אתה נושא אלמנתו:
ספק ספיקא - בעלה היה ספק והיא באה מכחו להיפסל:
הלל שונה - משנה אחת בברייתא עשרה יוחסין כו' וכל האסורין שבהם מותרין לבא זה בזה:
ארוסה שעיברה - ואין ידוע אם מארוס אם מאיש אחר:
הולד שתוקי - שמא מארוס וכשר שמא מאחר ופסול:
ורב אמר הולד ממזר - ודאי דאמרינן מרובא דעלמא הוא והכל פסולין אצלה אלמא לרב ספק כודאי משוי ליה כתנא קמא דאמר ספיקן בודאן מותר:
דאי איתמר בהא - גבי שתוקי דמתניתין הבא מן הפנויה:
בההוא קאמר רב - הלכה כרבי אליעזר דאסור בממזרת משום דרובא הוי כשרים אצלה והא דאסור בבת ישראל משום דשתוקי הוא:
מדין כהונה - אם היה הארוס כהן:
מי ידעינן אבוה מנו - דניפוק נכסי משאר יורשי של הארוס וניתיב להאי:

דתפיס - נכסי הארוס משמת ואמר אבי היה ואשמעינן שמואל דמפקינן להו מיניה:
הכי גרסינן תניא וכן רבי אלעזר אומר כו':
עשאוהו כגר לאחר עשרה דורות - לפי שנתיישנו בישראל ונראין כישראל ואסור בפסולות לקהל שמא יאמרו ישראל נשא פסולה:
התם - גבי גר וממזרת:
גר ישן - והרואה אינו מכירו לפנים דסבור שהוא ישראל הבא מישראלית:
והממזרת חדשה - כלומר ידועה וניכרת לממזרת:
אמרי ישראל נסיב ממזרת - הרואה אומר ישראל נושא ממזרת:
אידי ואידי כהדדי הוא - ואי גרים ישנים הם המחזיקין את זה בכשרות מחזיקין גם את זו בכשרות:

דף עה:

ר' אלעזר - דאמר כותי לא ישא כותית סבר לה כר' ישמעאל כו' לא איתפרש היכא איתמר לא במשנה ולא בברייתא אלא משמעתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי דאמרי לקמן שלש מחלוקות בדבר:
גירי אריות הן - והרי הן כשאר עובדי כוכבים שנשאו בנות ישראל:
ור' ישמעאל סבר לה כר' עקיבא כו' - דהא חייבי לאוין הן הילכך כותי לא ישא כותית דתרוייהו ספיקי ממזרים הם דיש לומר בכל אחד מהם הוא בא מישראלית הנישאת לעובד כוכבים והרי הוא ממזר וזו באה מכותי וכותית מעולם אי נמי איפכא:
אלמנה וגרושה - ושבה אל בית אביה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה שיש לו קידושין הוא דאינו פוסלה בביאתו מלשובו:
השתא ממזר הוי - הולד:
מיפסיל בביאה מיבעיא - ולמה לי האי קרא אלא אין הולד ממזר ס"ל ואע"ג דלא תפסי ליה בה קידושין והא דתנן (לעיל דף סו:) כל שאין לה עליו קידושין הולד ממזר דוקא ביש לה ולו קידושין ע"י אחרים דומיא דאשת אב דכתיב לא יבא ממזר גביה:
אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות - שב"ש אומרים צרת ערוה מתיבמת וב"ה אוסרים ליבם אלא תינשא לשוק בלא חליצה בפ"ק דיבמות (דף יג.):
מודים זה לזה שאין ממזר כו' - ובני העושים כב"ש ממזרים לב"ה הן דהוו להו בני אשת אח שלא במקום מצוה שהיא בכרת אבל בני העושים כבית הלל לב"ש אין ממזרים לפי שהן בני חייבי לאוין שנשאת יבמה לשוק בלא חליצה:
שלש מחלוקות בדבר - בכותים וכהנים האמורים בקרא שנטמעו בהם:

כדכתיב ויעשו להם מקצותם כהני במות - בספר מלכים (ב יז) גבי כותיים בגלות סנחריב שהגלה השבטים בימי הושע בן אלה:
מן הקוצים - לשון קוץ שהיא פסולה. ל"א מוקצין הן מן העם לפסול:

דף עו.

ופוטרין את הנשואות - מן החליצה ולרבי עקיבא בני חייבי לאוין ממזרים הם:
החוצה - החיצונה שלא נכנסה עדיין לרשות הבעל לנשואין:
ומשני יש ממזר מחייבי כריתות קא משמע לן - ולאפוקי ממאן דאמר (יבמות דף מט.) אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין:
ויש אומרים - היינו רבי אליעזר:
לפי שאין בקיאין - אסרום ולקמן מפרש לענין יוחסין מאי בקיאין איכא הלכך לרבי אליעזר כותי לא ישא כותית שמא אחד מן הבקיאין שלא אירע פסול בנישואי אבותיו והשני משאינן בקיאין ואירע ספק אשת איש בקידושי אבותיו שנתקדשה לאחר ואמרו אינן קדושין ונשאת לאחר:
מצת כותי מותרת - לאכלה בפסח ואין בה משום חששא דחימוץ:
ואדם יוצא בה - בלילי י"ט הראשון שהמצה חובה ויוצא בה דלא הוי כקמחין ובציקות של עובדי כוכבים שלא חמצו דקי"ל (פסחים דף מ.) אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה אחרת באחרונה משום דבמצת מצוה בעינן שימור לשם מצוה אבל מצת כותי א"צ לאכול מצה אחרת באחרונה דבקיאי במצות שימור:
ואלא הכא - גבי יוחסין מאי אין בקיאין שייך למימר:
מאי קמ"ל - האי ממזר מאחותו דקא פריש ממאי הוה ולא תנא ממזר סתמא:
ומשני יש ממזר מחייבי כריתות קא משמע לן - ולאפוקי ממאן דאמר (יבמות דף מט.) אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין:
וניתני חדא - ממזר מאחותו נתערב בהן:
עבד ושפחה נתערבו בהן - עבד נשא מבנותיהם ושפחה נשאת לאחד מהם ואין אותה משפחה ידועה:
ופרכינן איסורא משום שפחה - דע"כ עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר אלא שפחה וולדה עבד:
ניתני - שפחה לחודה:
מתני' אשה כהנת - דווקא נקט כדקתני סיפא לויה וישראלית מוסיפין עליהן עוד אחת:

ארבע אמהות שהן שמנה - בודקין בדורותיה ארבע אמהות שתים מצד האב ושתים מצד האם שהם שמנה כל אחת מהם אמה ואם אמה:
בודקין - שלא היו ממזרות או אחת מן הפסולות לקהל:
ואם אבי אמה - של אשה זו שהוא נושא:
ואמה - של אם אבי אמה:
ואם אביה - של זו שהוא נושא:
ואמה - של אם אביה:
ואם אבי אביה - של זו שהוא נושא ואמה:
לויה וישראלית - לכהן בא לכונסה מוסיפין עליהן עוד אחת. אם אחת בכל זוג וזוג כגון אמה ואם אמה ואמה וכן כולם:
בודקין - שלא היו ממזרות או אחת מן הפסולות לקהל:
אין בודקין מן המזבח ולמעלה - התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שימש על המזבח בידוע שמיוחס הוא:
ולא מן הדוכן ולמעלה - אם הועד עליו שעמד אצל הלוים בדוכן לשורר שיר:
ולא מן הסנהדרין ולמעלה - אם נמנה בסנהדרין א"צ לבדוק אותו וכן שוטרי הרבים וגבאי צדקה משיאין בנותיהם לכהן ואין צריכין לבדוק וטעמא דכולהו מפרש בגמרא:
אף מי שהיה חתום בערכי הישנה של ציפורי - עיר סמוכה לציפורי ששמה ישנה כדאמרינן בעירובין (דף נט.) כעיר חדשה שביהודה דהיינו עיר ששמה חדשה כדכתיב (יהושע טו) צנן וחדשה:
בערכי - שהיה כתוב בסדרי הדיינין שהיו רגילים לייחס את הראויים לדון שהיו מיוחסין וכותבין על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הן שאין רגילין בני המקום למנות דיין שאינו מיוחס:
באיסטרטיא של מלך - בגמרא מפרש לה:
גמ' מאי שנא בנשים דבדקינן - כדקתני ד' אמהות ולא קתני ארבע אבות שיהו בודקין אביה ואבי אביה שלא היו ממזרים:
בעריות הוא דמנצו - אין זו מגנה את זו בפסול ייחוס אלא בזנות:
ואם איתא דאיכא בהו מילתא - לפסול יוחסין לית ליה קלא:
איהי נמי - הכהנת אמאי לא הצריכוה לבדוק ביחוס בעלה ד' אמהות דילמא איכא מילתא בנשי משפחתו ביוחסין:

לא הוזהרו כשרות - כהנות לינשא לפסולין כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עבוד בהו מעלה לאצרוכינהו בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתוקות אלא כי איתחזיק איסורא ביה אבל לחששא ולמיבדק לא אצרכינהו:
שהם שתים עשרה - על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם למעלה:
שש עשרה - על כל זוג של משנתינו מוסיף אמה של עליונה ואם אמה:

דף עו:

מוקי לה בלוייה וישראלית - כדקתני מתניתין מוסיפין עליהן עוד אחת:
מי לימא פליגא - אמתניתין:
מאי מוסיפין עוד אחת - דקתני מתני':
זוג אחת - שתי אמהות:
זו דברי ר"מ - סתם מתניתין דמצריך בדיקה:
כשקרא עליו ערער - א"צ בדיקה אלא אם קראו עליה שני עדים שמץ של פסול ולא שמעידים עדות גמורה אלא יציאת קול וכיון דקרא עליה ערער אמאי פליגי רבנן:
מאן דמתני הא - משמיה דרב:
לא מתני הא - ואמוראי נינהו רב יהודה ורב חמא אליבא דרב:
צריך לבדוק אחריה - אפי' לרבנן:
ששם היו יושבים - בלשכת הגזית היו יושבים סנהדרין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ומייחסים את הכהנים והלויים להבדיל פסולים מן העבודה ומן הדוכן:
מכל מום - פסול יוחסין ובסנהדרין קאמר או גדולה או קטנה אבל דיינין בעלמא לא כדלקמן:
עמך - מיוחסין כמותך:
ודלמא משום שכינה - סנהדרין שבאותה שעה הוצרכו להיות מיוחסין משום שכינה על שם נבואה נאספו שם כדכתיב (במדבר י"א:י"ז) ואצלתי מן הרוח וגו' אבל סנהדרין שהן לדון כגון סנהדרי דיתרו חותן משה לא:
ונשאו אתך - גרסינן ולא גרס במשא העם אלא אסנהדרין דיתרו קאי והקל מעליך ונשאו אתך:
שוטרי הרבים - דיינין בעלמא שאינן ממנין עשרים ושלש של סנהדרי קטנה:
בירושלים - היו מקפידין על כל דייניהם לייחסן:
ממשכנין - נוטלי' משכונות על צדקה שיפסקו עליו ואינו נותנן:
ואפי' בערב שבת - שהאדם טרוד ומתוך כך מריבין עמהן ומבזין אותן:

כל משימות - מריבוייא דמשמעות דקרא קא יליף משום תשים מקרב אחיך תשים כל משימות ואפי' סנהדרי קטנה:
במילי דשמיא - בגבאי צדקה ובקיצותה וחלוקתה וסדר מתורגמנין ומפטירין:
במילי דמתא - שאר צרכי צבור לדברי הרשות לטורזינא לכריא פתיא לאגלי גפא:
לאשרי - כמו לתור להם מנוחה (במדבר י':ל"ג) אתר בית משרי:
מיטפל בהו - מתעסק בהם לכבדם ולהושיבם בשררה:
ריש כורי - ממונה על המדות לשון לתך וכור:
גרגותא - להשקות בית השלחין פעמים שהם של רבים וממנים שוטר עליו שלא ישקה איש ביומו של חבירו:
בחיילות של בית דוד - שהיו באים בחלוקה חדש בחדש וחוזרין חלילה והוא לשון איסטרטיא וכותבין בשמות משפחת פלוני ופלוני בחדש פלוני והיו זהירין לייחסן מכל מום כדמפרש שתסייעם זכות אבותם במלחמה:
ותו ליכא - ל"ג:
צלק העמוני - בראשי גבורים אשר לדוד נמנה:
דאתי מעמון - ונתגייר אלמא לא הקפיד על הגרים:
והא אמר רב נחמן - במס' עבודה זרה (דף מד.) בא אתי הגיתי שהיה עובד כוכבים ובטלה לעבודת כוכבים של עטרת מלכם והוא שם שיקוץ עמונים:
ילדים - בחורים היו לדוד בחיילותיו ולא היו בניו:
בני יפת תואר - נשים שלקחו אנשי ישראל במלחמה כדכתיב (דברים כ"א:י"ב) והבאתה אל תוך ביתך ומתוך כך היו נוהגים כמשפטי העובדי כוכבים:
מספרים קומי ומגדלי בלורית - מאחורי ערפם:
לבעותי עלמא - אבל לא היו יורדין בתוך המלחמה עם ישראל:

דף עז.

מתני' בת חלל זכר - ודוקא נקט כדקתני ואזיל דבת חללה שנשאת לישראל כשירה לכהונה:
לעולם - בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה כבת הראשון אבל בת בתו מישראל כשרה דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרי' בתה של חללה מישראל כשירה לכהונה:
ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה - וטעמא יליף בגמרא ודוקא ישראל אבל כהן שנשא חללה בתו חללה דכל ולד הנולד בביאת איסור כהונה הוי חלל:

חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה - בגמ' פריך הא תנא ליה רישא:
בת גר זכר - ואפילו מישראלית כבת חלל זכר ופסולה לכהונה אבל בת גיורת מישראל כשירה וטעמא דכולהו הני תנאי דפליגי בגיורת מפרש בגמ':
ר' אליעזר בן יעקב אומר כו' - לית ליה האי דינא דלקמן (דף עח.) צד השוה דשאינו ברוב קהל לא פריך דהיינו דומיא דשיש בהן צד חמור ואין חומר שלהם שוה ואיכא למ"ד בעלמא (מכות דף ד:) צד חמור לא פריך ומיהו גר שנשא גיורת בתו פסולה דבעי' מזרע בית ישראל כדמפרש בגמרא:
גמ' מה להלן - לענין טומאה הזכרים הוזהרו עליה ולא נקבות דכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן:
אף - בפסולי חללות זכרים נפסלו ולא נקבות:
גמ' מה להלן - לענין טומאה הזכרים הוזהרו עליה ולא נקבות דכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן:
אף - בפסולי חללות זכרים נפסלו ולא נקבות:
בתו של כ"ג - מן האלמנה תישתרי דהא אמרי' נקבות מותרות:
זרעו כתיב - ואפי' נקבות וכי אהני גזירה שוה לבת בתו אהני:
בת בנו - חלל תישתרי דתהני ליה גזירה שוה ולא אפיק קרא אלא זרעו אבל זרע זרעו תכשר בנקבות מג"ש:
זרעו - האב והזרע הוזכרו בתיבה זו והיינו הקישא:
בת בתו - חללה תיתסר מהך הקישא:
כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות - להכשיר את בתה ממנו לכהונה כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים להכשיר את בתו ממנו לכהונה:
בעמיו - מדלא כתיב בעממיו משמע שאין זרעו מחלל את בתו אלא כשהוא ואשתו מעם אחד ששניהם חללים:
היא עצמה מנין - שהאלמנה מתחללת בביאתו מן התרומה ומן הכהונה ללקות כהן הדיוט הבא עליה אחריו משום חללה:
היא שעברה עבירה - דכתיב לא יקחו להזהיר אשה על ידי האיש ביבמות בפ' יש מותרות (יבמות דף פד:):
ואין מתחלל - דהא לא יחלל זרעו כתיב ולא את עצמו דתנן (בכורות דף מה:) הנושא נשים בעבירה פסול עד שידור הנאה וכי הדירה ממנו עובד עבודה:
מה להוא שאין מתחלל בכ"מ - אפילו בא על השפחה ועל הזונה תאמר באשה שנפסלת בכ"מ שאם בא עליה כותי חלל נתין ממזר פסולה כדאמרינן לעיל (דף עד:) ונפקא לן

ביבמות (דף סח.) מן ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה והואיל ונפסלת בשאר ביאות איסור תיפסל אף כאן:

ואם נפשך לומר - שום תשובה על ק"ו זה ותבא להכשירה הרי לך מקרא מן התורה שהיא מתחללת דכתיב ולא יחלל עיקר חילול האמור כאן משמע ביאת עצמה שהיתה כשרה ונתחללה אבל זרעו מעיקרו הוא נפסל ואין זה לשון חילול:

מאי ואם נפשך לומר - מה היה לנו להשיב על ק"ו דאיצטריך לפרושי קראי:

הכי קא קשיא ליה - וכי תימא מעיקרא דדינא דמייתית היא עצמה מק"ו מזרעו שלא עבר עבירה ונתחללה איכא למיפרך מה לזרעו כו':

אי נימא פסולה לו - ואפי' הוא ישראל אם ביאתו בעבירה שאינו של ממזרת הוי הולד חלל:

והרי מחזיר גרושתו - כשנישאת לאחר דפסולה דכתיב (דברים כ"ד:ד') לא יוכל בעלה וגו':

ובניה כשרים - בתו כשרה לכהונה אם ישראל הוא:

היא תועבה - כלומר בעונש עבירה:

הכי קא קשיא ליה - וכי תימא מעיקרא דדינא דמייתית היא עצמה מק"ו מזרעו שלא עבר עבירה ונתחללה איכא למיפרך מה לזרעו כו':

והרי אלמנה - לכ"ג וגרושה לכהן הדיוט שמתחללת בביאתו וכן זונה מביאת פסולין שבא עליה כהן הדיוט נקראת חללה ללקות עליה משום חללה דכל איסור כהונה עושה אותה חללה בביאתו:

מוזכרת - מפרש לקמן:

ה"ק איזו היא חללה - המוזכרת בתורה שעיקרה ממשמעות המקרא שכתב חללה לא יקחו ואין צריכין לפרש מידי סופרים דמקרא נפקא בהדיא:

כל שנולדה מאיסור כהונה - דסתם חלל היינו ולד פסול לכהונה מדכתיב ולא יחלל זרעו אבל חללה הנעשית חללה ע"י ביאה הוצרכו לדרוש בה מקראות כגון זו שהיתה כשרה ונתחללה:

אלמנה אלמנה אלמנה - בא על אלמנה שיש בה שלש שמות של אלמנות:

אינו חייב אלא אחת - לקמן מפרש לה:

כסדר - כסדר הזה שנתאלמנה תחילה ונשאת לשני וגירשה ונשאת לכהן ונתחללה ואח"כ נבעלה לאחד מן הפסולים או לקרובים בעילת זנות ונעשית זונה דמפסולי כהונה חללה איכא זונה ליכא ומשאר איסורים זונה הויא חללה לא הויא כדלקמן:

זינתה - מקרובים או מממזר:

ונתחללה - שבא עליה כהן ועשאה חללה שהיתה אסורה עליו משום זונה:
אינו חייב אלא אחת - לקמן מפרש טעמא:

דף עז:

נזיר שהיה שותה וכו' - וכל הני חייב במלקות קא מיירי:
לא צריכא - שבא ביאה אחת על אלמנת ראובן שהיתה וכו':
איסור מוסיף איתי ליה - שהוא חל על איסור כשהאיסור השני מוסיף עליה לאוסרה במה שהיתה מותרת לו מחמת איסור ראשון אית ליה שהוא חל אע"פ שהיתה אסורה לו מחמת איסור ראשון להתחייב שתים הילכך בזמן שהן כסדר יש בכולן איסור מוסיף כדמפרש ואזיל אלמנה לא היתה אסורה לכהן הדיוט:
נתגרשה מגו דאיתוסף עלה - מחמת שם גרושה איסור אצל הדיוט שהיתה מותרת לו:
איתוסף בה איסור גרושה אצל כ"ג - ואע"פ שאסורה לו כבר ומיחייב שתים:
למיכל בתרומה - אם בת כהן היא:
מגו דאיתוסף בה איסורא - משום חללה למיכל בתרומה כדילפינן מלא יחלל דנתחללה מקדושתה:
איתוסף בה איסור לגבי כ"ג - ללקות אף משום חללה:
מאי איסור מוסיף איתי בה - במה נאסרה משום זה שלא נאסרה קודם לכן:
הואיל ושם זנות פוסל אפי' בישראל - כגון אם זינתה תחתיו נאסרת על בעלה הכא נמי אע"ג דהאי זנות לאו תחת בעלה הוא מיהו שם זנות אשכחן ביה מוסיף בעלמא:
כל שהוא ביקח - והוא אשה בבתוליה יקח וסמיך ליה אלמנה וגרושה וחללה זונה לא יקח כל שאתה קורא בה כשהיא בתולה יקח דראויה לכ"ג ישנו בבל יקח אם היתה אלמנה:
פרט לכ"ג וכו' - שאינו לוקה עליה משום איסור כהונה אלא משום איסור אחותו:
פטור - מכרת דלא אתי איסור יום כפורים ומיחל אאיסור נבילה דקדים אם נתנבלה מערב יום כפורים הרי קדם איסור נבלה ואם נתנבלה ביום כפורים אפי' הכי אסורה היתה עליו מבערב משום אבר מן החי:
איסור חמור על איסור קל - יום כפורים שהוא בכרת על איסור נבילה שהוא בלאו:
אבל איסור קל כו' - כגון אלמנה לכהן גדול על איסור אחותו שהיא בכרת:
ואיכא דאמרי הא מני - דאיצטריך ליה למילף דלא ליחול איסור אלמנה לכ"ג על איסור אחותו:

רבנן היא - דאמרי איסור חל על איסור הילכך איצטריך להו למילף דה"מ איסור חמור על איסור קל אבל קל על חמור לא חייל:
איסור כהונה שאני - שריבה בהן הכתוב מצות יתירות הילכך אפילו קל על חמור דעלמא ליחול קא משמע לן:
זונה משוי לה - פשיטא ליה דזונה משוי לה דהא נבעלה בעילת פסול ואסורה לכהן משום זונה אלא הא מיבעיא לי חללה מי משוי לה ללקות כהן עליה משום חללה או לא:
לכ"ג מיבעיא - מהדיוטותו נאסרה עליו:
כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה - האמורות אצל כהן הדיוט שייחד לה לאו לעצמה ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כ"א:ז') ללמדך שאם זונה וחללה וגרושה היא לוקה עליה אף משום גרושה כך חלוקה בכ"ג אע"פ שנאמרו (לו) בו בלאו אחד:
פשיטא מיגרע גרע - בתמיה וכי מפני שנעשה כ"ג נתמעטה קדושתו הלא מהדיוטותו נחלקה עליו לשני לאוין:
איתוסף בה איסור גרושה אצל כ"ג - ואע"פ שאסורה לו כבר ומיחייב שתים:
הואיל ושם זנות פוסל אפי' בישראל - כגון אם זינתה תחתיו נאסרת על בעלה הכא נמי אע"ג דהאי זנות לאו תחת בעלה הוא מיהו שם זנות אשכחן ביה מוסיף בעלמא:
כך חלוקה אלמנה מגרושה כו' - שאם היתה אלמנה וגרושה וחללה זונה חייב על כל אחת ואחת והאי דנקט תנא לפלוגי אלמנה לחודה ולא איצטריך לפלוגי חללה מזונה משום דחללה דמוחלקת מזונה מכהן הדיוט קים לן דגלי בגרושה וה"ה בחללה אבל אלמנה דאיתוספא בכ"ג ולא מצינו בה שנתחלקה איצטריך ליה למילף:
חללה למה נאמרה - הרי אסורה לכהן הדיוט לומר לך אין חללה אלא מאיסור כהונה מקרא יתירה דרשי' דהאי דהדר כתבה להכי כתבה לומר שתלמד מסדר האמור חללה אחר אלמנה וגרושה שאין איסורן נוהג אלא בכהנים ולא כתבה אחר זונה שמצינו שם זנות פוסל בישראל לומר לך שאין נקראת חללה אלא מביאת פסול כהונה לבדה ולא מביאת איסור הנוהג אף בישראל:
ונאמר להלן - בכהן הדיוט:
מה כאן - בכ"ג זרעו חולין דכתיב לא יחלל:
הילכך - הואיל ואין חללה אלא מאיסור כהונה:
כהן - הדיוט או כ"ג שבא על אחותו פנויה:

דף עח.

זונה משוי לה - ללקות כהן הבא עליה עוד משום זונה שהרי נבעלה בעילת זנות מאסור לה:

חללה לא משוי לה - ואין כהן שני הבא עליה לוקה משום חללה:

חזר ובא עליה - הוא או כהן אחר עשאה חללה שהרי אסורה לו משום זונה שאינו נוהג אלא בכהונה:

כ"ג באלמנה כו' - וה"ה לכהן הדיוט בגרושה וחללה דהא מיגמר גמירי מהדדי מה כאן זרעו חולין אף להלן זרעו חולין הלכך בכהן הדיוט נמי איכא לא יחלל:

לא יקח - משום קידושין ובביאה שלאחר קידושין הוא דקאמר לוקה שתים:

משום לא יחלל - שחילל אותה:

וליליקי נמי - משום חילול זרעו:

בשלא גמר ביאתו - דליכא חילול זרע אבל היא נתחללה בהעראה כדתנן ביבמות (דף נג:) אחד המערה ואחד הגומר קנה ולא חילק בין ביאה לביאה:

אלמנה וגרושה - בא על אלמנה שהיא גרושה:

משום שני שמות - משום אלמנה ומשום גרושה:

שני שמות על זה כו' - ודאי שני שמות דקתני גרושה ואלמנה קאמר ומיהו על כל אחת לוקה שתים משום לא יקח ומשום לא יחלל:

אלא על אחת - על שם גרושה הוא חייב על כל חיובים התלוים בה אבל על חלוצה לא דחלוצה לאו דאורייתא אלא דרבנן:

קידש - כ"ג או כהן הדיוט אחת מן הפסולות האמורות בענין:

לא יקח - קידושין משמע שהן הקונים אותה:

בעל לוקה - בעל אחר קידושין לוקה שתים לא בעל אינו לוקה אפי אחת:

ומודה אבייי - אע"ג דמחייב מלקות אקידושין באיסור כהונה הכא הוא דכל חד וחד לאו באנפי נפשיה ולא תלה הכתוב את זה בזה בפירוש אבל ישראל המחזיר גרושתו משנשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אע"ג דכתיב לא יוכל לשוב לקחתה דהיינו אזהרה שלא יקדשנה מודה הוא דאינו לוקה עד שיבעל דבהדיא תלה רחמנא קידושין בביאה:

לקחתה להיות לו לאשה - דכיון דקיחה הוא קידושין להיות לו לאשה אישות של ביאה קאמר:

ומודה רבא - אע"ג דבעי באיסור כהונה תרתי דוקא ביאה אחר קידושין הוא דבעי דאקידושין לחודייהו לא לקי:

אבל בעל ולא קידש - מודה הוא שהבעילה אינה תלויה בקידושין דלא יחלל אמר רחמנא והרי חילל:

ושניהם מודים במחזיר גרושתו - אע"פ שלדברי שניהם כהן בפסולה לו לוקה על ביאה בלא קידושין מודים הם בישראל המחזיר גרושתו משנישאת שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה:

ה"ג דרך ליקוחין אסרה תורה - על הביאה לא פרט לאו אלא על ידי ליקוחין דלא יוכל לשוב לקחתה כתיב:

בתו פסולה - כדאמרן לעיל (דף עז.) מקיש זרעו לו מה הוא מחלל זרעו אף בנו מחלל זרעו:

יצירתו בעבירה - שנתעברה אמו באיסור אבל עובד כוכבים בעובדת כוכבים אין עיבורו באיסור:

שכן ביאתו בעבירה - באלמנה זו לפיכך בת הנולדה מהן פסולה לכהונה שהרי יצירתה בעבירה תאמר בגר שנשא ישראלית שביאתו בהיתר:

חלל יוכיח - שנשא ישראלית שאין ביאתו בעבירה:

שאינן ברוב הקהל - שחלוקין משאר קהל שזה יצירתו בעבירה וזה ביאתו בעבירה:

אף אני אביא גר שאינו ברוב קהל - שבא מטפה פסולה:

מצרי ראשון - שנשא מצרית ראשונה שאין יצירתו בעבירה ולא ביאתו בעבירה ובתו פסולה דהא שניה היא ורחמנא אמר דור שלישי:

שאינן ברוב קהל - שזה יצירתו בעבירה וזה אינו ראוי לבא בקהל וגר אינו ברוב קהל שבא מטפה פסולה:

פוסלין בביאתן - את אשה מן הכהונה כדתניא לעיל בפירקין (דף עד:) בן ט' שנים ויום א' גר עמוני ומואבי כו' תאמר בגר שאינו פוסל בביאתו:

מהאי דינא - מה חלל שבא מטפה כשרה פוסל גר שבא מטפה פסולה לכ"ש כו':

רש"א כו' - הרי ארבע מחלוקת בדבר לר"י בת גר זכר פסולה ואפי' נשא ישראלית לר' אליעזר אי איכא צד אחד ישראל מכשיר ומיהו גר וגיורת בתו פסולה ולר' יוסי אפי' גר שנשא גיורת בתו כשרה ומיהו הורתה ולידתה בקדושה בעי ור' שמעון אפי' גיורת עצמה מכשיר ובלבד שלא תהא ראויה לביאה בגיותה דתיפוק לה מכלל זונה:

והרי פינחס היה ביניהם - בין היוצאים למלחמת מדין שנאמר להם המקרא הזה:

כל זרע - כלומר כל עיקר הקרוי זרע היינו מן האב לאפוקי בת גר זכר:

מקצת זרע - אפי' זרע כחוש כגון מן האם גר שנשא ישראלית:
מי שנזרעו בישראל - שתהא הורתה בקדושה:
מי שנזרעו בתוליה בישראל - שצמחו וגמרו בתוליה משבאה לכלל ישראל דהיינו כשנעשית בת שלש גמרו בתוליה לביאה שאם תבעל מכאן ואילך אינן חוזרין אבל קודם שלש כל שעה הם חוזרין וצומחים ובאין והכי דריש לקרא בתולות מזרע בית ישראל בתולי' שלה יהו מזרע גידולי יהודי:

דף עח:

האי קרא רישא בכ"ג - דכתיב אלמנה וגרושה לא יקחו כי אם בתולות והא ליתיה אלא בכ"ג:
וסיפא בכהן הדיוט - דקאמר בתולות מזרע בית ישראל והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו וקס"ד דה"ק שהיא אלמנה ממיוחס הראוי להשיא לכהונה כדדריש ליה רבי יהודה לקמן מן המשיאים לכהונה ואלמנה שתהא מותרת לכהן לא משכחת לה אלא כהן הדיוט והיכי מיפסק קרא ממילא:
מן המשיאין לכהונה - אלמנת אדם שראוי להשיא בתו לכהונה יקחו למעוטי אלמנת גר ורבי יהודה לטעמיה דאמר לעיל דאיירי יחזקאל אסמכתא בבת גר זכר דכתיב מזרע בית ישראל כל זרע בהאי קרא אורי לן אסמכתא דפוסל אשה בביאתו:
וכתב קרא הכי - בתמיה דלא פריש ביה בהדיא דבגברא אחרינא בעי לאישתעויי:
ושמואל שוכב בהיכל ה' - חדא מילתא משמע ועל כרחך מפסקינן ליה ושמואל שוכב במקומו בבית משמר הלויים שהיו שומרים את הבית וכן תרגם יונתן בעזרת ליואי והיכל אנר קאי שהמנורה היתה בהיכל משכן שילה:
מכהן אין - אם היתה אלמנת כהן תינשא לכהן אלמנת ישראל לא בתמיה הרי לא הוזהר כהן הדיוט על אלמנה:
משאר כהנים יקחו - לפרושי אתא דבכהן הדיוט קאי והכי קאמר והאלמנה אשר תהיה אלמנה אפילו מישראל משאר כהנים שאינו כהן גדול יקחו אותם:
רבי יהודה אומר נאמן - אריש נמי פליג בגמרא יליף טעמא:
מן המשיאין לכהונה - אלמנת אדם שראוי להשיא בתו לכהונה יקחו למעוטי אלמנת גר ורבי יהודה לטעמיה דאמר לעיל דאיירי יחזקאל אסמכתא בבת גר זכר דכתיב מזרע בית ישראל כל זרע בהאי קרא אורי לן אסמכתא דפוסל אשה בביאתו:
וכל שאי אתה נושא בתו - כגון גר שפירשתי לך כבר אי אתה נושא אלמנתו:
סילסול - מעלה:

נשא - בת גר וגיורת אין מוציאין מידו:
מתני' ממזר הוא - שנולד לו מחייבי כריתות:
אינו נאמן - דקרוב הוא אצלו ואינו כשר להעיד עליו:
ואפילו שניהם - האב והאם אומרים על עובר שבמעיה ממזר הוא שאינו מן הבעל אלא מאיש אחר אינן נאמנין ובגמרא פריך מאי אפי' מאי רבותא דסיפא מדרישא:
רבי יהודה אומר נאמן - ארישא נמי פליג בגמרא יליף טעמא:
גמ' לא מבעיא איהו - האב דלא קים ליה אם ממנו נתעברה או מאחר:
גמ' לא מבעיא איהו - האב דלא קים ליה אם ממנו נתעברה או מאחר:
לא מהימנא - דלא מיפסל אלא בעדות גמורה:
ולא מיבעיא היכא דאית ליה חזקה דכשרות - כגון רישא שכבר יצא לאויר העולם ועד הנה הוחזק בחזקת כשר:
אינו נאמן - אפסולא קיימי אבל לענין בכור לא פליגי:
בצריך הכירא - קרא לבכור הוא דאתא וכגון שבא ממדינת הים ולא הוחזק לנו בבכור אלא על פי אביו ופרכינן למאי הלכתא אשמעינן קרא דאביו נאמן עליו ליטול פי שנים פשיטא דנאמן ל"ל קרא:
מגו דאי בעי למיתב ליה - כולהו נכסי יהיב ליה מהימן נמי למיתבינהו ניהליה בדיבורו בתורת בכורה:
לאחר מיכן - לאחר שאמר לפנינו בכור הוא נפלו לו והוא רוצה לילך לדרך רחוקה ומעיד עליו שאם יפלו נכסים של אב או אחד ממורישים לפניו בחייו יטול זה בהן חלק בכורה דלהכי אי לאו דאשמעינן קרא ליכא מיגו דאי בעי למיתבינהו דהשתא לא מצי יהיב דאין אדם מקנה דשלב"ל והשתא שקיל להו בתורת ירושה:
כשהוא גוסס - לאחר שהעיד כך אהני ליה שאם יפלו לו נכסים כשהוא גוסס שיטול זה בהן חלק בכורה ואי לאו דהימניה קרא לאב להכירו משום מגו לא זכה בהן דמודה רבי מאיר באומר נכסים שיבואו לי כשאהיה גוסס נתונים לך שלא אמר כלום הואיל ובשעה שבאים לעולם לאו בר מתנה הוא ולהכי נקט כשהוא גוסס ולא נקט לאחר מיתה דהנהו אפי' בתורת בכורה לא מהני ליה דבוריה דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק והיינו ראוי שכשמת עדיין לא היה מוחזק בהן אבל ראויין לבא לו ורחמנא אמר (דברים כא) בכל אשר ימצא לו:
מתני' אם שלו קדמו קידושיו קידושין - דבטליה לשליחותיה דשליח:
מתני' אם שלו קדמו קידושיו קידושין - דבטליה לשליחותיה דשליח:
ואם אינו ידוע - אין ידוע איזה קדם:

דף עט.

שניהם נותנין גט - אם באת לינשא לאחר:
גמ' משום דגברא קים ליה ביוחסין - וכשמצא מיוחסת קידשה לו וביטל את השליח אבל איתתא דלא קים לה ביוחסין אימא אע"ג דקידשה עצמה לא ביטלה את השליח ולא סמכה על קידושיה דסברא דילמא שליח משכח מיוחס מזה:
לא איכפת ליה - בבתו אם תנשא למיוחס כל דהו ולא בטליה לשליחות דשליח ואפילו מקדשה לגרוע והא דקדים קדשה סבר דילמא לא משכח אבל אי משכח לא בטליה:
וקידשה היא בעיר - בו ביום:
והרי היא בוגרת - בדקנוה לדעת אם יצאה מרשות האב להיות קדושיה קידושין ומצאנוה בוגרת בו ביום:
הרי בוגרת לפנינו - וקדושיה קידושין ולא של אביה:
חיישינן לקידושי שניהם - שמא כשקידשה האב נערה היתה וקדמו קידושיו:
אי נימא בתוך ששה - חדשים שבין נערות לבגרות דאמרינן אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד כשהביאה סימני נערות אינה שוהה להיות בוגרת אלא ששה חדשים ופעמים שהיא ממהרת לבגור וסימניה ניכרים בדדיה כדתנן במס' נדה (דף מז.) פגה בוחל וצמל:
בהא אמר רב הרי בוגרת לפנינו - הא כל אותן ששה חדשים בחזקת נערה היא עד שנכיר בסימני בגרותה וכי בדקנוה בפניא ואישתכחא בוגרת מי יימר דצפרא נמי בוגרת היא ודילמא השתא הוא דבגרה:
אלא לאחר ששה - חדשים והא ודאי משמלאו לה ששה חדשים בגרה לה: וכי תימא בציר הוא דליכא הא טפי איכא הא אלא בלבד קאמר לא גרס. דמהיכא תיסק אדעתין למימר הכי מי קאמר אין בין נערות לבגרות פחות מששה חדשים:
דקדיש ביומא דמשלים שית - אביה בבוקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שתבגר:
מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת - שכל היום היא בחזקת שתביא:
על גביו - בכלים שהטביל בו:
בין שהוא ברשות היחיד - שספק טומאה טמא בו:
בין שנעשו ברה"ר - שספק טומאה טהור בו:
טמאות - דלאו ספק הוא אלא ודאי אלמא אמרינן כשעת מציאתן מחזקינן ליה מעיקרא הכא נמי נימא מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת שכל היום היא בחזקת שתביא:
תרתי לריעותא - טמא על חזקתו והרי חסר לפניך:

הכא - גבי קידושי האב חדא לריעותא הוא דאיכא הרי בוגרת לפנינו אבל אם באת לומר העמד אשה על חזקתה יומא דמשלם שית לאו חזקת בגרות ולאו חזקת נערות אית בה שהיום היא עשויה להשתנות:

היה בודק את החבית - תמיד שלא תחמיץ והניח אותה החבית להיות מפריש עליה והולך כלומר להיות סומך עליה בהפרשת תרומותיו כשבא לשתות מאה לוגין טבל במקום אחר אומר הרי שני לוגין בחבית פלונית תרומה על מאה לוגין הללו וכן עושה תדיר ואח"כ נמצאת חומץ ואין ידוע מאימתי החמיצה וכל תרומה שסמך עליה משהחמיצה לא תיקן דקסבר יין וחומץ שני מינין הן:

כל ג' ימים ודאי - גרסינן ולא גרסינן הראשונים אמוראי פליגי בה בב"ב (דף צו.) איכא למ"ד כל ג' ימים הראשונים שאחר הבדיקה שבדקה ומצאה יין הרי היא בחזקת יין ודאי וכל טבלים שתלה תרומתן בה באותן ג' ימים מתוקנים הן מכאן ואילך ספק והויא תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום דשמא כבר החמיצה ולא היתה תרומה ואיכא למ"ד כל ג' ימים שלפני בדיקה זו האחרונה שמצאה חומץ הרי היא בחזקת ודאי חומץ ואם עשאה באותן ג' ימים תרומה על מקום אחר אינה תרומה ומותרת לזרים אם יתקננה מטבלה דלא הוי חומץ גמור בפחות מג' ימים וזו שנמצאת חומץ בידוע שלשה ימים יש שנתקלקלה:

מכאן ואילך - מג' ולמפרע ספק והוי תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרום:

מ"ש - גבי מקוה דמחזקינן ליה בחסר משעה ראשונה שהנחנוהו בחזקת שלם דקתני כל טהרות שנעשו על גביו אפילו ברשות הרבים טמאות אלמא לאו ספק הוא דאי ספק הוא הוה ליה למימר ברה"ר טהורות והאי מקוה על כרחיך בתחילתו השלימוהו בארבעים סאה וקא מחזקינן ליה מהאי שעתא בחזקת חסר ודאי:

ומאי שנא - גבי חבית דקתני מכאן ולהלן ספק ולא אמרינן משעתא דסליק ידיו מלבודקו החמיץ:

וא"ר חנינא גרס:

ברה"י תולין - כל ספק טומאה לר"ש ברה"י תולין כדמפרש טעמא בשמעתא קמייתא דנדה (דף ג.) דלא דמי לספק סוטה דהתם יש רגלים לדבר:

טבל למפרע - זה שניתקן על ידי חבית זו דאמרינן מדהשתא החמיץ מעיקרא נמי חומץ וה"נ נימא מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת:

נימא כתנאי - הא דרב ושמואל:

דף עט:

מי מוציא מיד מי - הכותב נכסיו לאחרים ולא שייר כלום דקי"ל (ב"ב דף קמו:) בשכיב מרע שאין מתנתו מתנה אם עמד דגלי דעתיה מדלא שייר מידי דמצוה מחמת מיתה היה ואם בריא היה מתנתו מתנה ועכשיו הוא אומר שכיב מרע הייתי והן אומרים בריא היה מי מוציא נכסים מיד מי:

הוא מוציא מידם - אם עמדו והחזיקו בנכסים ואין צריך להביא ראיה שהיה שכ"מ ואפילו הוא בריא עכשיו בשעת חזרה לא אמרינן מדהשתא בריא מעיקרא בשעת מתנה נמי בריא:

רבי נתן אומר אם בריא הוא - עכשיו בשעת חזרה עליו להביא ראיה ואי לא מייתי מחזקינן ליה כי השתא והיינו כרב:

רבי נתן אומר אם בריא הוא - עכשיו בשעת חזרה עליו להביא ראיה ואי לא מייתי מחזקינן ליה כי השתא והיינו כרב:

ושמואל דאמר כרבי יעקב - דלא אזיל בתר השתא אלא אמרינן שמא בשעת מתנה שכיב מרע היה:

התם כו' - וכיון דספיקא הוא אמרינן העמד ממון על חזקה שהיה מוחזק בה קודם מתנה זו שהיה ספק:

מי איכא למימר העמד הגוף על חזקתו - ותהוי נערה יומא דמשלם שית אין בה לא חזקת נערות ולא חזקת בגרות שהיום היא עומדת להשתנות:

מי מפקא נפשה מחזקה - כלומר כי מספקינן לה בנערה מי מפקינן לה מחזקת הרבה נערות ביום משלם שית:

במכחשתו - והא דקתני הרי היא בוגרת לפנינו במכחשתו לאביה לומר כבר בגרתי מאתמול:

כולי עלמא כיילי לה - קפידא הוא דקפיד עליה ואמר לכל תלמידים נמדדה חכמה בקב קטן שיראים לסמוך על חכמתם ולהתיר ספק אשת איש:

והאי מדרבנן כיילי ליה - חכמה בקבא רבה שפכו לו חכמה יתירה וסומך על בינתו להתיר ספק ולומר מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת:

אמאי קפיד - הא רב במכחשתו קאמר והאי דעבד עובדא כוותיה במכחשתו עבד אלא ודאי באין מכחשתו פליגי והאי בשאין מכחשתו עבד עובדא:

מתני' אינו צריך להביא ראיה לא על האשה - שהיא מיוחסת שכבר בדקוה כשנשאה:

ולא על הבנים - כדמוקי בגמרא בקטנים וכרוכים אחריה דבחזקת אמן הן ואין צריכים לייחס ע"י עדים:

מביא ראיה על הבנים - שהיא מיוחסת ואינו מביא ראיה על הבנים שהרי כרוכין אחריה:

ואין צריך להביא ראיה על האשה - שהיתה מיוחסת לפי שכבר בדקו אחריה כשנשאה כאן:

מביא ראיה על האשה - שהיו בני אותה אשה:

מתה ואלו בניה - שאין כאן שום הוכחה מביא ראיה על האשה שהיא מיוחסת ועל הבנים שמאותה אשה היו:

גמ' וכולן - דקתני מתניתין א"צ להביא ראיה על הבנים:

בכרוכין אחריה - נדבקין אצלה:

ת"ר נשאתי אשה במדינת הים מביא ראיה על האשה וא"צ להביא ראיה על הבנים. ומסיים ואזיל באלו בנים אמרו בקטנים ולא בגדולים דאם הביא ראיה על הגדולים שאין כרוכין אחר האם אין מביא ראיה על הקטנים:

באשה אחת - שאמר אשה אחת נשאתי אבל אמר שתי נשים היו ומתה האחת ואלו בניה של זו מביא ראיה עליה שהיא מיוחסת ועל הבנים שהם בניה על הגדולים ועל הקטנים ואפילו כרוכין אחריה דשמא בניה של חברתה היו וגדלתן:

דף פ.

לא שנו - דסמכינן אכרוכין אלא לקדשי הגבול אם כהן הוא אוכלים בקדשי הגבול משהביא ראיה על אשה זו שהיא כשירה לכהונה סומכין על הבנים הכרוכין אחריה לומר בניה הן ואינן חללין:

אבל ליוחסין - אם יש בהן בנות אינן נישאות לכהנים עד שיביאו ראיה שהן בנותיה של זו:

ור' יוחנן אמר אפילו ליוחסין - סמכינן אחזקה שהן כרוכין אחריה:

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה - דאמר סמכינן אחזקה שהוחזקו ליכרך אצלה בחזקת שהיא אמו אפילו לענין דיני נפשות ליסקל ולישרף זה על זה כדלקמן וכ"ש ליוחסין להכשר כהונה:

מלקין על החזקות - על דבר שאנו מחזיקים כן ואפילו אין עדות בדבר:

שורפים וסוקלין כו' - כדמפרש להו ואזיל:

ואין שורפין תרומה על החזקות - דבר שהוא טמא מתוך חזקה ולא מתוך שהוא ראיה ונגע בתרומה כגון תינוק שהוא סתמא מוחזק טמא שמחפש באשפה שיש שם נבילות ושרצים ונגע בתרומה אין שורפין אלא תולין כדמפרש טעמא כדאמרינן העמד עיסה על חזקת טהרה ואלו הוא ממיעוט תינוקות (הוא) שלא טיפח:

הוחזקה נדה בשכינותיה - שראו שכינותיה שהיא היום היתה מלובשת בגדי נדותה:

איש ואשה תינוק ותינוקת שהגדילו בתוך הבית - בחזקת שהיא אשתו ואלו בניהם ואין אנו מכירין בהם בעדות גמור:

נסקלין זה על זה - אם בא הבן על האשה נסקל הבן עליה משום בא על אמו והיא עליו:

ונשרפין זה על זה - אם בא האיש על הבת דבתו בשריפה:

ותינוק מורכב על כתיפה והגדילתו - בחזקת בנה:

ובצק בידו - בידוע שנטל מן העיסה:

לטפח - בשרצים ונבלות שבאשפה:

סמוך מיעוטא - דאין מטפחים לחזקה דעיסה ואיתרע רובא דמטפחין דלר' מאיר לא בטיל מעוטא לגמרי דשמעינן ליה (נדה דף לב.) דחייש למיעוטא הילכך במקומו עומד וכי משכח מידי לאיצטרופי בהדיה מצטרף:

מיעוטא כמאן דליתיה דמי - דבטיל ליה לגבי רובא ורבנן לטעמייהו דלא חיישי למיעוט (שם):

זו היא ששורפין עליה את התרומה - חזקה ששורפין עליה את התרומה חזקת תינוקות שמחזיקין לטפח שורפין עליה תרומה דהאי מטמאין דקאמרי רבנן לשרוף קאמרי:

שורפים וסוקלין כו' - כדמפרש להו ואזיל:

אין זו חזקה ששורפין כו' - וכי אמרי רבנן לתלות קאמרי:

שרצים - צב הדומה לצפרדע הצב טמא והצפרדע טהור:

מטפלים שם - עושים נפולין נפולין חתיכות חתיכות:

ונמצאו חתיכות בעיסה - ואין ידוע אם של שרצים או של צפרדעים:

אם רוב שרצים - אם הבית מוחזקת להיות שרצים מצוים שם יותר מצפרדעים טמא אף לישרף דחזקה ורובא דאיתיה קמן הוא אבל ההיא דתינוק רובא דליתיה קמן הוא:

כותיה דר' יוחנן - דאמר מטמאין דרבנן לתלות:

כמי שיש דעת לישאל - וקי"ל (נדה דף ד:) ברה"י ספיקו טמא דבדבר שאין בו דעת לישאל קי"ל (שם) דאפילו ברה"י ספיקו טהור:

דף פ:

נקורים - ביקרור"ש בלע"ז שנקרו תרנגולים בעיסה:
תולין - אם עיסה זו של תרומה חיישינן שמא שתו התרנגולין ממשקין הטמאים ובעוד המשקה טופח בחרטומיהם נקרו בעיסה ומדקאמר שני דברים הללו עשאום כמי שיש בו דעת לישאל ושנינו באחת מהן תולין מכלל דתינוק תולין:
בריבי - גדול הדור ריב"ל:
ופירושו לא שמע - דבאדומים נמי היה לו לפרש ולחלק בין צלולים לעכורים משקין צלולין נוחין ליבלע:
שבבואה של תינוק - דמות קלסתר פניו:
מתני' עם ב' נשים - מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות ולא תירא זו מחבירתה שאף היא תעשה כמותה:
עם ב' אנשים - שהאחד בוש מחבירו:
מתייחד אדם עם אמו - טעמא מפרש בגמ':
הגדילו זה ישן בכסותו כו' - וכן הבת עם אביה בעודה קטנה:
וישן עמהם - הבן עם אמו ובעודו קטן קאמר דישן עמה בקירוב בשר כדמפרש ואזיל:
גמ' מאי טעמא - לא יתייחד עם שתי נשים כאשה שמתייחדת עם ב' אנשים:
דעתן קלה עליהן - ושתיהן נוחות להתפתות:
אלא - להכי נקט קרא בן אמך לומר שהבן מצוי אצל האם:
פשטיה דקרא במאי כתיב - לענין פשוטו של מקרא שמדבר בהסתה אמאי נקט בן אמך:
בן אב סני ליה - לפי שממעט בחלק ירושתו:
בן אם לא סני ליה - שאין להם חלק ירושה יחד זה יורש את אביו וזה יורש את אביו:
דלא כאבא שאול - דאמר איש מתייחד עם שתי נשים:
כל שלשים יום - ולד שמת בתוך שלשים יום אין צריך לכבדו במותו להוציאו לקבורה לא במטה ולא בכליבה אלא בחיק:
ונקבר באשה אחת ושני אנשים - וא"צ רבים ללוותו אלא ג':
אבל לא באיש אחד ושתי נשים - משום יחוד שלא היו בתי הקברות סמוכין לעיר:
מה יתאונן - מה מועיל אנינות לאדם לסמוך על כך מלהזהר ביצרו כל זמן שהוא חי צריך להיות גבר על חטאיו שאם לא כן יהא יצרו גובר עליו ויחטיאנו:
מה יתאונן אדם חי - למה יתאונן אדם חי למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו אחר כל החסד שאני עושה עמו שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה:

על מדותיו - על קורותיו הקורות אותו:
מה יתאונן אדם חי - למה יתאונן אדם חי למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו אחר כל החסד שאני עושה עמו שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה:
וכי גבר על חטאיו הוא - שלא חטא לי ובצדקתו הוא חי בתמיה:
ורבנן - אפילו תביר יצריה כדקאמרת יש לחוש פעמים שאין שם אינות ועושין עצמן כאילו נושאין תינוק מת ויוצאין לעבירה כי ההוא עובדא דהוה עובדא בההיא איתתא ואפיקתיה לתינוק חי בחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקוברו. לשון אחר ממורי הזקן ולא גרסינן ורבנן אלא כולה באבא שאול גריס דיו חיים שנתתי לו כי ההיא איתתא דאמרינן במועד קטן (דף כז:) שקשתה על מתה יותר מדאי עד שמתו ז' בניה והיא אחריהם מחמת שנתאוננה על מדותיו. דהוה עובדא ואפיקתיה ל"ג:
והוציאוה עשרה אנשים במטה - בחזקת שהיא מתה וקלקלו עמה ואשת איש היתה:
דמחברי עשרה וגנבי כשורא - שיש בה משוי לעשרה:
מוסרים לו - בית דין מי שקנא לאשתו ונסתרה והוא מעלה להשקותה מוסרין לו בית דין שבעירו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך שהרי נאסרה עליו כדתנן (סוטה דף כז:) נטמאה נטמאה אחד לבעל ואחד לבועל אם בא עליה שוב אין המים בודקין אותה דכתיב (במדבר ה':ל"א) ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו ונמצא שם שמים נמחק לבטלה:

דף פא.

לאתרויי ביה - שאם יבא עליה אין מים בודקין אותה:
לא שנו - דאמר אשה מתייחדת עם שני אנשים:
שמא יצטרך אחד לנקביו - ובעי להתרחק לצניעות:
דניהוו עליה סהדי - אם יבא עליה ויעידו לפני ב"ד ולא ימחו עליה מגילה:
דלי כרעיך - מהר ללכת שנקדמנה:
כגון אנן - בתמיה:
רבי חנינא בר פפי וחביריו - רבי צדוק ורב כהנא בפ"ק (לעיל דף מ.):
מלקין על היחוד - מרדות:
ואין אוסרין - אשת איש על בעלה מחמת ייחוד:
לא אמרו - דמלקין:

אתה מוציא לעז - שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה והאידנא ליכא מיתת בית דין למיקטלינהו:

מר זוטרא מלקי - על ייחוד אשת איש ומכריז עליה שלא זינתה אלא נתיחדה:

על לא טובה השמועה. מי שיוצא קול עליו שהוא עובר עבירות מלקין אותו דלא טובה השמועה לאו הוא דכתיב בבני עלי אל בני לאו יש כאן על לא טובה השמועה:

אפסרה - קבשטר"א (קיבישטר"א: אפסר (חלק מהרתמה, שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצווארם)) :

ומקרי ליה - קורא לפניו אל בני להודיע שעל לאו זה הוא לוקה:

בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד - להלקות דמסתפי מבעל השתא אתי:

שקולו דרגא - שאכלו בעליה וירדו רב יוסף ואשתו והוא נשאר בעליה שקולו דרגא מתותי ביבי שלא ירד ויתיחד:

שושבינתיה - בעלת ברית לו:

אנשים בחוץ - בבית החיצון:

ונשים בפנימי אין חוששין משום יחוד - שהחיצונים אין להם דרך לפנים ואיך יתייחד האיש אחד עם הנשים אבל הפנימים יש להם דרך לחוץ הילכך אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין שמא יצא אחד מהם ויתייחד עם הנשים:

איפכא - אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששין שמא יכנס האחד לפנים ולא ירגישו בו חביריו אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין שמא תכנס היא לפנים ואם תכנס היא לפנים לא איכפת לן דאשה מתייחדת עם שני אנשים ואם אחד מהן יוצא לבין הנשים אין זה ייחוד דמיסתפי שמא יצא אחד מהן אחריו שהרי דרך הפנימיים על החיצונים:

גולפי - מקום קבוצת אנשים ונשים או לדרשה או לחופה היה מסדר קנקנים של חרס הרבה ביניהם שאם יבאו זה אצל זה יקשקשו וישמע קול:

דייר - לשון דרי דרי (מגילה דף יב.) שורות שורות:

דייר קנה - מסדר קנים שהעובר עליהן קולם נשמע:

סקבא דשתא ריגלא - ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה ימות הרגל שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה ונותנים ונושאים זה עם זה סקבא דדרישדור"א בלע"ז כמו דמסקב להו לחמרייהו (ב"מ דף כז:):

אסוקינהו - שצוה עליהם לפדותם ונתנום בעלייתו:

בהדי דקא חלפא חדא מינייהו - שהיתה עוברת אצל פי ארובה שמן העלייה לבית:

נפל נהורא באיפומא - נפל אור בבית דרך פי העליה שהיו פניה מאירות:

וקא סליק - לתובעה:

אפשח - הרחיב ופיסק רגליו לעמוד במקומו בחזקה להתגבר על יצרו:
אמר נורא בי עמרם - הזעיק בני השכונה ליאסף ולבא לכבות הדליקה כדי שיחדל מיצרו שיתבייש מהן:
אתו רבנן - שהיו סבורים שהיה שם דליקה:
אשבעיה - רב עמרם ליצר הרע שיצא ממנו:
מתלוצץ בעבירה - אומר שנקל הוא להתגבר על יצרו אם היו רוצים:
אידמי ליה שטן - דהוא יצר הרע:
בהך גיסא דמברא - לצד השני שמעבר המים:
לא הוה מברא - ספינות המעברות:
נקט מצרא - חבל מתוח משפת הנהר אל שפתו ואוחזין בו לבא על דף קצר המוטל ברוחב הנהר:
שבקיה - היצר לרבי מאיר:
אתכא - על השלחן אוכלין:
וכיבי - ולנ"ק (מלנ"ק: פצע) המוציאין ליחה ומאוסין:

דף פא:

תיב שפיר - שב כהוגן שלא תמאיסנו:
הבו לי כסא - מזגו לי כוס:
אכמר - שוטי"ר (טושי"ר: להשתעל) בלע"ז:
שדא ביה כיחו - השליך בתוכו את כיחו ליחה היוצאה מן הריאה:
נחרו ביה - געגו בו:
שקא - הוא החזיק עצמו כמת:
שקא - הלקיח כמו שקל:
שמעו דקאמרי פלימו קטל גברא - השמיעו לאנשי ביתו קול יוצא מבחוץ ואומרים פלימו קטל גברא:
ערק - פלימו כסבור שבאים עליו נוגשי המלך להורגו:
טשא - נחבא בבית הכסא חוץ לעיר:
חזייה - שטן לפלימו דמצטער:
מאי טעמא אמרת הכי - למה הורגלת לקללני:
אלא היכי נימא - לדחותך מעלי שלא תחטיאני:
דפריש מינאי - מחמת זקנה ומה ירא מיצר הרע:

קשטה נפשה - בתכשיטיה קישוטי בשמים ואפרסמון:
חלפא ותני קמיה - עברה לפניו ושנתה פעם שניה:
דפריש מינאי - מחמת זקנה ומה ירא מיצר הרע:
אנא חרותא - שם זונה ניכרת בעיר:
דהדרי מיום - שחזרתי היום הלום:
דריש צוציתא - ענף קטן שבגובה הדקל:
שוור - קפץ:
קא יתיב בגוויה - להמית את עצמו:
אישה הפרם - צריכין סליחה:
במה הכתוב מדבר - מאחר שאישה הפרה מה שעברה ומה זו סליחה:
והיא שותה ביין - מיד ואף על פי שבהיתר כיון שהיא לאיסור נתכוונה צריכה סליחה:
אמר ר' טרפון - לאנשי ביתו הזהרו בי להיות עמי ועם כלתי שלא אתייחד עמה:
כל הדווים - שיש להם לב לדוות ידוו על זה שאינו מתכוין ויש כאן נשיאות עון:
ודר עם אמו או עם בתו - דלא תקיף יצריה עלייהו דאהנו ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובתא מכי כחלינהו ונקרינהו לעיניה כו' (סנהדרין דף סד.):
מתייחד עם אחותו - לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד אצלה בבית:
תנאי היא - גרסינן:
אמר ר' טרפון - לאנשי ביתו הזהרו בי להיות עמי ועם כלתי שלא אתייחד עמה:
מכלליה מכולה דברא - כשהיה הולך בשדה בגירסא לייחוד היה מונע הבהמות מכל השדה ד"א שאינו מניח להיות רועה והבהמות בשדה אחד:
שתי יבמות - נשי שני אחין ששונאות זו את זו כשתי צרות שדואגות שמא תפול ליבום לפני בעלה ותיעשה לה צרה אשה וצרתה ואשה וחמותה ובת חמותה ובת בעלה כולן שונאות זו את זו וטעמא מפרש ביבמות בפרק האשה שהלכה (יבמות דף קיז.):
שיודעת טעם ביאה - כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק:
ואינה מוסרת עצמה לביאה - מתוך קוטנה עדיין לא לבשה יצר הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות:
תינוקת בת תשע שנים ויום אחד - והביאה שערות דכי איכא שדים נכונו ושערך צמח הוא דמגרו בה וסבר לה כמאן דאמר (בנדה דף מו.) בת תשע שנים ויום אחד שהביאה שערות סימן הן מכאן ואילך אבל קודם לכן שומא ותינוק בן י"ב שנה ויום אחד קרי ליה הגדיל ולא יישן עם אמו עוד בקירוב בשר:

זה וזה - בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא דתינוקת בעינן שדים נכונו בסימני נערות בסימנין [שבדדים] דהיינו בוחל כדתנן במסכת נדה (דף מז.) בוחל אלו ימי הנעורים ושערך צמח אלא דללישנא קמא אי אתיא שערות מתשע שנים ולמעלה הוי סימן גמור וללישנא בתרא הוי שומא עד בת שתים עשרה שנים ויום אחד:

בושה לעמוד לפניו - בידוע שיש בה טעם ביאה:

לא סבר לה מר דמקדשא - אין אדוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש:

דף פב.

הכל לשם שמים - ואין דעתי אחריה לחיבת אישות אלא לחיבת קורבה ולעשות קורת רוח לאמה כשאני מחבב את בתה:

מתני' לא ילמד רווק סופרים - רווק פנוי בלא אשה:

סופרים - מלמדי תינוקות כלומר לא ירגיל רווק עצמו להיות מן הסופרים ובגמר' מפרש טעמא וכן לא תלמד אשה סופרים לא תרגיל עצמה להיות ממלמדי תינוקות:

אף מי שאין לו אשה - בגמרא מפרש מאי היא:

לא ירעה רווק את הבהמות - שלא יתאוה לה:

ולא יישנו שני רווקים בטלית אחת - שלא יבואו לידי משכב זכור:

וחכמים מתירין - שלא נחשדו במשכב זכור ובהמה:

גמ' מ"ט - לא ילמד רווק סופרים אי נימא משום דחשידי רווקים אמשכב זכור דתינוקות:

אמרו לו לר' יהודה - דמתניתין דאמר לא יישנו שני רווקין בטלית אחת:

משום אמהתא דינוקי - אמותיהם של תינוקות שמצויות אצלו להביא את בניהן לבית הספר:

מי שאין לו אשה כלל - ומוסיף אדתנא קמא דקאמר רווק שלא נשא אשה מימיו ואתא ר' אלעזר למימר אפילו היתה לו ומתה אבל יש לו ואינה שרויה אצלו מותר או דלמא כו':

מתני' כל שעסקיו עם הנשים - שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו:

לא יתייחד עם הנשים - אפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהו וכולן מחפות עליו ואילו איש אחרינא בין שתי נשים תנן (לעיל דף פ:) אבל עם שלש או ארבע שפיר דמי:

נקיה וקלה - מפרש בגמ' שפיר:

ואל יאמר בלבו אומנות זו אינה מעשרת אלא יבקש רחמים למי שהעושר שלו:

חמר גמל ספן קדר - בעלי קרנות כל אלו אומנות ליסטיות כשלנים בדרכים הם נכנסים ולוקטים עצים מן הכרמים ופירות ועוד שנשכרים לאדם ומעבירין על תנאם:

רועה - בהמות שלו שמעבירן לרעות בשדה אחרים:

חנוני - מלומד באונאה להטיל מים ביין צרורות בחטין:
משמו - של אבא גוריא:
החמרים רובן רשעים - מפני ליסטיות:
הגמלין רובן כשרים - שפורשין למדברות למקום גדודי חיות וליסטין ויראים לנפשם ומשברים לבם למקום:
הספנין רובן חסידים - שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלין:
טוב שברופאים לגיהנם - אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא:
טוב שבטבחים - ספיקי טריפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן:
אבל התורה אינה כן - שאף הבא לידי זקנה או ייסורין ואינו יכול לעסוק בה הוא אוכל ממתן שכרה דכתיב עוד ינובון בשיבה:
גמ' סורו רע - מנהגו רעה קרבותו רע להשתדל עמו שיהא סר אליו ובא לביתו:
גמ' סורו רע - מנהגו רעה קרבותו רע להשתדל עמו שיהא סר אליו ובא לביתו:
הצורפין - צורפי זהב העושין לנשים שירין נזמים וטבעות:
הסריקים - סורק בגדים לנשים פלוקיירד"א (פלוקיידרי"ש: סורקי צמר) :
הנקורות - מנקרי ריחים של יד שנשים טוחנות בהם כדתנן בכתובות (דף נט:) אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ואמרינן (שם) בריחיא דידא:
והרוכלין - מוכרין קישוטי בשמים לנשים:
והספרין - הנשים צריכות להן בשביל בניהם:
והגרע - אומן המקיז דם על שם שמגרע את הדם:
הבורסקי - מעבד להם עורות ללבוש ולנעול:
והבלן - מחמם מרחצאות:
מהלך על צידו ורוחו גסה ונתלה ויושב - שלשתן סימני גאוה אבל אין זו דומה לזו ובכולן הוא חלוק ממדת הכשרים נתלה ויושב אינו יושב אלא אם כן נסמך או לאחוריו או על צידו דרך גאוה ובשביל שהבריות מוסרין נפשן לידו הוא מתגאה:
ועינו צרה - בממונו להוציא כלום מפני שהוא מלומד לאכול אצל המקיזין ואינו מלומד להוציא:
ועינו רעה - נותן עיניו בבריאים שיחלו ויהיו צריכין לו:
אוכל הרבה - שמלומד לאכול עם כמה אנשים בכל יום:
ומוציא קימעא - מתוך שמאכלו יפה בלחם נקי ובשר שמן שממעטים את הזבל שכל אדם מכין לסעודת הקזה מאכל בריאה:

וחשוד על העריות - מתוך שהנשים צריכות לו ועסקו עמהן:
ועל הגזל - שהנשים גוזלות מבעליהן ונותנות לו:
ועל שפיכות דמים - זימנין דשפי ליה לדמא לפחות מרביעית:

דף פב:

מחטא דתלמיותא - מחט תלמיית ברושדיי"ר (רקמה) בלע"ז שהתפירות עשויות תלמים תלמים שורות שורות כתלמים של מחרישה:
שעוברת מן העולם - שבטילה מן העולם בין שהיא נקיה בין שהיא מאוסה יש בה צורך ואם לא ילמדנה זה ילמדנה אחר:
אשרי מי שרואה את הוריו - יולדיו ואת ילדיו באומנות נקיה:
בשם - מוכר בשמים:
צבי קייץ - מייבש קציעות בשדה:
סבל - נושא משאות:
כל אומניות - אין להן מתן שכר לאחר זמן אלא שכר המצוי להם בשעתן אבל תורה מתן שכרה בא מאליו לאורך ימים ואף לחולה ולזקן שאינו יכול לעסוק בה עכשיו אוכל מן הקודמות:
שנאמר עוד ינובון בשיבה - יצמחו צמח ויתייחד שכרן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו וגו':